

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ

# Малки семейни хроники

Ироничен роман

Български писател

**ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ**  
**МАЛКИ СЕМЕЙНИ ХРОНИКИ**

[chitanka.info](http://chitanka.info)

# **ПЪРВА ЧАСТ**

В събота срещу неделя сънят му беше лек като тънките изпарения над реката рано сутрин, преди да изгрее слънцето. Той я сънуваше и тая нощ, спокойна и тиха, с бледи искрици, които блясваха от време на време там, където рибите докосваха гладката повърхност на водата. Една голяма риба с тъмен гръб плуваше лениво в плитчината. Тя не беше гладна, не търсеше нищо, просто ѝ беше приятно да плува в светлата вода с едва доловими движения на опашката си. Той така се развълнува, че се събуди. Винаги такива неща му се присънваха в събота срещу неделя и дори насън усещаше как се разтуптява сърцето му.

В миг стаята му се стори много светла. Мацан бръкна неспокойно под възглавницата и извади оттам електрическото фенерче. Жълтеникав сноп светлина падна върху циферблата на будилника, поставен на скрина. Беше три и половина часът, той притеснено въздъхна. Знаеше, че няма да заспи повече, макар да оставаше още час и половина до срещата. После угаси фенерчето, в стаята изведнъж стана много тъмно. Остана да свети само прозорецът, но така близък и плътен, сякаш върху него бе залепен огромен лист синя канцеларска хартия. Беше доста хладно, той зави раменете си с лекото одеяло и се заслуша. До него спокойно и равно дишаше жена му. През последните месеци често се събуждаше нощем от нейното тихичко отчаяно хълцане — не толкова плач, колкото жално скимтене на загубено кученце. Тя плачеше насън, на другата сутрин нищо не помнеше или лъжеше, че не помни. Все пак в сините ѝ, малко хладни очи нямаше ни тъга, ни укор. В края на краищата той не беше виновен за нищо, много добре знаеше, че не е виновен, както и тя го знаеше.

Мацан стоя така, с отворени очи, повече от половин час. Не мислеше за нищо, не можеше да мисли за нищо друго в ранните утринни часове. Но и за рибите не смееше да мисли. Никога не мечтаеше за неща, които искаше непременно да му се случат. Животът отдавна го беше научил, че никога не се сбъдват неща, които горещо желаш. Сбъдват се само тия, които не чакаш, за които никога не си

мечтал. Така бе хванал миналата есен в едно малко блато край Искъра грамаден лин. Денят беше лош, водата студена и мъртва. Никой нищо не ловеше, не се обаждаше дори дребната лакома каракуда. Тогава изведнъж на въдицата му се закачи грамадният лин. Беше сънлив и отпуснат, измъкна го лесно на брега, макар че на макаратата му беше навито много тънко влакно. Никой преди него не беше виждал такъв грамаден лин. Изобщо не знаеха, че се въди лин в това нищожно блато. Но така стана. Мечтите никога не се сбъдват, сбъдва се това, което не чакаш.

Най-после загуби търпение и безшумно се измъкна от леглото. Винаги така правеше в ранните неделни утрини. Като стъпваше леко на пръсти, той се промъкна до малката кухничка. В нея нямаше директен прозорец. Мацан светна лампата и се огледа. Кафеничето беше на мястото си. Той го напълни до половината с вода, пхна контакта на електрическото котлонче. След пет минути тесничката като гроб кухня се изпълни с гъстия мек аромат на кафето — най-хубавата миризма, най-топлата, най-окуражаващата в ранните утрини. Той изпи бавно това топло и гъсто кафе, като примижаваше леко със сините си детски очи. И тогава именно чу навън дълго чакания автомобилен сигнал.

— Митко! — обади се в същия миг и жена му.

Както винаги, гласът ѝ беше съвсем ясен, сякаш е била будна с часове. Той пхна в тесния отвор на вратата само главата си. В стаята се беше развиделило, той видя само носа на жена си и няколко снопчета сламеножълта коса.

— Митко, да не закъснееш довечера!... Ще ни чакат...

— Няма, няма...

— И гледай да донесеш нещо...

— Ще донеса — каза той.

— Винаги носиш, когато не трябва... А когато трябва — не носиш...

Имаше право да му каже тия думи, бяха се случвали и такива неща. Той измърмори нещо и заслиза по външната дървена стълба, която водеше направо в двора. Навън утрото просто заля лицето му с хладината си. Под ламаринения навес бе клекнал Стоил, само по гимнастическа фланелка, и сменяше задната гума на моторетката си.

Не можеше да не я сменя често, жена му тежеше колкото две жени. Стоил се обърна и го погледна, малко накриво.

— Мацане, твоят големец те чака! — подхвърли той. — Припкай, припкай!...

През дървената решетка на оградата наистина се провиждаше зеленият москвич на приятеля му. Той се засмя добродушно, но нищо не каза. Големецът му никак не приличаше на големец. Беше се свил и сега до кормилото с вдигната яка на износеното яке, подпухнал, немит, с прозявка на старо уморено куче. Но всъщност никак не беше стар, най-много четиридесетгодишен. Като го видя, художникът се облеци от изненада.

— Ти какво — да не си се приготвил за сватба?

— Тоя път позна! — усмихна се Мацан. — Жени се братовата ми дъщеря! Няма как — ще се преобличам в колата!

Той нареди грижливо вещите си на задното седалище, после отиде отпред.

— Е, хайде наслука!

Никога не пропускаше да каже това, вярваше дълбоко в рибарското заклинание. Кирил потегли рязко, както винаги, когато идваше недоспал.

— За какво сме днеска? — запита Мацан отново.

— За бяла риба — отвърна кратко художникът.

Мацан замълча, никак не му беше удобно да възразява. В края на краищата колата не беше негова. Кирил имаше право на избор.

— Защо, не си ли доволен? — попита той.

— Бялата риба няма да кълве! — каза Мацан най-сетне. — Много горещо ще бъде днес...

— Трябва да кълве — отвърна художникът. — На ония кретени съм обещал бяла риба...

— На кои?

— На моите... Снощи се запихме в „Сатирата“ — нямаш представа какво вино...

— Хубаво?

— Напротив — отвратително...

— Ами тогава защо го пиеш?

— Мене ми е все едно какво пия — отвърна художникът. — Аз изобщо не обичам да пия, затова ми е все едно... В никой случай не

съм пияница... Може би съм алкохолик, но не съм пияница... Или пък точно обратното...

Мацан винаги се объркваше в сложните мисли на своя приятел. Той замълча. Колата се движеше в тоя миг по тясна бедняшка улица, с ниски едноетажни къщи от двете страни, скрити между прашните клони на вишневите дървета. Имаше още такива улици из старата Коньовица, в тоя стар квартал никой не искаше да строи ново.

— Поне си избирай компания — каза Мацан неохотно. — Не си кой да е...

— Как тъй — те са артисти! — отвърна Кирил. — Левчо, Кискина!

— Какво като са артисти? Ти нали си художник! — В гласа му прозвуча искрено уважение.

Кирил го погледна любопитно.

— Според тебе — кое е повече? Артист или художник?

— Художник, разбира се! — отвърна Мацан с готовност. — Какво е туй — да се преструваш... Имаме в завода един гявол, може да се направи на какъвто щеш — на пиян, на сляп, даже на парализиран. А иначе все е под нормата!

— И те са под нормата! — отвърна Кирил.

— А защо сядаш с такива хора? — запита Мацан учудено. — Да ти придирват на всичко отгоре.

Кирил замълча, докато изведе колата на булеварда — съвсем пуст и безлюден в тоя час на деня. В скучната утринна сивота само източните прозорци на зданията светеха едва забележимо от мътните отблясъци на зората. На ъгъла две момиченца с тънки, настръхнали от хладината краченца чакаха нетърпеливо да отворят млекарницата.

— Просто съм свикнал с тях — обади се отново Кирил. — Както свиква човек с непраните си чорапи.

— Аз си сменям всеки ден чорапите — каза Мацан.

— Сериозно?... А кой те пере? Жена ти?

— Не, сам се пера. Изпирам ги вечерта, на сутринта са готови и сухи...

— Моята жена не ме е прала от пет години — каза Кирил. — Така е, като имаш жена артистка...

— А кой те пере?

— Сестра ми... Добре, че имам сестра на тоя свят, тя се грижи за мене...

Когато излязоха от града, Кирил здраво натисна педала. Машината задиша бързо и ритмично с железните си дробове. Кирил взимаше на висока скорост острите завои на дефилето, но Мацан не се безпокоеше. Отдавна се беше убедил, че неговият дългогодишен приятел по рибарство е отличен шофьор. Спал или недоспал, пиян или трезвен, той водеше своя стар москвич все със същата спокойна увереност. Слънцето навярно бе изгряло, но планините все още го скриваха. Жълто-зеленото небе с леки червени ивици наистина обещавахе сух и горещ ден. Бялата риба нямаше да кълве, разбира се, но можеха да станат някои други малки рибарски чудеса. Човек никога не знае какво може да му се случи, когато отива на риболов.

За пръв път слънцето ги огря на високото плато зад язовирната стена. Беше съвсем тихо, не духаше никакъв вятър, езерото лъщеше под тях като бакърена тава, леко позеленяла от времето. Спряха за малко на павилиона. Кирил извади колата на чакълестия банкет и бръкна в джоба си. В сухата му ръка лежаха куп дребни пари, свити и смачкани като ненужни хартийки. Винаги си държеше така парите, вадеше ги от всички джобове, ръсеше ги из колата, гледаше ги едва ли не с отвращение. Никога през живота си Мацан не беше виждал човек, който да се отнася така с парите.

— Вземи малко бира — каза Кирил, като протягаше тънките си крака.

— Колко малко?

— Десетина бутилки... И нещо за ядене...

— Кюфтета?

— Все едно... Само да не са вчерашни...

Мацан взе парите и щракна зад гърба си вратата. Щом стъпи на чакъла, веднага го заля тежкият сладостен мирис на кюфтетата, които навярно в момента се пържеха. И наистина Яким бюфетчикът тъкмо плескаше в месестите си космати ръце, пъпчиви и сякаш от година немити, голямо набрашнено кюфте. Той смигна на Мацан, после с неочаквана тровава деликатност го положи между другите в големия черен тиган. Олиото праскеше, бляскаха златни искрици, кюфтетата лакомо поглъщаха мазнината.

— Колко? — запита Яким.

— Пет...

— Малко са — каза Яким. — Вземи десет, ще ме благославяте.

— Добре, дай шест... От какво месо са?

— Има и магарешко — отвърна Яким.

— Ти — сериозно ли? — погледна го учудено Мацан.

— Нищо — баламосвам те!... Де да имаше магарешко... От магарешкото стават световни кюфтета.

— Абе знам ви аз! — измърмори Мацан недружелюбно. — Такива като тебе са готови да слагат и кучешко...

Но Яким не смяташе да се обижда.

— Мислиш — лъжа ли е?... Тука народът е готов всичко да лапа... Само стока ми дай, стока...

Яким му подаде най-напред бирите. Бяха мокри и хладни, металните им капачета лъщяха на слънцето. Мацан ги отнесе до колата и се върна за кюфтетата...

— Сложил съм едно повече — каза Яким. — Да разбереш, че не съм чак толкова жаден за пари... Мене работа ми дай, за работа ме сърбят ръцете...

Кюфтетата пареха през хартията, докато ги носеше в колата. Кирил се бе впил като пиявица в една от бирените бутилки, смучеше жадно от нея с примижали очи.

— Наздраве! — обади се Мацан. — Добра ли е?

Кирил едва отлепи устни от кафявото студено гърло на бутилката.

— Знам ли?... Ама след снощното вино сега всичко е хубаво... Като че ли я изсипах на въглен...

Колата тръгна, бирените бутилки, наредени грижливо на задната седалка, лекичко зачаткаха.

— Отвори още една! — каза Кирил.

Мацан отвори втора бутилка, отля малко от нея и я подаде. Без да забавя хода на машината, Кирил лакомо я изпразни, после отвори страничното стъкло. Празната бутилка издрънча силно по банкета и изчезна в канавката. Мацан погледна със съжаление след нея.

— Щяхме да я върнем на Яким — каза той. — За десет празни бутилки ще получим три пълни...

— Остави! — измърмори Кирил. — Нали знаеш, че не съм по тия дребни аванти...

— Не е там работата... Ти виждал ли си как се правят бутилките?

— Не съм...

— Трябва да видиш... Това е адска работа, честна дума ти казвам... Не трябва току-тъй да се чупи... Пък каквото и да е... Хората тъй далече няма да стигнат.

— Прав си! — каза Кирил. — Но и без туй хората далече няма да стигнат...

— Както са я подкарали! — измърмори Мацан.

— Да, точно така!... Както са я подкарали...

Очите на Кирил се бяха съвсем избистрили, мършавото му дълго лице бе възвърнало своето обикновено изражение — и добродушно, и насмешливо едновременно.

— Моят дядо, като гледаше как роним хляба, все едно казваше: „Ей, деца, внимавайте какво правите!... Ще падне град като тикви.“

— Дано падне! — отвърна Кирил отмъстително.

— Хората тъй живеят, като че ли около тях няма други хора... И никога няма да има...

— Я зарежи тоя разговор! — каза Кирил мрачно. — По-добре да ми отвориш още една бира...

— Не, няма! — отвърна Мацан решително.

— Защо?

— Ще се напиеш... Сега си като напалена фурна — една клечка кибрит ти стига.

— И какво от това?

— Е, нищо... Ама сме тръгнали на риба... Ще пийнем малко, като обядваме... А сега изяж едно кюфте... Изяж, пък за бирата ще помисля...

Кирил въздъхна и пое още парещото кюфте. Докато го ръфаше с отвращение, Мацан му приготви второ.

— Не, няма да стане! — обади се сърдито художникът. — Махни го от очите ми...

— Чудя се как не те е изпъдила жена ти — каза Мацан.

— Може и обратното да се случи — отвърна Кирил мрачно.

— Как тъй!...

— Ами тъй!... Ти виждал ли си някой да целува жена ти?... И то пред тебе?

— Отде-накъде? — каза Мацан обидено. — Зер ти си виждал?  
— Разбира се, че съм виждал... Макар и на сцената.  
— Е, то е съвсем друга работа — отвърна Мацан с облекчение.  
— Тя е артистка...

— Не е чак толкова друга, колкото ти си мислиш — измърмори художникът. — Те казват, че го преживяват истински...

Мацан не отговори. Може би беше прав човекът. Да целуват жена му пред очите на всички. Сигурно не е много приятно. Сам той рядко ходеше на театър, но на кино — почти всяка седмица. И винаги му правеше грозно впечатление, когато артистите започнеха да се смучат на екрана като несвестни. Каквото и да е, но град като тикви трябва да падне поне веднъж върху тая грешна земя. Хората трябва да се вразумят. Тъй са се отпуснали, като че ли след тях ще стане потоп.

Скоро Кирил отби колата вляво от пътя, в сянката на дърветата. Някъде между клоните се провиждаше реката — като циментова в тоя ранен час на утрото, студена и неподвижна. Но нейният жив мирис веднага достигна до носа на Мацан, той едва ли не се разтрепера от вълнение. И все пак съблече грижливо новия си костюм, огъна панталоните ръб до ръб, положи върху тях сакото, най-отгоре внимателно наметна бялата си риза. И остана тъй известно време по фланелка и трикотажни гащета, бял като рибите и така неочаквано силен и мускулест, както не е бил може би и самият Херкулес. Художникът винаги се смайваше от преображението на тоя дребен на вид човек, съвсем незабележим и незначителен.

— Бива си те! — измърмори и тоя път Кирил. — Ако речеш — можеш да повдигнеш цял вол.

— Това е от работата! — отвърна Мацан без гордост. — Откакто се помня жив, все съм работил...

И започна трескаво да облича дочените си рибарски дрехи. Ушите му сякаш шумяха от нетърпение — рибите там, тънките като вретена, нежни и лакоми риби, които се лутаха из тъмната вода и допираха студените си муцунки...

— Аз слизам...

— Върви, върви, ще те настигна — отвърна Кирил, докато вадеше от багажника оплелите се във влакната рибарски пръчки.

Мацан слезе по стръмния склон и приближи реката. Едно съвсем малко жабче, колкото десетстотинкова монета, се опита да му избяга,

но безуспешно. Навярно току-що бе загубило опашката си, а още не бе свикнало със слабите си крачета. Мацан злодейски го пусна в живарника. Сега пред него беше слепият вир, в който водата едва цъцреше. Именно в тия вирчета той ловеше жива стръв, малки като писци уклеичета, гулеши, кротушки. В ранния час водата изглеждаше като мъртва, но той знаеше, че това спокойствие е измамно. И търпеливо се залови за работа.

След малко пристигна и Кирил. Той взе няколко малки рибки от живарника, надяна внимателно една от тях на куката и отмина. Мацан продължи да тършува с кепчето си из размътената вода — вадеше оттам рибки, водни бълхи, личинки. И внезапно до слуха му достигна приглушен глас:

— Мацане, Мацане!

Той повдигна глава. Кирил държеше в ръката си хубаво кленче и доволно го размахваше. Мацан забърза нататък. Кирил отново хвърли и зачака клекнал. Имаше необикновено силни очи, виждаше сякаш не само плувката, а и рибата в дълбините. Мацан клекна до него.

— Кленът ще кълве днес! — подхвърли той с бледа надежда.

— Няма как! — отвърна с въздишка художникът. — Трябва да вървя на язовира!

Той си отдели жива стръв в една консервена кутия и потегли към устието на реката. Бирените бутилки здравата тежаха в брезентовата му раница, той дори се бе попрегърбил. Мацан остана сам на реката. Кленът и кълвеше, и не кълвеше. Но за опитен рибар като него, който познаваше реката като джоба си, все пак кълвеше. Той лови до обед, нахрани се и потегли към язовира. Никак не му се струваше редно да остави сам приятеля си.

Мацан скоро намери Кирил на неговото любимо място близо до устието на реката. Беше се протегнал на брега — направо върху песъчливата земя — заобиколен с празни бирени бутилки. Не беше ги изпил сам той път. До него се бе проснал по гръб грамаден рус мъж с кръгла норвежка брада и лениво смучеше от цигарата си. Беше го виждал и друг път на реката — май че беше някакъв режисьор. Недалече от тях, прикрепени за червени пластмасови стойки, унило стърчаха пръчките им. Асансьорчетата, окачени на влакното, не помръдваха. Не можеше да бъде и друго — езерото лежеше пред тях гладко и плоско, без нито една гънчица. Като приближи съвсем, Мацан

видя между двамата преполовена бутилка водка, навярно вече противно затоплена на горещото слънце. Макар да беше съвсем излишно да задава въпроси, той все пак запита:

— Излезе ли нещо?

— Нищо! — отвърна Кирил.

Мацан седна близо до тях и започна да подготвя такъмите си за едрият риболов. Никога не бързаше в такива случаи, изпипваше всичко докрай. Прикрепи грижливо тежестите, разстави куките. След това съблече панталона си и нагази до пояс във водата. Макар че умееше да хвърля по-далече от всички други, така печелеше още десетина метра. Бялата риба не обичаше топли води, в такова време се криеше някъде в здрачните дълбини на езерото... Като хвърли подред и трите си пръчки, той отново се върна на брега. Беше се поразхладил, не му се искаше да се облече, но голотата винаги го смущаваше и му се струваше неприлична. Той намъкна неохотно панталона си и седна до другите — не съвсем близо, за да им пречи на разговора, но и не толкова далече, за да помислят, че се дели от тях.

Към пет часа някъде от запад се появиха облаци, задухаха бързи, леки вихрушки. После вятърът легна ниско, спокоен и плътен. Появи се вълнение, отначало едва забележимо, но скоро вълните започнаха да удрят тежко жълтия бряг. Дватама бърборковци спяха разкراчени на топлата земя, мухите кацах по лицата им, търкаха доволно черните си космати крачета. Мацан започна да се притеснява — към шест часа трябваше да тръгват оттука, чакаха го за сватбата. И точно тогава едно от асансьорчетата се повдигна бавно и легна плътно до пръчката. Върхът ѝ силно се наклони, дори леко забитата стойка се поогъна. Мацан изтича пъргав като момче. Тежкият удар подсказваше, че рибата е голяма.

Наистина беше много голяма. Докато я вадеше бавно и сладостно — цялата му душа ликуваше. Искаше му се да я зърне колкото се може по-бързо и в същото време да продължи колкото се може повече радостта от борбата. Макар че рибата всъщност като че ли не се и бореше. Тя идваше тежко, но безропотно и инертно като мъдрец, който е прозрял безсмислието на всяко усилие. Едва като я докара на няколко метра от брега, той зърна нейния остър гръб и едва не потрепера от радост. Беше наистина много хубава риба, от най-добрите, които вадеха в това езеро. Но и рибата като че ли усети за

първ път своята гибел. Тя се опъна тежко, дори се опита да промени посоката на движението. Мацан я отпусна леко, за да не скъса кордата, след това започна отново да я тегли безмилостно и методично към себе си.

Тя беше съвсем близо в плитчината, той вече я виждаше цялата. И точно в този миг все така бавно се повдигна асансьорчето на втората пръчка и легна плътно до самия връх. Идваше му да изругае в първия миг. Не можеше ли да почака още малко тази глупава риба, та макар и само още няколко нищожни минути. Разбира се, най-разумното беше да извика веднага на помощ Кирил. Тоя пияница беше много опитен рибар, щеше да извади рибата не по-зле от самия него... Но знаеше, че няма да го направи. Въпреки всичко! Той беше сънувал тази глупава риба с черен гръб толкова нощи. И трябваше сам да си я извади.

Движенията му започнаха да стават нетърпеливи и опасни. Влакното се беше скъсило и опънало до краен предел, но той все още теглеше рибата към брега. Можеше да се случи тъй, че да остане и без едната, и без другата. Но сега вече не мислеше за това, нямаше време да мисли. Щом главата на рибата опря в прибоя, той остави пръчката на земята и се нахвърли с голи ръце срещу своята жертва. Успя да я сграбчи все пак — за щастие, едната му ръка попадна точно в хрилете, другата много лошо се набодне на тръбната перка. Но дори не усети болката — грабна рибата като бебе и изтича на десетина метра от брега. Без да се интересува повече от нея, той забърза към другата пръчка.

Сега вадеше втората риба много по-спокойно и бавно. По тежестта ѝ усещаше, че не е така едра като първата. Пък дори да беше по-голяма, кризата на най-острото и силно вълнение беше вече преминала. Тъй е устроена бедната човешка душа, че свиква прекалено бързо дори с най-неочакваното щастие. Сега вече не мислеше за рибата. Сега виждаше само себе си. И се виждаше пред прага на богатия апартамент, изпълнен до крайния предел с хора. Всички други са насядали по червените плюшени канапета, по фотьойлите и тапицираните столове. И всички гледат към него. Да, но той стои изправен на прага с две риби в ръце, едната в лявата, другата в дясната, с показалци, впити в бледорозовите хриле. Острите опашни перки на рибите докосват паркета, макар че лактите му са сгънати. Белите им коремци сияят на светлината на полилея с матов отблясък. Настанала е

удивителна тишина. Всички гледат към него. А той даже не се усмихва, просто си гледа, даже малко безчувствено. И в тоя единствен миг той ще стане най-важният, най-достойният, най...

Макар че гледаше напред към своята риба, той зърна с крайчеца на окото си как рязко се дръпна едно от червените асансьорчета, които лично бе измайсторил с ръцете си за Кирил. И там се бе хванало нещо.

— Кириле! — извика той силно, като продължаваше да навива своята макара.

Кирил се повдигна някак автоматично — като панаирджийска кукла. Погледът му бе съвсем мътен.

— Виж „луксора“ — подвижна му отново Мацан.

Кирил погледна нататък, после отново стана и се упъти унило към пръчката си. Лицето му бе все така омърлушено, погледът — празен. Няма нищо по-отвратително в напечен от слънцето ден да пиеш напечена от слънцето водка. И да преспиш на всичко отгоре на голия пясъчен бряг. Кирил засече вяло и започна да върти макарата. Изглеждаше така, сякаш все още спеше.

Мацан извади най-сетне своята риба. От зиналата хищна уста с остри зъби се подаваше само опашката на стръвта — един доста едричък гулеш. Но не остана време да ѝ се понарадва истински, сега искаше да види какво ще извади Кирил. В края на краищата измъкна един неочаквано едър клен, но все пак клен — точно това, което не искаше да извади. Беше се събудил и брадатият, сега се прозяваше с огромната си уста и гледаше тъпо към тях. Скоро и двамата отидоха да видят рибите на Мацан. Не бяха риби, които могат да видят всеки ден — те много добре го съзнаваха. Можеха да кажат от любезност някоя хубава дума на майстора, но не казаха. Просто зяпаха двете красиви риби като някакви случайни минувачи.

Мацан най-сетне се реши да погледне часовника си — отдавна минаваше шест часът. Той отново се разтревожи.

— Кириле, трябва да вървим! — каза плахо Мацан.

— Къде да вървим?

— Нали знаеш... Мене ме чакат на сватбата...

— Добре — отвърна равнодушно художникът.

С тая празна и натежала глава изглежда, че всичко му беше станало съвсем безразлично. Мацан усети внезапно и с болка как

мечтата, която бе спотаил така дълбоко в себе си, увехна само за един миг като цветенце, поляно с вряла вода.

— Аз ще ти дам моите риби — каза Мацан.

— Защо ще ми ги дадеш?

— Ами да се отсрамиш пред артистите...

Кирил дори не се зарадва.

— Добре — каза той.

— Ще си задържа за мене, което е в кошчето... Дребният клен...

Те нали не ядат клен?

— Ядат всичко тия свини! — призна с отвращение Кирил.

— Ами да ти дам и клена...

— А, не — и бялата риба им стига, да им приседне дано...

— Да вървим тогава...

И двамата бавно се запътиха да си приберат пръчките.

Старият Мацан имаше хубав просторен апартамент на улица „Любен Каравелов“. Беше го купил скъпо и прескъпо още преди една година и беше похарчил доста пари, за да го ремонтира и обзаведе. Но затова пък можеше да се похвали, че има един от най-солидните апартаменти в града — с розариум и две бани. В това отношение беше пръв между всички тенекеджии, изчуквачи на леки коли, макар че и другите си ги биваше. И наистина малко ли е за един прост занаятчия с някаква барачка и един лек навес за колите да има две бани, докато преди десетина години нямаше дори чешма в кухнята. Да, наистина две бани с два тоалета, с розово виенско биде, макар че не знаеше за какво служи. Що се отнася до розариума, още през първата зима той насади в него тиквички, които дадоха чудесен плод. Мацан бе толкова горд с тиквичките, колкото и с бидето, което бе показал на всички роднини.

Както стана известно на сватбата, Мацан бе купил и на дъщеря си апартамент, макар и малък, в панелните блокове на квартал „Младост“. Беше го мебелирал и обзавел напълно — от рендето за моркови до мелничката за черен пипер. Килими, телевизор, тапети, всичко, макар че килимите бяха обикновени, чипровски. За младшия научен сътрудник Петър Пенелов не оставаше нищо друго, освен да си събуе обувките и да влезе. Бяха го сторили вече, макар че сватбата се празнуваше в апартамента на стария.

Кирил свали младия Мацан пред входа. Като му подаваше кошчето с рибата, съвестта му внезапно го щракна, той каза колебливо:

— Да ти дам и моите два клена?... Големия си го бива!...

— Ами добре! — съгласи се радостно Мацан.

Като премести кленовете в кошчето, на Кирил му олекна, той се засмя.

— Ще се отсрамиш! Такъв голям клен не се лови всеки ден!

Мацан търпеливо се изкачи до четвъртия етаж. Отвън, през вратата, се чуваха музика и възбудени гласове, от време на време избухваха взривове смях. Той позвъни, зад вратата се чу припряно

чаткане на токчета, вратата рязко се отвори. На прага се показва неговата племенница, младоженката, в бяла булченска рокля, с красиво булченско венче. Русо, възбледо лице, доста безцветни очи, но тихото сияние на щастието заедно с бялата рокля правеха всичко това очарователно и приятно. Усмивката на тънките начервени устни внезапно угасна. Стана му съвсем ясно, че не бе изтичала така бързо заради него, но не се обиди. Млади, хубави хора, за какво ли им е притрябвал?

— А, чиче, ти ли си?

Зад гърба му се появи и младоженецът, мургав младеж, красивоок, с дълги женствени мигли, поне три пръста по-нисък от младоженката. Изглеждаше вежлив, но сдържан, с добре премерена усмивка, ни милиграм повече, ни по-малко, отколкото му се полагаше. Къде бе учил тия маниери, в Ръжево Конаре ли? — помисли си Мацан беззлобно. Беше чул, че е младши научен сътрудник в някакъв институт, но все не му се вярваше. Беше много млад преди всичко, лицето му изглеждаше малко грубо, а косата ниско до челото, гъста и четинеста като на селски чирак от онова, старото време. Но беше облечен в черен официален костюм, панталоните му бяха възкъси, та се виждаха червените му чорапи. На сватба с червени чорапи — Мацан не го намираще много изискано. Ученият младеж му протегна ръка, но ръкостискането му беше малко хлабаво и небрежно. Веса, неговата племенница, откровено го погледна в ръцете.

— Чичо, какво ми носиш?

— Рибка, мойто момиче.

— Рибка, рибка! — Веса не изглеждаше никак разочарована.

— Сега ли я лови?

— От реката я нося.

— Ще бъде само за нас, нали, Петьо? — обърна се тя към мъжа си.

— Днес всичко е само за тебе — отвърна младежът, като важничеше с гласа си. — Ще я дам на леля Цеца да ти я опържи.

Мацан ѝ подаде кошчето. Веса измъкна оттам големия клен и литна с него към хола, откъдето се носеше врявата на гуляя.

— Вижте какво ми донесе чичо!

Чуха се възбудени гласове, някой изръкопляска. Мацан, който бе тръгнал нататък, нерешително спря. В тоя момент от хола излезе брат

му, грамаден и коремест, с две-три трохи по рижавите си мустаци. Беше само по риза, с ластикотинен панталон, препасан силно с овехтял кожен колан. Без да му мигне окото, бе купил два апартамента, но парите за нов колан явно му бяха досвидели. Защо да купува нов колан, като и старият така добре си вършеше работата? Като видя брат си, старият Мацан разтвори яките си прегръдки, сграбчи го и го целуна по бузата. Младият Мацан здравата се сконфузи — такива неща не се случваха никога в семейство Мацанкови.

— Върви с мен, ще те запозная с кума — каза той и го помъкна след себе си.

— Чакай малко де!... Да се оправя! — сопна се притеснено Мацан. — Жена ми дойде ли?

— Ами къде ще е — отвърна пренебрежително брат му.

Мацан пристегна вратовръзката, прекара пръсти по гладката си пшеничена коса. Сега криво-ляво беше готов да се срещне и с кумове. Брат му го въведе в грамадния хол — с велосипед да се надбягваш из него, както обичаше да се шегува. Там бе сложена обща трапеза, здравата претъпкана с хора — човек до човек. И всички го зяпнаха — не е толкова проста работа да улови човек в река истинска риба. Сега там можеш да хванеш най-много скъсан сандал или изпуснати при прането селски гащи. Мацан отново се смути, едва ли не се препъна в килима. Имаше твърде много цигарен дим в огромния хол, твърде много увехнали гладиоли и цял куп подаръци върху бюфета. И едва успя да съзре блясъка на няколко ордена, окачени по дължината на ревера. Тъкмо пред ордените го заведе старият.

— Куме, ето това е брат ми! — каза той. — Брат брата не храни, но моят редовно ми носи риба.

Кумът изглеждаше доста незначителен на вид, със сухо, нарязано от бръчки лице. Такива лица — помисли неясно Мацан — имат хората, които прекарват живота си край пещи, все едно какви, може и фурниджийски. Но Мацан знаеше, че кумът е много известен човек, народен представител, как се бе съгласил да стане кум в дома на тоя червив от пари частник — сам не разбираше. Казваха, че бил нещо роднина на младоженеца, май това го беше докарало в тоя дом.

— И аз съм рибар — каза кумът простиичко. — Ще си поговорим след малко.

Старият го помъкна нататък и безпогрешно спря пред два златни пагона.

— Генерал Спиридонов!

И генералът му кимна благосклонно. Беше разкопчал яката си, изглеждаше сит, леко пийнал, доволен, че всички се зазяпват в напращялото му от здраве лице. Но кокалестата му жена седеше непристъпна на мястото си, мустачките ѝ издаваха неприкрита враждебност.

— А това е сватът! — продължи старият доста сърдечно, но тоя път без особена гордост. — Виж го внимателно!

Мацан не разбра за какво трябва да гледа внимателно. Сватът беше най-обикновен човечец, полуселянин, полугражданин в грубо шаячно палто и домашна риза с голямо бяло копче отпред. Въпреки горещото време беше се наконтил и с плетена на ръка вълнена жилетка, но по коравото му лице нямаше нито капчица пот.

— Е? — запита старият тържествуващо.

— Какво — е?

— Погледни му косата! Косата му виж!

Коса като коса, сплъстена, едва посивяла на сколуфите.

— Осемдесет и две годишен е! — разкри тайната брат му. — А няма бял косъм!... Свате, покажи си зъбите! — добави той безцеремонно.

Сватът покорно ги показа. Бяха наистина яки зъби — зъб до зъб! — доста немити. На Мацан много му се искаше да попита: „Това добре, ами с акъла как е?“

— Вижда като ястреб! — продължи Мацан. — А работи като катър — гледа кравите на текезесето.

С това запознанствата свършиха, макар че до свата предъвкваше бавно, но лакомо беззъба старица — сватята. Мацан я гледаше поразен — как бяха измайсторили последния си син на тия години, никак не можеше да разбере. Донесоха му стол, сместиха го как да е между другите. Едва сега той потърси с поглед жена си. Откри я на края на масата, почти на ъгъла, доста неудобно седнала. Беше по-добре облечена от всички други наоколо и имаше такава красива и внушителна прическа, на която би завидяла дори кралица. Нямаше никаква особена тайна в тая прическа, можеше да има дори по-хубава, като работеше в козметичен салон. Нейните колежки се бяха добре

постарали, за да я подготвят за сватбата. Мацан винаги се гордееше с жена си и малко се срамуваше пред нея заради нескопосаната си външност. Той не знаеше, че с тоя овехтял тъмен костюм отпреди двайсет години, но с прави рамене и широки ревери тъкмо навреме бе пристигнал на върха на мъжката мода. Мацан направи с ръка знак на жена си, но тя не му отвърна. Беше малко късогледа, но никога не носеше очила, смяташе, че това ще накърни хубостта ѝ.

Тръснаха пред Мацан грамадна чиния, пълна главно с кокали. Докато обработваше един от тях, той отново поогледа гостите. Между тях нямаше ни роднини, ни дори обикновени приятели на семейството. Тях Мацан бе поканил на обед. Тъкмо бяха вдигнали едната трапеза и трябваше да слагат втора, още по-пищна. Новите гости бяха измежду най-солидните и именити негови клиенти, имаше дори и хора на изкуството — някой второстепенен тенор, някой артист, дори един писател, на когото никой не бе чувал името. Макар че слабо се познаваха, гостите не скучаеха. Никой не скучае на богата трапеза особено когато и виното е хубаво.

В хола влязоха три жени, и трите съвсем еднакви на вид, макар и различни по възраст. Бяха сухи, костеливи и малко уплашени — жената на стария Мецан и двете балдъзи. Всяка от тях носеше по две стъклени кани, пълни догоре с червено вино. Само генералът оцени както трябва превъзходния му рубинов цвят, толкова жив и топъл, че не оставаше никакво съмнение за качеството на виното.

— Това е карабунарско — оповести старият. — Взел съм го направо от карабунарската изба.

И понеже тая препоръка не направи кой знае какво впечатление, той добави снизходително:

— Каквото и да се говори, но това си е мъжко вино, четиринайсет градуса. Сам си избрах бъчвата. Домашните вина сега са вятър работа, никога не знаеш колко е гроздето, колко е захарта.

Но гостите харесаха виното, генералът искрено го похвали. Старият се успокои, измърмори под носа си:

— Имам и бутилкови — „Мелнишко“, „Каберне“. Но не е за гости като вас, това е истинско.

Наистина виното беше „мъжко“, както го препоръча старият Мацан. Гостите се развеселиха съвсем, гласовете им омекнаха като намазани. Слаб кикот се понесе между дамската част на компанията,

погледите някак особено лъснаха. Само генералшата още повече се наежи — явно, че бяха стигнали до вицовете, и то до най-пиперливите. Генералът поразкопча мундира си и заяви на всеослушание.

— Трябва да гръмнем!... Каква е тая сватба, ако не гръмнем.

— Дадено! — заяви старият Мацан въодушевено. — Още сега — от балкона.

Доста пийнали и с тия гости — морето му се виждаше до коляно. Но до стрелба все пак не се стигна главно заради посолството — да не изплашели англичаните. Мацан, който се бе разтревожил, облекчено въздъхна. Беше по-трезвен от другите, тъй като не обичаше вино. Пиеше си гроздова ракия, и то от най-простата — казваше, че не вреди ни на язвата, ни на мисълта.

Тъкмо в разгара на веселието до него седна кумът. Мацан дори се поизчерви от тая чест. То се знае, веднага се заловиха за вечния рибарски разговор — къде какво излиза, на каква стръв кълве. Кумът слушаше така внимателно и доверчиво, че най-сетне Мацан се изкуши. И подробно му разказа за двете големи бели риби, които бе хванал днес. Но тоя път кумът като че ли малко се усъмни.

— А къде са? — попита той кратко.

— Дадох ги на моя приятел. Той ме вози с колата си, харчи бензин човекът. Трябва да му се отплатя с нещо.

— Нали си наловил стръв?

— Стръвта е нищо, тя не струва пари. А той нали харчи бензин.

— А с тоя бензин нали превозва себе си? — упорствуваше кумът. — Петкилограмова риба! Малко скъпо ти е излязло това возене!

— Е, не за това, той е художник — отвърна гузно Мацан. — Има разни приятели, артисти, художници.

Едва сега кумът го разбра.

— Да, прав си — измърмори той. — На тях и държавата нищо не им отказва. Пък може и да са заслужили. Туй не е като да зидаш комин.

— Не е — съгласи се Мацан.

— А ти къде работиш? — попита кумът внезапно.

— В карбидната фабрика. Сменен майстор съм там, без мене не могат да дишат.

Кумът доста се поучуди, но Мацан разбра, че това му хареса. Навярно го бе взел за келнер с тоя черен костюм и бяла найлонова риза.

— Това е добре — каза той. — Средно по колко вадиш?  
— Стигнал съм до двеста, до двеста и петдесет.  
— Браво бе! — зарадва се кумът. — Партиен член ли си?  
— Не съм.  
— А защо не си?

— Ами как да ти кажа! — измънка Мацан. То не е като преди Девети. Хора калабалък, а там, дето се натискат — значи и без мен може.

Кумът се намръщи.

— Не е така! — отвърна той троснато. — Сменен майстор си, туй не е малко. Водиш хора след себе си, отговаряш за милиони.

Тая проста мисъл никога не беше минавала през ума на Мацан. Но тъй си беше — наистина отговаряше...

— Те ме поканиха — каза Мацан. — Преди две-три години беше.  
— И ти им отказа?

Мацан съвсем се затрудни, вратовръзката сякаш изведнъж го стегна.

— Не съм отказвал. Само си замълчах, пък и те не повториха. Изглежда, че не са опрели много до мен.

Кумът, както си беше сърдит, неочаквано се засмя.

— Ами ти какво искаш? Да те поканят с бъклица? Туй не е сватба, туй е сериозна работа. Правилно е човек сам да поиска.

— Казаха ми, че трябвало двама гаранتي.

— Ами какво от това? Зер никой не те познава на тоя свят.

— Ами, познават ме, как да не ме познават. Коньовица е туй, всички се знаем. Веднъж здравата ме биха в полицията, като щяха да преселват евреите. Ама как да отида сега — аман, заман. Може пък да не ме харесват.

— Твоята съвест чиста ли е?

— Как да не е чиста! — отвърна обидено Мацан. — През живота си никому зло не съм сторвал.

— А пък аз съм сторвал! — намръщи се отново кумът. — Даже човек съм утрепвал, нямаше как... Като бях нелегален.

Кумът изведнъж замълча, глиненото му лице потъмня съвсем. Дълго мълча, после неохотно прибави:

— Още го виждам как се претърколи в зелките.

— В зелките ли?

— Да, в зелките, туй се случи на пазара.

Кумът въздъхна и каза с променен глас:

— Аз ще ти стана гарант.

Мацан го погледна недоверчиво:

— Че ти нищо не знаеш за мене!

— Знам, как да не знам. Нали сме роднини?

— И какво ще напишеш?

— Знам какво, няма да чакам от тебе. Произхожда от бедно пролетарско семейство. Трудлюбив, честен и скромен. Извънредно добросъвестен в своята работа.

Известно време Мацан сякаш се любоваше на своята характеристика. Тоя смотан кум може и да се шегува, но истината си е истина, зер не е добросъвестен? Досега никога, не е клинчил от работа. А като го бяха загазили веднъж с плана, отиде сам да помогне, макар че беше болен от сливици и през цялото време го тресе.

— Това стига ли? — запита Мацан.

— Че какво повече. Ти женен ли си?

— Как да не съм женен — отвърна Мецан обидено.

— А къде е жена ти?

— Ей там, насреща! — Мацан я посочи дискретно с пръст.

— Тая с косата?

Кумът дълго я разглежда, лицето му ставаше все по-сдържано.

— Много издокарана бе! — каза той малко троснато.

— Какво като е издокарана?... Ами тя е партиен член!

— Сериозно? — възкликна учуден кумът.

— От десетина години!

Кумът измъкна отнякъде очила и впери поглед в жена му. Сега я гледаше навярно с други очи, защото накрая каза доволен:

— Вижда ми се сериозна жена! — И добави насмешливо: — Ти си загубен бе, тя сигурно те командува.

— Ами като своята.

— А, не — моята не! — отвърна сериозно кумът.

— А защо не е тука?

— Болна е — въздъхна тъжно кумът. — Май че си отива, горката. Не съм дип за сватби, но както и да е. Не бива да счупя хатъра на младите — тъй рече и тя.

След малко кумът се върна на мястото си и Мацан отново остана сам. Хората по масата се бяха поразместили, сега до жена му седеше жената на писателя, жълта като слънчоглед, с венче от брадавици на лъскавата си гушка. Но Дора не изглеждаше никак поласкана от това съседство, мълчеше, отегчено я слушаше. Най-после Мацан я съжали и отиде при нея. Наведе се край красиво измоделираните букли и каза тихо:

— Ако ти е скучно, ела при мен. Има свободно място.

— Не, не, стой си там! — отвърна тя.

Гласът ѝ беше рязък и малко нервен. Не му оставаше нищо друго, освен да подвие опашка и да се върне на старото място. Гощавката продължи до полунощ, когато генералшата най-сетне се разфуча и отмъкна със себе си златните пагони. Компанията се разтури, започнаха да стават и другите. Само писателят не помръдна от мястото си и какъвто си беше мъхест и топчест, бе се впил в бутилката „Алиготе“ като мече в биберон. Както и да е, жена му успя най-сетне да го вдигне, като отърсваше от реверите му трохи и цигарена пепел. Скоро всички се наблъскаха във входното антре, чуваха се женски възклицания, някое сито мъжко оригване, леко пышкане, когато някой се навеждаше, за да завърже връзките на обувките си. Всички тръскаха дълго ръката на стария Мацан и му изсипваха всякакви пожелания, сякаш той се бе оженил, а не дъщеря му. Впрочем младите гости не бързаха, в стаята им крещеше и се задъхваше магнетофон. По едно време вратата се отвори случайно, Мацан успя да надзърне. Беше полутъмно и задимено, на канапето няколко двойки така бяха си объркали краката, че не можеше да се разбере чий крак на кого е. Танцуваше само една двойка — младоженката и някакъв дълъг младеж, мек като кренвирш, с грамаден възел на вратовръзката. Тя беше положила своята руса, украсена с венче глава на гърдите му, лицето ѝ бе унесено и примряло. Мацан просто не искаше да вярва на очите си, чувствуваше се смутен и объркан. Та нали беше младоженка, какво означаваше това? И защо оня четинест мухльо, мъжът ѝ, не я издърпа от ръцете му?

След малко гостите се понесоха по стълбите, като едвам мъкнеха омекналите си колене. Навън забучаха автомобилни мотори, пияни, мъжете ги форсираха на празен ход, замигаха стопове. Някой пусна дългите светлини, чуха се ругатни, фаровете угаснаха. Скоро колите се

разбръмчаха и тръгнаха. Единствени по тъмната улица заситниха пеша писателят и жена му. И Мацан с жена си, разбира се. Дора мълчеше, токчетата ѝ много отчетливо чаткаха по тротоара. Мацан знаеше, че това не е добър знак.

— Можеше да поръчаш такси! — обади се тя нервно.

— Такси ли? — учуди се той.

— Да, такси! — каза тя троснато. — А защо не?

— Никога не сме викали такси.

— За това ти си виновен. Да не сме бедни? А, бедни ли сме? Сега и циганите се връщат нощем с такси.

Това беше вярно. Мацан сам знаеше, че по техния булевард по цяла нощ фучаха таксите с пияни цигани. Прибраха се как да е без такси, но през целия път Дора не каза нито дума. Влезе първа в стаята и нервно щракна ключа на лампата. Мацан усети как сърцето му лекичко се присви. Винаги бе смятал, че има мъничък, но уютен дом, кажи-речи, достатъчен за двама души, които се прибират в него само да спят. А сега, след като се бе върнал от разкошния апартамент на брат си, изведнъж му се стори невъобразимо бедняшки и тесен. Той разтревожено погледна към Дора — кой знае пък на нея как се е видял? Тя шеташе все тъй мълчаливо и навъсена в тесния коптор, оправи леглото, после се зае със себе си. Внимателно окачи полата и блузата в грамадния гардероб, който заемаше половината от стаята, и остана по комбинезон, толкова лек и изящен, че Мацан, който вече бе изпружил краката си под завивките, неусетно се зазяпа. Сега тя се занимаваше с косата си — трябваше да я укрепи и затегне в мрежата. Все още мълчеше, не го поглеждаше. Както винаги, угаси лампата, преди да облече нощницата. Той чу босите ѝ стъпки, изскърцването на леглото — беше си легнала.

— Така не може да се живее! — обади се тя внезапно.

— А как? — трепна той.

— Това не е дом, това е кочина! — добави тя сърдито.

— Как така — кочина! — обади се той. — Къде по-чисто от нас.

— Ти не се лови за думите. Ако не е кочина — дупка е. Виждаш ли как живеят хората? Твоят брат да не е по-кадърен от теб? Или пък по-добър?

Мацан мълчеше, не знаеше какво да отговори.

— Не може да се живее повече тук. Разбирам да бяха година или две. А то, откакто сме се оженили.

Мацан слушаше гузен. Вярно е, тя живееше доста наширочко при баща си.

— Толкова сме търпели — каза той. — Ще потърпим още малко.

— Колко малко? — попита тя сопнато.

— Нали знаеш — до пролетта. Най-късно през май блокът ще бъде готов.

Заводът наистина строеше ведомствен блок, бяха му обещали там хубаво едностайно апартаментче с хол, кухня и баня. Да, с баня, а той ще си инсталира и биде, на него наистина му трябваше.

— Я бъде, я не бъде — отвърна Дора. — Знам ги аз тия държавни строежи. Като са казали май — значи през зимата.

Не говореше май като квартална просветничка. Мацан усещаше това много добре, но не смееше да го каже.

— И да закъснее няколко месеца — не е толкова страшно.

— Лесно ти е на тебе! — каза мрачно Дора... — А да се мъкнем чак във Волуек — това малко ли е? Още половин час път.

— Е, не е Волуек — отвърна Мацан отегчен. — Къде е Волуек?

— Ами до Волуек. Пък и панелно на всичко отгоре... Панелно жилище — това жилище ли е?

— Сега всички жилища са панелни — каза Мацан примирително.

— Не са всички! — отвърна Дора троснато. — Твоят брат в панелно жилище ли живее? Можехме да купим някой стар апартамент. И то в града, да не си прекарваме живота по автобусите.

— Много са скъпи.

— Какво като са скъпи? Имаме ли парите? Имаме ги. Човек веднъж купува дом. Поне да е дом като дом. А не телефонна слушалка.

— Туй значи да си дадем всички спестени пари? — отвърна Мацан. — До рупче... А след това с какво ще се обзаведем? На голите ли дъски да спим? Или отново да помъкнем тия вехтории?

— Все ще се наредим някак. Може и от брат ти на заем да вземем.

— Не — каза Мацан решително.

Много рядко му се случваше да каже нещо с решителен тон. Но кажеше ли веднъж — не отстъпваше. Дора много добре знаеше това.

Мацан дълго чака да се обади нещо, та макар и с някоя зла сърдита дума. Нейното мълчание го потискаше повече от най-лютата кавга, каквито тя впрочем почти не правеше. Но наистина умееше да мълчи, ледена и непристъпна, понякога с дни. Мацан много се плашеше от това. И като се насили, той заговори колкото се може по-меко и добродушно:

— Няма смисъл, Дорче, да си хвърляме парите за някоя вехтория, дето не знаеш на всичко отгоре кога ще я отчуждят и съборят. Сега София е като каца със зеле — вадиш, режеш. Какво по-хубаво има от държавна квартира? Внесеш нещо, после изплащаш с години...

Дора нищо не отвърна. Въпреки че нощта бе така топла, като че ли някакъв хлад лъхаше от леглото, лицето ѝ беше като мъртво. Мацан въздъхна. Той не разбираше, че животът е угаснал неусетно в това хубаво женско лице — не от козметичните маски, с които се налагаше всеки ден, и не от отровните кремове, които сама си приготвяше по тайнствените и съмнителни рецепти на своите колежки. Всичко бе започнало много по-рано и той много добре знаеше тоя жесток и страшен ден.

Мацан познаваше Дора едва ли не от нейното раждане. Беше синеоко, опулено, ревливо дете, което постоянно се тикаше между големите. В ония години Коньовица не беше ни град, ни село. Водопровод имаше само в някои къщи, канализация — нито в една. До късна пролет улиците бяха потънали в непроходима черна и тлъста кал, която си оставаше тъй — на сухи буци — чак до новите дъждове. За Мацан детинство и кал беше, кажи-речи, едно и също — безкрайно море от кал, тук-там камъни или тесни пътечки от сгурия край стоборите, из които случайните минавачи потъваха до глезените. В подобри дни по улиците минавала само галъоти, за да стоварят тук-там малко въглища, едри полудиви прасета се търкаляха в локвите. Именно като че ли с тия прасета започна всичко.

По онова време Мацан продаваше локум в Борисовата градина, съвсем дребна търговийка, от която едва припечелваше някой лев за обувки и два-три учебника през есента. Една вечер тъкмо се връщаше със своята локумена кутия и малка стомничка за вода, и видя нещо, което го ужаси. Някакъв огромен нерез бе захапал Дорчето за ризката и въртеше четинестата си глава така стръвно, че детето се тръскаше като парцалена кукла в зурлата му. Никога Мацан не разбра какво би

станало, ако не се бе появил така внезапно всред боклуците, където свине и деца, поне до тоя ден, си бяха живели така заедно. Може би гладното и хищно животно се готвеше да се нагости с нея. А може би чисто и просто се забавляваше с онемялото от ужас дете. Само за миг той излезе от своето вцепенение и с виковете и ритниците се нахвърли върху животното. Огромният нерез изостави своята плячка и обърна острата си зурла към момчето. За един кратък миг Мацан като че ли видя смъртта в малките му заложени очички. Но след това животното само изгруктя с ненавист и отмина.

От преживения страх Дорчето онемя напълно за няколко месеца. Светиха ѝ вода, водиха я по баячки и врачки чак в Слатина. От разходките или от времето тя постепенно оздравя, само понякога малко заекваше. И се привърза като кученце към своя избавител, не се отделяше от него по време на вечерните игри. Мацан дори започна да се притеснява от своята малка, опулена сенчица, която му пречеше на игрите. И все пак я жалеше, понякога я погальваше ласкаво по гладката руса косица. И Дорчето започваше да върти радостно своята невидима опашчица.

Тъй вървяха работите, докато най-сетне Дорчето порасна.

А тя беше едно от малкото квартални момичета, които продължиха да учат в гимназията. По това време баща ѝ имаше малка работилничка на „Пиротска“, гладеше и префасонираше мъжки шапки. Не беше съвсем беден, в тия години само циганите и просяците ходеха гологлави, макар че шапките струваха доста пари. Затова пък всички ги префасонираха, докато съвсем избелеят и се разкапят. Баща ѝ имаше солидна едноетажна къща до булеварда, отопляваха се с въглища, в широката им кухня течеше чешма, от време на време към съседите се понасяше миризма на кавърми и яхнии. Бай Евтим гледеше като писано яйце дъщеря си, обличаше я като господарско момиче. Дорчето винаги носеше черни сатенени престилки с бели якички, а в неделни дни обуваше и копринени чорапи, нещо, което се смяташе за нечуван разкош. Местните хлапета дори не смееха да мечтаят за нея. Но не я мразеха за това, тайно се гордееха с хубостта ѝ. Мацан я виждаше рядко и издалече — обикновено сутрин, когато като малка черна птичка подскачаше от камък на камък по широката кална улица, която след години стана булевард. Тя беше нещо като украшение на

квартала, утеха в неговата бездънна кал. Всички знаеха, че ако някой посегне на нея, всички други ще го премажат от бой.

А на самия Мацан не му потръгна — трябваше да се прости с училището, щом завърши прогимназията. Баща му беше най-обикновен градски каналджия — дори през ум не му минаваше, че неговите синове могат да учат. Големият постъпи чирак в една водопроводна работилница, работеше от тъмно до тъмно само за парче тричав хляб. Малкият Мацан, който беше много мършав, с изпито лице, си намери много по-трудно работа. Най-после постъпи как да е в една кожарска фабрика чак на другия край на града — в индустриалния квартал, близо до старата кланица. Работата беше много мръсна и тежка дори за възрастен човек. Така вонеше на кожи и химикали, че хората го заобикаляха като хвърлена на боклука умряла котка. И то се знае, старата дружба бързо угасна, макар че Дорчето все още го поглеждаше издалече с някакъв плах, недетски интерес и симпатия. Работата го съсипваше, той дори малко се попрегърби. Но през войната вадеше сравнително добри пари, тъй като всички опитни работници се разбягаха, а фабрикантът — и той неугледен и вонящ като тях — ценеше високо и неговото трудолюбие, и волската му сила. И все пак заплатата едва му стигаше, трябваше да помага и на снаха си, тъй като големият Мацан не можеше да се отърве от войнишки запаси — постоянно ту влизаше, ту се връщаше от казармата, все полют, арогантен и мрачен.

Високият гребен на революцията мина някак си над главите на Мацанкови. Старият се мръщеше презрително, но младият ходеше най-редовно по кварталните събрания и големите масови демонстрации. Но че е дошъл сам той на власт, както го уверяваха вестниците — това му се струваше пълна измишльотина. Сега Мацан работеше в карбидната фабрика, но и там господарят си беше господар, макар да бе станал „мек като дупе“, както се шегуваха неговите работници. Даваше им тринайсета заплата, награждаваше ги с премии, какво му костваше, като всичко се калкулираше в държавната цена. Инфлацията растеше, хората от квартала здравата псуваха, но като дойдоха първите избори, всички като един гласуваха за новата власт. Като се мръщеше все тъй презрително, и старият Мацан пусна червената бюлетина за „голтаците“, както сам се изрази.

По това време стана нещо, което потресе Мацан. Дора бе станала вече госпожица, дори доста изискана и елегантна. Работеше като козметичка в един частен салон, получаваше там чудесни бакшиши. Когато Дора минаваше по малката кална улица, дори бабите се измъкваха от копторите да я видят как се носи на своите високи коркови подметки. Вървеше и не поглеждаше — бабите с основание мърмореха, че както е подкарала работите, сигурно ще остане стара мома. Спираше само пред Мацан, макар и не съвсем близо, за да не усеща миризмите му. Сега той миришеше само на карбид, това се понасяше. Пък нали беше дошъл и на власт — правеше всичко, за да се облича колкото се може по-спретнато, бръснеше се през ден. Бабите бяха доволни и, разбира се, щяха истински да се зарадват, ако тяхното момиче си останеше на тяхната улица.

Но точно по това време Дора се влюби в някакъв милиционерски началник. Беше строг, хубавец, с лъскави зъби и вълниста черна коса. Държеше се много изискано, като го запитаха нещо, казваше вежливо — „моля?“ Дора се влюби в него не как да е, влюби се някак неочаквано страстно и яростно за своя хладен ум и сдържан характер. Работата се проточи дълго, но не вървеше гладко. Хората си шушнеха по домовете за недоразумения и скандали. Тя отслабна много, позагуби от свежестта си, устните ѝ бяха винаги здраво стиснати. По едно време се чу, че предстои сватба, и точно тогава годеникът внезапно изчезна. Много по-късно Мацан научи, че е влязъл в затвора за злоупотреби и кражби. Но най-страшното стана с Дора — една сутрин тя се хвърли под кварталния трамвай. Ватманът, макар и стар, се случи доста опитен, успя да го спре как да е. Все пак трамваят я повлече няколко крачки, нахъса месата ѝ, превърна я едва ли не в купчина кървави дрипи. Отнесоха я полумъртва с такси в Александровата болница, малцина вярваха, че от това ще стане човек. Но когато след няколко месеца отново се появи в квартала, изглеждаше тъй, сякаш нищо не се е случило. Мнозина казваха, че дори е станала по-красива със строгото си лице и бледа кожа.

И ето че сега Мацан лежеше в едно легло с тая бивша красавица. Напразно се мъчеше да заспи. Нищо не мислеше, главата му бе празна. Той не обичаше да разсъждава за съдбата си. И сега лежеше до нея с отворени очи и се заслушваше. Навярно беше заспала. Удивяваше го нейната способност да заспива неусетно и леко, каквото и да се е

случило в живота ѝ. Като умря майка ѝ, тя плака много, плачът ѝ беше някак по детски циврив и безутешен. Но вечерта сложи на похабеното си от сълзи лице козметична маска — както винаги внимателна и грижлива. И веднага заспа. И сега спеше. И той знаеше какво най-много тежи на сърцето ѝ, но не можеше да ѝ помогне. Никой лекар на света не можа да ѝ помогне, та макар да изхарчиха за това всичките си пари. От самото начало той знаеше, че не могат да имат деца. Тя бе оставила децата си в оня жесток ден там — на трамвайната линия. Тежкото желязно колело бе премазало завинаги нейната здрава утроба.

Друмеви живееха в солидна двуетажна къща на улица „Марин Дринов“, близо до квартала на посолствата, нещо, с което Анета тайничко се гордееше. Самата къща била строена в началото на века от някакъв министър от кабинета на Стамболов, алчен и грандоман като шефа си. Това личеше от надутата ѝ фасада, от намръщените корнизи, от тежката каменна стълба с навеки заключен параден вход. Сега се влизаше отзад по изгнилото дървено стълбище до втория етаж, където живееха те. Стаята им беше широка като заседателна зала, с висок таван, целия в ръждиви петна и паяжини. Но най-странна бе просторната кухня, застлана с жълти виенски плочки от печена глина, наредени ромбоидно като тава с баклава. Едва ли не половината пространство бе заето от гигантска желязна печка, тежка няколко тона, която някога бе служила за етажно отопление. Цялата ѝ вътрешност бе изкормена от десетилетия може би, отвътре се подаваха ръждивите ѝ черва, някакви криви тръби, фурни и пробити казани. Никой не влизаше в тая страшна кухня, никой не ползваше печката, в лабиринтите на търбуха ѝ живееше семейство плъхове, най-едрият от тях почти колкото заек. Само Анета го бе виждала няколко пъти и го бе кръстила Цезар. Макар и доста възрастен и леко плешив, Цезар бе малко влюбен в Анета, винаги се огорчаваше, когато тя уплашено изцъклеше срещу него красивите си очи.

От улицата къщата почти не се виждаше, скрита зад зелената стена на тополите. Бяха много стари тополи, корите им приличаха на поцинковани. По време на летните бури те скърцаха зловещо, сякаш всеки миг можеха да се съборят върху къщата. И наистина една от тях се прекърши, изпокъса електрическите проводници, разтърси уличното платно. Беше нощ, трясъкът изплаши здравата всички обитатели на къщата с изключение на Кирил, разбира се, който си бе легнал мъртво пиян и нищо не чу. А на всичко отгоре градските власти отсякоха и другите две дървета, тъй че къщата изведнъж показва своето неприветливо, покрито с екземи лице. Кирил съвсем я намрази, но

Анета все тъй си беше доволна, че живее в квартала на посолствата, почти зад гърба на френското.

Освен ужасната кухня Друмеви владееха само една стая. Колкото и голяма, тя все пак беше недостатъчна за двама души, които се занимават с изкуство. Кирил знаеше ролите на Анета по-добре от самата Анета, макар че се мъчеше да ги забрави — толкова му се струаха те безинтересни и блудкави. Той прегради на две стаята с жълта завеса, която щампова сам с ягоди и дракони, но и това малко помогна. Стаята си остана все тъй гола и пуста, особено частта на Анета. Там нямаше никакви мебели, дори гардероб нямаше, тъй като Анета не обичаше лъскави фурнири. Най-хубавите си рокли тя държеше на закачалки по стените, върху пирони, забити в хладната плът на стените. Поради това нощем стаята имаше доста страшничък вид, сякаш бе пълна с женски призраци, изтънели и безплътни, които ги обграждаха отвсякъде с разперените си ръце. Кирил много пъти бе предлагал да купят някакви мебели, но Анета все отлагаше. На такава стара къща с високи тавани — казваше тя — ще й трябват мебели най-малкото в стил Бидермайер, но откъде у нас Бидермайер? Като си построят апартамент, ще си поръчат мебели според стаите. Сега всички излишни дрехи и вещи Анета държеше в куфари, някои от тях отворени наред стаята — сякаш всеки миг се канеше някъде да пътува. И работите стояха горе-долу тъй, Анета наистина много често пътуваше, главно на турнета и снимки. Според нея само еснафите държали дрехите си в гардероби, истинският артист винаги трябвало да бъде готов за път. Но тя не обичаше да пътува, както не обичаше да чете, да се реши, да си мие врата, да си закопчава роклите на гърба.

Както при всички семейства, това, което ги свързваше, се намираше на територията на Анета. На него спокойно можеха да спят две семейства, размерът му беше колкото половин боксов ринг. При това нямаше начин да паднат на земята, тъй като леглото беше вдигнато едва на двадесетина сантиметра от пода. Естествено, не можеше да се пхне нищо под него, затова обувките, чехлите и всички други боклуци се търкаляха из цялата стая. Освен леглото имаше само още една мебел, най-важната — тоалетната масичка, заедно с едно истинско кристално огледало. В него Кирил можеше да се огледа цял, а Анета — това, което й трябваше: главно краката с изящните колене.

Тя наистина имаше много хубави крака, малко тънички в бедрата, но силни и живи като ръце. Човек би казал, че всъщност това са работните ѝ органи, макар че нещата не стояха точно така. И тялото ѝ бе много хубаво, с гладка като кост кожа, винаги хладна и копринено мека. Главно това бе погубило Кирил, тъй като в оня миг, когато я докосна за пръв път, той бе женен за една добродушна женица, с която по-късно се разведе. Косата ѝ бе съвсем истинска, никакви апарати за къдрене не бяха успели да я погубят досега. Много тънък, гладък и лъскав косъм, много мек навсякъде, истински шедьовър на природата. Филмовите режисьори умираха да я събличат с повод и без повод пред камерата. От това само тя губеше, защото жалкият екран не можеше да предаде нито дин от мекото опалово сияние на кожата ѝ, да не говорим за бюста, чиято нежна мекота даваше на екрана илюзия за увехналост. Изобщо беше много хубава за гледане, включително и лицето — малко спортно, с големи прави устни, решителни, честни, мълчаливи — качества, които тя едва ли притежаваше.

Тая вечер Анета стоеше разсъблечена пред своята тоалетна масичка и се готвеше за премиера. Летните премиери, даже филмовите, не са кой знае какво, но тая не беше от най-загубените. Филмът се наричаше „Проникване“ и беше определен за фестивала в Локарно. Нарочно бяха избрали за премиерата този месец, защото точно по това време най-заядливите критици бяха или на почивка, или на фестивала в Карлови вари. В него Анета играеше своята коронна роля, момиче от бивше семейство, по което се увлича гибелно някакъв партиен другар. Както при всички подобни случаи, ролята беше съвсем фалшива, тъй като партийни другари от този тип (външна търговия) бяха много опитни и ловки в авантюри от този род. Кирил беше видял малко материал от филма — без звук. Анета изглеждаше доста добре — наистина красива, изтънчена, а склонността ѝ към красивичките пози можеше да мине и за естествено поведение. Но какво ще стане, като отвори уста и заприказва? За това Кирил дори не желаше да мисли. Той изгледа търпеливо как тя се съблече — но в контражур на осветения прозорец, тъй че се видя само силуетът ѝ. Сега с ненавист мислеше, че всичко това ще се повтори не само пред очите му, но и пред целия салон, половината от които са приятели и познати. И защо, по дяволите, не можеше да свикне с тия прости неща? По плажовете жените се разхождат много по-голи, без това да прави някому

впечатление. Чувствуваше се неспокоен и нервен като пред зъболекарски кабинет. Времето да тръгват приближаваше, а Анета беше все още по сутиен и черни дантелени гащички. В този момент се занимаваше с ноктите си. Щеше да ги чопли до последния миг с пили и четчици, щеше да духа разсеяно в тях с красивите си уста, щяха да закъснеят, разбира се, на входа щеше да крещи сърдито на контрольорките, че тя е Анета Друмева, че това е нейната премиера, а не на персонала на киното, че нямат право и прочие. Щяха да я пуснат най-сетне в препълнения салон, с пъхтене щеше да се изкачи до официалната ложа, където щяха да я пуснат на най-хубавия стол, до последния момент пазен за някой от високите гости. Сам той щеше да стои прав повече от два часа, да се отегчава до смърт, да се срамува, да се поти, да се кълне във всички светии и дяволи, че за последен път идва на премиера. И все пак знаеше, че е безсмислено да се съпротивлява и да я боцка, макар лекичко и отдалече, с остена на своето нетърпение. Ставаше още по-лошо, тя се нацупваше, след това през цялото време щеше да му мърмори в колата, че пак е забравил в багажника някаква риба и че нищо не мирише така отвратително на този свят като умряла риба. Най-добре е да мълчи, да чака, да си мисли за нещо друго. За нея това беше стил, тя трябваше да закъснее на всяка цена, да разберат, че е закъсняла, да оценят по достойнство нейния аристократизъм.

— Госпожа Стоименка ме отрови днес! — обади се най-сетне Анета. — Държала ме е до шест часа. Едва в последния миг реши да отпусне малко талията.

И без да бърза, тя му обясни, че именно в това се състои цялото шивашко изкуство. За да бъде естествено гъвкава, талията не трябва да бъде ни много свободна, ни много пристегната. Циганките имат най-съвършен вкус в това отношение, а артистките — най-лош.

— Но стана чудесна! — каза Анета. — Сега ще видиш!

Тя се изправи и откачи от стената една от своите змийски кожи, в които влизаше и излизаше, както си искаше, леко и свободно като в ръкавица. Когато вдигна ръце, за да я нахлузи през главата си, фигурата ѝ сякаш литна. После роклята ѝ свободно и артистично падна върху пода в красивите си гънки. Имаше цвят на мъгливо утринно небе, зад което слабо свети слънцето.

— Харесва ли ти?

— Чудна е — отвърна искрено Кирил. — Лошото е, че закъсняваме.

— Ей сега!... Само да си поправа ноктите!

— Нали точно това правеше досега?

— За тая рокля трябва да бъдат малко по-тъмни.

И без това носеше съвсем тъмно начервени нокти, сякаш бе ръфала с тях жива плът на орли — лешояди. Анета отново седна на столчето, взе стъкълцето и четчицата.

— А Генка ще се провали днес! — каза тя. — Напълно и стопроцентово.

— Откъде знаеш? — измърмори Кирил, колкото да каже нещо.

— Нали озвучавахме заедно. Говори по-дрезгаво от нашата портиерка. Особено когато ми казва: „Госпожице, вие ми приличате на нахапана баничка!“ Кой ще ѝ повярва?... Самата тя прилича на жилава, недопечена баничка, омесена с евтино олио... На всичко отгоре...

Изведнъж лицето ѝ замръзна в ужас. Бе изтървала някак шишенцето с лак, на коляното ѝ като грозна кървава рана бе цъфнало червено петно. Тя мълча един миг после каза с някакъв неочаквано бездушен и равен глас, в който нямаше ни една креслива нотка:

— Аз съм загубена!... С мен е свършено!...

Ако го беше казала някоя друга жена, навярно щеше да се изсмее. Но сега ясно разбираше, че сам той е загубен, че се е случило нещо ужасно и непоправимо. Всъщност това бе само началото, след малко щеше да избухне истинска буря, способна да отнесе стотонен танк. Като се насили, той отвърна колкото се може по-спокойно и небрежно:

— Голяма работа. Ще облечеш някоя друга.

Надали можеше да измисли нещо по-нескопосно.

— Коя например? — попита тя с леден глас.

— Ами коя?... Ето например тая — тафтената... Без това си я обличала само два пъти.

— А кога за пръв път? — попита тя с ужасния си глас на инквизитор.

— Де да помня кога?

Но отлично помнеше. Може ли един художник да забрави такава рокля?

— Преди три месеца! — кресна тя. — На премиерата на „Здравей, ярост!“...

— Кога беше то! И кой помни!

— Глупак! — изтръгна се спонтанно от цялото ѝ сърце. — Помнят, разбира се. Тия, които трябва — отлично помнят.

Само за миг в душата му пламна с ослепителен магнезиев блясък дива, необузdana ярост. До смърт му се прииска да замахне с тежкия стъклен пепелник, да направи на сол и тоалетното огледало, и батареята от буркани и стъкълца пред него. Но вместо това само наведе глава и каза сдържано:

— И какво от това?

— Как — какво? Виждал ли си някога Венчето с една и съща рокля на две премиери?

Отново нещо свирепо припламна в душата му.

— Ти не си Венчето! — каза той троснато. — Пък и тя, доколкото разбирам, се смята за артистка, а не за шивашки манекен.

— Млъкни, ще те убия! — кресна тя. — Кретен такъв!

Той дори не я чу. Изведнъж една спасителна мисъл мина като метеор през черното нощно небе.

— Стига си цвилила!... Ще ти оправя роклята!

— Ще ми оправяш роклята?

— Да, само за пет минути!... Като апликирам върху петното една изкуствена гардения. Ти ми намери само един копринен парцал. Най-добре бледосин или бледорозов.

Тя го погледна презрително, но после изведнъж се запали. А защо не, това все пак е идея. И изведнъж си припомни, че е виждала Роми Шнайдер с такава гардения. И то на филмова премиера — в Париж на всичкото отгоре. Анета се въодушеви, нахвърли се върху куфарите и само за няколко минути покри пода с какво ли не — от гащички до скиорски пуловери.

— Ти си гений — каза тя разпалено. — Това става ли?

— Става! — излъга той, макар че цветът не подходеше.

Закъсняха, разбира се, повече от всеки друг път. На вратата никой не ги спря. Кирил остана с впечатление, че контролорката даже им се израдва. Тъкмо влязоха, и лампите светнаха — късометражната програма бе привършила. Салонът бе полупразен, по всички редове имаше свободни места. Но Анета, без да се замисли, бавно потегли

към официалната ложа, жълтата гардения се запремята върху коляното ѝ. Няколко души се обърнаха да я погледнат, това бе всичко. Тя дори не забеляза дали Кирил я последва. Важното беше да намери хубаво място в ложата, имаше едно на първия ред, близо до рижата брада на режисьора.

Кирил седна на един от крайните столове. След преживяното премеждие вече не го интересуваха никакви премиери. Ако се беше обърнал, щеше да види как Анета се изправи като статуя пред ложата. Рижата брада я погледна небрежно, подвоуми се за миг, после каза кисело:

— Какво висиш!... Седни някъде!

И тя ловко се примъкна на първия ред. Генка, в простичка вечерна рокля от ламе, с кехлибарена огърлица, остана зад гърба ѝ. Леко изкривена, презрителна усмивка едва прозираше зад рижата брада на Костенечки. Бяха изпратили по две покани на място в салона, сам той се бе обадил на всичките си приятели, но сега не виждаше в салона и половината. А на всичко отгоре изглежда, че големците бяха раздали своите покани на шофьорите и на бедните си роднини — публиката доста го шокираше с външността си. Неговото „Проникване“ едва бе докоснало повърхността на скучното лятно ежедневие.

Лампите бавно угаснаха, филмът започна. На жълтия фон на екрана се появи едра мъжка глава, малко вулгарна, и фамилиарно намигна. Но след тоя ненадеен увод действието потече доста скучно и еднообразно. Главният герой се появяваше ту с брада, ту без брада, филмовото време съвсем се обърка. Но Анета криво-ляво се крепеше. Кирил започна да се успокоява. И точно тогава се появи Генка и разруши всичко. Кирил знаеше, че Генка не е професионална артистка, Костенечки я беше открил в някаква самодейна трупа. И за негово учудване тя влезе в ролята си така спокойно и естествено, както човек влиза в магазина, за да си купи фиде. Все едно че нямаше ни камера, ни прожектори, че около снимачната площадка не бяха скупчени цели гроздове хора. И все едно че нямаше ни режисьор, ни сценарий, ни текст. Тя не играеше, тя единствена съществуваше истинска там, между фалшивите стени на декора. Дойде и сцената, в която Генка нарече Анета „нахапана баничка“. В първия миг Анета сякаш се стресна — навярно бе забравила, че репликата е така по сценарий.

Изглеждаше за миг, че ще цапне през устата малката нахалница, нещо съвсем истинско пламна в очите ѝ. Това излезе добре, но после всичко отиде по дяволите. Анета изведнъж се наду, изгуби контакт, започна да разговаря с публиката вместо с дребното разгневено момиче. Макар че все още ѝ беше сърдит, Кирил започна да се притеснява. Много му се искаше да я вземе кротичко под ръка и да я измъкне някак от кадъра. Но Анета се бе вчепкала здраво там, упражняваше гласа си, протягаше стройните си крака, яко пъчеше бюста си. Публиката я зяпаше с удоволствие, някои дори се усмихваха, макар че в ролята нямаше нищо смешно. Най-сетне, когато всички драматургични възли бяха изтънели и започваха да се късат като гнили конци, главният герой най-внезапно почина от инфекциозен хепатит. Отново се появи едрата мъжка глава и намигна. Тоя път публиката изръмжа сърдито, неколцина в залата свирнаха.

Салонът бавно се освети. Оставаше най-интересното — да представят артистите. Анета отдавна бе напуснала ложата, сега чакаше заедно с другите на тясната пътечка. Изглеждаше тъй, сякаш се бе потопила до носа в ласкавия басейн на погледите, просто прижумяваше от удоволствие. Костенечки, бледен като Исус, мъченически ги поведе към сцената. Анета вървеше трета поред, усмивката не слизаше от устата ѝ. И все пак трябваше да угасне по едно време, макар че се опита да я задържи някак си. Когато представиха Генка — публиката гръмна в продължителни ръкопляскания, съвсем спонтанни и искрени. Ръкопляскаха всички — и шофьорите, и критиците, и бабите на големците, които бяха дошли с поканите им. Генка, явно смутена, подгъна крак в скромно момичешко реверансче, силно се изчерви. И за Анета имаше ръкопляскания, в салона някой шеговито се обади — „браво“ Анета се поклони така дълбоко, че тия, които бяха на първите редове, можеха свободно да надникнат в деколтето ѝ. Когато се изправи, лицето ѝ сияеше.

Те се срещнаха пред киното, Анета, все още замаяна от преживяното вълнение, го хвана живо под лакътя.

— Слушай, канят ни на вечерята!

— Сигурна ли си, че и мене!

— Разбира се!... И без това всеки си плаща.

— Ама каква покана е то! — измърмори Кирил. — Добре, да вървим.

Те тръгнаха към колата. Анета го погледна бързо:

— Как ти се стори? На Генка не ръкопляскаха ли малко повече?

— Не забелязах — излъга той хладнокръвно.

Освен Анета трябваше да качи в колата още четири жени — скриптерката и три асистентки. Само за един миг купето се превърна в истински папагалски кафез. Говореха всички заедно, очите им блестяха, кривите им човки потракваха от възбуждение. В тия нечленоразделни крясъци най-често се дочуваше името на Генка, разбира се. Най-сетне една от асистентките навярно разбра, че са прекалили, защото побърза да каже:

— Ани, ти беше знаменита в оная сцена — дето Генка те нарече „баничка“ Помислих си, че ще й откъртиш един!

— Като нищо! — отвърна с готовност Анета.

За банкета бяха запазили червения салон в „Ропотамо“. Но като насядаха край огромната обща маса, изведнъж се оказа, че половината от местата ще си останат празни. Никой не беше съгласен да си плаща сметката сам, тъй като и двамата автори бяха известни като големи скъперници. Особено Мавров, сценаристът на филма, който вече се бе разположил край масата и разсеяно дъвчеше краставичка. Беше тромав човек с мощни ханшове, лъскавото му лице изглеждаше отегчено и мрачно. Бяха сложили Анета до него, но и това малко помогна. Отначало той едва я поглеждаше, цялото му внимание бе насочено към Костенечки. Такъв режисьор той навярно би удавил в капка вода, ако можеше да измисли отнякъде толкова голяма капка. На всичко отгоре и Анета съвсем неделикатно наля масло в огъня:

— Как ви се видя филмът?

— Боза! — отвърна кратко Мавров, без дори да благоволи да я погледне.

— Как така боза? — стресна се тя.

— Ами боза!

Анета, естествено, се обиди:

— Защо мислите тъй?

— Не е нужно дори да се мисли! — отвърна отегчен Мавров. — То личи от пръв поглед.

Анета го погледна презрително в ухото, запушено с малко пожълтяло памуче, кой знае откога забравено там. Ама пък човек, неблагодарен на всичко отгоре.

— Аз пък си мислех, че е направен по ваш сценарий? — каза тя.

— По-точно по неговите жалки останки — отвърна Мавров презрително.

Анета отвратена обърна лице към своя съсед вляво — с бакенбарди и квадратна муцуна на булдог, критика Ефрем Филцов. Но той така здраво бе захапал своята телешка пържола, че сега вече никой не можеше нито да му я отнеме, нито да го накара да проговори. Най-сетне, като изгълта всичко докрай, той отвори масивната си уста и каза:

— Генка!

Да вървят по дяволите тези простаци, нямат дори капчица възпитание. И в края на краищата толкова ли са слепи, та не могат да различат една школувана артистка от някаква самодейка. Талант имала! Какво е талант?... Не е ли поне малко вкус? Или поне малко култура?... А какъв вкус у Генка с тая глупава рокля! С такива рокли сега не излизат дори трактористките по селските вечеринки.

А самата Генка сякаш не подозираше какво става около нея, както навярно и магнитът не подозира какви силови полета се образуват около него. Просто си седеше в центъра на това неочаквано внимание, чоплеше като пиле ориза от гарнитурата, без да докосва изстиналата пържола. От време на време поглеждаше стеснително към съседа си, проронваше тихо някоя безцветна и безинтересна фраза. Но не беше чак толкова зле облечена, както си мислеше Анета, роклята ѝ приличаше. Все пак Кирил успя да забележи, че кожата ѝ не е така свежа и чиста, както изглеждаше на екрана. Нито така гладка и млада. Усещаше се някаква ранна увехналост, наистина едва забележима, но все пак действителна. Художникът много добре знаеше, че така изглежда кожата, когато детството не е било много богато и сито, когато маслото в храната не е достигало.

Но с другия край на окото си Кирил, естествено, не изпускаше Анета. Той бе забелязал, че Мавров отдавна бе сменил киселия мискет с хубав коняк, който сякаш грееше на силната светлина на полилея. Това бе спомогнало да изветрее бързо и киселото му настроение, да се притопли като коняка. Скоро ушите му пламнаха, той започна да се навежда все по-ниско над широкото деколте на Анета. В салона стана много задушно, отвориха прозорците и вратата към голямата зала. Отвън нахлу на вълни саксофонен вой, ритмичен тропот на крака,

мирис на скара. Като полюляваше игриво набития си с месо задник, скриптерката покани рижата брада и го помъкна фамилиарно към фикусите, където имаше някакво местенце за танцуване. И Мавров побърза да покани Анета. За учудване на Кирил на масата останаха само Генка и филмовият критик, който сега спокойно набиваше свинско филе. Като се поколеба малко, Кирил най-сетне стана и я покани. И Генка го погледна учудено, но покорно се упъти към дансинга. Нямаше никакво чувство за ритъм, двамата започнаха да се люшкат и блъскат един в друг. Но фигурата ѝ беше много подвижна, стъпката лека, дяволски чудно беше как така безпогрешно се разминава с такта. Най-сетне той се реши да измърмори в ухото ѝ:

— Май не сте в ритъма.

— Тъй ли? — погледна го учудено Генка. — Аз пък си мислех, че вие...

— Няма значение... Ще се нагодим някак...

И наистина се нагоди, макар че не беше никак лесно да си запуши ушите за оркестъра. Поклатиха се известно време тъй, в унисон само със себе си, после Генка запита:

— А вие какъв сте?

— Художник — отвърна той.

— На филма?

— А, не, слава богу...

В този момент край тях се завъртяха Мавров и Анета. Мавров я беше сграбчил тъй, сякаш се боеше да не побегне нанякъде. Анета му хвърли дълъг ироничен поглед, на който Генка успя да долови само крайчеца.

— Познавате ли се? — запита тя.

— Да, разбира се — отвърна той равнодушно.

— А как ви харесва ролята?

— Да ви кажа право — не особено.

— Пък и не е нужно — отвърна Генка сериозно. — Преди всичко една жена трябва да бъде хубава...

— Искате да кажете, че няма талант?

— За какво ѝ е? Ако можех, моментално бих се сменила с нея.

— И няма да сбъркате — отвърна Кирил. — Тя има много симпатичен мъж...

— Не съм го виждала — каза Генка.

— А, не — виждали сте го! Дори в момента го гледате!

Генка така се обърка, че внезапно влезе в такта. И двамата леко се понесоха по гребена на вълната. Но това трая само секунди. Генка нерешително спря.

— А сега ме заведете на масата! — каза тя. — Докато Анета не ме е ухапала!

Седнаха отново край опразнената маса, където Филцов бе примъкнал пред себе си изоставената от Генка пържола.

— Вървете, вървете! — каза тя. — Не бива да рискувате!... Тоя Мавров е страшно гаден!

Точно в тоя момент оркестърът най-сетне млъкна, всички от дансинга се затичаха към чашите си. Пристигна и Анета, придружена от Мавров. Сценаристът дишаше тежко, съвсем приличен на нерез, който е настъпил тиква. Кирил намръщено отвърна поглед от тях. Навън оркестрантите бяха започнали да прибират инструментите си, келнерите поглеждаха нетърпеливо към масите. Идваше краят на вечерта, а с това и на изпитанията му. И тъкмо бе решил да плати сметката си, когато Анета пристигна зачервена при него.

— Слушай, Мавров ни кани във вилата си. Само няколко души. Нали ще идем?

— Не! — отвърна той внезапно.

— Не?... Защо не? — тя сякаш не вярваше на ушите си.

— Защото не искам. И ми е неприятно да гледам как завира носа си в деколтето ти.

Анета се засмя.

— Той е съвсем безобиден. И мислиш ли, че...

— Нищо не мисля. Но виждам как хората се подхилват наоколо.

— Та как няма да се подхилват? Като е толкова смешен.

— А на мен ми е неприятен.

Анета седна до него. Сега погледът ѝ бе сериозен и някак си съвсем непрозрачен. Една опасна гънка се бе появила на брадичката ѝ. Той много добре знаеше, че там всичко е заредено с динамит.

— Много те моля! — каза тя тихо. — Заради мен!

— Защо заради теб?

— Мавров ще ми напише сценарий. Най-сериозно ми обеща.

— Не виждаш ли, че те будалка, глупачке...

— Не, сериозен е... Много те моля. Аз никога не съм имала главна роля.

— Върви сама! — едва не кресна Кирил. — Аз не играя роли.

Анета не отвърна нито „да“, нито „не“, само стана и с ледено лице се завърна при своя Мавров. И едва сега Кирил разбра каква глупост бе сътворил с пияната си глава. Ами ако наистина отиде? Не беше го правила досега. А ако все пак отиде сама, пред очите на всички. Той усети как кожата му внезапно изстина, сякаш го бяха пхнали в хладилник. Тогава, какво да направи — просто да я остави да върви ли? Глупости!... А какво друго?... Какво друго, по дяволите! Няма да почне да я дърпа от колата му. След такъв скандал един от двамата трудно щеше да оцелее. И все пак той съзнаваше, че е по-добре да върви по ръба на пропастта, отколкото да се озове на нейното дъно. Тая тъпа доктрина изведнъж му се видя не толкова безсмислена.

Но тя действително не отиде. И той никога не разбра каква е истинската причина. Тя ли бе намерила в себе си сили да му откаже? Или Мавров просто не бе намерил съюзници за нощната експедиция. В навалищата не видя как се разделиха, той вървеше доста зад тях, все още в нерешителност какво точно да предприеме. И изведнъж Кирил забеляза, че Анета се запъти към колата им, походката ѝ бе така отривиста и нервна, сякаш тракаше с токовете си по темето му. Но огромно облекчение, свежо и сладко като нощния въздух, едва не го зашемети. В тоя миг Генка мина край него, но той дори не я погледна. Много добре знаеше какво ще последва след малко.

В колата Анета все тъй мълчеше. Едва когато се прибраха у дома, тя каза с най-дълбокия си алт, който пазеше само за специални случаи:

— Ти ми завиждаш!... Едва сега го разбрах.

— Аз? На тебе?

— Може и да не го съзнаваш. Но точно така е...

— И за какво ти завиждам?

— За всичко. И за моите успехи. И за моите приятели.

— Какви приятели? — отвърна той раздразнено. — Да не искаш да кажеш, че и Мавров ти е приятел? Той е чисто и просто една пияна свиня.

Тя се обърна и му хвърли поглед, пълен с ненавист — толкова жива и искрена, че той се уплаши.

— Та ти ли имаш приятели, глупак такъв? — избухна Анета. — Мислиш, не знам ли с кого пиянствувах?... С Цецо Брадата, с онова леке Слона, с когото вече и алкохолиците не сядат на една маса. И за какво, мислиш, търпят киселата ти мутра?... Защото ги черпиш — затова. А си бездънен егоист!

Сега тя говореше бавно, без възбуждение, думите идваха с такава лекота в устата ѝ, сякаш ги бе премисляла не веднъж и дважд. Той мълчеше поразен. А дали наистина им вярваше? Или просто търсеше как да си отмъсти?

— И към теб ли съм бил егоист?

— Ами как? — Тя едва ли не се учуди. — Защо не се съгласи да отидем у Мавров?... Той може и да е свиня... Но обещанието си е обещание. Ето това те уплаши — да не би наистина да го изпълни.

— И защо да ме плаши?

— Защото си некадърник, затова... Иска ти се винаги да бъда малко по-ниско от тебе. Та макар и с един пръст...

Това като че ли минаваше границата на нормалните семейни кавги.

— Само бездарник не си ме изкарвала! — погледна я той смаяно.

— Нарекох те некадърник — отвърна тя сухо.

— Все едно!

— За бездарна ти мен ме смяташ... Пък аз и не претендирам. Но поне знам, че съм кадърна, че работя, че ме харесват. Кажи ми, какво работиш ти? Нали уж си художник... Какво си нарисувал през последните пет години?

Той не ѝ отговори. Зад пердето се чуваха нервните стъпки на Анета — най-напред точетата, после сухото шляпане на пантофите. Но колкото и да бе ядосана и сърдита, колкото и да бе яростна, тя никога не пропускаше своя четвърт час пред тоалетното огледало. Свалянето на макияжа, масажите, полагането на нощните кремове — всичко това щеше да бъде извършено с точна и педантична ръка, макар че очите щяха да изпускат къси мълнии. Само очите — нищо друго. Лицето щеше да си остане сурово и безстрастно, без нито една гънчица, без нито една бръчка, освен тая, заредена с тонове динамит. Тя не можеше да си позволи тоя лукс — да обременява с разни бръчки лицето си, в никакъв случай, по никакъв повод. Тя бе артистка.

Най-сетне нервите му не издържаха.

— Анета! — обади се той.

В гласа му имаше и молба, и разкаяние. Обикновено не бяха толкова страшни сръдните ѝ, случваше се и да я омилостиви, като прегъне малко гръбнака си. Понякога, след кратко мълчание, оттатък се чуваше ядосан глас: „Какво искаш?“ И беше много хубаво, ако добави „Говедо такова!“ Щом чуеше „говедо“, той разбираше, че мостът е прехвърлен. Оставаше да понатисне още малко, да се смири съвсем, да изпроси извинение.

Но сега не последва никакъв отговор. Той не виждаше, но усещаше как из стаята ѝ хвърчат малки памучета с дъх на гюлова вода, червени и черни от тъжните оставки на грима. След това лампата угасна, чу се меко шумолене. Гъвкавото красиво тяло се бе пъхнало под завивките. Навярно все още потрепваше там от едва сдържана ярост. Или от ненавист може би... От истинска човешка ненавист, топла и гъста като кръв, която блика от нараненото сърце.

Едва ли можеше да си представи нещо по-страшно!

Трудно, много трудно се заспива с такива мисли. Вместо да се втвърди като восъчна пита в хладината на нощта, мозъкът заточва да кипи като супа. Или като борщ, все едно, борщ, в който е нахвърляно всичко — и любов и омраза, и милост и презрение, и главно големи парчета сляпа ярост, които винаги остават недоварени. Наистина не му се случваше всеки ден, но все по-често през последните две-три години. Беше дълбоко убеден в себе си, че за всичко е виновна Анета. Както и Анета беше убедена, че за всичко е виновен той. Навярно и двамата се лъжеха, както и двамата бяха прави. Човек никога не може да види себе си.

Като всички разумни хора Кирил не вярваше, че на тоя свят съществува любов. Но тя се криеше дълбоко в него, изнервена и изпосталяла, чакаше своя час. Не бързаше, знаеше, че всяка погрешна стъпка може да бъде гибелна. За нея главно — иначе тоя твърдоглав художник никак не я интересуваше. Като всяка жена тя просто от несъобразителност бе пропуснала няколко много удобни момента. Чакаше нещо повече. А през това време той успя да ѝ се измъкне, т.е. да се ожени. На всичко отгоре жена му беше добра тиха и търпелива като морско свинче. Никога не се оплакваше, никога не търсеше нищо за себе си. Най-важното, никога не му досаждаше, както не може да ти досади и старото удобно кресло, на което всеки ден седиш. Не умееше ни да пести, ни да харчи, зле готвеше, но в замяна на това переше така добре, че ризите му винаги изглеждаха като нови. Никакво друго желание нямаше на тоя свят, освен той да се прибере навреме вкъщи. Съвсем навреме, най-навреме, изобщо, ако е възможно, да не излиза. Сама го къпеше, сама решеше коравата му коса, сама го обуваше сутрин в антрето, преди да излезе.

Така течеше животът им. Никога не мислеше за нея, когато се прибираще вечер у дома си. Не мислеше за нея, когато рисуваше, когато ловеше риба, когато се запиваше понякога с приятели. И въпреки това непрекъснато я носеше в себе си, както носеше сърцето си, сития си стомах, дори далака си, който, както е известно, за нищо

не служи. Винаги и неотменно се прибираще у дома — като старите кучета, като котараците скитници, на които най-сетне им омръзва да гонят по покривите гладните гълъби. Знаеше, че го чака. Чакаше го непрекъснато и неотменимо, притегляше го към себе си с невидимите и потайни гравитони на своята любов. Или на своето желание — и тя самата не можеше да си даде сметка. Това, което му даваше, беше повече от достатъчно. Насищаше го докрай, както насища пресладката баклава, кадаифът, потънал в сироп, шоколадените бонбони. Понякога се чувствуваше преситен, отвратен от себе си, мек и празен като изтърбушена възглавница. Но беше много млад и се съвземаше бързо. Малко работеше. Мисълта му бе отпусната, тиха леност, мека като цигарена пепел, гасеше постепенно всички други импулси и желания. Дори деца нямаха, не им трябваша. Понякога тя се замисляше, смътно усещаше, че това е опасно. Но не е ли опасно и другото? Докато ги носи в себе си, докато след това мъчително свива своята отпусната и мека утроба, няма ли да се загуби магията? Сега той беше напълно в нейна власт, тя го съзнаваше. Защо трябва да рискува? Понякога с нямо учудване гледаше наедрелите жени, тромави, покрити с петна и лишеи, грозно разкрячени. Гледаше ситите им лица, недоумяваше. Какво си въобразяваха? Че уплашените им мъже някой ден отново ще се върнат при тях?

Ето така най-сетне го издебна тя — доволен и сит, лишен от мечти и желания. Сега вече не помнеше кой го замъкна в тоя овехтял апартамент, пълен с олющени виенски мебели. Бяха пийнали здравата в дневния бар на хотел „България“ и изведнъж някой предложи да отидат на рожден ден. Добре, на рожден ден... Помъкнаха се с бутилки и букет цветя, който по пътя загубиха. Стълбището на сградата нямаше ни асансьор, ни осветление. Трябваше да се катерят като слепи нагоре, на една от етажните площадки си удари зле коляното в някаква чугунена печка, забравена там от години. Апартаментът на всичко отгоре бе доста тесен, зле осветен от два зелени китайски абажура. В полумрака му се мяркаха някакви зелени момичета, която седяха направо на пода със зелени чаши в ръка. Почти всички гости бяха свалили обувките си, това се усещаше и по спарената миризма. Домакинята се оказа някаква второстепенна артистка с тънко, чувствително лице, но доста месеста. Наля му малко евтин коняк в кафена чаша, после търпеливо му обясни защо гостите са по чорапи.

Точно под тях живеели някакви зли старци, които не позволявали да се танцува над главите им, тичали при домоначалника, при кварталния отговорник, дори при партийния секретар в театъра, за да я клеветят. Кирил едва я чуваше, защото точно по това време зърна Анета.

Любовта от пръв поглед не е празна измислица. Само че винаги е трудно да се установи точно кой е бил първият. Във всеки случай за Кирил бе най-много третият или четвъртият. Най-напред му направи впечатление красивата поза, в която бе седнала на своята ниска, издънена табуретка. Би приличала на статуйка там, ако не беше толкова гъвкава и пластична. Въпреки противната зелена светлина той забеляза, че лицето ѝ е красиво, силно, чувствително. И в следния миг проклетият водопад, в който се давят всички, се изсипа бурно над главата му, едва не го задави, потоци вода шурнаха от носа му. Дори не усети как се примъкна към нея, макар да не бе свикнал на такива маневри. Поначало си беше сдържан, дори малко стеснителен човек, освен в случаите, когато имаше повечек алкохол в главата. Във всеки случай сега имаше съвсем достатъчно. За негово учудване успя без особен труд да я заговори. Както по-късно разбра, Анета не познаваше никого тук освен домакията. Оставена сама на своя изтърбушен пиедестал, тя едва-едва се преборваше със скуката. Кирил бе пристигнал тъкмо навреме, глупавият и безсмислен разговор потече доста естествено. Едва сега му се стори, че е малко мършавичка за неговия традиционен вкус. Раменете ѝ бяха слабички, бюстът едва повдигаше тънката блузка. Но какво значение имат дреболии от тоя род, когато водопадът все тъй бучеше в ушите му, едва не го заглушаваше. Тъй или иначе, принуди се да повиши глас, за да може да чуе поне себе си.

— Извинете, вие студентка ли сте?

— Защо студентка? — отвърна тя учудено. — Аз съм артистка.

Той я гледаше поразен. Ами, разбира се, как не се бе досетил досега. Една истинска вдъхновена артистка трябва да изглежда точно като нея, да носи дух в себе си, а не джолани и месо. Кое то си е право, не само приличаше на артистка, но и на Джейн Фонда на всичко отгоре.

— И в кой театър играете?

Оказа се, че играела в градския театър на Пазарджик. Тава едва ли не го обиди. Откъде накъде в Пазарджик, може ли такава артистка,

такава Фонда да играе в някакъв провинциален театър. Той ѝ го каза, без да съзнава, че е нанесъл своя голям удар. Тя изведнъж омекна, разговорът потече съвсем естествено. Кога е завършила? Ами завършила е миналата година и е отишла в Пазарджик по разпределение.

— Просто невероятно! — възкликна той искрено. — Тия типове, филмовите режисьори, искам да кажа, как не са ви открили досега? Момичета с такава външност не се срещат на път и на кръстопът.

Анета замълча поласкана. И едва сега за пръв път го поогледа по-внимателно. Малко възрастен наистина, но хубав, със силно мъжко лице, решително, дори дръзко, макар да не разбираше, че това се дължи главно на алкохола.

— Не са ли ви правили поне проби? — продължаваше той...

— Правиха ми — отвърна тя. — Няколко пъти... Но може би не съм фотогенична.

Сега той отново се взря в нея, тоя път с точното око на художник. Може би имаше нещо подобно. Така например устните ѝ бяха малко тънки, но внушителни като страстна напречна бръчка през цялото лице. И върхът на носа ѝ като че ли беше едва забележимо приплескан. Но тия наблюдения станаха причина водопадът, който временно бе притихнал, отново с все сила да рукне над главата му.

— Не, не — всичко ви е наред! — каза той убедено. — Не знам дали са ви казали — приличате на Джейн Фонда.

— Казвали са ми — отвърна тя скромно.

— Във вас има характер! — добави той ентусиазирано. — Във вас има вътрешна сила.

Дори не подозираше с каква сила тая вътрешна сила ще се стовари някой ден на главата му.

— Много съм поласкана! — отвърна тя. — Просто съжалявам, че не сте режисьор.

— Не съм толкова далече! — отвърна той. — Та аз съм художник-постановчик... Друмев, може би сте чували?

Не, не беше чувала. Пък и как да чуе, като наистина не е бил постановчик. Просто като нает художник бе правил досега декори на два филма. По-късно тая малка полулъжа-полуистина бе станала причина да му я натрива на носа две-три години. Но сега той не

забеляза, че зениците ѝ леко се поотвориха. Художник-постановчик не е малко, всъщност те май че стоят най-близо до режисьорите.

— Да ви донеса ли малко коняк? — предложи внезапно Кирил.

— Не обичам да пия — отвърна тя колебливо.

— Само една чашка! — примоли се той.

Така става в живота, понякога само една чашка може да обърне човешката съдба в съвсем друга посока. Наистина в този случай чашките бяха поне три, пък и главата на Анета не беше привикнала на алкохол. Тя се оживи, мургавото ѝ лице пламна, стиснатите ѝ устни леко се отвориха, откриха два реда прекрасни зъби. Побъбриха, потанцуваха, посмяха се. Времето течеше неусетно, те сякаш не забелязваха другите, които, зелени и боси като дяволи, продължаваха да подскачат из тесния апартамент. Устните на Анета продължиха своите метаморфози, набъбнаха и се овлажниха, сега тя бе наистина една съвсем друга Анета. И все пак по едно време, както танцуваха, тя изведнъж уплашено спря.

— Ами аз трябва да вървя!

— Къде да вървите? — обърка се той.

— Ами на гарата! — тя погледна бързо часовника си. — Влакът заминава след половин час.

Кирил преживя ужасен миг. Все едно че бе уловил невероятната, небивала дори в сънищата пъстърва, вече я бе извлякъл на брега и в този миг тя се бе откачила и шмугнала обратно в тъмния вир.

— Кой пътува нощем! — възкликна той. — С тия отвратителни пътнишки влакове! Ще пътувате утре.

— Репетицията ми почва в осем! — каза тя решително. — Изключено е да отсъствам.

И тогава на Кирил му хрумна блестящата пиянска идея.

— Не се безпокойте... Аз ще ви заведа с колата.

— С колата?... До Пазарджик?

— Колко му е?... Има-няма два часа път...

Анета остана много поласкана от това предложение. И без това мразеше да пътува с късните влакове, не само мразеше, но се страхуваше. Нощем пътуват какви ли не типове, поглеждат към самотните момичета като на готова плячка. И двамата се отпуснаха, залепиха се на дансинга, едва се отлепиха. По едно време с ужас видяха, че са останали само двамата в апартамента, освен домакията,

разбира се, която съвсем бе увесила нос. Едва сега разбраха, че часът наближава три, трябваше да вървят. Когато излязоха навън, валеше дъждец, все още слаб наистина, но все пак дъждец. Докато палеше колата, той с ужас разбра, че му са задигнали чистачките — тая вечер или някоя друга, сам не знаеше. На дълъг път, в дъжд без чистачки — никой нормален човек не би тръгнал. Но можеше ли да ѝ го каже? То се знае, веднага ще помисли, че е някой евтин и безскрупулен измамник. Кирил поскита малко по улицата, дано успее да свие някои чужди, но кой е луд да си държи нощем чистачките по местата им. Скоро се върна, обезсърчен и загрижен, макар че се опитваше да го скрие.

— Ще вървим тъй! — обади се той бодро. — Не ми е за пръв път.

— Безкрайно съм ви благодарна! — отвърна тя искрено.

Пътуваха тъй около час. Дъждът се усили, водата заливаше на вълни предното стъкло, всичко останало се размазваше от светлината на фаровете. Кирил съвсем се притесни. Да убие себе си, как да е, но да убие момичето? Държеше кормилото силно наведен напред, едва успяваше да различи контурите на шосето. Само напрегнатото му лице подсказваше колко е затруднен. Най-сетне, изглежда, и Анета разбра това.

— Най-добре е да спрем! — предложи тя. — Докато поспре и дъждът.

Той въздъхна облекчен.

— Наистина е по-добре... Според мен скоро ще се развидели. А това е вече съвсем друга работа.

— Няма ли да закъснеем?

— Бъдете спокойна... — отвърна той уверено. — Ще ви доставя на тая ваша репетиция жив или мъртъв.

Отбиха колата още на първото отклонение, подслониха я под едно дърво, сякаш нямаха як тенекиен покрив над главите си. Кирил ѝ предложи да се преместят отзад — там е по-широко и по-удобно, може да подремне, ако ѝ се приспи. Дори да не ѝ се приспи — най-добре е да дремне, за да бъде утре по-бодра за репетицията. Нямаше никаква лоша мисъл в главата си, когато ѝ предложи това. В края на краищата момичето му се бе доверило, бе останало само с него, съвсем чужд и непознат, мъжката му чест го задължаваше да бъде колкото се може по-деликатен.

Преместиха се бързо отзад, като потрепераха от остриите капки дъжд, които, макар и за мигове, ги шибнаха по лицето. Постояха тъй няколко нерешителни минути, после тя каза:

— Наистина най-добре е да дремна... Утре в театъра ще бъде лудница...

И се облегна на рамото му спокойно и доверчиво, намести се удобно като коте в скута на господаря си. След това дори не усетиха как прегръдките им се сляха. Никога не разбраха колко продължи това. Може би часове, може би мигове. Само човешкото щастие на този свят, колкото и да е блудкава тая дума, няма ни обем, ни време, ни пространство. Няма дори свои собствени измерения. Може да се помести в един напръстник, но може да залее дори планетата като нов океан, който лакомо е погълнал континентите.

Когато се събудиха, навън вече бе утро. Дъждът бе спрял, изтънелите облаци покриваха като нежна пелена небето. Светлината, която стигаше и до тях, бе влажна и бисерносива, сякаш и самите те се намираха някъде всред облаците. После видяха мокрите клони на дърветата, дочуха остроото свистене на гумите по мокрия асфалт. Едва сега разбраха, че са наистина на грешната и кална земя, съвсем близо до шосето, зад дърветата, под облаците на света. Не искаха да мислят за нищо друго, да не тръгват за никъде, да не се докосват до нищо. Наистина дори до себе си не се докосваха. Мълчаха, страхуваха се да си продумат.

И все пак трябваше да запали колата. Макар че никой от двамата не погледна часовника си, те разбраха, че е време. Чакаше ги още доста път, трябваше да вървят. Потеглиха мълчаливо, като от време на време си разменяха някоя незначителна дума... Сами не знаеха какво имат в себе си, колко е било истинско, дори наистина ли е съществувало. След като човек се събуди, вкусът на всяко опиянение е лош, дори отвратителен. Черната лента на асфалта бе съвсем пуста, мокра и лъскава. Сега Кирил караше много бързо, това трябваше да свърши по някакъв начин. Но нито веднъж не помисли за жена си, сякаш нямаше жена на този свят. Все едно къде отива и какво го чака там, всичко, което можеше да му се случи на този свят, вече се бе случило.

— Гладна съм! — каза внезапно тя.

И тия простички думи изведнъж с все сила родиха надеждата. Може би всички тия неща бяха по-простички, по-естествени, по-човешки. Може би точно това е животът — глупав, объркан, но винаги истински. Хората сами си го объркват, но и сами имат правото да го оправят.

— Знам тук едно ресторантче — отвърна той. — Дано е отворено...

Ресторантчето наистина беше отворено, ухаеше цялото на топла супа. Посрещна ги млада жена със зачервени едри ръце, малко намръщена. Но щом ги видя, тя изведнъж разбра, че идват от друг свят, по-странен и далечен дори от задгробния. Лицето ѝ изведнъж омекна, тя ласкаво побутна Анета към най-близката маса.

— Супата още не е готова — каза тя искрено огорчена. — Но имам кисело мляко и суджук някакъв. Да ви го опържа ли с яйца?

— Добре! — каза Кирил кратко.

Но не се разбираше какво точно иска да каже. Навярно да ги пържи, докато ѝ се завие свят, докато се превърнат на въглен. Но тя го разбра много добре, донесе им киселото мляко, после изчезна в кухнята. Кирил някак автоматично се залови за лъжицата, но Анета дори не я докосна.

— Пие ми се нещо — каза тя.

Кирил зарадван се запъти към кухнята. След малко младата жена им донесе бутилка френско „коантро“, кой знае как попаднало в това забравено крайпътно ресторантче. Оказа се сладко, но силно питие, което веднага ги зашемети. Те изведнъж се усмихнаха, и двамата едновременно, докато мигнат, изгълтаха купичките с кисело мляко. И пържените яйца им се видяха много вкусни. И изведнъж нещата им се сториха толкова простички, колкото бяха и в действителност. Нахраниха се, Анета прибра остатъка от бутилката, отново тръгнаха. Сега по шосето имаше по-голямо движение, но те се целуваха като умопобъркани, така че в края на краищата се намъкнаха в една канавка. За щастие беше доста плитичка, но мокра и хлъзгава, тъй че беше съвсем безсмислено да форсира мотора. Не постигна нищо, освен дето нахвърля малко кал върху хубавата рокличка на Анета. Скоро се събраха няколко шофьори на камиони, вдигнаха като играчка москвича, внимателно го положиха на пътя. Погледнаха наперени момичето, засмяха се и си тръгнаха. Кирил отново запали мотора и

след четвърт час пристигнаха в Пазарджик. Кирил знаеше къде е театърът, с натежало сърце се насочи натам. Наистина бяха закъснели десетина минути, но кой артист идва на репетиция съвсем навреме?

— Не, не — каза тя внезапно. — По-добре вкъщи.

— Вкъщи? — погледна я той смаян.

— Да, вкъщи! — каза тя твърдо. — Поне да си сменя роклята.

Кирил трепна, смътно почувствува нейния силен характер, тоя характер, на който бе съдено да сломи докрай неговия. Но сега той щастлив залъкатуши по лабиринта от малки, смотани улички, с дървени тараби и малки къщички зад тях, каквито все още се намират из провинциалните градове. Паркира колата на една тясна уличка, походиха малко пеша, после спряха пред една доста прилична двуетажна къща, измазана сякаш с жълтък.

— Тихичко — каза тя. — Само това искам от теб — тихо!

Гласът ѝ отново звучеше уверено и властно, за миг Кирил се почувствува и по-слаб, и по-незначителен от нея. Но сега това беше щастливо усещане. Промъкнаха се едва ли не на пръсти до нейната усамотена стаичка, макар че къщата бе така тиха, сякаш в нея нямаше никой. Стаичката ѝ беше доста тясна, с ковчорчета по стените, с домашна черга на грубия дъсчен под, с кръгъл семеен портрет на стопаните. И с висок железен креват. Покатериха се на тоя креват и прекараха на него целия ден. Не хапнаха нищо, изпиха само ликьора, но за щастие в него имаше достатъчно сила и огън. Все пак Анета излезе няколко пъти от стаята, но Кирил нямаше дори тая възможност. Целият се поду, но търпеше, и това в края на краищата влизаше в списъка на тяхното горчиво и смешно щастие.

Най-сетне, към пет часа, Кирил си тръгна. Анета имаше представление тая вечер. След като бяха угасили в себе си всички жажди и желания, тя изглеждаше дори малко уплашена. Съчиниха двамата някаква нелепа лъжа за нейното сутрешно отсъствие, разделиха се, без да си кажат нито дума. Може би тая дума трябваше да я каже Кирил, но той имаше чувството, че Анета не я очаква. Може да е било и тъй — те се бяха изчерпали докрай, просто им беше невъзможно да мислят за някакво продължение. И странно! — когато излезе на улицата, Кирил се чувствуваше едва ли не облекчен. Щастието наистина няма измерения, но това не означава, че можеш да го мъкнеш на гърба си безкрайно. Той едва намери уличката, на която

бе паркирал колата. Първата му работа бе да се пооблекчи, безочливо и нахално, под претекст, че нещо търси в багажника. Но като погледна след това колата си, едва не му се доплака, толкова тя не приличаше на кола. Беше цялата оплескана в кал, дори фаровете ѝ бяха замазани. На всичко отгоре някой бе надраскал върху лаковата боя с пирон съвсем, ама съвсем неприлична дума. Навярно кварталските деца се бяха погаврили така с него, но сега какво можеше да стори! Успя да почисти само предното стъкло и фаровете и да отпуши колкото може ауспуха. После седна зад кормилото и завъртя ключа. Моторът така мигновено запали, сякаш и самият той се бе изплашил от изстъпленията. И след няколко минути с небивала лекота го понесе по асфалта на магистралата.

Сега наистина му се струваше, че лети — толкова бе изпразнен и олекнал. Все още нищо не мислеше, не го интересуваше никакво бъдеще, дори това, което непосредствено бе надвиснало над главата му. Беше един от ония щастливи характери, които никога не мислят за беди и нещастие, преди те да им се случат. И какво, като се случат? Той бе получил предварително всички премии на застраховката в десеторен размер може би. Какво от това, че къщата ще изгори? Всеки почтен човек е длъжен да я запали сам, ако досега не е изгоряла. И въпреки това караше много бързо главно заради чувството за летеж. Не бе изпитвал това чувство от години, от първите месеци може би, когато бе купил тая кола.

Но като влизаше във Вакарел, на пътя внезапно изникна лейтенант от КАТ, скверният слънчоглед енергично се размаха пред очите му. Кирил спря колата, лейтенантът приближи, като козируваше.

— Документите, моля.

Кирил пхна равнодушно документите под носа му. Лейтенантът ги провери много внимателно, вдигна поглед да сравни снимките, после недоволно измърмори:

— Как не ви е срам с тая мръсна кола... Сега трябва да ви глобя.

— Ами глобете ме — отвърна Кирил с облекчение.

— За къде пътувате?

— За София, разбира се...

— Я се разбира, я не се разбира — отвърна странно лейтенантът.

Едва сега Кирил трепна и се взря по-внимателно в него.

— Вървете, вървете — продължи лейтенантът. — Хората се тревожат за вас.

Кирил бавно потегли. И изведнъж заспалият разум, който като упоен дремеше някъде в най-тъмните кътове на съзнанието, се събуди и трескаво заработи. Не беше толкова трудно да стигне до истината. От дома си бе излязъл вчера сутринта, както винаги без никакви лоши намерения. Катя дори не бе запитала къде отива. И след това бе изчезнал безследно. Какво може да помисли една жена, дори да не е Катя. Най-лошото, разбира се, най-страшното. Отвлекли са го, убили са го, нарязали са го на късчета. След това, за да заличат следите, са хвърлили колата в някоя пропаст. Защо? Един уплашен ум не е никакъв ум, не може да си отговори дори на най-простите въпроси. След това какво би могла да направи? Ще се затича при майка си, при баща си, при вуйчо си, разбира се. Там е работата, че вуйчо ѝ има сват, генерал от милицията. Разтичали са се, алармирали са цялата страна, всички окръзи — да се издири, да се спре кола с номер еди-кой си, с водач Кирил Друмев, известен столичен пияница, напуснал лекомислено изплашеното си семейство. Незабавно да се докладва.

В първия миг го обзе нечувана ярост. Откъде-накъде, с какво право? Той свободен човек ли е, или нищожен роб, макар и на собствената си съпруга. Не, няма да се прибере у дома си. Най-много ще се обади по телефона, ще ѝ кресне да не го търси повече. Тъй ами, той е човек най-сетне. Все ще намери сили да се измъкне от тоя жалък капан, та макар и решетките му да са от злато. Нека вземе всичко — апартамента, мебелите, мръсния телевизор, всичко, всичко, освен колата, разбира се — и да върви по дяволите. При тая мисъл изведнъж го обзе небивала радост, сладостно и гадно зашеметяване, сякаш бе вдъхнал райски газ. С тия мисли в главата колата му изведнъж полетя като бясна, задминаваше камиони, мерцедеси, милиционерски коли. Но колкото повече приближаваше София, стоманеният ритъм на мотора угасваше, а заедно с него като че ли все повече омекваха и се снижаваха пренапомпаните гуми.

Изкачи се по стръмните стъпала на новата кооперация като осъден. Тихо и неловко позвъни. Вратата мигновено се отвори, чу се задавено хлипане, тя се хвърли на врата му, по-скоро се обеси там с цялата си непоколебима тежест, влажна от сълзи, вмирисана на телешко задушено, което предвидливо бе приготвила за неговото

завръщане. Влязоха отново в дома, в който смяташе, че вече никога няма да стъпи, уморено се отпусна на едно от креслата, на своето кресло, току-що тапицирано по негов вкус и избор. Колкото и да бе опустошен от всичко, което бе преживял, изведнъж остро и силно почувствува великото благословение на удобството, което прави от хората спящи язовци и сънливци. Отпусна се, затвори очи с усещане за лек шемет, на приятен гъдел, сякаш изведнъж го бяха потопили в басейн с благоуханна вода. В този момент не искаше нищо друго, освен мир или поне примирие. Нищо, освен малко храна, възглавница, една лека завивка — нищо повече. Той все още не знаеше колко странно и дори колко изтощително е човешкото щастие, понякога можеше да натежи толкова, колкото и страданието.

Катя нищо не го попита — ни къде е бил, ни какво е правил. Само го нахрани, пригответи му банята, остави го този път да се изкъпе сам, без нейна помощ. И когато той излезе оттам съвсем омаломощен и омекнал, тя отново не каза нищо и не направи нищо, само го потегли безмълвно към тяхната стая, към спалнята, в която имаше едно-едничко брачно легло. Теглеше го бавничко, търпеливо, безропотно, приличаше в тия минути на мравчица, която мъкне с все сила към своя мравуняк грамадната бяла буба на майския бръмбар. Колкото и да беше трудно, домъкна я най-сетне там. Проби в нежната ѝ кожа съвсем мъничка дупчица. Не го изсмука докрай, нямаше смисъл, просто го остави до себе си омаломощен и покрусен. Не знаеше защо го направи, просто се подчини на своя мравешки инстинкт, по-стар и по-съвършен от разума на хората. Сега той лежеше до нея неподвижен, дълбоко отвратен от себе си, от нищожеството на човешкия дух и характер. Сега беше дълбоко убеден, че за хората няма нищо свято, че наистина са замесени от обикновена земна кал, както пише в старите свещени книги. Тя заспа първа, заспа мигновено, толкова бе щастлива от победата си. Но той стоя буден и празен като ръкав още няколко часа. Една и съща натрапчива мисъл не му даваше да заспи — отново ли се бе заключил здраво и неотменимо кръгът на неговото съществуване? После заспа и спа непробудно чак до другия ден на обед.

Десетина дни Кирил живя като насън. Повече не се докосна до жена си. Държеше се с нея търпеливо и меко, но в същото време някак отчуждено и сдържано, сякаш не бе негова жена, а вдовица на най-близкия му приятел. Катя веднага разбра, че първата ѝ победа е била

по-скоро поражение. Не, не биваше да се хвърлят в първия бой всички сили и резерви. Какво повече да измисли? Не можеше да готви всеки ден телешко задушено. Пък и той вече се хранеше без апетит, мълчалив и замислен. Не можеше да му пере и глади ризите по-добре, отколкото досега го бе правила. Не можеше ни да пее, ни да му танцува ориенталски танци. Тогава какво? Не оставаше нищо, освен да търпи.

Сега той все по-често ходеше в ателието, което през последните месеци съвсем бе забравил. Пък и това не беше никакво ателие, а най-обикновена таванска стая, само че малко по-широчка. Нямаше нищо там, освен една грамадна дъсчена маса, малко диванче, няколко стари стола. Грубо измазаните стени бяха покрити с филмови плакати, повечето негово производство. Един от тях бе получил трета награда на международен конкурс в Краков. Сега тия плакати го дразнеха, с удоволствие би ги изпокъсал, ако не знаеше колко грозни са голите стени под тях. Те бяха отдавна мъртви, заедно с филмите, за които ги бе създал. Никой не ги знаеше, никой не ги помнеше, никъде не съществуваха, освен на тоя жалък таван. Едва сега, потиснат и отвратен от себе си, отново дойде времето да си зададе вечния въпрос. Какво съм аз всъщност? Художник или занаятчия? Не си отговори, разбира се, просто нямаше ни мисли, ни думи за отговор. Всички казваха, че е талантлив. Така говореха за него, докато следваше в академията — и професори, и колеги. Така говореха и след като завърши. Но на какво основание? — питаше се неохотно сега. Бе нарисувал само няколко картини през живота си: един автопортрет, разбира се; една композиция на трактористки в полето, които закусваха; един портрет на известна столична балерина. Портретът наистина беше много хубав, от него бликаше умора и мъка. Само очите бяха екзалтирани, очи на средновековна мъченица. Балерината се обиди, разбира се, но картината отиде на Общата художествена изложба, споменаха я всички критици. И то се знае, никой не я откупи. Сега пък Кирил се обиди, започна да рисува плакати, декори за киното. Плащаха му добре, живееше добре, със съзнанието, че наистина е талантлив. Това като че ли му стигаше, боите по палитрата му изсъхнаха съвсем и започнаха да се чупят като курешки на екзотични папагали.

Два дни лежа мрачен на диванчето, после стана оттам и нарисува картина. Нарисува я с темпера само за няколко часа. Работеше трескаво, усещаше как дълбоко в него се разгаря някакво слабо огънче. Най-сетне я довърши и се оттегли на диванчето. Като я видя от разстояние, в първия миг едва не зажумя от удоволствие — картината му се стори шедьовър, макар и негов собствен, но все пак шедьовър. Ето какво представляваше тя: дълбоко разклонени мощни корени на грамадно дърво, на дъб навярно. И от тях на повърхността бе израсъл тъничък стрък без никакви листа, само с едно странно цветенце на върха — жълтичко, трилистно, с наклонена уморена главичка. Но това беше само първото впечатление. После той се намръщи и стана. Тоя ден не погледна повече картината, сега вече много добре знаеше какво бе нарисувал. И тоя път от статива го гледаше един от неговите плакати, малко по-добър от другите, това бе всичко. Мисълта бе натрапчива, впечатлението — повърхностно. Въздъхна тежко и се прибра вкъщи. Цялата вечер не каза нито дума на уплашената си жена. Какво можеше да ѝ каже? Аз съм мъртъв, изкуството е умряло у мен завинаги.

Не направи втори опит да нарисува нещо. Сега му беше съвсем ясно, че да нарисува нещо друго, трябва да промени себе си. Или поне живота, който водеше. Може би сили нямаше. Или нямаше смисъл. Кой разбира днес от голямо и силно изкуство — мислеше той. — Кой го купува? Кой ще купи днес неговия автопортрет например, за да го гледа по цял ден от стената с намръщен и скептичен поглед? И без това достатъчно намръщено ги гледат жените им, защо трябва да се прибавя ново неприятно усещане? Така мислеше или поне така се оправдаваше. А да почне да рисува пейзажи? Работата беше там, че щом видеше полски пейзаж, моментално го хващаше сенна хрема.

Тъй изминаха още няколко дни. И една нощ не издържа, отново протегна ръка към Катя. Не, не беше същото, това горчеше и се забиваше като отровен трън в сърцето му. Това го изпълваше с отчаяние и самопрезрение. Но Катя не усети и не разбра, че не е същото, сърцето ѝ отново се изпълни с надежда. На другия ден се запретна и му стотви телешко задушено със сос и много подправки — толкова слаби и безпомощни бяха нейните оръжия.

Обикновено вечер Кирил се събираше с приятели, но пиеше малко и се прибираше навреме у дома си. А тая вечер като някакво

фатално предопределение на съдбата се прибра още преди да са запалили лампите на уличното осветление. Чувствуваше се празен и смачкан като изцедена докрай тубичка от паста за зъби. Катя му се усмихна щастливо и отиде в кухнята, за да му подгрее останалото от обета ядене. А да му направи ли един таратор? Колкото и да не умееше, тя разбираше, че трябва. Отдавна вече съзнаваше, че трябва да промени нещо в себе си. Може би да отслабне силно, да боядиса в друг цвят косата си, да смени прическата си, бельото си, баналните си любовни навици. Може би последното — поне така я съветваше нейната най-добра приятелка. Всички мъже са дълбоко порочни — твърдеше тя, като се облизваше. Само така можеш да обезсмислиш всички други жени в очите му. Дали пък да не опита? — мислеше тя отвратена. И докато стриваше чесновия лук в дървеното хаванче, няколко сълзи потекоха по бузите ѝ — от лютивината ли, от обидата ли, сама не знаеше. А през това време Кирил се мотаеше с празна глава из хола, безнадеждно поглеждаше към часовника. Отвори телевизора, после намръщено го затвори — какво го интересува него пролетното засяване? Взе някаква книга в ръцете си, но не намери сили да я разгърне. Всички книги, особено днешните, са като плява. Зърната от тях са извадени, соковете изсъхнали, те само приличат на истината, без никога да я кажат докрай. Беше прочел доста книги в живота си, но не бе видял себе си нито в една, сякаш бе някакъв съвсем излишен човек, който мъждукаше като светулчица извън големите пътни артерии на живота.

Точно в тоя момент на вратата се позвъни. Обикновено, когато звъняха навън, излизаше Катя. Но тоя път някакъв смътен страх, някакво неясно предчувствие го накара да забърза към вратата. Когато отвори, видя смаян, че пред прага бе застанала Анета. В първия миг едва я позна — толкова смъртнобледо бе лицето ѝ, такъв мрачен и силен огън гореше в тъмните ѝ очи. Мълчеше, не казваше нищо, само красивата ѝ брадичка едва доловимо потрепваше.

— Слез долу и ме чакай — каза той тихо.

Единственото, което си спомняше за мрачните месеци след тая случка, бяха сълзите. Истинско наводнение от сълзи, което заля всичко — леглото, паркета, готварската печка, саксиите с малките кактуси, които в самотните часове ѝ заменяха липсващите деца. Така робско, така смирено го молеше, сякаш се бореше не за съдбата си, а за самия

си живот. После престана да говори, само плачеше. Сълзите се лееха изобилно, тя дори не правеше усилие да ги изтрие, оставяше ги да си текат свободно, както си искат. Имаше такъв вид, сякаш щеше да изтече докрай, докато най-сетне се превърне в малка разлята локвичка. Но Кирил мълчеше, отчаян и окаменял. Той вече знаеше, че никакво човешко щастие не може да се изкупи с толкова много сълзи. Такова щастие би горчало до последния му дъх като сълзите й. И все пак съзнаваше, че тоя път няма да отстъпи, каквото и да се случи. Той бе обещал на Анета. Той бе обещал в порив на любов, на жал, на чувство за отговорност, на собствено човешко достойнство. Никой не можеше да го съди за това, дори небето. Мислеше и за двете. Имаше мигове, в които предпочиташе да се избави по някакъв начин от тях, все едно че не са съществували, че са били някакви сънища или сенки. Имаше мигове, в които му се искаше да изчезне, да се превърне на пара, да се прероди в някакво друго същество, в куче макар. Или просто да замине в някой друг град или друга държава, без да се обади, без да остави дума за себе си.

Да, наистина имаше такива мигове. Но те бяха само мигове, дълбоко в себе си той разбираше, че съдбата му е решена. Беше обещал, вече нямаше път за отстъпление. И такива неща се случват в живота — човек попада в някаква яма, в някакъв неочакван капан и не може да се измъкне оттам, без да осакати себе си.

Тая есен беше много мека, без жеги, но и без дъждове, само слабиците ветрове поклащаха едва-едва върховете на тополите. Обикновено по това време Мацан взимаше своята втора едноседмична отпуска. Едва я дочакваше — толкова бе свикнал с нея. Наистина пролетната, юнската, бе много по-богата на риболов. Носеше повече и по-силни вълнения. Но и рибарите бяха много повече, всички хубави места бяха пренаселени с коли и палатки. Имаше много шум, трещяха транзистори, съскаха примуси, кресливи жени се надвикваха с мъжете си, стъпили със своите високи гумени ботуши в плитчините. Ако случайно се закачеше някой едър шаран, събираха се по двайсетина души да дават акъл, вдигаше се такава врява, че шаранът в края на краищата намираще сили да се откъсне и скрие в бездните.

Мацан не разбираше с какво точно го привлича езерото през есента. Може би със своя нежен, сънлив покой. Може би със своята дълбока, мека синева, която през тоя месец беше най-чиста. Може би с тънкото, едва забележимо злато по гърба на насрещните хълмове. През тия дни гладката му повърхност като че ли бе най-чувствителна, непрекъснато се изменяше, сякаш търсеше себе си.

Както винаги, той наемаше едно от малките бунгала при „Щърково гнездо“, като плащаше и двете легла. Струваше му се наистина прекрасен лукс да плаща легло, което не ползва. И все пак не покани нито веднъж жена си да дойде с него. Просто не си даваше сметка защо, тия дни си бяха само негови. Негови си бяха тишината, усамотеността, покаят. Негови бяха и дните, и вечерите. Дори нощите бяха само негови, те като че ли му бяха най-скъпи.

Тъй че, като дойде денят, той се натовари едва ли не като някакъв пътешественик. Носеше грамадна раница, няколко пръчки, удобно сгънати в своите износени калъфи, живарник, сак с дебела неудобна дръжка, която сам си бе измайсторил. Като слизаше по тясната дървена стълба, тя леко скърцаше под тежестта му. Жена му излезе да го изпрати, загъната в синкавия си поизносен пенъоар. Утрото беше

много свежо, косове подсвирваха в клоните на съседната градина. Дора лекичко се прозя в шепите си и измърмори:

— Слушай, да не се запиеш там?

— С кого?

— Знам ли с кого? Може и сам.

След половин час Мацан вече пътуваше със самоковския рейс. Успя да се настани на задното седалище, но още се чувствуваше неспокоен, обзет от сладки предчувствия. Едва когато излязоха на самоковското плато и пред него се разстла синята водна шир, той изведнъж забрави всичко. На „Щърково гнездо“ намери добро бунгало, нареди грижливо багажа си и едва сега се отпусна на чистото легло. От мисли и желания бе спал само няколко часа тая нощ. Трябваше хубавичко да си почине, преди да се впусне в голямото приключение. Едва към четири часа взе най-леката си пръчка, блесните и с търпелива крачка се запъти към устието на реката. По това време там излизаха сулки, може би най-хубавото, което езерото притежаваше. Ловеше ги с блесни, които сам си бе измайсторил от пъстри тенекийки и телчета. Винаги ловеше повече от другите, просто знаеше къде да хвърля. Върна се по мръкнало. Яким шеташе из павилиончето, изтърси му половин кошче риба. Той алчно прибра всичко в хладилника, утре щеше да завърти добра търговийка, за своя сметка, разбира се.

Тъй потече животът му. Сутрин спеше до късно. Обядваше, за да подремне отново. След това скиташе сам по брега, внимателно оглеждаше всички места, всички устиета и заливчета. Имаше опитно око, умееше да чете книгата на природата. Сега просто я препрочиташе, докато се поумори. В делнични дни бреговете бяха съвсем пуссти, рибарите идваха с колите си едва привечер. Лежеше с часове там, гледаше как отраженията на облаците бавно плуват по гладката повърхност на езерото. Нищо не мислеше, просто се оставяше на тяхното измамно течение.

На риба ходеше нощем. Много добре знаеше, че нощният риболов е забранен, но какво да прави, като само по това време рибата приближаваше бреговете. Всички рибари ловяха нощем. Идваха с коли, разпъваха палатки, събираха се по неколцина край огньовете. И, разбира се, веднага изваждаха бутилките — водка или коняк, все едно, все под предлог да се погреят, когато земята изпусне слабата си дневна топлинка. То се знае, здравата се напиваха, дори не поглеждаха

пръчките. За какво да ги поглеждат, бялата риба се лови сама, без да ги пита. След това заспиваха пияни, събуждаха се едва като припече слънцето. Тръгваха с натежали глави по брега, много пръчки лежаха съборени от рибите. Измъкваха каквото е останало, после вадеха от водата бирените бутилки, за да се посъвземат. Все още се чувствуваха много зле, главите ги боляха, краката им се подгъваха по мекия пясък. Но бяха доволни от нощта много повече, отколкото от оскъдната риба. Такива нощи не се забравят, остават понякога за цял живот. То се знае, водка и коняк има навсякъде и все пак е друго да преспи човек направо върху целебната гръд на земята. Тя лекува всичко, дори човешката самота.

Но Мацан ходеше на риба винаги сам. Не вземаше никакви завивки, само една стара ватенка, вече лъснала от употреба. Така миришеше на риба, че жена му я държеше в дворната барака заедно с въглищата и зелевата туршия. Дори храна не вземаше, само малко коняк, колкото на разсъмване да се погрее. Никога не ловеше риба с пияна глава, това за него бе светотатство. Хвърляше стръвта с тежестите, окачваше грижливо нощните звънчета. След това кротичко полегваше върху топлия пясък.

За да не скучае, гледаше към звездите. Можеше да ги гледа с часове, без да помръдне от мястото си. Не знаеше с какво го привличат, бяха толкова безчувствени и далечни. И мракът около тях толкова дълбок и мъртъв. Понякога го обхващаше лек страх. Усещаше смътно, че през тия огромни пространства всяко нещо се затваря безнадеждно в себе си, изстива и гине. За какво тогава хората говорят за вечност? Няма вечност. Има езеро, небе, риби, но няма вечност. И не трябва да има — мислеше той. Всяка вечност е някаква мъка. А всеки миг е някаква радост, колкото и да е дребна и незабележима. Не може да има мъка, съставена от малки радости. Това му се струваше неестествено, в края на краищата всяка броеница прилича на зърната, от които е съставена.

Но такива мисли му идваха само нощем, когато гледаше безчувствените звезди. В тия тихи, монотонни часове, в които езерото се мъчеше да го приспи, му идваха и други мисли, които сутринта изчезваха заедно с едва видимите изпарения на водата.

А има ли щастие — мислеше той. Никога не си задаваше тоя въпрос денем просто защото му се струваше безсмислен и глупав.

Може би хората просто преувеличават своите радостни мигове и започват да ги наричат с разни измислени имена. Всъщност кой е най-щастлив на тоя свят? И как изглежда? Като че ли най-щастливи изглеждат пияните. Сам се бе напивал, и то неведнъж. Наистина, като е пиян, човек сякаш лети. Умът му се разпечатва, от него бликват всякакви мисли, разлетяват се на всички страни, докосват се до неща, до които никога преди не са се докосвали. На човек му се струва, че открива всичко, прониква във всичко, разбира всичко. Поне на самия него така му се струваше. Но на другия ден не можеше да си спомни почти нищо или това, което си спомняше, му се виждаше неизмеримо блудкаво и противно. Не, не — усещането за щастие е измамно, то няма нищо общо с истинските човешки чувства — мислеше той. И тая измама навярно се ражда в спомените на хората. Човек със закъснение си въобразява, че навярно е бил щастлив в тоя миг или в онзи.

Като че ли само веднъж през целия си живот бе стоял пред прага на това, което хората наричат щастие. Но той не обичаше да си спомня ни за ония дни, ни за оная единствена страшна нощ. И тя бе свързана с Дора, разбира се.

След като Дора излезе от болницата, техните отношения малко се измениха. Той се улавяше, че избягва да я среща отблизо. Наблюдаваше я отдалече, със свито сърце. На вид като че ли си беше същата. Ходеше все тъй изправена и стройна, с гладка кожа, без никакви белези от нещастиято, спокойна, дори малко надменна. Но вече не се усмихваше, отвръщаше едва-едва на случайните поздравии. Пък и хората страняха от нея — не толкова от лошо сърце, колкото от неудобство. Скоро тя изостави своята професия, която ѝ носеше добри пари. Вместо фризьорка стана касиерка в същия този салон, в който работеше. Сега заплатата едва ѝ стигаше да се облича и поддържа. Но в замяна на това стана още по-сурова и предизвикателна. И все пак, каквото и да вършеше, не можеше да излъже никого, дори Мацан. Тя бе нещастна. Това го усещаше повече като нейна беда, отколкото като нейна същност. За него Дора си остана Дора, в целия тоя нищожен и мръсен квартал нямаше друго момиче като нея. Понякога му се искаше да я спре, да ѝ каже някоя простичка, добра дума. Съчиняваше ги нощем, изпълнен с вдъхновение, което никога преди това не бе го спохождало. Но сутринта думите му се виждаха празни, пресилени, дори глупави. Просто се чудеше защо така внезапно бяха почнали да

извират. Все още не разбираше, че просто се бяха поизравнили. Иначе си оставаше за него все така недостъпна, по-недостъпна от портокалите, от ликьорените бонбони, от лешниковите шоколади, които в ония години изобщо не се продаваха.

Тъй изминаха още пет-шест месеца. И изведнъж хората с учудване забелязаха, че започна да посещава кварталния клуб. Докато другите момичета скитаха по вечеринки и журове, тя сериозно и внимателно слушаше докладите на бай Спиро, който с мършавото си изстрадало лице приличаше повече на светец, отколкото на агитатор. Беше сакат на всичко отгоре, имаше вид на краен бедняк, макар че като военноинвалид държеше доста доходна будка за вестници и цигари. Най-лошо беше, че ужасно фъфлеше и заекваше, така че хората го слушаха повече от съжаление. Но скоро това съжаление се превърна в досада — никаква земна сила не можеше да го откъсне от трибуната, на която той понякога се пеняваше с часове. Дори Мацан се чудеше — какво може да научи от него момиче като Дора? Но нищо, нека ходи там, мислеше той. Нека се залисва с нещо.

И все пак те се срещнаха. Това стана на тържествената вечер, когато откриха новото квартално читалище. По този случай Мацан все си мислеше, че може би в живота наистина има съдба или предчувствие, макар че тия неща бяха обявени от бай Спиро за немарксистически. Никога през живота си не бе се бръснал така грижливо и обличал така старателно, сякаш се готвеше да отиде на собствената си сватба. В син двуреден костюм, с отлично изгладена риза, дори с вратовръзка — май че никога не бяха го виждали в такъв изискан вид из квартала. Но като влезе в новия салон, той изведнъж разбра, че безнадеждно е закъснял. Всички места, бяха заети, мнозина стояха прави край стените. Да застане и той до тях? Чувствуваше смътно, че това вече не му прилича. Като въздъхна едва забележимо, той обърна гръб и бавно потегли към изхода.

И точно в този миг чу зад гърба си ясен женски глас, малко учуден:

— Митко!

Просто до смърт му бе познат този глас, който така рядко бе слушал. Като се обърна, Мацан видя, че тя идва след него по пътеката.

— Къде си тръгнал?

— Ами няма места — отвърна той смутено.

— Как тъй няма, за тебе ще се намери.

Тя го улови за лакътя и поведе към сцената. На първия ред наистина имаше доста места, запазени навярно за големците, които очакваха. Така че тя го настани там, усмихна му се и изчезна по някаква стълбичка зад сцената. Чувствуваше се страшно неудобно на това място, струваше му се, че всички го гледат. Никой не го гледаше, разбира се, навярно намираха това за съвсем естествено. След малко тя се върна и седна до него. Сега наистина, започнаха да гледат към тях, някои зашушукаха. Може би за пръв път Дора обръщаше внимание на някой мъж от квартала, и то пред хора. Да, това трябваше да се запомни и разкаже, такива неща не се случват всеки ден.

След малко на сцената се появи докладчикът. Бяха успели да откъснат някак си от трибуната бай Спиро, макар че беше толкова новичка, толкова хубавичка трибуна, покрита не с избеляло червено платно, а с истинско кадифе. И бай Спиро никакъв го нямаше, нито се появи — навярно страдаше и пъшкаше у дома, наранен до смърт. Пък може би беше прав човекът. Като е за бой — бай Спиро, като е за почести — някакво момче с прегракнал глас от Читалищния съюз. Уж бил писател, какво като е писател, бай Спиро пък е мъченик на идеята.

След като програмата завърши, двамата някак естествено излязоха заедно. Нощта бе пролетна, хладничка, тя малко зиморничаво се сви в леката си жилетка. И ето в тоя миг у него се появи неочаквано, дори невероятно желание. Изведнъж му се прииска да протегне ръка, да я загърне — съвсем простичко и естествено. Нямаше нищо безсрамно в това желание, просто му се искаше да я запази от студа. В крайна сметка ръцете му съвсем се вдървиха, той дори лекичко прегракна от обзелото го вълнение. Тоя жест му бе съвсем непознат, никога не бе прегръщал по улицата момичета. За това, което му се бе случвало досега, едва ли заслужаваше да се говори. Вървяха тъй — мълчаливо, докато най-сетне тя запита:

— Доволен ли си от новата работа?

Той я погледна учуден. Всяка работа си е работа, естествено като яденето или като съня. Само заплатите са различни.

— Доволен съм — каза той, — защо да не съм доволен?

Едва ли това е начин, за да се поддържа разговор. Те отново замълчаха, а неотменимо и застрашително приближаваха нейния дом. И

ето че за втори път през тая странна вечер той направи нещо, неочаквано и за самия него. Той просто попита:

— Дора, искаш ли да отидем на кино някой ден?

Тя замълча тъй, сякаш изобщо не го бе чула. И той мълчеше уплашен. Чула го бе, разбира се, каза го достатъчно високо.

— Не е ли по-добре на театър? — отвърна тя най-сетне. — На кино човек може да иде и сам.

Никога през живота си не бе ходил на истински театър. Никога такава мисъл не бе минавала през ума му.

— Ами добре — отвърна той леко озадачен.

— Аз ще взема билети — каза тя. — Ако нямаш нищо против.

Да има нещо против? Как може да има нещо против? Все едно да попита грешника дали иска да се премести в рая. Като стигнаха до вратата им, тя неочаквано му протегна ръка. И той протегна своята корава лапа. Нещо и силно, и страшно го разтърси в тоя миг, мина като мълния през душата му. Сега за пръв път я докосваше — откакто бе станала момиче, разбира се.

— Лека нощ — каза тя.

И някак странно и неочаквано се завъртя около токчето си. В това мигновение му се стори, че зърна крайчеца на някаква усмивка върху устните ѝ.

Прибра се като насън у дома си. Чувствуваше се повече изплашен, отколкото радостен. Много, много по-късно разбра, че това е не само възможно, а напълно естествено. Очакването за щастие е нещо невероятно, може би болезнено. Човек винаги се плаши, когато приближава към щастиято. Мнозина в последния миг се отказват — не, не е за мен, страшно е, в сила ли съм да издържа? Той още не знаеше, че от всички видове човешко малодушие това е най-непростимото.

То го обзе с цялата си сила още веднъж — когато влязоха в залата на Народния театър. Стори му се, че някак непоносимо силно блестят полилеите. Стори му се, че всички стъписани гледат към него — с изненада, с недоумение може би. Потегли уплашен напред, спъна се в нещо, което не съществуваше. След това се спъна в нещо, което наистина съществуваше, в някакъв мъжки крак, докато им правеха път да влязат в редицата. Едва като седна на тапицирания стол, изведнъж му олекна. Макар и тапициран, той беше съвсем обикновен, мазен,

дори малко опърпан стол. И мъжът бе съвсем обикновен, бръснат-недобръснат, дори без вратовръзка.

Когато най-сетне завесата се вдигна, в първите минути Мацан дори не съзнаваше какво става на сцената. И какво може да стане — навярно някаква измишльотина като всички други. Сега смътно усещаше, че сам той е главният герой на своята, на истинската пиеса. Може би него трябваше да гледат, не ония там, които си изкарваха трудолюбиво прехраната. Но след малко думите започнаха да стигат до него, все още разпокъсани и непонятни. За какво всъщност говореха? Трудно му беше да разбере. Думите им никак не приличаха на тия, които бай Спиро бръщолевеше. Или които едва местеха като тежки камъни неговите акрани в кварталната кръчмица. Бяха особени думи, силни, неочаквани, дори малко страшнички. И животът беше друг, невиждан и непонятен. Съвсем различен от този, който виждаше около себе си. Този, който се мъknеше като сакат край равнодушните му очи. И когато най-сетне завесата се спусна за последен път, струваше му се, че няма сили да стане от мястото си.

Когато излязоха навън, бе свежа и прохладна нощ. Двамата дълго мълчаха, всеки с мислите си. Мацан все още се чувствуваше много потиснат, сякаш всички беди и нещастия се бяха струпали на неговата глава, не на Буличовата.

— Хареса ли ти пиесата? — запита внезапно Дора.

— Много! — отвърна той искрено.

— Големи актьори! — каза тя възхитена. — Страшни актьори! Особено Кръстьо Сарафов. Може би това е най-хубавата му роля. Или може би най-доброто му представление.

Представление, роля! Ами разбира се, че е точно така. По принцип съвсем същото като в техния глупав читалищен театър, в който Кольо Пилето играеше ролята на цар Асен... Какъв цар можеше да бъде едно пиле?

— Ти мислиш, че от актьорите идва всичко? — запита той с облекчение.

— Разбира се! — отвърна тя спонтанно. — Думите сами по себе си не са нищо. Важното е да ги изпълниш с живот.

Той не я разбра съвсем. Но когато след половин час се напъха в коравото си легло, смътно усети, че това едва ли е точно така. В края

на краищата думите са първопричина, от тях произлиза всичко. Но откъде произлизат думите?

Тия непривични мисли го смутиха толкова много, че сънят изведнъж избяга от очите му. А може би животът е съвсем друг, съвсем различен от този, който сам е преминал през тия безкрайно оскъдни години. И може би изобщо не е живял, а е проспал живота си, веднъж завинаги. Всички спомени сега му се струваха мъртви, нямаше в тях ни образи, ни движение. Дори сълзи нямаше в този невзрачен живот. Никой не бе ридал на рамото му, никой не се бе хвърлял в краката му, никой не бе измолвал от него ни любов, ни прошка, както в пиесата. Просто бе преминал не през живота, а над живота като малко прозрачно облаче, което никой не е погледнал; което не е проляло нито една сълза; което просто се е разтопило и изчезнало в безкрайната синева, без никой да му обърне внимание.

Заспа късно през нощта, а когато на другата сутрин се събуди с натежала глава, от тия странни мисли не бе останал нито помен. И все пак не бе същият човек, нещо се бе преобразило в него, без сам да го разбере. Бе надникнал, макар и неочаквано, в някакъв друг свят, сега поне знаеше, че той съществува.

Мацан дори не разбра как се ожени за нея. Тя само се усмихна, когато той ѝ предложи, и го погали по бузата с меката си ръка. Отказа му, макар и с много мили и внимателни думи. И все пак след година те се ожениха. Не направиха никаква сватба, Дора не искаше. Просто се разписаха в гражданското отделение, това бе всичко. Кумуваше им старият Мацан с жена си. Стоеше изпъчен в новия си костюм пред ритуалната маса, намръщен слушаше разсеяното мърморене на дежурния по браковете. До него кумата, суха и крива като дървена кука за сено, гледаше пред себе си така строго, че по едно време дори чиновникът се обърка. А всъщност бе щастлива, само се чудеше как да скрие това от хората. И старият Мацан бе горд и смутен в същото време. Радваше се, че вземат за снаха най-хубавото момиче в Коньовица, по-хубава и от кюстендилска ябълка, както си мислеше той. И все пак много добре разбираше, че тая ябълка е зле нахапана и овъргаляна в калта, както преди години и свинята го бе сторила. Какво да се прави, такъв е животът, иначе щеше ли да вземе техния хапльо? Пък хубостта си е хубост, понякога и с пари не можеш да я купиш. Когато всичко свърши, младоженците спряха смутено пред

гражданското отделение, като че ли не знаеха кой път да хванат. Старият Мацан още повече се намръщи.

— Вървете поне да прием по едно вино, майната ви!... Това сватба ли е, или погребение?

Заведе ги в червения салон на хотел „България“, макар че не беше така богат в ония години. Имаше дюкянче на „Пиротска“, правеше там ламаринени мивки и лейки. Печелеше добри пари, но още по-добре си пийваше, така че външно животът им не изглеждаше много променен. Поръча богат обед, поляха всичко с колекционно вино, много скъпо в ония години. Дора изведнъж се отпусна, лицето ѝ поруменя, на устните ѝ се появи бледа усмивчица. Пък и младоженекът изглеждаше направо хубав в новия си костюм от вносен плат, който старият Мацан бе купил на черно. И за да забрави всички стракове и всички плахи надежди, пийна няколко чаши повече. Напразно!... Колкото повече пиеше, толкова повече страховете му растяха. Всичко можеше да си представи, освен че ще гали нощес тая нежна кожа, тия хубави силни гърди, че ще целува тия устни. Невъзможно, нелепо е, няма да стане!... А защо пък да не стане?... Нали тя, щом веднъж го е приела в себе си, е приела всичко. Да, всичко! Така че неизбежно ще му се случи, няма друг изход. Изведнъж усети, че му премалая, виното силно натежа в краката му. Може би това е щастието, за което хората говореха. Обзе го някакво невероятно предчувствие, което никога досега не бе усещал. Зави му се свят, прилоша му, отново нагъна виното. И старият Мацан изглеждаше много доволен, Дора развеселена и естествена. Да, ще стане, няма как да не стане!

Дори не помнеше как се прибраха. Когато най-сетне дойде времето да спят, Дора изведнъж се омърлуши, прежълтя съвсем, устните ѝ здраво се заключиха, така че едва успя да промълви:

— Излез за малко! Излез, докато се съблека.

Мацан излезе в голата бедняшка кухня, която дори прозорче нямаше. Едва сега разбра колко е мизерна и бедняшка. Само тоя спомен остана в душата му, нищо друго. Когато най-сетне се реши да влезе в спалнята, тя вече си бе легнала в новото двойно легло, по очи навярно, защото виждаше само къдрите на русата ѝ коса. Тогава и той мълчаливо се съблече. Съблече се и остана само по гимнастическа фланелка и черни трикотажни гащета, малко размъкнати. Чудото бе

пред него, оставаше само да протегне ръце. Човешкото щастие наистина съществуваше, макар в тия мигове да го чувствуваше като кост в гърлото си.

— Дора! — каза той тихичко.

Но Дора не му отвърна, не помръдна дори, лежеше си все тъй по очи като несвястна. Тогава той седна на крайчеца на леглото, повдигна леко завивката. И едва сега забеляза, че Дора плачеше, разбра го по конвулсиите на красивите ѝ рамене, едва видими под нежната тъкан на нощницата. Това го потресе — не толкова, колкото изведнъж безмилостно му показва колко глупава и празна, колко безсмислена е всяка човешка надежда. Изведнъж изтрезня, но не от виното, а от надеждите. Изведнъж разбра колко тоя свят е безмилостен, колко в него нищо не се получава даром. Не, не — знаеше го, разбира се, и преди това си го бе мислил, но сега го усети като неотменима съдба. Не го заболя толкова много, колкото си мислеше. Не се разстрои, не се примоли, не заплака обиден, не потърси това, което хората смятат, че е тяхно законно право. Просто зави нежното рамо, след това пренесе памучния юрган на малкото миндерче в ъгъла. Заспа едва призори. Не заспа нещастен, а дълбоко, до смърт наранен и обиден, като че ли не от самата нея, а от собствените си мисли.

Той не знаеше, че и Дора не спи. Той не знаеше, че Дора не мисли за него, за лъскавия и алчен мерзавец, който я любеше така, сякаш я ядеше. Тя мислеше за себе си, за жалкия си корем, нахъсан и покрит с шевове, за опустошената си утроба, за ръбовете по гладките си бедра. Не плачеше за мерзавеца, а за себе си — за това, че не може да бъде истинска и естествена в тоя час, който неизбежно идва за всяка жена. В тия мигове, в които дори нейните най-далечни, прабаби са знаели, че стоят на върха на своята съдба, все едно дали робска или царствена. Не плачеше от мъка, а от ярост — и за своята глупост, и за измамата, и за вечната слепота, която като че ли е по-присъща за човека от собствените му очи. Така бе улисана в себе си, че забрави мъжа си, който в тоя момент едва чуто похъркваше на късото миндерче, подвил колене, за да не стърчат навън голите му крака. Никога не разбра, че точно през тая нощ бе направила истинската и страшна грешка в живота си, а не тогава, когато бе полетяла под железните колела на трамвая.

Но след няколко дни всичко тръгна съвсем нормално, както при всички съпрузи. Мацан пак не разбра как стана това и тоя спомен изчезна от паметта му, може би защото сам не искаше да съществува. Беше добре, много добре, беше замайващо и страшничко и все пак не беше същото. Сега, докато лежеше под звездите, не знаеше дали наистина е загубил нещо през оная, през първата нощ. Или пък всичко трябваше да стане така, както бе станало, както си е при всички хора навярно — човешко и обикновено. Дора изведнъж се промени, разцъфтя, шеташе из малката бедна квартира като бясна. За дни и за седмици всичко се промени, дори мизерната кухничка заприлича на изрядно подредена кутийка. Тя се оказа отлична домакиня, готвеше много вкусно. Правеше отлично къпоолу, което Мацан обожаваше. Купи му пижама и хубаво долно бельо, сама му избираше ризите и платовете за костюмите. Само при свестен шивач не успя да го заведе, Мацан продължаваше да си шие при своя самоук кръстник, за да не го обиди, изглежда. Но това бяха дреболии, тя изглеждаше доволна ако не от съдбата си, поне от Мацан. Мацан беше скромнен, непридирчив, но въпреки всичко ѝ прилягаше много повече от онова алчно животно, което не я любеше, а ръфаше като звяр. Все пак през целия им живот никога не се съблече пред него. Не можеше да се съблече такава наранена и изпокъсана. Никога не допусна ръката му да се разхожда под кръста ѝ — и с това разумно се бе примирил. Колкото е по-прост животът, колкото по-малко търсиш от него, толкова повече ще мислиш, че си получил — това бе простичката му философия, макар никога да не бе я формулирал изрядно, с думи.

Когато се събуди сутринта, небето бе почервеняло на изток. Без да бърза, той прибра всички волти, които бе нахвърлял на стотина метра край брега. Още докато ги вадеше, той знаеше има ли риби, какви са, колко тежат. Тая сутрин извади четири, уви ги в найлоновата торба и ги пъхна в раницата.

Но като пристигна на къмпинга, за свое смайване той намери там жена си. Дора бе пристигнала с първия автобус и сега, приседнала на парапета на ресторанта, безучастно гледаше към езерото, бяло и розово в тоя час като крило на пеликан. В първия миг той дори се поизплаши, но веднага забеляза, че лицето ѝ е спокойно.

— Да не е станало нещо? — попита той учуден.

— Е, нищо особено — отвърна тя. — Вчера Спас ми се обади в салона. Каза, че не е зле да се върнеш. Утре има заседание на профкомитета. Щели да разгледат за последен път разпределението на апартаментите.

— И какво от това? — попита Мацан с досада. — Нашето ако не е сигурно, то кое?

Никак, ама никак не му се искаше да се прости със своите най-хубави дни през годината.

— Нищо не е сигурно на този свят! — отвърна тя сдържано.

— Как да не е сигурно? — упорствуваше Мацан. — Без мен те не могат да мръднат.

— Знаеш ли колко ги интересува ти? — каза тя раздражено. — И твоята фабрика... Всеки си гледа своите комбинации.

— Добре, добре — каза той примирително. — Ще се прибера днес. Макар че напразно се безпокоиш, ще видиш...

Дора си отиде с първия рейс, тъй като трябваше да се яви навреме на работа.

Мацан влезе в своето лично, неприкосновено бунгало, съвсем хладно в този час на деня, с удоволствие се вмъкна под чистите завивки. За миг отново му се мярна студеното, отчуждено лице на жена му, но той побърза да го изпъди. Не, няма да го изиграят, разбира се, всички в профкомитета са му приятели. И не само приятели — в края на краищата той ги бе изучил в тази професия, той ги бе направил хора.

Зави се с лекото одеяло и скоро заспа. Как можеше да си помисли, че след утрешния ден животът му ще тръгне по съвсем нов път, толкова невероятен, както и всичко друго в този подреден свят.

Призори Мацан сънува страшен и мъчителен сън. Сънува, че е ослепял. Никога преди това такава мисъл не бе минавала през ума му. Наистина бе виждал много слепци през живота си. Помнеше ги още като момче, наредени край стените на градските хали, слепец до слепец, с ластици и ширити в ръце, с безопасни игли, забодени по реверите на мръсните им палта, с тамян, с изкуствени мишки, със свещички за елхи, самите те като елхи от снега, навалял по раменете и шапките им. Плашеше се от тях, мъчеше се да не ги гледа, отминаваше ги колкото се може по-бързо. По-късно, след войната, те изчезнаха оттам. Но все още ги срещаше по улиците, потропваха леко с бастуните си, повдигнали към небето обезцветените си лица. Защо към небето? Чакаха милост от него? Или чакаха чудо? Не искаше дори да мисли за това, инстинктивно го заобикаляше.

А ето че сега сам бе ослепял. Знаеше, че е сляп не само поради мрака, който го притискаше отвсякъде. Знаеше го и от ужаса в душата си. Движеше се бавно, мъчително местеше натежалите си крака. Напразно протягаше ръка да се докосне до нещо, каквото и да е то — стена или човек. Нищо, освен пустота. И най-сетне, след цяла вечност, повече от вечност, повече от безвечност, се докосна до нещо живо. За миг му се стори, че е звяр. Или жена може би, космата и потна, усещаше я как диша с тежкия и влажен дъх на животно. Той се мъчеше да я обхване, да я укроти в себе си, да я обладае с все сила, но тя се изплъзваше и изплъзваше като огромна силна змия. Искаше му се да я докопа за гърлото, да я смаже, но усещаше, че сам се задавя от сурова и гореща кръв. И тогава чу ясен и силен глас:

— Митко!...

Той трепна силно и отвори очи — като спасен. Жена му го гледаше учудено, дори с някакво едва сдържано отвращение в погледа си.

— Какво ти е? Защо мучиш?

— Муча ли? — запита уплашено той.

— Да, мучеше като животно.

Точно това животно! — мислеше той поразен. Каквото и да е, важното е, че се бе изтръгнал от тоя кошмар. Все още не знаеше, че сънят може да бъде по-силен и от самия живот, да съдържа в себе си повече ужас, но и повече щастие може би.

— Какво сънува?

— Че съм ослепял — отвърна той стреснат.

— Ами това е хубаво! — тя даже се поусмихна. — То значи, че ще прогледнеш. Може би пък наистина да прогледнеш.

Не можа да заспи повече. Чувствуваше се унижен и посрамен, сякаш наистина бе извършил нещо гнусно. Просто не разбираше откъде бе изпльзало. Сънищата му бяха простички и прозирни, обикновени и делнични като живота. Дълбоко в себе си винаги съзнаваше, че сънува. Е, понякога се случваше някой шалтер да избухне като фугас в ръцете му. Друг път да се напука като презрял пъпеш карбидната пещ. А веднъж пред смаяните му очи пламнаха и изгоряха като пръчици бенгалски огън сивите неугледни комини на фабриката. Той дори не си даде труд да се събуди — нищо, нека горят, утре пак ще си бъдат по местата.

Но сега се чувствуваше така потиснат, че стана и тихичко излезе в безоката кухня. Изми се старателно, сякаш водата можеше да отнесе със себе си и мътилката на съня. Хората много приказват, че сънищата предсказвали нещо си. Всъщност жените. Щом се съберяха две-три жени, веднага почваха да си разказват какво бяха сънували през нощта. Жена му, партийката, много обичаше да разгадава сънища, но го правеше внимателно и тактично. „Твоят мъж ще те хване в голяма лъжа, но ще ти прости бързо!“ Въпреки това тия, които слушаха, леко бледнееха. Лъжи естествено всички имаха, но дали мъжът ще прости бързо, беше повече от съмнително.

И изведнъж го обзе глупаво и неприятно съмнение. Дали пък довечера наистина няма да се случи някаква изненада? Но той веднага отхвърли тая нелепа мисъл. Кой може да му вземе квартирата? Никой! Преди всичко Мацан имаше предимство по стаж и възраст. Без сменен майстор цялата смяна все едно че е нищо. Бяха му дали измислен щат — шлосер-бригадир, за да може да получи по-голяма заплата. И наистина си я заслужаваше. Неговият карбид беше най-хубав, най-зрял. Той го печеше така, както баба му печеше баници — ни минута повече, ни минута по-малко. Не му трябваха ни командни пултове, ни

дозировачи. Всичко сам знаеше и сам разбираше. Носеше го някъде дълбоко в себе си тоя миг — тоя истински миг на големия майстор. „Хайде, пробивай!“ И от огненото око на пробива потичаше бавно и меко като мехлем сивото злато.

И не беше само това — той наистина се нуждаеше. Дори чираците му живееха в някакви стаи, а не в гълъбарници. А не дай боже да стане авария, каквито ставаха доста често, особено с пещта. Без него не можеше да мине никой — ни главният механик, ни главният енергетик. А да не говорим за новото инженерче, на което никой досега не бе чул гласеца.

Тъй че, когато най-сетне тръгна за работа, чувствуваше се съвсем спокоен. Чакаше го голямо пътешествие с трамваите. Тяхната спирка беше една от началните, така че тоя път улучи свободно място. Седна и едва не задряма. Не бива да заспи, току-виж, че се събудил в Лозенец. Трябва да направи смяната, пък тогава, както и да е. И той наистина дремна малко, но се събуди навреме. Грозна, неугледна улица някъде в покрайнините на града, прахоляк, врабци, които сито се въргалят в прахта, сиви покриви на къщите наоколо, сиви от техния отровен дим, разбира се. От дълги години все говореха, че ще махнат тоя цирей, но фабриката все си стоеше. Сигурно ще преживее и него, поне до пенсията му. Беше му дори страшно да си помисли, че тая огнено нагорещена утроба ще изстине завинаги. Така че, когато го задмина голямата, луксозна кола, той едва я погледна. Но тя скоро спря вдясно от пътя, едва сега той зърна нейния чуждестранен номер. Зад волана седеше рус мъж, много елегантно облечен. Някакво момиче с лъскава черна коса се бе сгушило до него. Двамата тъкмо се целуваха, така че той не видя лицето ѝ. Все пак за миг му се стори, че има нещо познато в прическата, дори в обличките ѝ рамене. Но не беше стигнал още първата пряка, когато някой подвикна зад гърба му.

— Бате Митко!...

Той се обърна. Беше Чори, разбира се, коя друга може да се целува така нахално по улиците. Чори работеше в канцеларията на фабриката, доста добре тракаше на престарелия „Ундервуд“. Още по-добре се обличаше. Като че ли не бе виждал по-хубаво момиче в тоя загубен квартал. Мацан познаваше баща ѝ — беше най-обикновен трамваен ватман, може би вече пенсионер, но все още ходеше с униформата си. Ето и такива неща стават в тоя съвременен свят —

ватмани да отглеждат дъщери, по-красиви от киноартистки. Той я чакаше добродушно. Чори се усмихваше срещу него, ласкаво се поклащаше върху грамадните подметки на обувките си. Съблазнително и нестабилно в същото време. Може би поради подметките, а може би и поради нещо друго. То се знае, фасонът ѝ не беше съвсем в ред, да не говорим за зачервените ѝ очи. Щом го настигна, тя го залови интимно под ръка, двамата тръгнаха заедно.

— Ти ли беше в колата? — запита Мацан.

— Да, аз — отвърна с нескрита гордост Чори. — Как ти се видя?

— Видя ми се малко стар! — отвърна Мацан искрено.

— Аз за колата те питам, глупчо. Това е кадилак — автоматични скорости, ер кондишън и тъй нататък... Искаш ли да те повозя? Ще кажа на Ери, че си ми чичо. Той непременно ще те хареса.

— Какъв е тоя Ери? — За пръв път в гласа му прозвуча недружелюбна нотка.

— Бъди спокоен, Ери е швейцарец, търговски представител. Върти тук някакви хубави сделки, продава лицензии. Нашите го гледат като пиле, и мен също... Та без мен той би отлетял всеки миг със своя кадилак, нашите така ужасно се пазарят...

И добави снизходително.

— Търпи ги заради мен!... И те знаят това.

Мацан здравата се намръщи.

— А тебе не те ли е срам?

— За какво да ме е срам?

— Да идваш пияна на работа. Къде сте намерили да пиете по това време?

— Изобщо не сме лягали. Бяхме в бар „София“, след това на една вила. Та досега.

По тона ѝ се чувствуваше, че явно се гордее с тоя подвиг. Той едва не се облещи от изненада.

— Ами ти ще заспиш на масата.

— Няма такава опасност. Изпила съм десетина кафета най-малко... Не бой се, не ми е за пръв път.

— Знам, че не ти е за пръв път. Пък и другите знаят... Ще си изпатиш, момиче, казвам ти.

— Какво мога да си изпатя? — отвърна тя презрително. — Най-много да ме изпъдят от тая воняща дупка. И какво? Да не би да остана

без работа?... Най-малкото — ще отида келнерка в някое кафене. Колко му е да разнасяш кафета. Ами ако ме вземат в „Кристал“? Или пък в писателското кафене?... Само бакшишите са повече от заплатата.

— Да, но тия с колите не обичат келнерки. Те те смятат за свястно момиче, щом блъскаш до тоя загубен квартал.

— Да, тука си прав! — съгласи се тя внезапно. — Ери все не вярваше, че работя в тая фабрика. Мисля, че нарочно ме изпрати дотук, да види.

— Да не е намислил да се жени за теб?

— Знам ли? Страшно заплеснат ми се вижда, дори искаше да се запознае с баща ми.

Мацан помълча малко.

— Ами ако наистина ти предложи?

— Няма да стане! — тя се засмя. — Не за туй, че е стар — това не важи! Виж, ако живееше тука, с тая кола. Но в Швейцария? Нели ми разказваше, че там е ужасна скука. Лягали си в девет часа... Барове, ресторанти — всичко за туристите... Пък и море нямат. Да не съм луда?

— Ти се майтапиш! — Мацан отново се понамръщи.

— Защо да се майтапя?... Аз не съм толкова глупава, колкото мислиш. Та какво е животът? В края на краищата и колата е нищо. И дрехите, и всичко там, което си имат. Ери защо не живее в Швейцария?... Прави — струва, все гледа да се домъкне тук.

— Заради тебе.

— Е, то се знае, че заради мене. Но там е работата, че аз съм различна от техните... Мене ми пука — и за него, и за колата му... Вярно, Нели миналото лято е била цял месец в Испания. Тая година ми изпрати картичка от Париж. Но това са трийсет дни. А другите триста и трийсет? Пълна вегетация!... Знаеш ли какво е вегетация?

— Знам — измърмори Мацан обидено.

— Човек не е растение. И вол не е. Човек има нужда от контакти, там е цялата работа.

Чори помълча малко, после добави мрачно.

— Станала алкохоличка. И какво да прави сама в тая вила, нищо че била край Цюрихското езеро... Отначало праскала само бира. Сега — всичко. Като дойде тук през пролетта за десетина дни, през цялото време беше все пияна. Понякога ми забравяше дори името...

И в тоя миг така зле се препъна, че едва не увлече Мацан със себе си. Но докато се бореше с нейното топло, омекнало тяло, докато се мъчеше да я изправи на крака, изведнъж в съзнанието му остро и страшно оживя нощният сън. Същото примамливо и гадно усещане, съвсем същото. Той едва не я изпусна от смущение. Но тя се изправи как да е, очите ѝ някак особено блестяха и се смееха. Това още повече го смути — сякаш бе разбрала какво е станало в душата му.

— Защо си тръгнала с тия обувки! — избоботи той ядосано. — Туй не е ходене, туй е мъка.

— Аз ги нося само вечер — отвърна Чори. — Пък нямах време тая сутрин да се отбия вкъщи...

Тя вдигна чантичката си и извади оттам кръгло, износено огледалце. На гърба му имаше портретче на Жан Габен от по-млади години. Чори се поколеба малко, после неохотно избърса червилото си.

— Заради Рязков — погледна го тя. — Чуди се вече за какво да мърмори.

И изведнъж се прибра в себе си. Сега Мацан все едно че го нямаше. Пред дирекцията тя само кимна разсеяно и влезе през овехтялата, почти гнила врата, сякаш изчезна в някаква преизподня. Не, не беше същото момиче, което можеше да смени цялата тая вехтория за една малка вила край Цюрих. Мацан продължи сам, все още с понижено настроение. В главата му се завъртя и заседна нелепа мисъл — нима всички други жени са така топли и меки. Неговата бе корава, гладка и хладна като камък. И страстта ѝ бе силна, но хладна, никога не можеше да проникне истински в него. Той даже се уплаши от тая мисъл. Един порядъчен мъж не бива да мисли така за собствената си жена. Но нима може да командува лошите сънища?

Тяхната фабрика не беше като другите — от двора се влизаше направо в работното помещение. Вътре тежко и сито дишаше карбидната пещ, нейната грейка изведнъж притопли сърцето му. Смяната на бай Евтим тъкмо привършваше пробива, огнената лава вече не бликаше, а бавничко се изцеждаше. Мацан с открито сърце пое вкусния въздух, който новациите едва понасяха. Всъщност колко истински живот имаше в тая лава. Само той го съзнаваше. Дори след като застинеше — пуста и сива — в ръждивите вагончета, той знаеше, че животът се крие вътре и отново може да се превърне в живот — в пламък най-малко.

Бай Евтим го погледна бегло, сивото му нарязано лице приличаше в тоя миг на циментова маска.

— Симо няма да дойде днес. Ще ти оставя Цвета...

— Добре — кимна Мацан.

Но не беше добре. След тежката нощна смяна Цвета навярно щеше да задреме още през първия час в своята стъклена клетка. А когато дозировчикът дреме, всичко може да стане с карбида. Евтим сякаш отгатна мисълта му.

— Не бой се, Цвета е като кон — подхвърли той — Може да не спи три нощи...

Мацан си замълча. Не обичаше във фабриката да работят жени — работата беше напрегната и тежка, тая на дозироващите изискваше постоянно внимание. Наистина жените като че ли бяха по-добросъвестни и все пак не обичаше. В неговата смяна нямаше жени. Поглеждаше под око тия, които сега идваха — яки мъже, силни като биволи, макар че дишаха тежките изпарения. Работата започна както всеки друг ден. Пещта отново погълна своята странна смес — черна като нощта и бяла като най-светлото утро. Така трябваше да бъде, за да се роди силната химическа светлина. Пуснаха волтовите дъги, манометрите замигаха с черните си клепащи. Вътре закипя истински ад от пламъци. Напразно някои смятат, че карбидът е просто съединение. Той се ражда така, както някога се е създавал светът — при огромни температури. И Мацан беше тоя малък бог, който го сътворяваше. Той сам го създаваше — неясно, но силно. Много е хубаво да теглиш към брега голямата бяла риба — всичко в теб започва да кипи и трепери. Но и някаква мъка имаше в това усещане. Изваждаше на брега живо същество, което конвулсивно потръпваше. Виждаше как в очите му гасне животът. Те бавно побеляваха и се изцъкляха, превръщаха се в дребни бели зрънца. Това го потискаше, без ясно да го съзнава. Но когато пред него блеснеше кървавото око на пещта, пробито от нагорещените ричаги — всичко в него тържествуваше.

Дори не усети как измина смяната. Работеше без часовник, жалеше го, но никога не му минаваше през ума да жали себе си. Понякога усещаше, че момчетата край него се отегчават. Да, разбира се, те не бяха длъжни да внимават, той отговаряше за пещта. Това го увеличаше. И винаги малко се стряскаше, когато край него се появяваше лъскавото кръгло лице на Димо Калчев, който поемаше от

него следващата смяна. Шестте часа бяха отлетели като шейсет минути.

— Печеш ли я, печеш ли я? — обаждаше се Димо шеговито.

— Сама се пече — отвърщаше скромно Мацан.

— Цар си — мърмореше Димо завистливо. — Тъй е, като човек няма деца.

Сам той имаше три дъщери, породени една след друга. Не можеше да ги прибере от аперитивите и кафенетата, макар че най-малката беше едва шестнайсетгодишна. Как ще опече добра баница, като непрекъснато му се въртяха из ума. Иначе беше добър майстор, когато през лятото и трите се пръсваха по Черноморието, вадеше чудесен карбид.

— Хайде, заминавай! — казваше най-сетне Димо. — Не може да те отлепи човек.

Колкото и да беше странно — най-трудно се прощаваше с миризмите. Така се беше сраснал с тях, сякаш бяха негови собствени. А кой знае защо тая му напомняше живата и вкусна миризма на скарите за кебапчета, когато беше момче. Имаше такива скари някога, под които тлееше и се разгаряше истински огън от истински дървени въглища. Преди войната, докато работеше в табашката фабрика, всяка вечер минаваше поне край две или три летни бирарии. Там скарите работеха на открито, тънък ароматен дим се носеше над градските улици. Спираше за минута-две край прясно боядисаните дъсчени тараби. И другите спираха да погледат електрическите гирлянди, в трите поругани цвята на знамето, да послушат музиката, да позяпат певицата, силна и месеста като млад слон. Но Мацан спираше да вдъхне миризмата на скарата, най-вкусната, най-съблазнителната, която познаваше на тоя свят. Никога не се реши да влезе — струваше му се, че тоя свят, толкова възвишен и светъл, не е за него. Пък и как да влезе с тия вкоравени от кръв и слюз дрехи. Но през войната работите малко се промениха. Сега и заплатите бяха по-други. И един неделен ден влезе с приятели в една от най-хубавите бирарии. Пак имаше гирлянди, виктории, тоя път мършава певица се кривеше в позите на Марлена Дитрих. Само кебапчета нямаше — кебапчетата бяха изчезнали. И то завинаги. Тия, които отново се появиха след войната, вече не бяха същите.

— Хайде, Мацане, да вървим. Да видим какво бай Славчо ни е измудрил.

Мацан тъкмо обядваше, унесен в спомени. Над главата му стърчеше, сив като комините на фабриката, Крум електричарят, когото работниците наричаха на шега Крум Страшни. Нищо страшно нямаше в него, приличаше по-скоро на уличен котарак с опърлени мустаци.

— Идвам — каза Мацан.

— Ако стане нещо, да знаеш, че съм с теб.

— Какво нещо?

— Абе всичко става на този свят — отвърна Крум уклончиво.

И едва сега Мацан разбра — наистина ще стане нещо. Когато влезе с Крум в салончето, там бяха всички, освен секретаря им. Някои пушеха, други разсеяно гледаха през прозорците. И никой не подхвърли: „Мацане, как е рибата? Ще плюскаме ли довечера?“ А може би вече знаят, помисли той разтревожено. Знаят, срамуват се да го погледнат. И изведнъж мозъкът му заработи с необикновена, трескава бързина. Ако е тъй — какво може да стори? Нищо, разбира се, нищо, освен да потъне в земята от срам.

Край на това неудобно мълчание сложи бай Славчо, който влезе забързан със своята износена чанта. Жълтото, проядено от шарка лице на секретаря му се стори някак особено неприветливо и мрачно. Седна мълчаливо на мястото си, извади от чантата зелена папка. Но иначе беше кротък човек, добродушен и отстъпчив, това Мацан добре знаеше. Преди две години неговото грапаво лице внезапно се бе появило по телевизията. Мънкаше нещо, но всички разбраха, че няма как да оправдае неизпълнението на поръчката. Не разбраха само кой е виновен. В края на краищата излезе, че той е виновен. И от заместник-директор го понижиха началник на качествения контрол. Работниците знаеха кой е виновен, но всички си замълчаха. И бай Славчо дума не каза, но някак изведнъж се прекърши. В уплашените му очи не се появи повече никаква радост.

— Ами да почваме, другари, и без това закъсняхме — обади се малко припряно той. — Имаме две точки на дневния ред. Първа точка — последното и окончателно разпределение на квартирите във ведомствения блок. И втора — служебното положение на Петра Костова.

— На Чори? — обади се някой учудено.

— Чори не е име! — отвърна Славчо намръщено. — Става дума за нашата книговодителка... Има какво да си поговорим за нея — вие го знаете и от мен по-добре. Но да не почваме от опашката, да се върнем към точка първа...

Отново настана неловко мълчание. Спас, най-младият от сменните майстори, се повдигна от мястото си, после отново седна.

— Извинявай, бай Славчо, но преди всичко не сме приели дневния ред. Аз имам възражение по точка първа.

— Какво възражение? — погледна го Славчо малко учудено.

— Човешко възражение!... Тоя въпрос ние сме уточнявали вече три пъти. Защо трябва четвърти? Това не е погача да я кършиш, както си щеш. Ами след всяко ново разпределение се появяваха нови сръдни и недоволства. От това страда общата работа. Последния път хората най-сетне си седнаха на задниците, примириха се. Защо трябва да наливаме отново масло в огъня? И да си създаваме нови грижи и ядове?

— Защото се създаде нова обстановка.

— Каква обстановка.

— Много добре знаеш каква!... От два месеца имаме нов технически ръководител — инженер Тончев. Знаете колко трудно дойде при нас. Отначало ямболският завод не даваше дума да се отвори. Нашият директор едва успя да го извоюва от министерството... Ние имаме нужда от специалист като него, това е в интереса на нашата работа...

— Добре де, а защо трябва да преразпределяме?

— Как защо? Ами той няма квартира. Вярно, че е млад човек. Но е женен и има две деца. Едното е едва тригодишно, другото първи клас. Четиримата живеят сега в една-единствена малка стая — при тъщата на инженера. Ами това са млади хора, ние ги лишаваме от истински семеен живот. Извикали сме специалист да ни помага, а не можем да му дадем най-елементарни условия.

— Бъди спокоен, бай Славчо, той ще си получи това, за което е дошъл.

— Според тебе за какво е дошъл? — повдигна вежди секретарят.

— Ами за какво — за софийско жителство.

— Засрами се! — кипна Славчо. — Той си е софийски жител.

— Значи е успял! — констатира мрачно Крум. — Много бърза това момче, иска да си нареди наведнъж всички работи.

— А ти какво предлагаш? — обади се Спас от мястото си, като гледаше строго секретаря.

— Предлагам да го настаним в апартамента на Тошо Нунев.

— Ами Тошо има три деца.

— Чакай, не бързай. Тошо ще настаним в апартамента на Мацан.

Най-сетне гърмът бе паднал върху покрива, но Мацан все така седеше на мястото си, не помръдваше. Дори не можеше да се разбере дали е чул — толкова безизразно и невъзмутимо бе лицето му. Славчо го погледна бегло, после продължи окуражен:

— Знам, че е тежко! Мацан е нашият най-добър майстор. Но ние сме хора най-сетне, трябва да гледаме човешки на тия работи. Мацан е сам с жена си, няма деца. Може да почака още малко. Това е закон, винаги се дава предимство на семейство с деца.

— Аз не съм съгласен! — каза мрачно Спас.

— От каква позиция? — погледна го намръщено секретарят. — Аз вече изложих моята...

— Абе за какви позиции ми дърдориш? — кипна внезапно Спас. — Той е пръв между нас. А ти искаш да го оставиш последен. Какви са тия позиции — женен, неженен. Аз като съм ерген — да не съм второ качество? Не позволявам да ме сравнявате с някой лентяй, та ако ще да има и сто деца.

Изведнъж всички гракнаха, стаята забръмча. Бай Славчо ги погледна стреснат. Не, не беше повел добре събранието. Всички в тоя профкомитет бяха работяги, не биваше да се докосва до тая струна.

— Вижте какво, момчета, ще ви кажа секретно. Тая работа е решена. Директорът вече е обещал на Тончев.

— Ами тогава защо ни баламосваш? — обади се Спас сърдито.

— Не ви баламосвам! Просто търся съвет от вас. Това е всичко. А квартирите са държавни и държавата има право да се разпорежда с тях. В лицето на директора в тоя случай. Искате да бламираме директора, така ли?

Не, това навярно никой не искаше. Всички се умълчаха. То се знае — принципът си е принцип. Но щом има единоначалие, те за какво са? Тия работи не им бяха съвсем ясни. Но Славчо усети, че е стъпил на по-сигурна почва.

— Вижте какво, ние много мислихме за Мацан. Ще го настаним в първата квартира, която се освободи... Все едно къде. И обединението започва да строи нов блок. Ще почака може би пет-шест месеца. Добре, ще почака година.

— На чужд гръб е лесно! — обади се мрачно Крум.

— Абе вие адвокати ли сте му?... Или какво? — едва не заекна от гняв Славчо. — Нека той си каже своето мнение.

Всички се обърнаха към Мацан. Беше мъничко прежълтял и нищо повече.

— Ами какво да ви кажа? — отвърна той тихо. — Аз не съм против инженерчето. Сигурно си заслужава момчето. Но защо не помислихте предварително? Аз не съм млад човек. Та сега да ме правите за резил пред моите помощници.

Той млъкна безпомощно, по челото му бе избила ситничка пот. Спас съвсем се озлоби.

— Аз предлагам да гласуваме! — каза той.

— Тия работи не се гласуват! — прекъсна го нетърпеливо секретарят. — Тука си има ред. Ами ако обидим директора? И той хване дърмите? Или искате да се върнем пак там, дето бяхме?

— Дето ти беше — обади се нервно Паяков.

— Слушай, Паяк, ти не си загубен човек! И си партиен член на всичко отгоре.

Мацан отново потъна в някакъв унес. Сякаш не говореха за него, а за някой друг. Горчивото чувство за срам и обида го бе омаломощило съвсем. Сега какво ще каже на жена си? Какво би могъл да й каже? Тя бе по-умна, по-образована от него. И все пак имаше нещо, което го крепеше — и в нейните очи, и в неговите. Него го уважаваха. Сами му бяха предложили тая квартира. Няма да деца?... Нима може да каже това на жена си? Тогава какво да й каже? Освен че не е никакъв първенец и не го уважават дори колкото Нунев, който се разхождаше със синя престилка из склада и броеше варелите.

Едва дочу, че в края на краищата Славчо надделя със своето предложение. Без да гласуват. После дочу, че говорят за Чори. Рядко долавяше някоя и друга дума, толкова беше улисан в себе си. Но разбра, че Славчо предложи да бъде освободена от работа, тъй като с поведението си давала лош пример. Изведнъж го обзе гняв, какъвто досега не бе изпитвал. Той не умееше да се сърди. Не умееше да кипне

и прекипи като Спас тая вечер. Дори не знаеше откъде се появи тоя гняв. И за кого? За Чори или за самия него. Каквото и да е, но нямаха право така да се гаврят с хората. Изведнъж се пречупи като стар дънер, разлетяха се прилепи, плъзнаха змии.

— Ще прощавате, но тоя път аз не съм съгласен! — чу той гласа си.

Сякаш не беше неговият глас, така силно и рязко прозвуча в стаята. Мацан се огледа, но сякаш не видя никой. Видя само своя гняв до себе си, блестящ и остър като току-що наточена брадва. Това беше така неочаквано, че всички трепнаха и впериха очи в него.

— Ако имаш някакви съображения, кажи ги! — отвърна меко Славчо.

— Разлагала колектива! — отвърна троснато Мацан. — С какво го разлага?... Ами ние всички тука сме мъже, все живели и патили. Може ли да ни разложи някакво си момиче? Ако тебе те разлага, значи ти е слаб ангелът. Но мене не ме разлага.

— Прощавай, Мацане, но тая сутрин ти си вървял под ръка с нея! — обади се секретарят шеговито.

— Я се засрами!... Тя на мен ми е като дъщеря. Пък и какво, като пие? Ние не пием ли? Работата ни е такава! За нас пиенето е като лекарство.

— Аз не пия — каза мрачно Славчо.

— И ти личи... Ако пиеше по чашка-две с нас, може би щеше да имаш малко повече човещина. Вие — не знам, но аз не съм съгласен.

— И аз! — каза възхитен Паяков.

— Каквото и да е, но Чори има повече съвест от тебе! — завърши Мацан. — Хубаво момиче, може да отиде, където си иска! И стюардеса може да стане, да види свят! А защо се завира в тая дупка?

Помисли малко и добави троснато:

— Аз съм против! Моля да се протоколира!

И сам се стресна от тая дума. Никога не беше я произнасял. Изведнъж се изпълни с някаква вътрешна гордост — нова и непозната. Беше толкова силна, че гневът му веднага угасна, сякаш го бяха залели с противопожарна пяна. Никога не е бил мижитурка. Може би е бил прекалено скромнен. Или прекалено стеснителен. Но мижитурка — не, никога!

Новото предложение на Славчо пропадна с трясък. Никой не го защити. Гласуваха на всичко отгоре. Пък и секретарят им не изглеждаше много наскърбен от този неочакван обрат. В края на краищата неговото главно предложение се бе приело, сега можеше да се примири с тази малка отстъпка.

На другия ден Мацан едва си припомняше това, което стана по-нататък. Някак спонтанно тръгнаха и четиримата заедно — тия, които бяха заедно и на заседанието на профкомитета. Отначало все още мълчаха потиснати, готови всеки миг да се разпръснат. И изведнъж Мацан се досети, че още снощи бе оставил рибата в „Тихият Дон“. Навярно са я изпържили, тавата сега ги чака върху дългата готварска печка — препържена и златиста. Мацан бе запазил голямата маса, тъй като мислеше да покани всички. Наистина тримата си бяха заслужили рибата и даже нещо повече. И все пак се чувствуваше разколебан и разстроен, искаше му се да се прибере вкъщи. Искаше му се и не му се искаше, просто се плашеше от мисълта какво ще каже сега на жена си. Каквото и да й каже — няма да го разбере. Трамвайната спирка приближаваше, трябваше да вземе решение.

И им каза, разбира се. Всички се поколебаха, освен Крум.

— Аз тъй си и мислех — да се отбием някъде! Сега сме тъкмо за черпене, да опустее дано! Иначе, няма да заспим от ядове!

Това реши въпроса — наистина защо да не пийнат малко, да се успокоят. Когато влязоха в ресторантчето, вътре все още нямаше никой. Но затова пък рибата бе в изобилие. Взеха една странична маса, поръчаха като начало по една гроздова. И още щом пийнаха първите глътки, изведнъж се отпуснаха и развеселиха. Нали са живи, това е важното, всички други човешки неприятности минават и заминават. Управителят им донесе цял куп риба. И това бе само половината от тавата. Поръчаха си Фетяска, макар че Мацан не обичаше вино. Нищо, тъй е от старо време, рибата трябва да плува. Вътрешните пожари още не бяха угаснали, въглените тлееха под пепелта. Каквото да излееха върху тях, сякаш го сипваха в кратера на вулкан. Много ядоха и много пиха тази вечер, но рибата все не свършваше. По едно време Мацан предложи да пратят и на съседната маса, където бяха седнали техни приятели, но Крум решително се възпротиви.

— Дума да не става! Ни са орали, ни са копали — рибата е за нас!

— Нали трябва да оставим място за виното! — възпротиви се сериозно Паяков.

— Ти не ме учи! — каза строго Крум. — За виното аз имам отделен корем.

И дояде цялата тава, заедно с главите. От това като че ли стана още по-мършав, бузите му съвсем хлътнаха. Вече не слушаше какво приказват другите, от време на време си повтаряше мрачно и заядливо:

— Да не мислят, че те правят карбида с техните вратовръзки? Ние го правим, ей с тия кунки.

И показваше мършавите си космати ръце, с които не бе сътворил ни една бучка карбид.

Едва след като всички си пийнаха, Паяков им разказа това, което другите не знаеха. Директорът бил кум на Тончев и нарочно го довел в София, за да има свой човек подръка. Пък и работата с квартирата май не стояла тъй, както Славчо им я представи. Инженерът наистина живеел у тъща си. Но апартаментът бил голям и хубав — две стаи и много просторен хол. Децата им сигурно спят в хола — предположи той ядосано. Така че ония двамата могат да се пърцат в своята стая, колкото щат. Като чува това, всички подскочиха.

— А ти сливи ли имаше в устата? — каза Спас гневно. — Защо ни разказваш сега тия работи?

— Аз съм партиец! — обясняваше Паяков, докато се давеше с някаква рибена кост. — Мене ще ме накажат. Вие може да си приказвате какво си щете, вас ви е широко около врата.

— Още утре отивам в профсъюзите! — каза Спас решително. — Току-тъй няма да мине.

Но макар и пьян, знаеше, че никъде няма да отиде. Важното беше сега да успокоят Мацан. Но май че напразно толкова се безпокоеха — Мацан тъй се беше развеселил, сякаш беше получил две квартири, а не нито една.

— Донеси още три! — поръча той на келнера. — Три — казвам. И не тая кисела „Фетяска“ — „Карлово“!

— Няма „Карлово“.

— Иди намери! Аз плащам!

Намериха им „Карлово“, управителят бе запазил няколко бутилки „за приятели“. Поеха ги с мазните си ръце, едва ги отпушиха. Целите се бяха омазали в олиото, в което щедро бе изпържена рибата.

Доядоха всичко, което бе останало по чиниите. Поръчаха сирене. След това поръчаха бабек. Бяха се разгуляли като руски купци — ако имаше шампанско, и шампанско щяха да си поръчат. Крум съвсем се бе затворил в себе си, само повтаряше:

— Тия с вратовръзките — на пазаря... За какво ни са чанти и вратовръзки?

Мацан не усети как се напи. През цялото време му се струваше, че е съвсем трезвен, че виното изобщо не го лови. Тясното ресторантче се бе изпълнило с гъст дим, хората наоколо вече не говореха, а крещяха. Пред очите му съвсем притъмня. След първоначалното успокоение сега отново го бе заляла горчивина, гъста и тежка като катран.

Всичко останало приличаше на блясване на бели мълнии в черна нощ. Едва си спомняше, че най-сетне затвориша ресторанта. Но не помнеше, че не можа да стане от стола. В никакъв случай, както и да го мъчеха. Другите трима от притеснение почти изтрезняха. Гледаха го смаяни, чудеха се какво да правят. Краката му бяха като парализирани — ни можеше да ги изправи, ни да стъпи на тях. Най-сетне успяха да го изправят как да е, но щом го пуснаха, той се изтърколи като зелка на мръсния под. Отново го поставиха на стола. Колкото и да бяха скитали по ресторанти и кръчми, никога не бяха виждали такова чудо. Като нямаше какво да правят, изнесоха го заедно със стола пред заведението, управителят, зарадван, че се е отървал от тях, веднага изчезна.

Спряха едно такси. Шофьорът, като видя как го мъкнат със стола, категорично отказа да ги качи в таксито. Забранено му било да качва пияни хора, камо ли вкочанени. Най-добре да извикат „Бърза помощ“, тоя човек явно има нужда от лекар. Да викат линейка? Те направо го изругаха, това им се виждаше черно предателство. На такива като Мацан едно време им изстискаха една конска фашкия в устата и работите се оправяха. Но къде сега конски фашкии в тоя вмирисан на бензин град? Успяха да спрат второ такси. Тоя път улучиха възрастен шофьор, почти пенсионер, тихичък, добродушен. Набутаха му цяла петачка в горното джобче, примолыха му се като на баща. Той ги разбра много добре, можеха да минат и без петачката. Но никак не беше лесно да пхнат Мацан през тясната врата в таксито, все едно че вкарваха там коренище на стар дъб. Все пак натикаха го как да е,

таксито тръгна. Свалянето мина по-лесно, беше малко поомекнал от возенето. Най-тежко беше, докато го изкачат по тясната дървена стълба. Всичко така прашеше под краката им, сякаш стълбата всеки миг щеше да рухне. Горе на прага се появи Дора, величествена, с яркожълт нощен тюрбан на главата.

— Какво сте направили с него, простаци такива?

Но те не мислеха да се обиждат.

— Нищо, булка, жив е, не бой се! — обади се Спас, който я познаваше.

— Питам ви, какво е станало?

— Ами нали виждаш, пийнал е малко.

— Малко? — изръмжа тя зловещо. — Едва го тътрите!

— Честна дума, пи колкото нас... Но беше много разстроен, може би затуй го хвана.

— Разстроен? — трепна тя. — От какво?

— Ами от какво — измъкнаха ви под носа апартаментчето... Как няма да се разстрои.

Дора нищо не отвърна, само изчезна от входа. Когато най-сетне го внесоха, тя ги гледаше с такава ненавист, сякаш те бяха измъкнали апартаментчето под носа ѝ.

— Имаш ли малко амоняк вкъщи? — запита Спас.

— Имам! — отвърна тя троснато.

— Сложи му десетина капки в малко вода!... Ще му помогне.

— Нямам нужда от твой акъл! — отвърна тя грубо.

Крум само сви рамене, всички леко, на пръсти, се измъкнаха навън. Докато минаваха през кухнята, Дора дочу с котешкия си слух как измърмори:

— Жена като всяка жена!... Отрова!...

Тук за първи път плътната завеса на забвението като че ли се процепа и Мацан видя бяло и размазано лицето на жена си. Почувствува лека уплаха, смътно угризение на съвестта.

— Аз съм мижитурка! — каза той тихо.

— Знам! — отвърна тя.

Съзнанието му отново се замъгли. Събуди се както винаги към шест часа. Чувствуваше се отвратително. Непоносимо го болеше глава, езикът му беше сух и грапав от химикалите, които снощи бе изгълтал заедно с виното. Със залитане стигна до кухнята, автоматично се

залови за своята всекидневна работа — котлона, кафеника, голямата поръбена чаша, от която пиеше само той. Докато се миеше на силната студена струя, съзнанието му малко се избистри, но след това ужасното главоболие отново разломи на късчета нещастния му череп. И в тоя миг до него стигна строгият глас на жена му.

— Димитре!

Много рядко го наричаше с цялото име, обикновено когато бе много сърдита или обидена.

— Тук съм — отвърна той, без да посмее да отвори вратата.

— Какво си се разшетал такъв?

— Ами отивам на работа.

— Я влез тука! — строго заповяда тя.

Той покорно се подчини. Стоеше прав на прага, тя го гледаше иззад ръба на юргана със силните си очи. Никога не можеше да издържи тоя поглед, смутено наведе глава.

— Не те ли е срам?... Те те плюят, ти само мигаш! Няма да ходиш на работа!

— Как тъй няма да ходя?

— Ей тъй!... Ни днес, ни утре! Нищо повече не си им дължен. Щом така просташки са те излъгали.

— Искаш да напусна? — Той все още не вярваше на ушите си.

— Ами разбира се! След тая обида! Щом те не те ценят, ти какво си им дължен?... Да гълташ заради тях тоя отровен въздух!

— И тъй да е — отвърна той мрачно. — Не може без предупреждение. В края на краищата има кодекс...

— Болен си и толкова! Утре ще отидеш и ще им кажеш. И най-добре писмено, както си му е редът.

Това като че ли беше по-разумно. Наистина с тая празна глава съвсем не беше за работа. То се знае, бай Евтим трябва да работи още една смяна, но не беше болка за умирање. И той беше го правил.

— Добре — каза Мацан.

— А сега лягай да си доспиш!... И на парцал не приличаш!

Никога Мацан нямаше да забрави тоя ден, пълен с отровни мисли. И колкото повече мислеше, толкова повече яростта растеше в него. На обед се домъкна как да е до кварталната шкембеджийница. Поднесоха му някаква отвратителна чорба от ситно накълцани свински уши и опашчици. Едва я докосна. Но затова пък лакомо изгълта две

бири, пред очите му леко просветна. Спа цял следобед. Когато най-сетне се събуди, главата му беше съвсем бистра, но сърцето опустошено и празно. Никога през живота си не се бе събуждал с толкова празно сърце.

Вечерта Дора се прибра от работа мрачна и неразговорчива. Вечеряха мълчаливо, всеки със себе си. След това тя извади от чантата си бял лист с късичък текст на пишеща машина. Много приличаше на заявление.

— На, прочети! — каза тя късо.

Наистина беше заявление — до директора на фабриката. В него той, Димитър Мацанков, го уведомяваше, че от утре напуска службата поради здравословното си състояние, влошено след двайсетгодишна непрекъсната и безупречна работа във фабриката. Подпис. Но нямаше подпис. Дора, която го следеше внимателно, запита:

— Ще подпишеш ли?

— Ще подпиша! — отвърна той сухо.

После, като вдигна очи към лицето ѝ, запита малко заядливо:

— А какво ще работя? Не съм ни бръснар, ни маникюристка.

Ударът беше страшен, но Дора го преглътна, без да примигне.

— Ще работиш при брат си! — каза тя твърдо.

Да, наистина, в този момент като че ли нямаше и друг изход. Но тя усети неговото колебание, защото добави решително:

— Сега ни трябва пари!... Щом нямаме апартамент, трябва да си го купим.

На другата сутрин, към десет часа, Мацан отиде във фабриката. Беше намислил да се качи направо при директора, но изведнъж го достраша. Не, по-добре при Славчо. Той бе надробил тая попара, сега нека той си я сърба. Като влезе в канцеларията, Славчо отегчено зяпаше през прозореца, унесен в някакви свои нерадостни мисли. Като видя Мацан, лицето му се разведри и светна.

— Какво става с теб бе, човек? Да не си болен?

— Не съм болен — отвърна Мацан. — На, чети!...

Славчо прочете два пъти заявлението, но не побърза да вдигне глава. Лицето му отново стана като болнаво.

— Не си прав! — каза той. — Знам защо го правиш... Но не си прав.

— Всеки е прав за себе си! — отвърна сухо Мацан.

Славчо се поколеба за миг, после каза:

— Добре, почакай тук... Ще го отнеса на директора.

И като хвана листа с два пръста, сякаш бе заразен, излезе от канцеларията. Мацан погледна неспокойно през прозореца. Бездимните комини на фабриката сега му се видяха враждебни и чужди. Тъмна, лепкава мъка задави гърлото му, от очите му внезапно бликнаха сълзи. Той ги изтри уплашен, това малко го посъвзе. Едва сега му стана ясно каква страшна стъпка бе направил в живота си.

Когато Славчо се върна, Мацан все тъй гледаше през прозореца. Но сега лицето му бе успокоено, и последната жива жичка се бе скъсала в него, звънко и болезнено като корда.

— Качи се при директора! — каза Славчо кратко.

След минутка Мацан бе в кабинета му. Директорът седеше облегнат на масивното си кресло, гледаше го сякаш през вода, толкова погледът му бе студен и прозрачен.

— Седни! — каза той.

Тоя глас, който толкова рядко бе чувал. Истински силен глас на човек, който съзнава властта си. И Мацан автоматично седна.

— Значи сме те обидили! — каза директорът сякаш на себе си. — Може и тъй да е... Но и ти трябваше да проявиш малко повече работническо съзнание. Много добре знаеш, че тая фабрика не е моя, тя е народна.

— Знам! — каза тихо Мацан. — Всички фабрики са народни... Все едно е къде ще работи човек...

— Не е все едно!... Тук ти тежиш на мястото си!

— Там е работата — отвърна Мацан. — В края на краищата излезе, че тежа колкото едно кокошо перце...

— Не е тъй! Да ти кажа право — ние се готвехме да те приемем за партиен член... Ако не вярваш — питай партийния секретар...

— Значи и тука сте закъснели! — отвърна Мацан спокойно, макар че нещо трепна в сърцето му.

Директорът го погледна така, сякаш го виждаше за пръв път. Да, тоя човек умееше да отговаря. И навярно наистина бяха закъснели.

— Виж какво, Мацанков, предлагам ти да се върнеш на работа. Ако за шест месеца не ти намеря квартира, прави каквото знаеш.

— Късно е!...

— Защо да е късно?

— Не мога да се върна при момчетата като изпъден.

Директорът се облегна силно назад, креслото му леко изпука. Навярно отдавна нямаше да има кресло, ако го правеше всеки ден. Очите му, в които се бе появила малко топлинка, отново изстинаха...

— Както и да е!... Фабриката няма да спре...

— Ако я карате все тъй, другарю директор, някой ден може да спре...

Директорът леко трепна, но не отвърна, сякаш нищо не бе чул. Само взе химикалката и се разписа на заявлението. Когато вдигна глава, лицето му не подсказваше нищо.

— Жалко! — каза той. — Бил си добър работник, няма да ти правя въртели. Занеси го в канцеларията.

И му подаде заявлението. Мацан стана от стола си и докато вървеше към бюрото, изведнъж се почувствува така пуст, лек и безтелесен, сякаш не съществуваше.

В началото на октомври Анета внезапно замина за Слънчев бряг. Като му съобщи тая новина, Кирил отначало не обърна внимание. Анета пътуваше насам-натам поне десетина пъти годишно, обикновено за някоя дребна роличка, конференсие или нещо друго от тоя род. Тя не се свенеше от работа, приемаше всичко, което ѝ се предложи. Защо го правеше? Кирил избягваше да мисли по тоя въпрос. Не беше алчна ни за пари, ни за вещи — само за тоалети може би, макар че и на тях не обръщаше кой знае какво внимание. Но парите ѝ някак странно чезнеха, никога не бе виждал в чантичката ѝ повече от десетина лева, и то все дребни. Спестяваше ли ги? Или ги пращаше чак в Тополовград на своите доста бедни родители? Кой знае защо и двете предположения му бяха чужди и неприятни. Сам той бе щедър като пиян циганин, издръжката на къщата не му тежеше. И все пак наистина къде дява парите? Рядко задържаше тая мисъл в главата си. Не беше от хората, които тровят живота си с дотегливи и неприятни мисли. Или които чоплят упорито характера на хората, които го заобикалят.

И все пак малко преди да замине, той запита повече от приличие: — Какво ще правиш там? Роля ли имаш?

Анета тъкмо бе отворила един от грамадните си куфари, редеше там тоалет след тоалет, предимно вечерни рокли. Защо вечерни рокли в тая мокра пустиня, в която почти всички хора се гушат затворени под дъжда?

— И аз не знам — отвърна тя неохотно. — Снима се някакво шоу за телевизията... Хачо каза, че ще намери нещо.

Слава богу, в тоя студ нямаше да показва поне бедрата си. Но когато дойде денят на заминаването, тя някак неочаквано се разстрои, стана много нежна и го целуна продължително зад ухото. Ако поне малко разбираше от жени, щеше да се разтревожи напълно. Но той предпочиташе да не мисли за недостатъците на жените си. Това му се виждаше толкова безсмислено колкото и да пробиваш дупка в дъното на лодката, с която си излязъл на открито море.

— Не разбрах, с какво ще пътуваш?

— С кола — отвърна тя протичко.

— Хачо ли ще те вземе?

— Не, Мавров...

В първия миг той дори не повярва на ушите си.

— Мавров ли? Тая свиня?

Тя едва забележимо се понаежи.

— Не е свиня! Пък и да е свиня! Все пак той ще напише роля за мене, не ти!

— Много евтино! — каза той мрачно. — И всеки ден става все по-евтино!

Но тя благоразумно си замълча.

Вечерта, когато си легнаха, отново го целуна продължително зад ухото. На другата сутрин Мавров пристигна към десет часа. Тополата му пречеше да ги види, но съвсем ясно разбра, че няма друг човек в колата. Той изведнъж загуби настроение, макар че Анета все тъй възбудено чуруликаше около него. След това скръсти красивите си ръце зад врата му, топлият ѝ дъх обля лицето му.

— Много да внимаваш! И да не пиеш!...

— Как да не пия... Аз съм пияница — отвърна той сухо.

— Много те моля! — каза тя настойчиво.

Гласът ѝ звучеше съвсем искрено, в очите ѝ се четеше молба.

— В края на краищата не разбрах колко ще стоиш там.

— Не повече от десетина дни. Аз нямам външни снимки. Всичко мое ще се снима в Казиното.

— В Казиното?

— То ще работи само за нас... За продукцията, искам да кажа.

Тя взе огромния си куфар и го помъкна сама навън. В друг случай Кирил навярно би се притекъл да ѝ помогне, но тоя път сякаш някой го дръпна за палтото. Само това остана — да се появи ухилен и с тежкия куфар пред очите му. Здравсти и приятно пътуване с жена ми. Той дори не погледна през прозореца, чу само как избоботи стартерът. Заминаха. Той прекоси като зашеметен стоята и ядосано се тръшна на леглото ѝ. Не беше кой знае какво отмъщение, но не беше и нищо. Тя не обичаше да седат на леглото ѝ.

Лежа тъй до обяд с празен стомах и празна глава. Кроеше някакви дребни отмъщения, които бързо се разпиляваха. Не беше

човек без възможности. Имаше удобно ателие, можеше да заведе там нещо. Но точно днес тия мисли му бяха противни. Разстроен човек не е за нищо, най-добре е да иде някъде и да напълни стомаха си с топло ядене. Но къде? Отмина Руския клуб, там сигурно ще се запие. Поколеба се, после влезе в ресторанта на самообслужване на площад „Славейков“. Не беше в неговия стил да се самообслужва, но сега като че ли нямаше друг изход. Нареди се на опашката, получи супа и фрикасе, прибави към всичко това и една бира — без етикет и без никаква пяна, както по-късно разбра. След това се поогледа къде да седне и в тоя миг съзря жена си. Бившата си жена, разбира се, сегашната бе отлетяла с писателя.

Той се стъписа, първата му мисъл бе да се обърне и да изчезне някъде, макар и през вентилатора. Но в тоя миг погледите им се срещнаха. Без да съзнава какво прави, той робско се запъти към нея. Слава богу поне нямаше други хора на масата. Започна да се суети със своята табла, събори бутилката върху нея, лъжицата като катапултирана изхвърча чак по средата на ресторанта. Ами сега? Докато се оглеждаше стреснат и безпомощен, чу нейния мек, ласкав глас, така привичен и свой, сякаш се бяха разделили само преди няколко часа.

— Чакай, ще ти донеса нова!

Стана и се запъти към бюфета — точно като една добра съпруга. То се знае, Анета не би помръднала на нейно място. Кирил се обърна да я погледне както човек се обръща да погледне изгубената си шапка, ако я види случайно върху главата на някой друг. Беше доста отслабнала, фигурата ѝ изглеждаше много по-младежка и стройна. Толкова години не бе я виждал нито веднъж, дори отдалече по улиците. Струваше му се, че е изчезнала от света. Но като се обърна и тръгна назад с лъжицата, той изведнъж разбра, че тая промяна е малко тъжна. И лицето ѝ бе отслабнало, но това вече не ѝ приличаше. С тренираното си око на художник той веднага забеляза ситните бръчици, които се бяха появили около устните и очите ѝ. И като последствие леко, отровно бодване в сърцето, закъсняло и безсмислено самоосъждане.

— Все си същият! — каза тя и се усмихна. — Все някой трябва да върви след тебе!...

Той замълча. Отровното трънче се заби още мъничко.

— По ресторанти ли се храниш? — погледна го тя любопитно.

— Във всеки случай в тоя влизам за пръв път.

— Да, знам... Иначе щях да те видя... Все пак ти имаш възможност да си подбиращ ресторантите.

— Не ги подбирам особено...

— Купихте ли си апартамент?

— Дори не съм мислил по тоя въпрос.

— Сигурно все още държиш ателието? — нещо особено се мярна в тона ѝ.

— Да, и ми е съвсем достатъчно.

— Все си същият — повтори отново тя. — И никога няма да се промениш...

Не звучеше като укор. Но, и като комплимент не звучеше. Просто констатираше една и приятна, и тъжна истина.

— А ти ожени ли се? — попита той внезапно.

Внезапно, но не случайно. Само тя ли ще задава неудобни въпроси.

— Да се оженя?... Защо? — погледна го тя учудено.

Наистина защо? Но Кирил знаеше, че тоя въпрос си задават обикновено мъжете, а не жените. Това мъничко го ядоса.

— Ами да не живееш сама.

— Та аз не съм сама... Живея с една приятелка, чудесно момиче... Имам и много хубава работа.

— Каква работа?

— Рисувам! — тя се засмя.

В първия миг той помисли, че се шегува. Знаеше много добре, че никога през живота си не бе рисувала. Беше завършила навремето търговска гимназия, но мразеше всякакъв вид сметки, включително и домашните.

— Какво рисуваш?

— Аз се шегувам, разбира се... И все пак рисувам. Рисувам с диамантен резец върху кристални чаши.

— И как излиза?

Лицето ѝ изведнъж се оживи и просветна.

— Казват, че добре — продължи оживено тя. — Отначало рисувах по приети и одобрени шаблони. Но сега имам свои теми и свои идеи. Възлагат ми индивидуални поръчки, работя и за чужбина. Наистина ли не си чул?

— Не съм — призна той.

— Моя работа получи златен диплом на Познанския панаир... Наистина не ми споменаха името, но дипломът си е диплом...

И тя подробно му разказа за своята работа — толкова подробно и оживено, че дори се самозабрави. Той изостави изстиналото фрикасе, наля си бира. И я слушаше все по-учуден и изненадан. Ако той наистина си бе останал все същият, тя се бе изменила до неузнаваемост. Докато бяха женени, говореше малко, винаги с бавен и ленив тон. Сега се бе превърнала просто в бърбица. Чистачките около тях ги гледаха недоволно, навярно приближаваше време да затварят.

— Да пием по едно кафе насреща? — предложи внезапно тя. — Знаеш ли, свикнах с кафето, станало ми е едва ли не втора природа.

— Там не се пуши — отвърна Кирил колебливо.

— Нищо, ще потърпиш малко заради мен...

Отидоха в кафенето. Беше доста празно в тоя час на деня, келнерките, облечени всички в розово, се бяха скупчили като пеликани в единия ъгъл. Той едва успя да привлече една от тях, която бавно се дотътри с късите си крака. Изглеждаше намусена и неприветлива, едва ги удостои с поглед. Поръча две кафета, после погледна към Катя.

— Ще пиеш ли нещо друго. Едно коняче например?...

— Не, един малък ликьор.

Имаха само „Роза“. Когато най-сетне донесоха, не се оказа толкова лош. Катя продължаваше да дърдори за своя кристал и за идеите си, които не му се сториха чак толкова оригинални.

— И какво печелиш? — попита той предпазливо.

— Добре! Даже много добре!... Заплатата не е нищо особено, но получавам хубави премиални.

Той я погледна малко по-внимателно. Беше облечена скромно, но с вкус. Като женени, ходеше доста развлечена.

— И за какво си харчиш парите?

— Ти знаеш, че не съм разточителна. Сега събирам за апартамент.

— За какво ти е апартамент? Щом не мислиш повече да се жениш?...

— Тъкмо за това... Една жена, ако няма мъж, трябва да има поне дом.

— Да, права си — каза той. — Наистина се радвам за тебе...

Но тоя искрен отговор сякаш я натъжи. Тя изведнъж се залови за чантичката си...

— Трябва да вървя... Имаме заседание на худсъвета. Твоите колеги знаеш ли колко са претенциозни. Мислят си, че само те разбират от изкуство.

Когато остана сам, той бавно се отправи за ателието си. Последната му картина си стоеше на статива, тъй както я беше оставил. Отново му се стори плоска и еднозначна. Като не знаеше какво да направи, сърдито се тръшна на диванчето. Ето, Катя бе намерила някаква опора в живота си. А какво означаваше неговото безцелно съществуване? Упадък на силите и таланта? Похабяване на личността? И тъй да е, откъде произхождаше всичко?

Чувствуваше се съвсем объркан. Привечер стана и неохотно се замъкна в бюфета на Сатирата. Все същите плоски шеги, нелепи клюки за роли и разпределения. Но затова пък хубавичко се надрънка с водка и тоник. Късно през нощта се прибра у дома си. Чувствуваше се толкова отвратен, че едва се съблече. Нещо трябва да се направи — мислеше той, възбуден от двете последни кафета. Трябва да живее, да обича, да страда. Колкото и да е банално, може би няма друг изход. Особено пък за хора, които не могат да намерят нищо в себе си, сякаш бъркат в празен и пробит джоб.

На сутринта го събуди бурният звън на телефона. Стана и сърдито вдигна слушалката. Не предполагаше, че може да бъде Анета. А наистина беше тя.

— Писи, да не те събудих? — звънна в ушите му нейният хубав глас.

— Не, излежавах се — излъга той.

— Знаеш ли колко е часът?

— Наистина не знам.

— Сега е десет — каза тя.

Той погледна бързо през прозореца. Сив, отвратителен ден, вятърът превиваше оголените клони на тополите.

— Откъде се обаждаш? — попита той глупаво.

— Ами откъде — от Слънчев бряг...

— И там ли е такова времето?

— Гадно. Вали проливен дъжд. В тоя стъклен бар се чувствавам буквално като в аквариум.

— Аа, вие вече сте се настанили в бара.

Анета разбра, че е сбъркала.

— Тука ни носят закуската. Ресторанта го отварят едва на обяд.

— С кого си там?

— Разпитваш ли ме? — измърмори тя недоволно. — Ами с момичетата от „Арабеск“... Знаеш ли колко са сладки. Приличат на ония голи маркучи, с които поливат градинките.

— Мавров там ли е?

— Да, плюска нещо зелено.

— Така си и мислех — каза мрачно Кирил.

— Слушай, Писик, глупаво е да ме ревнуваш от него... Той е такъв дебел и смешен.

— Не те ревнувам, разбира се. Но защо да ме смятат глупак.

Оттатък настана кратко мълчание.

— Ако искаш, мога да се върна веднага! — каза тя, но гласът ѝ звучеше хладно.

— Не, не! — той едва не се уплаши. — Не исках да кажа това.

По-късно напразно се опитваше да анализира това неочаквано чувство. От какво всъщност се бе изплашил? От самата нея? От начумереното ѝ лице, от киселото ѝ настроение, от враждебното мълчание, което е по-лошо дори от най-лошата кавга? А може би чисто и просто бе предпочел свободата си. Не му се искаше да го вярва. За него свободата означаваше мързел, шляене по ресторанти, безделие. Много по-добре е наистина да се върне, да му се скара, да го впримчи в някаква работа.

Тоя път се обръсна грижливо, смени ризата си, надникна безнадеждно в хладилника. Нищо, разбира се, освен няколко увехнали кренвирша. Наложил широкополата си френска барета и излезе. Ситен воден прах ръсеше мършавия му нос, но той не го усещаше. Бракът е капан. Бракът е недоразумение на века. Бракът е безсмислица. Такива мисли се въртяха из главата му, подсказани навярно от празния му стомах. Ще закуси някъде, после ще се замъкне в ателието. И изкуството е безсмислица, но все пак нещо трябва да се работи. Бяха му се натрупали цял куп поръчки през последния месец.

Работи тъй два дни, без да вдигне лице от масата. Чертаеше, режеше, лепеше. Изобщо крадеше. Това ни най-малко не го смущаваше. Да се краде не е толкова просто, иска се съвършен вкус,

универсална интелигентност. Всъщност тия неща струват истинските пари, не умението на ръката. Винаги работеше много леко, свършваше за дни това, което другите свършваха за седмици. Работата не му тежеше. Но не го и удовлетворяваше. Просто печелеше хляба си. И което е много по-важно — своето вътрешно спокойствие и равновесие.

После времето се поправи, чисто, измито небе светна зад разпокъсаните облаци. Прекрасно е да се събудиш с бистър ум, изобщо да не чувствуваш главата си. Днес трябваше да отиде до Киноцентъра, да занесе там някакви скици. Интериори, глупости. Като че ли не могат да си намерят някакъв натурален интериор, вместо да му пълнят гушката с грешни държавни пари. Измъкна москвича от задния двор, целия покрит с мъртви листа и курешки. Почисти само торпедото къде с ръкав, къде с носната си кърпичка. Седна на орфаното седалище, енергично потегли. Зад пращното стъкло светът изведнъж му се стори мътен, овехтял, непривлекателен. Странно недоразумение е животът — мислеше той. Пристигаш в него не по своя воля, изчезваш не по свое желание. Каква сериозна следа можеш да оставиш, като предварително си убеден в неговата случайност и ефимерност. Каквото и да сътвориш, все е нищожно пред вечността на света, която няма нищо общо с човешките желания и стремежи.

Оттук ли идваше неговото безсилие? Или от опустошената от алкохола душевност, от похабените желания и надежди.

Като пристигна в Киноцентъра, някой му се обади.

— Имаш изгоряла свещ... Не чуваш ли как моторът пърпори.

— Много важно! — измърмори Кирил недружелюбно и пое по безкрайните коридори.

Посрещнаха го с отворени обятия. Да, хубави скици, ще му ги платят, разбира се. Но има поправки в режисьорската книга, сега им трябват селски интериори. Той ги погледна презрително и веднага се залови за работа. Скрин, телевизор, изкуствени цветя, литография на разрязана диня. Навън двор без кокошки, без куче, само няколко увехнали гергини, ръждясало велосипедно колело. Солиден дувар с яка желязна врата, зелено боядисана. Всички прозорци, освен един, облепени с избелели от слънцето вестници. Зад самотния прозорец живее бабичка, жълта като круша, мъдра като свещените книги. Именно при нея ще дотича за два-три вразумителни епизода нескопосната внучка с извънбрачно дете на ръце. Що се отнася до

селското ресторантче — то изобщо не беше проблем. Като скитаха с Мацан за риба, опознаваха главна селските кръчми.

Едва към пет часа се досети, че изобщо не е обядвал. Стига за днес. Като запали мотора, изведнъж разбра, че наистина е изгоряла една от свещите. На автобусната спирка му се стори за миг, че зърна познато лице — приятничко, женско. Продължи разколебан, после рязко удари спирачката. Ами това беше Генка, разбира се, как може така бързо да я забрави. Като слезе от колата, тя го гледаше нерешително, очевидно не беше сигурна дали е спрял заради нея.

— Автобуса ли чакате? — запита той. — Заповядайте, ще ви закарам.

Генка се усмихна признателно. Като седна до него, видя му се съвсем дребничка. Анета обикновено изпълваше цялото пространство с красивите си крака. И с тая проста рокличка и плоски обувки приличаше повече на момиче от счетоводството, отколкото на артистка. Двата помълчаха, колкото да разберат, че твърде малко неща ги свързват в тоя живот, освен някаква естествена симпатия може би.

— Снимате ли нещо? — попита той, колкото да поведе разговор.

— Да, една малка роличка.

— При кого?

— При Стефан. Ние сме много добри приятели.

— От приятели човек би трябвало да очаква повече.

— Не подхождам за главната роля — отвърна тя неохотно. — Виждате ли ме като кранистка?

Виждаше я по-скоро като врабче, кацнало върху крана. Помълчаха още малко, после той каза:

— Не ми прилича да давам съвети. И все пак ще ви кажа. След тоя хубав дебют трябваше да потърсите нещо по-равностойно... Имате право на него.

— Едва ли — отвърна тя. — Аз не съм артистка. И което е по-лошо, никога няма да стана.

Каза го толкова спокойно и естествено, че той се стресна.

— И кога стигнахте до това заключение?

— Днес — каза тя.

Да, женски глупости. Той много добре помнеше колко спонтанно и силно бе изиграла своята доста неблагоприятна роля.

— Това не е вярно — каза Кирил. — Не трябва да се вадят големи заключения от малките неуспехи...

— Там е работата, че аз не мога да се преструвам...

— Защо трябва да се преструвате?

— Искам да кажа, че не мога да се превъплъщавам — въздъхна тя. — Мога да бъда вярна на себе си.

Едва сега той я разбра. Във филма тя наистина не играеше, тя просто живееше.

— Вижте как стои въпросът според мен. В играта на актьора наистина има професионална техника и умение. Но това много често е нож с две остриета. Някои го наричат рутина, други по-просто — щампа. Главното е да се вживеете в ролята, да забравите всичко друго...

— Значи не умея да се вживявам — каза тя. — Да се вживееш в нещо, значи да го познаваш... Аз познавам истински само себе си.

— Какво работите?

— Библиотекарка съм.

— Библиотекарка? — учуди се той.

— Защо, лошо ли е?

— Напротив... Обичате ли да четете?

— Разбира се. Чета от сутрин до вечер — нямам никаква друга работа. За мен това се е превърнало в страст.

— Ами ето... Четенето е според мен вживяване. Какво друго? Иначе бихте захвърлили книгата.

Тя замълча объркана.

— Не знам... Но това е факт — не мога да се вживея в образа. Книгата все пак е друго.

— Добре, разкажете ми ролята... С няколко думи макар...

Никоя жена на света не може да разкаже нещо с няколко думи. Когато най-сетне свърши, те отдавна бяха влезли в града. Сега всичко му беше ясно.

— Вижте какво, според мен образът е фалшив. Как ще се вживеете в нещо, което не съществува.

— Така ли мислите? — попита тя с надежда.

— Не мисля. А съм сигурен.

Тя мълчеше разколебана. По живото и чувствително лице като облаци преминаваха противоречиви мисли.

— Едва ли е така! — отвърна тя най-сетне. — Изглежда, че в книгите просто не обръщам внимание какъв е образът — истински или фалшив. Аз просто го населявам със себе си.

— Ами така ще постъпите и с ролята.

— Не мога да постъпя така с ролята. Там е друго, там режисьорът те гледа и контролира.

— Един истински режисьор...

— Чакайте, къде отивате? — прекъсна го тя. — Тук вдясно.

— Защо вдясно?

— Живея тука... наблизо.

Но той продължи напред, макар и със забавен ход. После спря до тротоара. Нещо го глождеше отвътре, като хапка, която е заседнала в хранопровода.

— Вижте какво, не бива да се прибирате с тия мисли — каза той. — Трябва да ги надживеете някак си.

— Ами какво да направя?

— Ще си довършим разговора тук някъде... Най-хубаво в някое кафене...

Само за мигове на лицето ѝ се смениха няколко настроения. Като че ли не беше по силите ѝ да скрие нещо в себе си.

— Не е в моя стил — каза тя неохотно. — Не обичам да ходя по кафенетата.

— Защо?

— Е, как защо?... Ами вас ви познават. Пък и мене донякъде. Представете си, че ни види жена ви. Какво ще си помисли за мен?

Той се засмя.

— Жена ми не е толкова старомодна. Пък и не е в София.

— Толкова по-зле...

— Ами както искате! — той внезапно се бе ядосал. — Разбира се. То си е ваша работа.

Тя помълча малко, все тъй с объркано изражение.

— А не може ли тук в колата... Ще поговорим, докато се разхождаме.

— Може — отвърна той.

И тръгнаха. Ето това е женска логика — помисли той. Като че ли е по-хубаво да ги видят двамата в колата му вместо на някое невинно публично място. Пък и беше гладен на всичко отгоре. Едно кафе и

един хубав сандвич щяха да го залъжат до вечерята. Като стигнаха до булевард „Ленин“, те свиха надясно по магистралата. През цялото време не си продумаха нито дума. Разтворът, който бе пламнал така искрено и внезапно, бе угаснал от само себе си. За какъв дявол ѝ бе предложил да я лекува от глупави и наивни комплекси? Сега трябваше да измисля нещо.

А дали не е най-добре да смени тона?

— Виж какво, Генке — започна той направо. — Не е хубаво човек да бърза с изводи. Защо казваш, че можеш да играеш само себе си. Кой познава себе си?

— Никой! — отвърна тя спокойно.

— Ами тогава?

— Аз казах, че човек трябва да бъде верен на себе си. То е друго.

— Не можеш да бъдеш верен на нещо, което е непознато.

— Всичко е познато! — все така спокойно и уверено продължи Генка. — Само че не можем истински да го осъзнаем. Глупакът обикновено съзнава, че е глупак. Но винаги е верен на глупостта си.

— За мен ли намеквате? — засмя се той.

Тя го погледна учудено.

— Защо? За вас ми казаха, че сте много талантлив художник. Роден талант — така ми казаха.

— Излъгали са ви.

— Не са ме излъгали. На вас все едно ли ви е какво рисувате? Навярно има неща, които ви се отдават, и има неща, които не ви се отдават. Така ли е?

— Това е така.

— А защо е така? Всеки човек съдържа някакви истини в себе си. Все едно дали ги съзнава, или не. Ако бъде верен на себе си, творецът спонтанно създава истини. Там е цялата работа.

Сега пък Кирил я погледна учудено. Съвсем внезапно ролите им се бяха разменили. Сега тя учеше него, не той нея.

— А как един художник може да разбере дали е верен на себе си? Като не познава себе си.

— По резултата — отвърна тя.

— Но нали резултатът е самият той.

— Точно така! Фройд има много здраве. Единственият начин човек да опознае себе си е да наблюдава делата си. Или поне своето

поведение.

Разговорът отново започна да става интересен. Някак инстинктивно той се отдели от магистралата и пое пътя за Самоков. Скоро навлязоха в дефилето, тясно като улей, до ръба пълен с прозрачно сивкава сянка. После той изведнъж спря.

— Слушай, Генке, това ресторантче се казва „Златната рибка“. А да ти кажа направо — днес дори не съм обядвал.

Тя погледна подозрително сградата. Очевидно не ѝ вдъхваше дори минимално доверие.

— По това време то е съвсем празно — продължи Кирил. — Все едно че сме на Черни връх.

— Добре — каза тя.

По-късно Кирил горчиво съжали, че я бе довел именно тук. Битовите тъкани и посуда на ресторанта едва прикриваха неговата мръсота. Той забеляза, че и Генка като че ли се стресна от обстановката. Тя мълчеше и строго поглеждаше съмнителните двойки, настанени по най-тъмните ъгли на заведението. На всичко отгоре и някаква сръбска певачка дереше яко гърлото си по магнетофона.

— Тук не е приятно! — каза тя.

— Никак! — съгласи се той незабавно.

Сега му оставаше само един изход — да подкачи отново заглъхналия разговор. Иначе рискуваше да излезе от тая мизерна дупка със сухо гърло.

— Виж какво, най-добре е да почнем отначало — каза той. — Теб харесва ли ти твоята работа?

— Разбира се! — отвърна тя строго.

— А би ли я заменила с някоя друга?

— През ум не ми е минавало!

— Ами тогава защо прие тая роля?

— Заради Стефан... Той остана много доволен от пробите.

— Пробите, пробите! А как стигна до тях? Значи нещо ти е липсвало...

— Не е точно така!... Според мен изкуството е друг живот... Друга, по-висша сфера на съществуване. Коя гъсеница не иска да се превърне в пеперуда?

— Аз какво съм според теб? Пеперуда или гъсеница?

— Да, вашата работа е по-сложна! — Генка се усмихна. — Вие сте били пеперуда. А след това отново сте се превърнали на гъсеница... И затова сега сте нещастен! — завърши тя внезапно.

— Аз съм нещастен? — погледна я той смаян. — Това са глупости. Аз съм по-скоро един великолепен бонвиван.

— Така си мислите. Хората на изкуството или са щастливи, или пълни нещастници. Всичко зависи от това дали ще успеят, или няма да успеят да осъществят себе си.

— Приказки! Какво значи щастлив? Кой е щастлив? И отде пък разбра, че аз съм нещастен.

— Не се обиждайте — отвърна тя меко. — Тия понятия са до голяма степен условни, разбира се... Но то ви личи... По очите, по поведението, по всичко.

И таз хубава! — помисли той ядосан. Беше дошъл да я успокоява, а сега трябваше да се брани.

— Нецо бъркаш — каза той. — Нямам никакви претенции за изкуство. За голямото изкуство, искам да кажа. Аз съм просто един добър професионалист. Това ми стига...

— Не сте искрен — каза тя убедено.

— Може би. Не зная... Но така е по-добре, отколкото да преувеличавам себе си... Кой е нещастник? Тоя, на когото амбициите не се покриват с реалните му възможности.

Генка изведнъж се умърлуши.

— И това е вярно — въздъхна тя. — Но то е другата страна на медала.

— Откъде знаеш коя е истинската страна на медала? Ти не си видяла нито една от моите картини.

Той дори не разбираше, че говори с малко раздразнен тон.

— Ето — пак се обидихте. Откъде знам? Ами много просто — от хората. Те казват, че сте много талантлив художник. А щом сте талантлив...

— Добре, нека е тъй! — прекъсна я той. — Интересно е ти в коя категория слагаш себе си.

— В никоя. Аз съм обикновено момиче... Може би имам някакъв малък талант. Но това не е истинско изкуство. Какво изкуство е да играеш само себе си.

По-късно, когато се връщаха в града, тя му разказа подробно за своя живот. От няколко години работела в библиотеката на един от творческите съюзи. Съвсем сама — без помощник и без началник. Целият ѝ ден минавал между рафтовете и томове, край малката чиста маса, почти без никаква външна светлина, освен тая, която магически и тайнствено излъчвали нейните книги. Нямала почти никаква работа, тъй като дейците на изкуството много рядко се отбивали в нейното малко царство. Така че имала достатъчно свободно време, повече от достатъчно. Четяла всичко — каквото и да се получи. Не само романи. И не само стихове. Философия, естетика, наука — всичко. И романи, разбира се, макар че съвременните романи не са това, което са били някога. Не можела да разбере коя е причината.

— Имам чувството, че животът на хората е слязъл на по-нисък етаж — завърши тя.

Кирил помълча малко, после каза:

— Значи това кино просто ти е объркало живота. Била си щастлива, сега не си...

— Така излиза — завърши тя унило.

— Ами тогава късай и бягай...

— Не е толкова лесно — каза тя. — Късай и бягай. Друго е да живееш един обикновен живот. А друго — всред сънища и видения. Или славата — да речем. Славата — най-празното, най-егоистичното усещане, което може да се появи в душата на човека. И най-отровното. Замъглява съзнанието, убива всяка самопреценка, всяко вярно чувство за истина и реалност. — Когато чула за пръв път тая буря от ръкопляскания в салона, просто се втрещила от страх. Първата и най-вярна реакция на естественото чувство за самосъхранение. След това останали само трохите, разбира се. Но и те са приятни. Да, приятно е да ти обръщат внимание, да те харесват, да те заглеждат на улицата. Да те обичат, да ти съчувствуват. Дори да се грижат за тебе и твоето самочувствие. Да те качат в един москвич, да те заведат в „Златната рибка“.

Най-сетне тя млъкна. Чувстваше се напълно зашеметена.

— Да, късай и бягай — повтори той. — Върни се в твойта библиотека...

— Ти обичаш ли да четеш? — погледна го тя.

За пръв път се обърна към него на „ти“.

— Като дете четях много! — отвърна Кирил мрачно. — Почти като теб... Но от две-три години не съм прочел нито една книга. Ни една! — завърши той озлобен.

Тя го погледна едва ли не уплашено.

— Но това е много лошо...

— Да, лошо! — съгласи се той отвратен. — Но това е истината.

До края на пътуването пророниха само няколко незначителни думи. Ето в тая къща живея — каза тя. А къщата беше обикновена, сива, съвсем безлична като повечето къщи в града. Довиждане — каза той. Довиждане. Тя му подаде сухичката си ръка. Усети, че иска да му каже нещо, но не го каза. Усмихна се и си отиде. Ето така е, мислеше той. Така слабо, неуловимо, като с гнили конци се завързват различни нишки в живота. И това става навик, хората престават да разчитат един на друг, свиват се в себе си. Така си мислеше, докато несъзнателно водеше колата към бюфета на Сатиричния театър.

Съвзе се едва на третия ден. На външната врата се звънеше настойчиво, на кратички интервали, както обикновено звънят свои хора. Както звънеше жена му. Той се надигна с мътна глава, повече изплашен, отколкото изненадан. Но като отвори вратата, видя на прага родната си сестра с лек куфар в ръка. Той знаеше много добре — в тоя куфар носеше бельото му, което переше от години наред. Тя го погледна безцеремонно от главата до петите със сивите си сърдити очи.

— Знаеш ли колко е часът?

— Колко? — запита той безсмислено.

— Минава единайсет. Или ще кажеш — не ми е за пръв път.

— Влез, влез! — измърмори той засрамен.

Да, наистина засрамен. Беше само три години по-голяма от него, макар че изглеждаше доста повечко. Но при тая разлика — докато бяха деца — бе изял от нея доста пердах, много повече, отколкото от собствената си майка. Това детско чувство и тоя авторитет се бяха запазили до ден днешен.

— Седни — покани я той.

Но тя не седна, само остави куфарчето до вратата. Стърчеше така права сред стаята, с мъжки крака и още по-едри мъжки ръце. Кирил мигаше срещу нея с чувството, че ей сега ще му откърши един плесник, колкото за загревка. Но тя само огледа презрително безпорядъка в стаята, после каза:

— Слушай, не може да се живее така... Одъртя, а умът не ти идва в главата.

Той покорно мълчеше.

— Къде е жена ти?

— На снимки.

— И какво като е на снимки? Това не значи да обърнеш къщата надолу с главата.

И без да го погледне повече, започна да шета. На пръв поглед движенията ѝ изглеждаха малко мудни, но шеташе необикновено

бързо и сръчно.

— Я се огледай!... Това дом ли е? Защо не си купите свястно жилище, не сте бедни. Ни кухня, ни баня... Каква артистка е твоята, къде се къпе?

— Не се къпе! — каза Кирил мрачно. — Нали има дезодоранти.

— Ще се вмиришете! — продължаваше тя сърдито. — А ако ви се роди дете? Къде ще му топлите вода, къде ще го къпете?

— Само това ни липсваше — изсумтя той.

— Не сте семейство! — каза тя с искрено огорчение. — Трябва да се замислиш...

— Замислих се... И оттам започна цялата работа.

— И какво измисли?

— Нищо... Какво може човек да измисли с пияна глава!

Тя извади прането от куфара и почна грижливо да го нарежда в олющения еднокрил гардероб. От меките и ласкави движения личеше колко е привързана към брат си.

— И да си купиш две-три пижами, чуваш ли?... Тия изгниха, не могат повече да се перат. Ако ти си загубен, какво прави жена ти? Не може ли да ти купи поне една пижама?

Тя мърмори тъй, докато къщата светна. После отново взе празното куфарче.

— Пък иди да видиш тате... Гасне си като свещица там. Иди, отмени ме. Аз не мога с тия деца.

Баща им живееше в едно от малките балкански градчета, най-хубавото, което Кирил знаеше. Не беше сам. Три сестри, и трите помлади от него, вървяха по петите му като подир семейна реликва.

— Нищо му няма — измърмори Кирил небрежно. — Як е като вол. Чудя се как още не се е оженил.

— Чуваш ли се какво приказваш — погледна го тя възмутено. — Той е светец.

Наистина светец, но с хубава народна пенсия. Пък и градът го уважаваше, стърчеше в президиумите на всички събрания.

Като остана сам, Кирил основно се ремонтира. Обръсна се грижливо, преоблече се от главата до петите. Но обедът не му провървя — след толкова тютюн и алкохол сега всяка хапка му се струваше противна. После се качи на москвича и отпърпори до

Киноцентъра. За негово щастие Стефан не снимаше тоя ден, мълчаливо и мрачно пушеше цигара в канцеларията на директора.

— Слушай, покажи ми материала на Генка! — каза Кирил. — Любопитен съм да го видя.

Стефан го погледна заинтригуван.

— Какво те интересува?

— Ами интересува ме.

— Добре — кимна той. — И без това исках да се посъветвам с някого.

Беше много съвестен режисьор, изпипваше си работите до последна възможност. Кирил беше сигурен, че грешката не е в него. Затвори се само двамата в прожекционната, след малко светлината угасна. После на екрана се появи Генка, точно такава, каквато я знаеше, каквато я бе видял за последен път в онзи отвратителен ресторант. Дублите се въртяха около четвърт час, така че имаше време да си провери впечатленията до дъно. Когато най-сетне лампата светна, Кирил продължаваше да зяпа в празния екран, сякаш очакваше да се случи някакво чудо.

— Как ти се видя?

— Не е добре — отвърна той неохотно.

Сви зиморничаво рамене и добави:

— Пък и ролята е доста фалшива.

— Всяко изкуство е малко фалшиво.

— Генка е спонтанна актриса. Или влиза веднага в ролята, или не влиза.

— Тъй е — съгласи се печално режисьорът. — И все пак смятам да преснема един от епизодите.

— Кой точно?

— С момченцето.

— Да, прав си! — съгласи се веднага Кирил. — Заслужава да се опита още веднъж.

— Да ти кажа право, жал ми е за момичето... При такъв чудесен дебют...

Не му беше жал за Генка, разбира се, амбициозни режисьори като него се интересуваха само от себе си. Навярно се страхуваше, че него ще обвинят за провала на ролята.

— Кога ще преснимаш?...

— Смятам — утре. В три часа.

— Имаш ли нещо против да дойда?

— Нямам — отвърна Стефан, но гласът му беше малко недружелюбен.

На другия ден Кирил пристигна в Киноцентъра не в три, а в два. Разчиташе, че и Генка ще дойде по-рано, искаше да я види предварително. Все още таеше някаква надежда в сърцето. Но напразно обиколи всички стаи на продукцията, коридорите, декора — нямаше помен от Генка. Най-сетне се отби в бюфета. На една от масичките зърна Кандиларов, един от най-възрастните оператори на студиото. Седеше пред чашка кафе, явно скучаеше. Косата му не белееше като при всички порядъчни хора. Просто жълтееше от година на година, съвсем бе заприличал на презряла тиква с тая коса. Като го видя, той му направи неохотен знак с ръка.

— Седни за малко!

Кирил седна. Какво пък, може и той да изпие едно кафе. Кандиларов го погледна скептично, после внезапно каза:

— Слушай, върви да прибереш жена си. Това не е продукция, това е бардак... Отишли са там да гуляят, а не да снимат.

— Не се бъркам в работата на жена си — отвърна Кирил неприязнено.

— И аз. Но тоя Мавров, да ти кажа право, ми е отвратителен. Иди му хвърли един бой... И прибери жена си.

Кирил усети как изведнъж вратът му пламна.

— Нещо по-конкретно?

— Какво по-конкретно?... Предполагам, че не е толкова загубена да легне с него. Но се излага. Пък и тебе, разбира се...

Неговият брутален тон го ядоса.

— Гледай си по-добре своите работи! — отвърна той почти грубо и стана.

Но на прага се сблъска с Генка, така че отново трябваше да се върне. Седнаха на една отдалечена маса, Кирил все още с кисело настроение. Генка сякаш усети това.

— Станало ли е нещо? — попита тя.

— Нищо особено... Но ми се ще да поговоря с тебе.

Той стана и донесе от бюфета две двойни кафета.

Генка чакаше търпеливо. Видя му се много свежа с жълтата си батистена блузка, в очите ѝ имаше смях.

— Не те бива за келнер — каза тя. — Трябваше аз да ги донеса.

— Аз съм бил келнер — отвърна той. — През първите години, когато следвах.

Седнаха един срещу друг, Кирил малко стеснено се поусмихна.

— Аз видях пробните снимки — каза той.

— Досетих се... Както и че не си ги харесал.

— Така е, за съжаление... Това разбирам. Но не разбирам защо не обичаш деца! Ти погали детето като зло кученце, което може да те ухапе.

— Сигурно си прав! — Тя се изчерви. — Но аз живея при сестра ми. Тя има две деца — едното на четири, другото на шест. И двете момчета. Приличат на два малки вулкана, които непрекъснато изригват нещо. Или на две вълчета. Целият етаж се тресе, дори цялата къща... Ти как си го обясняваш?

— Не знам. Може би прекалено ги хранят.

— Да, наистина ги прехранват. Но нима това може да обясни всичко?

— Майка им как реагира?

— Изобщо не ги забелязва. Даже когато стрелят с ластици по лампите... Изпочупиха ги до една, тя даже не мръдна. Имам чувството, че тия работи ѝ харесват.

— Богати ли са?

— Не са бедни. Но не е това. Децата ги разбирам донякъде. Комплекс за агресивност, за разрушение и прочие. А Хелга? Сестра ми, искам да кажа... Тя е по-кротка от мен. Защо всичко това ѝ харесва?

— Сега разбирам! — каза той. — Ти не мразиш децата, това е абсурдно. Ти просто се дразниш от тях, понеже не приличат на вас — на теб и на сестра ти.

Изведнъж усети, че е натиснал вярно копче. И продължи да го натиска като досаден звънец. Когато след четвърт час Стефан дойде при тях, Генка изглеждаше съвсем омаломощена. Или виновна, все едно. На Кирил му се стори, че всеки миг може да заплаче — и то с истински детски плач.

— Хайде да вървим — каза Стефан.

И тримата станаха. Режисьорът се поколеба, после добави:

— Ти ще останеш тук... Ще я смущаваш...

— Добре — кимна Кирил. — Добре, вървете...

Но не мислеше да остава. Промъкна се тихичко в павилиона, внимателно се огледа. Декорът бе изграден само от две стени. Седнал на фартовата количка, Стефан за последен път проверяваше снимачните планове. Кирил се скри зад един от резервните практикабли, колкото да не бие на очи. Не му беше нужно да гледа всички дубли. Още след първия се измъкна на пръсти и се върна в бюфета. Сега спокойно можеше да изпие една полска „житня“ с тоник.

Генка се върна в бюфета след четвърт час. Лицето ѝ изглеждаше повече озадачено, отколкото доволно.

— Как излезе? — запита тя направо.

— Ами отде да знам — вдигна той рамене.

— Хайде, не се преструвай.

Той се изсмя.

— Знаеш ли какво каза на момченцето?

— Знам, разбира се!

— Не знаеш! Каза му „Валентине, аз съм глупачка!“

— Няма такова нещо в текста! — отвърна тя недоволно.

— Знам, че няма... Но ти му го каза, когато се опита да го помилваш по сплесканата глава. Според мен излезе прекрасно.

След малко дойде и Стефан. Изглеждаше доволен, но сдържан — не каза ни добра дума, ни лоша. Навярно сам бе озадачен от това, което се бе получило. Огледа се придирчиво, после сам предложи:

— Да отидем да хапнем нещо в Дома на киното.

Със Стефан на ресторант — не е кой знае какво забавление. Имаше колит или просто сам си го беше измислил. Ядеше само скара, не пиеше дори газирана вода. Кирил си поръча бира, Генка швепс. Доста хора се отбиха на масата им, повечето заради Генка, разбира се. След като изяде до последно зрънце ориза от гарнитурата си, Стефан се огледа придирчиво, дори малко кисело.

— Трябва да си вървя. Генке, ще дойдеш ли с мен?

— Защо? — попита Генка.

— Искам да поговорим. Може да преснемем още нещичко.

Генка покорно стана, но си личеше, че го направи без желание. Може би изобщо не биваше да го прави. Щом е тъй — нека сега сама

се пече на скарата, помисли Кирил обидено. Всеки режисьор знае откъде да влезе актьорът и откъде да излезе. Но не всеки знае как да откъсне черешата от най-тънкото и най-далечното клонче. Той допи с отвращение бирата и се прибра вкъщи. Отдавна не беше го правил в толкова ранен час. Ако сега случайно му позвъни Анета, ще помисли, че е болен. Като не знаеше какво да прави, просто от скука пусна магнетофона на жена си. И мигновено бе наказан. От малкото лъскаво апаратче внезапно бликна нейният глас — дълбок, топъл, истински. Рецитираше някакви стихове, май на Фердуси. Навярно ги бе записала, за да се чуе. Тайно от него, от равнодушните му очи, в които никога не бе видяла блясъка на истинското харесване. Тая мисъл така го поразя, че той престана да слуша.

Дори не усети как е заспал. Към полунощ го събуди неудържимият звън на телефона. Стана с натежала глава, вдигна слушалката.

— Говорете със Слънчев бряг — заповяда му строго телефонистката.

И веднага след това в ушите му бръмна ясният глас на Анета.

— Какво правиш, мойто момче? Не вярвах да те намеря.

— Нищо, бях позадрямал.

— Три дни поред те търся по това време.

— Спях в ателието... Имам много работа.

— Работа? Сигурен ли си, че е работа? — Нещо особено прозвуча в гласа ѝ.

— Сигурен съм — отвърна той с едва прикрита досада.

— Като се върна, ще видя какво толкоз си изработил.

— Няма нищо да видиш — каза той. — Каквото и да изработя, веднага се превръща в пари.

— Аз имам други сведения... Много си пиел.

— И аз имам други сведения. По цял ден се мъкнеш все с тоя кретен.

— С кой кретен?

— С Мавров, разбира се.

— Аз не се мъкна с него, той се мъкне с мене! — каза Анета ядосано.

— Все едно.

— Не е все едно... Но прав си. Започна вече и на мен да ми ходи по нервите.

— Кога ще се върнеш?

— Най-много след една седмица. И внимавай в картинката, чуваш ли? Не ми харесва тоя Киноцентър.

Отново нещо странно прозвуча в гласа ѝ. Но той моментално отби атаката.

— Чувам някаква музика там.

— Да, на бара.

— Защо на бара? Порядъчните жени спят по това време.

— Аз не съм порядъчна. Аз съм артистка.

— И аз не съм порядъчен. Аз съм художник.

— Като се върна, здравата ще ти свия сармите! — каза тя шеговито. — А сега довиждане, глупчо. Вън чакат за телефона.

Слушалката безцеремонно щракна. Той отново се пъкна в леглото си, тоя път разсъблечен, но с тревожно сърце. Наистина, какво ще стане с Генка, когато жена му се върне. Анета не може да я понася. Сега внезапно, с пълна сила усети, че има нужда от Генка. Каква нужда? Трябва да си отговори честно на тоя въпрос. Каква наистина? Който се дави, има право да се залови за нещо — за корен, за клон, дори за друг удавник. Той ли е виновен, че Анета стои с гръб към брега? Или скита край морето с някакъв отвратителен тип. А най-добре да прати и двете по дяволите. И като всеки свестен мъж да стъпи сам на краката си.

На другия ден стана рано и без да закуси, отиде в ателието. Сърдито се изправи пред статива с обтегнатото на него грундирано и прегрундирано платно. Но щом вдигна четката, силите му изведнъж го напуснаха. Главата му беше празна, сърцето пусто. Творческа безпомощност? По-лошо от ад. И в тоя ад най-зле се пържат бездарните и амбициозните.

И отново се просна безпомощен на диванчето. Трябваше му модел, който да го развълнува. Трябваше му идея, която да го въодушеви. Когато беше студент, изобщо не мислеше за тия неща, те просто валяха като спокоен летен дъжд в главата му. Безнадеждно е остарял или просто се е изтърбушил като прогнил дюшек. Като нямаше какво да прави, започна отново да разглежда картините си — тия, които му бяха останали. Колкото повече ги гледаше, толкова по-

ясно усещаше, че прииждат някакви силици в него. Да, бил е човек, имало е нещичко в душата му. Как го е пропилял? Или просто го е удавил в алкохол и безделие? Не, едва ли това е първопричината, мислеше той. Може би никой не е вярвал в него и той не е вярвал в нищо дълбоко и истински. Искали са малко от него, малко е давал. Когато е давал повече, не са му вярвали и не са го разбирали.

На другия ден той се обади на Генка. Обади ѝ се към четири часа от един уличен телефон. Най-напред чу равнодушен женски глас, който удивително приличаше на Генкиния. Но се оказа, че е сестра ѝ. Едва след това се обади и самата Генка, както му се стори — доста изненадана.

Тя навярно усети нещо в тона му, защото запита:

— Случило ли се е нещо?

— Не, нищо — отвърна той. — Просто искам да ти покажа някои мои картини.

— А къде са те?

— В ателието ми.

Тя видимо се поколеба, после каза:

— Добре, ще дойда.

Уговориха се къде ще се видят, после той затвори телефона. Чувствуваше се потиснат. Не беше свикнал да търси срещи и да моли за срещи. Но тая му беше необходима. Малко се поободри, като видя, че Генка пристигна точно в минутката. Беше облечена необичайно — с тесни джинси, пъхнати във високи, светлокафяви ботушки. Подаде му тънката си ръка, погледна го почти в упор.

— И все пак е станало нещо — каза тя.

— Да, станало е — отвърна той нетърпеливо. — Сега пък искам ти да кажеш, ще стане ли човек от мен?

— Ако разбирам от картини.

— Разбираш! — каза той убедено.

Тръгнаха пеша към ателието. Вървяха леко, изпълнени и двамата от любопитство и вътрешно напрежение. Не вървяха, а сякаш подхвъркваха. По пътя му разказа, че получава много албуми с цветни репродукции в библиотеката. Понякога с часове ги разглежда, когато била уморена или изплашена.

— Изплашена? От какво изплашена? — погледна я той.

— От всичко. От хората най-много... Аз се плаша от хората.

— Напразно — каза той презрително. — Хората не са страшни, те са просто нищожни и жалки...

— Не, страшни са — отвърна тя упорито. — Няма друго такова страшно същество в природата.

— Защо според тебе?

— Не знам. Може би защото умее да мисли. Според мен това е подло спрямо природата.

Той се засмя.

— Ти навярно ще си останеш стара мома.

— Точно така! — потвърди тя веднага. — Стара мома... Толкова се страхувам от измамите.

И отново млъкна, тоя път съвсем уплашена. За да я окуражи, той запита малко небрежно:

— Кои художници харесваш?

— Ботичели — отвърна тя. — Модилиани.

— Не е толкова лошо. А Русо?

— Обожавам го — трепна тя. — Толкова е прекрасно, ако човек успее да запази детското си въображение.

Изкачиха се бавно до таванското помещение. Когато отвориха дъсчената врата, отвътре ги лъхна приятна топлинка — той предвидливо бе запалил електрическата печка. Тя се огледа внимателно, после каза:

— Това ли е всичко?

— Да, всичко — кимна той.

Да, всичко, целият му живот. Изведнъж се почувствува дълбоко засрамен. Цял живот, събран в една тясна таванска стаичка. Тя разглежда картините около четвърт час, после седна на коравото диванче. Видът ѝ беше доста унил. Или тъжен, не можеше да се разбере.

— Само тая картина ли е нова? — запита тя, като я посочи с пръст.

— Да, само тя...

— Излиза, че поне десет години не си работил нищо.

— Така излиза... Ако не се смятат тия плакати, разбира се. — Той ги посочи с нерадостен жест. — И други подобни...

Тя ги погледна тъй, сякаш досега не ги бе забелязала. Видът ѝ не беше особено въодушевен. После отново седна на диванчето и сякаш

забрави за него.

— Слушам те! — каза той.

Генка трепна едва доловимо, събра всичките си сили, после внезапно изтърси:

— Ти беше искрен с мен и сега аз ще бъда искрена, колкото и да ми е трудно. Слушай, тая жена не е за теб... Анета, искам да кажа.

Кирил я погледна слисан. Всичко очакваше да чуе от нея, само не това.

— Какво общо има Анета?

— Има, разбира се. Бил си силен и талантлив художник, сега си нищо. Просто си похабил живота си да тичаш подир нейните празни прищевки...

— Чакай, не бързай! Анета ми е втора жена. Преди това съм бил женен за друга — близо седем години.

Сега пък тя го гледаше слисано. И с доста объркано изражение.

— Не знам... Изглежда, че и двете са се прехранвали от твоята доброта. И от твоето мекосърдечие може би.

— Може и да си права — отвърна той сдържано. — А може и да не си права. Всичко е въпрос на характер. Според мен те не са причина, а следствие!... Или просто претекст, за да се отдам на своя естествен мързел.

— Ти не си мързелив — каза тя упорито. — Те просто са те използвали. Кажи ми, Анета идвала ли е поне веднъж в ателието ти?

— Идвала е, разбира се.

— А да е поглеждала към картините?

— Тя не е длъжна да разбира от изкуство.

— Разбира се, че е длъжна. Тя никога не е мислила за твоите картини. А ти непрекъснато мислиш за нейните празни роли.

Това малко наежено момиче стреляше така точно, че той започна лекичко да се олюлява. И да се дразни в същото време. Когато той стреляше по нея, правеше го много внимателно. Не с отровни стрели, с бонбони.

— Малко прекаляваш! — каза той сдържано. — Имаше друго мнение за нейните роли.

— Защото не те познавах. И не бях виждала твоите картини. Тя просто те е погълнала като алигатор, без да си даде дори труда да те сдъвче.

В тоя момент вратата се отвори, на прага се появи самият алигатор. Появи се Анета, в ярък, кървавочервен панталон. В яркожълто яке от изкуствена кожа. Лицето ѝ бе така бледо, сякаш бе погълнала цианкалий. Яростните устни сечеха на две долната част от лицето ѝ. При тая гледка всеки външен човек просто би се изсмял. Но тия двамата в ателието изглеждаха ужасени — или по-точно хипнотизирани. Анета направи още две крачки, после тръшна вратата зад гърба си.

— Ааа, двете гълъбчета! — обади се тя с глас, от който и двамата потрепераха. — Така и очаквах! Значи хората не са ме излъгали.

Едва в тоя миг Кирил се съвзе — напълно и окончателно. Сега Анета не бе страшна, тя просто бе грозна.

— Чакай, не бързай! — каза той сухо. — После да не съжаляваш!

— Аз да съжалявам? — опули се тя срещу него. — Как не те е срам, нищожество!

— Мери си думите, Анета. Може да стане лошо!

— Какво търси тук тая мръсница?

— Нищо, говорим!... Дойде да ми види картините.

— Картините! — тя се засмя зловещо. — Не ме прави на глупачка. А кой я вози с кола? Кой я мъкне по заведения? Картините!

— Хайде, не се прави на светица! — каза той ядосан. — Знам откъде идваш!... И с кого си била!

— Но аз не мърсувам! — кресна тя. — И не съм позволявала да те обиждат.

Анета направи още няколко крачки. Кирил видя как здраво стисна дръжката на кожената си чантичка. Той инстинктивно усети, че ей сега ще се случи нещо — грозно и непоправимо. Анета се изправи пред Генка, от разтворените ѝ ноздри все тъй хвърчаха искри и пламъци.

— Аз ли съм алигатор? — изхриптя тя с целите си дробове. — А ти какво си? Дървеница такава, която се пъхаш в чужди легла.

Кирил успя да улови чантата, докато още летеше във въздуха. След това грабна Анета отзад и като дете я изнесе от ателието. Вратата щракна зад нея, той пусна и райбера. Сега стоеше прав до вратата и чакаше какво ще се случи. Не се случи нищо особено. По боядисаните дъски се изля порой от ритници, ехото им бурно кънтеше по стълбите. Навярно сега бабите уплашено се кокореха по топлите си апартаменти.

Някой по-храбър мъж показваше любопитно носа си на жилищната площадка. След няколко мига надолу по стълбите като фурия прехвърча красива, побесняла жена със зелена пяна на устата. Долу иззвънтяха страшно стъклата на уличната врата, но как да е, издържаха. След това настана гробовна тишина. Така е, като пускат по таваните разни художници.

А самият художник стоеше прав всред ателието си, сам смаян от това, което бе сторил. Все още изплашена, Генка най-сетне отвори бледите си изтънели устнички.

— Беше отвратително! — каза тя.

— Така ли? — попита той хладно.

— На всичко отгоре ни е подслушвала какво приказваме.

— Тя е чула теб — отвърна той. — Ти приказваше...

— Щом е тъй, аз ще си вървя!... Съжалявам!...

— И аз съжалявам. Довиждане.

Кирил не помръдна от мястото си. Тя въздъхна, поколеба се за миг, после излезе. По-късно той научи, че Анета я бе причакала вън, на улицата. И успяла най-сетне да стовари няколко чанти по главата ѝ. След като Генка се оттеглила безславно от полесражението, Анета доста грижливо прибрала разпръснатите по тротоара червила, козметични моливи и други тоалетни дреболии. И си отишла.

## **ВТОРА ЧАСТ**

Случи му се нещо странно тая сутрин, което истински го изплаши.

Вече десет месеца спеше в ателието. Като се събуди призори, Кирил веднага разбра, че е изчезнал Вики. Така бе нарекъл котето, което прибра от улицата, защото отначало мислеше, че е женско. След няколко дни, като го разгледа внимателно под опашката, той разбра грешката си, но беше вече късно — името си остана име. Не беше толкова трудно да разбере как е изчезнал, просто бе изскочил през капандурата. Сега Кирил стоеше пред прогнилата рамка и се колебаеше — никога през живота си не се бе качвал на покрив. А тоя на всичко отгоре му се стори доста стръмен и може би хлъзгав от утринната роса. Ако не дай боже се изтърколи, ще се пръсне долу на плочника като тиква.

— Вики! — обади се той натъжен. — Мило момченце!

Почака тъй една-две минути, но от Вики нямаше ни помен. Тогава въздъхна и се измъкна през капандурата. Боже, колко страшно наистина! Не посмя да се изправи, запълзя бавно по студените керемиди, сам той като грамаден, бездомен котарак. Челото му се изпоти от напрежение, лека прозрачна капка увисна на простиналия му нос.

— Вики! — изръмжа той. — Проклетнико!

На покрива имаше още три капандури с три прашни прозорчета. И трите гледаха към необитаеми тавани, но едно от тях бе счупено. Сигурно тука се е намъкнал тоя малък лекомислен глупак и спи сега върху някои стари, вонящи дрипи.

— Писи, писенце! Мило маценце! — помоли му се отново той.

Но колкото и да мяука и писука, никой не му се обади. Най-сетне Кирил отчаян се обърна и седна. И точно тогава видя небето. В първия миг помисли ужасен, че там някъде са хвърлили водородната бомба. Експлозията тъкмо се разпукваше, от черната ѝ утроба бликваше всемогъщата смърт. И едва в следния миг разбра, че това е изгревът. Гледаше като втрещен това невероятно утро, кърваво като пожар,

страшно като второ пришествие, което безмилостно и жестоко настъпваше над света. Той затвори уплашен очи, но като че ли стана още по-лошо. Когато ги отвори, изведнъж разбра. Най-сетне, след стотици хиляди години, след милиони може би, природата се бе събудила и разярена бе тръгнала срещу хората.

Изведнъж той забрави Вики, обърна задника си към страшната гледка и бързо запълзя назад. Едва като се провря през тясното прозорче и скочи на плетената рогозка, изведнъж се почувствува облекчен. Природата, глупости! Като всяка добра и безмозъчна жена ще ги търпи докрай. Или поне докато сами се изпоядат помежду си. Пъхна се успокоен в леглото си и търпеливо зачака.

Към осем часа в ателието му нахлу Неда, сестра му — забързана и тревожна. Тоя път не носеше куфарче, а писмо.

— Прочети го! — едва проговори тя, задъхана от изкачването. — От леля Савка е.

Леля Савка беше сестра на баща им. Той разгъна късото писъмце, написано с едър, суров почерк. Преди седмица старият получил сърдечна криза. Сам той не обърнал внимание, но лекарят бил доста загрижен. И препоръчал веднага да му се достави изокет.

— Какво е това изокет? — повдигна той глава.

— Не знам, попитай Пешо, може би той ще намери.

Да, това наистина беше добра идея. Пешо, техен пръв братовчед, доцент и консултант в Правителствената болница. Затворен, малко мрачен човек, не винаги готов да послужи. Но на своя чичо, на чието име навярно дължеше част от своята бърза кариера, нямаше как да откаже.

— Добре — каза Кирил. — Ще свърша тая работа.

— Кога? — запита тя твърдо.

— Не знам, ще гледам утре всичко да бъде готово.

— Утре е късно. Още днес... И ще го занесеш сам с колата си.

Не беше съвсем в неговите днешни планове. Преди всичко Вики. Какво ще стане с Вики, няма да го остави сам на плъховете. Но да спори с нея беше повече от безсмислено. Погледна я — стоеше все тъй права всред стаята — едра, кокалеста, сурова като самороден базалтов отломък. И изведнъж му хрумна — а защо всъщност да не я нарисува? Но той бързо изгони тая мисъл от главата си. Глупости, кой ще купи

такава картина, та да се стряска нощем, както сам той се стряскаше, щом чуеше гласа ѝ.

Но като си отиде, той отново се замисли за Вики. Сам не подозираше колко дълбоко се бе привързал към това жълтеникаво, мяукащо коте. Беше толкова предано и безгрешно като никое друго същество на света, макар че през първите седмици пикаеше, където свари. А го намери съвсем случайно. Или по-точно котето го намери. Изскочи някъде от мрака на улицата, замаяка щастливо, сякаш бе намерило майка си. Кирил се опита да го отмине, но то се заплете доверчиво в краката му, явно искаше да се погали. Кирил спря и го погледна учудено. И котето го гледаше с мъничките си гуреливи очички. Нямаше никаква молба в тях, само радост от неочакваната щастлива среща. За миг го обхвана странното усещане, че това не е никакво коте, а заблудена човешка душа, избягала от ада може би. Без да съзнава какво прави, той се наведе, взе го на ръце и лекичко го притисна към себе си. Котето замърка гръмогласно, после го прегърна с крачката си и бързо налапа лявото му ухо. В миг Кирил разбра, че то суче и сучеше така лакомо и доволно, сякаш наистина бе намерило майка си.

— Какво правиш, обеснико! — измърмори той засрамен и го изтегли от ухото си.

Котето мляскаше щастливо и се облизваше. Какво да прави сега? Да го остави отново в мрака? Небитието отново да погълне мъничката загубена душичка? Като го скри под шлифера си, той бързо го понесе към ателието, което се бе превърнало в негов единствен дом.

Така започна тяхното невероятно приятелство. Вики просто го изискваше и натрапваше със своето огромно любещо сърце. То непрекъснато се завираше в краката му, гушеше се нощем при него и все така громко мъркаше. Но Кирил търпеше. Никого не бе търпял така досега — ни мъж, ни жена. Пречеше му, отвличаше го от работата му, но нито веднъж не му мина през ум мисълта да го изпъди. За пръв път в живота си разбра простата истина, че взаимната обич на тоя свят е преди всичко взаимно търпение.

И да го остави сега на произвола на съдбата? В никакъв случай!... Старият бе преживял три четвърти век, без да му мигне окото, ще издържи още един-два дни.

И все пак замина. Изплаши ги братовчед му, доцентът. Щом е станало нужда от изокет, трябва да го отнесе незабавно. Така е със сърдечните кризи — никога не идват сами. И никога не носят добра вест. Трябва да достави лекарството, ако иска да бъде чиста съвестта му.

— Пък доведи го в София! — поръча Пешо накрая. — Ще му направя кардиограма... Тука имаме чудесна апаратура.

— Добре, добре — съгласи се Кирил потиснат.

Но не замина току-тъй. Остави бележка на Генка да чака в ателието, докато котето се завърне, и да затвори след това прозореца на капандурата. Като си дойде, той ще сложи там мрежа. Целувам те и прочие.

Но като преваляше към пет часа прохода на Витиня, отново го обзе безпокойство. Какво ли е станало с тоя малък обесник? В душата му като че ли се бе появила някаква нова любов — Вики бе открил гълъбите. И ги откри случайно, когато насъбра сили за своя пръв скок на прозореца. Гълъбите се разхождаха спокойно по покрива или се гушеха по улуците, без да подозират какви чувства са предизвикали. Гледаше ги понякога с часове, без да помръдне от мястото си. Гледаше ги с някакво странно, не котешко умиление, накланяше главичката си ту на една, ту на друга страна, мърдаше приятелски големите си, малко просташки уши. За него те не бяха храна, за него те бяха любов може би или някакъв малък котешки идеал.

Вече се свечеряваше, когато навлезе в дефилето на Вита. Нямаше друго по-красиво дефиле на света — така мислеше той. В дъното му струеше най-бързата, най-силната, най-чистата река — поне такава живееше в неговите детски спомени. Сега реката лежеше избледняла между големите бели камъни, които бе домъкнала дотук със студените си ръце още когато бе голяма и силна. Дефилето тъмнееше все повече, останаха да светят като отломки на залязлото слънце само най-високите върхове. Като влезе в двора на старата къща, обрасъл в щир и коприва, вече се бе стъмнило. И къщата тъмнееше със старите си тесни

прозорци, зад които не проникваше никаква светлина. Той изведнъж се разтревожи, взе на две крачки петте стъпала и се изправи пред вратата. Нищо, старата позната врата, но сега му се стори така тясна и грохнала, сякаш не бе отваряна от години. Той се поколеба и влезе, без да почука, в тъмното коридорче. Подът му се стори много мек, отвсякъде го притискаше дъх на гнилото и разтление. Стоя няколко мига в непрогледния мрак, после направи три неуверени стъпки. Да, точно тук е вратата. Като влезе в стаята, изведнъж стана много по-светло. Тя имаше два прозореца — единият към двора, другият към реката. И само едно легло — в ъгъла. Като се озърна, той видя върху него баща си, проснат по гръб и завит само с един лек шал през гърдите. Лицето му бе много бледо, профилът неподвижен и изострен. Приличаше съвсем на мъртвец.

— Тате! — прошепна той.

Но колкото и тихичко да се обади, бащата чу. И изведнъж се изправи в леглото си, блед и страшен, като Лазар в гробницата.

— Кой е? — запита той и гласът му прозвуча някак неочаквано силно и страшно.

— Аз съм, Кирил — отвърна той смутено.

— Какво като си Кирил? Защо влизаш, без да почукаш?... Стресна ме...

— Прощавай, тате.

— Аз съм човек с болно сърце... Нищо, запали лампата.

Кирил завъртя ключа, стаята се изпълни с мижавя светлина. Баща му стоеше прав пред леглото в дълги платнени гащи, висок и малко страшен, както винаги си е бил.

— Седни, какво стърчиш до вратата!... И добре дошъл — добави той недружелюбно.

Кирил седна на единствения стол, грубичък и корав като всичко друго в тоя суров дом. На облегалото бе наметнато палтото на баща му. Известно време двамата се гледаха мълчаливо, после баща му внезапно попита:

— Вярно ли е, че си се разделил с жена си?

— Вярно е — отвърна смутено Кирил.

— И докога? Не правиш ли сметка, че се излагаш?... Пък и мен на всичко отгоре.

Кирил мълчеше, както навремето, когато едва стигаше до пояса му.

— Съвсем сте го удари през просото! — продължи мрачно бащата. — Всички, от министъра до гавазите му. Зинали сте да глътнете целия свят. Няма да го глътнете, ще ви заседне на гърлото, подивели прасета.

Кирил го гледаше зяпнал. Наистина ли го мислеше, или като всички стари хора просто се бе събудил с кисело настроение?

— Аз не гълтам нищо — отвърна той примирително. — Аз си гледам моята работа.

— Много я гледаш! — каза баща му троснато. — По радиото само за тебе приказват. Какво рисуваш, колко изложби си направил?

— Сега се готвя...

— Готвиш се. И какво като се готвиш? И без това светът няма никаква полза от вашето смахнато изкуство.

— Как тъй смахнато? — за пръв път се намръщи Кирил.

— Ами какво? — Той нахлузи ядосано коравите си домашни панталони. — Вече се чудите какви глупости да измислите. И като не можете, крадете от скапаната буржоазия. Вдигате на байрак най-мръсните й гащи. Дето и самите те вече са ги захвърлили.

— Не всички — отвърна синът недружелюбно.

— Всички!... Ето, аз съм обикновен човек, ти ще ми обясниш. И най-свестните, каквото и да нарисуват, не е точно, не е истинско... И винаги изглежда някак изкривено. Не че сте неграмотни, нарочно го правите. И защо? — Той го погледна така сурово, че Кирил неволно изтръпна.

— А ако животът е изкривен?

— Знам, че е изкривен. И какво от това? Нали затуй сте на тоя свят — да го изправяте. А вие го правите още по-крив... Това ли е новото ви изкуство?

Кирил мълчеше поразен. Тия думи, които във всяка друга уста биха му прозвучали невежествено и нелепо, сега го пронизаха с небивала сила. Ами ако това е простата истина? — помисли той уплашен. За всеки друг навярно би стъкмил някакъв отговор. За баща си не можеше. Просто усещаше, че няма такъв отговор.

— Разглезили сте се! — продължи да мърмори бащата. — Преляли сте, преситили сте се. Вече не можете да се задоволите с

нормалното. И затова се развеждате. Ако една жена няма да ви стигне на тоя свят, няма да ви стигнат и всичките.

Старият мърмори тъй още десетина минути, но Кирил вече не го слушаше — мислеше за кривата линия, за всички криви линии в изкуството. А няма точно това не е естествено? В природата няма прави линии, правите линии са създадени от човека. В тоя миг отново го стресна гласът на баща му.

— Донесе ли ми лекарството?

Старият дълго разглежда опаковката, макар че немският език не бе по силите му. После изчопли едно хапче и го глътна бързо като кокошка, без глътка вода, макар че хапчето беше доста едричко.

— То не се гълта, държи се под езика — обади се Кирил.

— Нищо, все на едно място отива... Ти вечерял ли си?

— Не съм.

— Ще отидем в новия ресторант... Да видят хората, че имам син.

Но не отидоха, защото след малко при тях дойде леля Савка. Тя единствена от рода им бе малко по-ниска и доста по-закръглена. Лицето ѝ бе дребничко и добродушно, но характерът от стомана, както твърдяха хората. Тя веднага се опъна.

— Никакъв ресторант. Само си за ресторант сега. Две чашки ти стигат... Ще дойдете да вечеряте у дома.

— Аз и при тебе ще ги изпия.

— То е друга работа! — и погледна към Кирил. — Изпие ли две чашки, и не си знае езика. А ни е пръв човек в града, хората него слушат.

И на Кирил му се искаше да види новия ресторант, но леля му не склони. И без повече приказки ги поведе към дома си. Навън беше толкова тъмно, че не виждаха по-далече от носа си. Минаха през двора, през малките вратца, които разделяха двете огради. Кирил се препъна в някаква тиква, но оцеля. Стигнаха как да е до тъмната къща. Той обичаше дома на леля си много повече, отколкото бащиния си дом. Вътре всичко светеше от чистота, благоуханна от цветята и изсушените плодове. Дантелени пердета, ковъри, които бе изплела и избродирала сама през дългия си девически живот. Много обичаше нейните ковъри, богати на цветове, женствени по мотиви — лебеди, пауни, влюбени гълъби, Дафнис и Хлоя в своята чиста, девствена голота. Пък и къщата беше сравнително нова, с буков паркет по всички

стаи, освен в кухнята, където тя всъщност живееше. Но Савка ги остави в гостната и отиде да приготви вечерята.

За разлика от брат си тя бе стигнала до гимназиална учителка. Макар че се бе пенсионирала, все още я наричаха „учителке“. Всички в градчето я знаеха — и тия, които бе учила, и тия, които бе просто поглеждала с твърдия си железен поглед. Но говореха за нея с уважение, с обич дори. Може би нейният непреклонен характер и навиците ѝ на строга учителка ѝ бяха попречили да се омъжи. Но като че ли не съжаляваше за това. Бяха ѝ съвсем достатъчни шестте деца на Милка, най-голямата им сестра. Сама ги бе отгледала, докато Милка скиташе от град на град, по затворите, из които местеха нейния мъж.

Савка скоро им донесе бутилка сливова ракия, едва начената, и две чашки, толкова дълго живели по света, че бяха загубили всяка прозрачност. Наряза им домашна сланинка, посипа я с червен пипер и отиде да пържи своите прочути тетевенски яйца. Ракията беше мека на вкус, но много силна. Старият, избледнял от съня, веднага зачерви бузите, очите му просветнаха с лукавичък блясък.

— Как сте там, в София, строите ли?

— Какво да строим?

— Ами вили, резиденции.

— Строим, строим — отвърна шеговито младежът.

— Строите вие, ама хората гледат.

— Виж какво, тате, аз при тебе съм учил история... Тъй е било през вековете — едни народи строят, друга развалят.

Старият неочаквано се намръщи.

— Не е тъй! — каза той сърдито. — Ние сме народна държава.

— Народна държава не значи плебейска държава — отвърна Кирил.

Точно в този момент влезе Савка с бяла покривка в ръка. Докато застилаше масата, тя поглеждаше подозрително двамата, които в нейно присъствие благоразумно мълчаха.

— Почна ли те? — запита тя Кирил.

— Почна ме.

— Туй му е навикът на твоя баща... Като покани гости, разбира се. Най-напред ще ги отрови с приказки, пък после ще им даде да ядат. Та да им пресяда на гърлото.

— Мене няма да ми преседне — усмихна се Кирил.

И не се излъга. Когато след четвърт час леля му дойде с грамаден черен тиган в ръцете, стаята се изпълни с необикновено вкусна миризма — на най-прясното масло и най-пресните яйца, които могат да се намерят по света. А бяха най-простички бъркани яйца с чушки и ситно нарязан домашен суджук. И бащата, и синът се нахвърлиха върху тях с такъв апетит, че Савка едва забележимо се усмихна. В края на краищата колкото и да са различни, кръвта вода не става. Старият така добре си хапна, че изведнъж заприлича на буба, на ония закръглени и чистички копринени буби, които тя отглеждаше в една от свободните си стаи... Изядоха двамата целия тиган, без да им мигне окото. И без да се сетят за нея, която бе седнала на диванчето и ги зяпаше благоговейно в устата. Но когато старият започна все по-често да пресяга към малката чашка, тя най-сетне каза:

— Стига!

— Защо стига? — запита той намръщено.

— Дала съм дума на доктор Станков... Сто грама, и нито грам повече... А като гледам докъде сте стигнали на бутилката...

— То си е моя работа, не е твоя работа.

— Аз пък съм обещала!... Пий си, където знаеш, тука не може!...

И като не виждаше как да спре стихията, взе бутилката и я отнесе някъде към своите скрити долапи. Като се върна, брат ѝ беше изчезнал, а Кирил все още гледаше учудено към вратата.

— Пламна като барут — обади се той. — Нито думичка не ми каза.

Савка вдигна обидено рамене:

— Какво да правя? Да му стана ортак на гроба ли?

— Ама наистина ли е сериозно?

— Знам ли? Лекари са това. Нито да им вярвам, нито да не им вярвам. В края на краищата те носят цялата отговорност, аз нямам право да им се меся.

Те дълго мълчаха, после Кирил малко неохотно се обади:

— Преди години той почти не пиеше.

— Научи се! — отвърна с въздишка Савка. — И колкото повече остарява, повече му се услажда. И не е само там въпросът, за сърцето искам да кажа. Но щом пийне повече от две чашки, и си забравя езика.

— Нека си приказва — отвърна Кирил. — Все някой трябва да приказва на тоя свят.

— Не е така! — наежи се внезапно Савка. — Защо сме забъркали тая каша, зер да се плескаме сега един друг.

— А ако е прав?

— И да е прав... Има си ред за всичко. Не може в кръчмите, там се събират хора всякакви.

— Хайде, малко прекаляваш! — обади се Кирил недоволено. — Няма да събори властта. Хората знаят кой е и какво е направил.

— Не е тъй!... А според мен дърдори, за да покаже себе си. Че е чист, че е честен, че се различава от другите... Поне да беше вярно!... А не е...

Той я погледна учуден.

— Знам, че няма да ми повярваш! Но тъй е!... Аз не ходя, не им се мешам. Но питай Цвета. Дойде големец, от София, да речем. Както е редно, поканят го на вечеря. А нашият, разбира се, ако не от дясната, от лявата му страна. Тъй му свети лицето от удоволствие и угода, че да те досрамее.

— Да не говорим повече по тоя въпрос! — прекъсна я Кирил рязко. — Да говорим за друго...

Но не намериха за какво друго да си говорят. Савка изведнъж се умълча, може би засрамена за думите, които бе казала. Каквото и да е, по-голям брат се тачи. И не може да се говори за него какво да е, и то пред сина му. Кирил сам усети неудобството.

— Ами тогава да лягаме... Утре рано ще ходя на риба.

Навярно от дете не беше лягал в девет й половина часа. Спа в гостната стая на леля си. Макар че предвидливо бе отворила прозореца, вътре тежко миришеше на нафталин и груби вълнени тъкани — домашни престилки навярно и шарени селски чорапи, които криеше в двата тежки сандъка. Беше все така тихо и тъмно, сякаш се намираше в някакъв друг далечен и девствен свят, в който и огън не е имало. Напразно се заслушваше, за да чуе поне ромона на реката, която течеше край задната ограда на къщата. Не, нищо, освен глухата мъртворешка тишина. Като беше дете, реката не ромонеше, а бучеше, биеше белите гърбави камъни, за да се успокои едва във вира. Цялото му детство бе пълно с тоя силен и жив шум, който дефилето увеличаваше като планински рог. Сега реката бавно умираше, само

асфалтовото шосе, което се виеше край бреговете ѝ, ставаше все по-задръстено и шумно от камионите, които свличаха дървени трупи от планината. И планината умираше, папратите край бреговете ставаха все по-жълти, гъбите все по-отровни.

В миг му се стори, че чува все пак някакъв слаб шум, сякаш под прозореца пърхаха птици. Не, какви птици, това навярно е кокошарникът. Там спят бели легхорни, които не сънуват ни лисици, ни порове; които снасят яйца без зародиши; които прескачат равнодушно плъзналите след дъжда земни червеи. Чувствуваше се без настроение. Не му се спеше. С все сила искаше да пропъди от ума си това жалко видение, което отново и отново се връщаше — трапезата, оня човек, баща му от лявата или дясната му страна, все едно, с неговата угодлива усмивка. Какво можеше да означава това? Безхарактерност? Или просто бе загубил себе си през годините на пенсионерското безделие? А може би и едното, и другото, както обикновено се случва.

Не усети как е заспал, спа непробудно, упоен от живия въздух, докато навън небето порозовя. Отвори стреснат очи, погледна часовника. Да, време е. То се знае, няма да се върне назад с празни ръце. Трябва да види какво ще му даде днес неговата най-стара, най-обичана приятелка тук — реката. Като излезе вън, въздухът бе толкова свеж и хладен, че дори не почувствува нужда да се наплиска на чешмата. Цялата кола бе потънала в светла роса, тук, в тия хладни усои, роса падаше през цялото лято. Избърса само предното стъкло, после яхна радостно своя железен кон. Отдавна се бе разсъмнало, небето светеше, но долината все още бе пълна със сенки и мрачина. Старият москвич летеше с такава лекота, сякаш и той се бе опиянил от утринната свежест на въздуха.

И после като че ли изведнъж времето спря. Всичко спря и застина, освен движението на колата. Великата неподвижност на природата. Това странно усещане го бе смайвало неведнъж. Едва ли на тоя свят има нещо, което да внушава така силно вечността, както тая замайваща неподвижност. Качваше се все по-нагоре и по-нагоре по тесния асфалтов път, струваше му се, че пътува към небето. И най-после спря, макар че не му се спираше. Извади колата извън пътя, в мократа папрат, кантарионът замириса силно, премазан от жалките гуми.

В тоя район риболовът бе забранен за всички, освен за него. В града всички го познаваха, нямаше такъв горски пазач, който да го изпъди. Но затова пък реката тук бе трудна и неудобна за риболов. Трябваше да пълзи, да се снишава, да провира дългия прът между клони и храсталаци. До обед успя да хване осем пъстърви, всичките до една балканки. Пъхваше ги в бездънните джобове на брезентовото яке, живи, блестящи, с малки розови петънца по гърба. Но слънцето препичаше силно, целият потъна в пот. Като се върна при колата, той грижливо ги нареди в плетеното кошче — ред риба, ред дребна коприва. Сега вече можеше сам да почине, да изправи и собствения си вкочанен гръбнак.

Както винаги, носеше малко храна в раницата си и три бири. Той прикрепи две от тях между хлъзгавите камъни на реката, почака търпеливо, докато изстинат, после лакомо изгълта първата. Сега вече можеше да похапне. Две твърдо сварени яйца, телешки салам, който бе започнал да побелява в бакелитовата кутия. След като изпи и втората бира, изведнъж му се приспа. Изтегна се в рядката борова сянка, усети как започна веднага да се унася. Чувствуваше се щастлив като копринените буби на леля си, които бавно се обвиват в своите тънки и силни нишки. Така потъна в съня.

Когато се събуди, слънцето бе изчезнало зад високия ръб на планината. Само на завоя големите речни камъни светеха от белота. В тишината отчетливо и силно тупна шишарка. Той се повдигна и малко стреснато се огледа. Всичко си беше на мястото, включително и колата. Силно, почти несвястно миришеше на здравец. Дори не усети как се прибра в града. По това време баща му, то се знае, спеше своя мъртвешки следобеден сън. Изглежда, че това бе единствената работа, която му бе останала на света — ту влизаше, ту излизаше от небитието. Все по-дълго оставаше там, преди да се слее с него завинаги. Отби се отново при леля си Савка, макар че имаше още две лели в града. Най-голямата, Милка, бе родила като в приказките шест сина, и шестимата офицери — всички чинове от капитан до полковник. Живееше сама, като изсушен прилеп, по тъмните ъгли на своя дом, от сутрин до вечер сънуваше децата си. После престана да ги сънува. Сега бе започнал да се явява мъжът ѝ, ясен и силен като свети Георги Победоносец върху бял кон. Беше много красив, макар че приживе бе крив с едната нога. Най-малката, Цвета, бе председателка

на Отечествения фронт в градчето, низовите организации пицяха в ръцете ѝ. Старците по цял ден събираха билки и киселици, в това отношение бе световен първенец.

Леля Савка го посрещна зарадвана. Принесе му глинена купичка с кисело мляко, което бе подквасила със собствените си ръце. Докато той кусаше с апетит, тя седеше на ниско столче без облегало и го гледаше мълчаливо. Лицето ѝ, както винаги, бе строго, но очите ѝ се усмихваха с кафеникавата си пъстрота.

— Радвам се, дете стана художник — обади се тя най-сетне. — Но учител беше май по-хубаво.

— Кое му е хубавото? — попита той, без да я погледне.

— Ами кое? Това са деца. А те са по-хубави и от цветята.

— Сега децата са други — отвърна той неохотно.

— Какво им е другото?

— Не знам. Но са други, разбира се. Момичетата от четвърти клас почват да си скубят веждите. А момчетата ми приличат на малки зверове.

— Като дете и ти не беше много стока!

— А тънката пръчка? — Той се засмя. — През пръстите и през ушите?

И леля Савка се усмихна снизходително. Пръчката си е пръчка, но това време никога няма да се върне. И тя предпочете да смени разговора.

— Хвана ли нещо?

— Седем-осем пъстръвки.

— Ще ги оставиш на татко си... Много ще се зарадва. Пъстръвите му са на него най-слабото място.

Като излезе след малко на главния път, Кирил все още със съжаление мислеше за рибата. Съвсем други бяха неговите планове — да зарадва с нея Генка. И да ѝ се извини, ако може, дете бе тръгнал така внезапно.

В града влезе по мръкнало. Ако Вики наистина се е върнал, трябва да му занесе нещо за хапване. И той се отби в един от кулинарните магазини в центъра, където понякога продаваха вкусни нещица — филенца, агнешки флейки, с каквито всъщност го хранеше. Докато се редеше на опашката, зърна някъде пред себе си познат врат, малко рус, късичък, добре изпечен от слънцето. Шевиотено сако,

легнало плътно върху широките плещи. Едри, месести уши, леко клепнали. Те му бяха съвсем достатъчни.

— Мацане, ти ли си? — възкликна той.

Господи, не беше го виждал близо година. Те разтуриха опашката, яко стиснаха ръцете си. Кирил имаше много здрава ръка, но едвам не изохка. Посипаха се куп въпроси от двете страни — как си, що си, къде се загуби.

— Търсил съм те поне десетина пъти — каза Мацан. — По телефона, разбира се. Обажда ми се някакъв непознат женски глас. Последния път ме изпсува.

— Как тъй изпсува? Истински?

— Истински, хамалски.

Кирил усети как сърцето му се сви. Жена му все още си живееше там — на „Марин Дринов“.

— После ще поговорим — каза той. — Дай сега да не пречим на хората.

Кирил бързо купи своите флейки, но Мацан напълни половин чанта. После отново се срещнаха навън, пред витрината.

— Вече не живея там — каза Кирил. — Разделихме се с жена ми.

— Тъй ли? — запита Мацан, но не се учуди особено. Така е, разбира се, като се целува по сцените. Човек търпи, търпи, пък му омръзне. — Сега къде живееш?

— В ателието. Но нямам телефон там.

— Аз имам — каза Мацан. — Ще ти го дам.

Кирил имаше чувството, че както е издокаран, ще бръкне в малкото си джобче и ще извади оттам визитна картичка.

— Абе нещо да не е станало с теб? — попита той учуден.

— Ами нищо особено, най-сетне си купих апартамент... С телефона барабар — отвърна Мацан без никаква гордост.

— Разкажи, разкажи!... Да не си спечелил от тото?

И Мацан му разказа. Сега работел при брат си, при тенекеджията. Преквалифицирал се. Братът си е брат, дал му пари на заем да си купи апартамента, да се обзаведе.

— Значи, си станал частник? — попита Кирил насмешливо.

— Защо частник? — измърмори Мацан недоволено. — Какво ми е частното? Една барака — и тя на брат ми. По-рано работех по шест

часа на ден, сега по десет... Не можех да живея вечно в тоя гълъбарник... Тоест аз можех, но жена ми не можеше...

— Да, разбирам — кимна Кирил удовлетворен.

— И ти ми се виждаш променен — каза Мацан. — Малко си напълнял май? — Той го погледна въпросително.

— Не пия вече — отвърна Кирил. — В смисъл, не се запивам. Пък и нямам време...

— Това е добре — каза Мацан доволно. — На риба ходиш ли?

— Много рядко... Е, добре, че се видяхме. Да ти кажа право, стегнала ми се е душата. Трябва да отидем, да се проветрим малко...

Кирил взе телефона, обещаха да се видят до два-три дни. После отново се вмъкна във вмирисания москвич. Паркира го, както винаги, на тротоара — нека се блъскат в него пияниците, които излизат от „Видинска среща“. След четвъртия етаж по стълбището нямаше осветление, но той ясно видя тънката ивица под дъсчената врата. Като отвори, Генка скочи от кушетката, съвсем боса, в лека памучна блузка без ръкави и плътно обви голите си ръце около шията му. Изглеждаше необикновено възбудена, дори малко уплашена. Откакто бяха заедно, вчерашният ден беше май единственият, в който не бяха се срещали.

— Знаеш ли колко те мислех? — каза тя едва ли не просълзена. — Особено след като се стъмни. Все ми се струваше, че ти се е случило нещо.

— Съвсем нищо — отвърна той. — Нали знаеш, че съм цар на кормилото! — Той я вдигна на ръце и положи отново на диванчето. — Вики върна ли се?

— Не, няма го — отвърна тя.

Острото парливо желание, което внезапно го бе обхванало, изведнъж се изпари като лека утринна мъглица.

Той стана и мина загрижен през стаята. Нещастният Вики, горкото момченце. Тук всичко му напомняше за него, дори цепките на пода. Оттам нощем извираха едри черни хлебарки, шетаха насам-натам, като из свой дом, но щом блеснеше лампата, мигновено изчезваха. Вики ги ненавиждаше до смърт, по цяла нощ ги гонеше като бесен, неговото кораво не котешко топуркане му пречеше да спи, но той търпеше. Отначало май че ги ядеше, но после тая воняща храна го отврати — просто ги изстребваше озверен, докато съвсем изчезнаха.

— Ти потърси ли го? — попита Кирил.

— Как да го потърся?

— Ами да го повикаш поне през прозореца.

— Той само тебе обича — отвърна тя смутено.

Това не беше вярно — Вики обичаше всичко и всички, освен хлебарките, разбира се. Той отново усети как в сърцето му повя хлад. И без повече да мисли, се изправи пред прозорчето.

— Викиии!

Никакъв отговор.

— Викиии! — Гласът му изтъня до скъсване.

И в същия миг дочу поразен слаб котешки вопъл. Идваше много отдалече, отдолу, от двора може би. Кирил не усети как се обърна, затича като зашеметен навън. Взимаше стъпалата по две и по три, подхлъзна се на последната площадка, едва не си изкълчи глезена. В задния двор се влизаше през малък черен вход в самото здание. Като изскочи вън, порази го непрогледният мрак, в който едва се съзираха кофите за боклука и черните изгърбени силуети на колите.

— Вики! — кресна той настойчиво, сякаш викаше куче, а не котка.

Отново се чу отчаян вопъл, тоя път под някоя от колите. Той клекна озадачен. Малка черна фигурка изскочи от мрака и се хвърли в прегръдките му. Кирил притисна към себе си лекото, гъвкаво телце, усети как отчаяно бие сърчицето му.

— Ах ти, малък негодник — бъбреше той вън от себе си. — Мръсен нехранимайко, отвратителен скитник такъв! Как си се смъкнал долу?... По водосточната тръба?

— Не, по стълбите.

— Как така по стълбите?

— Ами най-напред в един мръсен таван. Едва не ме изядоха някакви едри животни.

— Плъхове?

— Да, плъхове... Голям страх брах.

— И после?

— После намерих някаква дупка, излязох на стълбите. И от стълбите, та на двора.

— Сигурно си гладен като куче — каза Кирил отмъстително.

— А, не — намерих някакъв скапан зарзават в кофите.

Кирил го понесе отново по стълбите, без да разхлабва желязната си прегръдка. Вики го целуна право в устата с олигавената от разнежването муцуна. Той се изплю отвратен — кой го знае какви мръсотии е лапал в кофите. Тогава Вики го ухапа за ухото, засмука го, както си знаеше. Блажено мъркане огласи стълбите. Но докато се опитваше да отвори вратата, котето конвулсивно се изви в лявата му ръка, едва не се измъкна. В миг у него бе заговорил някакъв прастар инстинкт за свободата. Гладен, мръсен, изплашен, но свободата все пак беше по-скъпа от всичко. Там долу — ако може с татенцето, разбира се. Обиден, Кирил го плесна здраво по валчестата главичка, котето веднага притихна. Като влязоха вътре, той безцеремонно го захвърли на пода и веднага затвори прозорчето. Генка го погледна учудено.

— Ще се задушим — каза тя. — И без това всичко се е вмирисало на туткал и бои.

— Искаш отново да ми избяга?

Генка го гледаше и се усмихваше снизходително.

— Ти за пръв път ли гледаш котка?

— Като бях малък — колкото щеш.

— Чувала съм, че котка никога не бива да се държи затворена. В края на краищата те побесняват.

— Глупости! — измърмори пренебрежително Кирил.

Но все пак отвори прозорчето. Тоя малък негодник навярно е изплашен, поне тая нощ няма да посмее да излезе навън, помисли той. Излъга се, разбира се. Щом лампата угасна, Вики с лек скок изскочи на прозореца. После безшумно приближи чуждата капандура, притаи дъх до счупеното ѝ стъкло. Макар че навън все още боботеха автомобилни мотори, той съвсем ясно дочу леките им нахални стъпки. Разхождаха се свободно по тавана, тичаха, боричкаха се. Нямаше сили да се откъсне от прозорчето, слушаше ги напрегнато и ненаситно. През това време неговият стопанин вече се бе преборил със своята малка котка, тя лежеше щастлива до него и мъркаше в ухото му.

— Ти обичаш Вики повече!... Не мога да си представя, че ще се затичаш така заради мен по стълбите.

— Защо? Ти не си котка.

— Трябва да избягам някой ден като Вики. Поне да разбере истинските ти чувства.

— А малко ли е, че са истински? — усмихна се той.

Не лъжеше — да остане без нея сега му се струваше безсмислено и невъзможно. Всичко, което бе направил през последните пет-шест месеца, всичко, което бе сътворил, се дължеше на нея. Даваше си съвсем ясна сметка за това. Струваше му се, че вече за всичко си дава сметка. Не беше в неговия стил, но така се беше получило след неговото внезапно отрезняване. Сега вече знаеше, че любовта не е асансьор, който води чак до небето. Като всички асансьори стига до някой етаж, после започва да се спуска. Колкото по-бързо се качва, по-бързо слиза — прости, механични истини, за щастие не чак толкова прости. Защото човек не може да се качва по тия етажи така уверено и сигурно, както по Менделеевата таблица. И да намира навсякъде това, което очаква.

— Имам хубава новина за тебе! — каза тя. — Днес говорих с Христо, ще ти дадат фойето.

Ставаше дума за фойето в новия дом на киното. В неговия елегантен салон вече бяха устроени няколко изложби — на фотографии и художници от киното.

— Поиска ли да види картините? — попита той сдържано.

— Не, нищо не каза.

— Тогава ще си потърся друг салон.

— Не ставай капризен — каза тя. — Христо те познава много добре. И ти има доверие.

— Не ми трябва такова доверие. Предпочитам да види картините. Пък да откаже салона.

Генка замълча под одеялото. И му се стори, че кожата ѝ малко изстина.

— Човек, който търси път в изкуството, трябва да бъде готов на всичко! — каза тя най-сетне. — Дори на обиди и унижения.

— Мен не ме е страх от обиди и унижения. А от човешкото равнодушие. Да, страх ме е! — завърши той нервно.

— И все пак трябва да стъпиш на пътя. Или на пътеката, все едно.

— Да, права си — въздъхна той. — Разбира се, че си права.

Генка спеше толкова леко, че едва я усещаше. Почти не дишаше, не се местеше, събуждаше се така, както бе заспала, кръстосала върху гърдите тънките си ръце. Просто не искаше да му пречи, това бе всичко. В нищо, за нищо. Или поне така си мислеше. Никак не

приличаше на Анета с нейното жизнено тяло и силни крака. Като женени те близо цяла година спяха в едно легло — персон и половина. На сутринта той неизбежно се събуждаше върху дървения му ръб. Денем бе кротка, разбира се, кротка и влюбена, невзискателна и небрежна, но нощем упорито се бореше за всеки сантиметър от брачната територия.

Сутринта Кирил не усети кога е станала, как си е отишла. Първата му мисъл бе — Вики. Скочи уплашено и се озърна — от котето нямаше нито следа. Погледна през прозорчето — нищо. Не го намери дори на неговото най-любимо място — кошчето за боклук, в което обикновено хвърляше непраните си чорапи. Сега беше повече ядосан, отколкото разтревожен. На тоя свят човек може да прости всичко, само не черната неблагодарност. Той изруга отново и претърси хладилника. Като нямаше нищо друго, отвори кутия шпроти и задъвка ядосано. Да върви по дяволите, тоя малък негодник. Генка е права, разбира се — да го предостави на свободата! И да избира сам — или свободата, или него!

— Мяууу!

В първия миг бе готов да го ритне. Но Вики така скромно бе клекнал на хилавото си задниче, така невинно го гледаше с жълтите си очички. И Кирил внезапно разбра. Вики никога няма да носи в себе си това, което Адам бе открил така лекомислено — греха. Всичко в него бе истинско и естествено. Ето и сега — просто бе чул някъде по таваните как е отворил и затворил тежката врата на хладилника. Винаги чуваше тоя звук, където и да се намира. И пристигаше със своето скромно и недотегливо „мяу“ — татко, гладен съм. Трогнат, той мълчаливо му свали на пода чинията с шпроти. Котето внимателно ги помириша. Предпочиташе варената мерлуза, разбира се, но като няма друго.

— Къде беше досега? На тавана ли?

— На тавана, тате.

Не умееше дори да лъже.

— Какво правят плъховете? Ще те изядат някой ден!

— Не, денем се крият... А може би се страхуват от мене.

— Не от теб, а от мен. Всички се страхуват от хората, само ти си толкова доверчив и наивен.

И докато Вики обмисляше тая сентенция, той започна да нарежда картините си. Нареждаше ги навсякъде, където намираще свободно място — край стените, по столовете, дори върху хладилника. Вики вървеше по петите му, помирисваше всяка една от тях, после отиваше при следната. Не хареса нито една, разбира се, нямаше кураж дори да я близне. На всичко отгоре неговият баща като че ли загуби съвсем настроение. Блъсна вратата и излезе. За щастие, без да затвори прозорчето, Вики леко скочи на перваза, притаи дъх. На улука бяха кацнали два гълъба и така унесено се целуваха, че дори не го забелязаха.

Кирил се върна към четири часа. Колкото и да беше потиснат и нервен, миришеше само на бира, чешка естествено. Отпусна се на кушетката, отново мрачно огледа своята неоткрита изложба. Постепенно лицето му се поразведри, той се отпусна. Така го завари и Генка, когато се завърна от работа.

— Как ти се вижда? — запита тя.

— Не знам — отвърна той предпазливо. — Струва ми се, че още не съм готов.

— Нарочно ме ядосваш! — въздъхна тя. — Защото си суетен. И все чакаш да те похваля.

— Ти не хвалиш мен, ти хвалиш себе си.

Да, точно себе си, той го разбираше. Своята упоритост, своите грижи, малките остени, с които го боцкаше по закоравелия от безделие врат. Всекидневно и всекичасно, докато най-сетне влезе в своя коловоз. Теглеше все още неуверено и мрачно своята тежка кола, понякога спираше и измучаваше недоволно. Но картините му бяха спокойни и леки, сам не разбираше откъде извира тая лекота. Може би от самата Генка, която невидима стоеше зад гърба му даже в часовете, които прекарваше в библиотеката. Всички портрети бяха на Генка. Всички фигури и силуети бяха на Генка. Да, разбира се, от нея идваше тая пречистена лекота.

— Щом е така, ще махнеш всички мои портрети от изложбата.

— Не е там работата! — каза той.

— А къде?

— Знам ли как да ти обясня? Всяка картина сама по себе си може би е добра. Но събрани заедно, оставят впечатление за монотонност.

И понеже тя замълча разколебана, побърза да прибави:

— Имам нужда от една централна картина... По-дълбока и по-драматична.

— Имаш такава картина — каза тя.

— Коя?

— Много добре знаеш коя! Кантонът!

Тая картина наистина не приличаше на другите ни по формат, ни като тема. Просто един железопътен кантон, жълт, овехтял, самотен, някъде край безкрайните железни пътища. Няколко умърлушени тополи. Дворна чешма с ръждива помпа. Край линията стоеше млада жена и гледаше след влака, който току-що бе отминал. Лицето ѝ, макар и спокойно, бе неописуемо — толкова много стаени чувства имаше в него.

И ето как се бе родила тая картина. Най-напред бе нарисувал кантона. Просто го бе зърнал случайно на връщане от един риболов. А след това бе прибавил Генка. Веднъж я бе видял изправена край капандурата с тоя израз, който никой на тоя свят не би могъл да му обясни. Скицата, разбира се, не постигна истината, която Генка криеше в себе си. Но когато я прибави към кантона, всичко дойде на мястото си, така плътно и силно, че дори той остана изненадан.

— Може и да си права — измърмори Кирил неохотно. — Ще си помисля...

Най-сетне Вики бе спрял пред една картина и я гледаше с умиление. Картината представляваше два гълъба — умърлушени, отчуждени, кацнали върху изкривена телевизионна антена.

През първия месец Мацан се чувствуваше в новия си дом като изпъден. Тука сутрин не пееха петли, врабците не цвъртяха в прашните клони на дърветата. В замяна на това още в ранни зори започваха да трещят трамвайните колелета, пищяха спирачки, шофьорите дотегливо форсираха моторите си. После всичко се сливаше в един общ грохот, който като придошла река се блъскаше в износените фасади на къщите. Макар че бе роден и израсъл в тоя град, Мацан с учудване разбра, че просто не го е познавал. Тоя грозен шум в началото го изненада, след това просто го съкруши. Той ставаше в тъмно, бързаше да отиде в кухнята. Тя гледаше към задния двор, тук шумът се понасяше. Но затова пък сега кухнята му се струваше негостоприемна. Подът ѝ бе застлан с линолеум, който Дора бършеше по три пъти на ден. Долапите, умивалникът, електрическата печка, хладилникът, дори столчетата край масата блестяха в неприятна болнична белота. Мацан се чувствуваше неудобно тук, сякаш бе дошъл на гости в чужд дом. Жена му го бе научила да си меле кафето в електрическата мелничка, която бръмчеше разярена в ръцете му, да препича хляба си на тостер, да го маже с масло и конфитюр „по френски“, както се изразяваше самата тя. Нямаше никакъв домашен уют в тия технически операции. Пък не дай бог да капне някъде нещо от конфитюра. Трябваше да го бърше с парцали, с парцалчета, дори с крак, докато петънцето изчезне без остатък. Едва тогава си отдъхваше, все още мрачен, с утайки на неприязън в дъното на унизената си душа.

Наистина, за разлика от старата кухня тук имаше голям прозорец, който все още вонеше на безир и бои. Но той непрекъснато бе закрит с пъстро басмено перде, така че все едно че го нямаше. И как да не бъде затворен, като съседният дом си бе опънал гърба само на десетина метра от прозореца. Просто не можеше да отмести пердето, без да зърне някой едър женски задник в мръсен пенъоар, наведен над колелата на печката. Отначало цялата тая лъскава и стерилна обстановка просто му бе непоносима. После започна да свиква с нея, както и с шума. Но досадата си остана дълбоко в него. Колкото и да бе

странно, той бе загубил своя дом, след като го бе получил след толкова мъки и премеждия.

Дора и не подозираше, че е толкова трудно да се купи готов апартамент, от „тухли и керемиди“, в старата част на града. Най-хубавите от тях просто не бяха по кесията им. Всички други бяха заобиколени с коварни клопки — ту някоя скрита ипотека, ту неплатени данъци или пък старите наематели просто нямаха желание да се разделят с удобните си квартири. След като героично премина всички тия препятствия, повече със здрав нюх, отколкото със знание, най-сетне тя успя да намери нещичко. Но това нещичко бе по-скоро някаква ирония на съдбата. Макар и така страстно да мечтаеше да се отскубне от своя квартал, Дора все пак си остана в него, и то на главния му булевард. Самият апартамент бе в окаяно състояние. Но това не стресна Дора, толкова бе изплашена от всичко друго. Изкъртиха дъсчения под, свалиха старата мазилка, извадиха заедно с касите изгнилите прозорци. Сложиха хубав паркет, измазаха, боядисаха всичко с вносен латекс. Доста ги затрудни мокетът, но и мокет намериха. Старата прогнила квартира се превърна едва ли не в бонбониера. И все пак по някакъв непонятен начин си личеше, че апартаментът е стар, това се излъчваше дори през непроницаемия латекс. Но Дора не го виждаше. Тя съвсем се зашемети, като донесоха и новите мебели. Разбира се, всичко това им бе струвало много повече пари, отколкото тя очакваше. Поне двойно повече. Но не изпитаха никакви затруднения — старият Мацан стоеше до тях с широко отворената си кесия. Като че ли нямаше дъно тая кесия — толкова бе щедра. Намери им материали, работници, специалисти — всичко, което им трябваше. Просто ги командуваше от висотата на своето положение. Без латекс може да се мине, ще сложиш тапети, евтини, български. Но със омазан калник не можеш да отидеш никъде. Дора просто не вярваше на очите си — нима може да има толкова свестни братя на тоя свят? Ето че имаше. Макар да не ѝ беше кой знае колко приятно, тя го сподели с мъжа си.

— Той си знае работата! — отвърна Мацан и внезапно се усмихна. — Парите му са пари, няма да ги загуби.

— То се знае, че няма да ги загуби! — отвърна троснато Дора. — Но я се опитай да ги вземеш от друг.

— Сега той има повече нужда от мен... Отколкото аз от него...

Да, наистина бе така — Стария си бе направил добре сметката. Нямаше право да наеме работник. Не можеше да наспогне сам. Стария предложи на брат си една трета от брутния доход. Какво повече? Едната трета за наем и режийни разноски, другото щяха да делят по равно. Мацан и насън не очакваше толкова хубаво предложение. Наистина всички сметки водеше Стария. Знае ли човек как ги води? И какво представляват тия режийни разноски? Не, Мацан не се интересуваше от тия дреболии, това, което получаваше, му се струваше повече от достатъчно.

И един божии ден, в края на пролетта, Мацанови се преместиха в новата си квартира. По тоя случай дадоха богата вечеря, само за най-близките си роднини, разбира се. Дора, която бе измършавяла от грижи и скитания, се съвзе само за няколко дни, цъфна разкошно, като есенна хортензия. Дойдоха сестрите на зълва ѝ и двамата младоженци, които вече никак не приличаха на младоженци. Роза бе напълняла и зажълтяла като круша, зетят, обратно, бе странно измършавял, очите му светеха като на гладно вълче. Старият Мацан бе купил агне от Горни Лозен и сам бе домъкнал с колата си от Брестовица две дамаджани вино по двайсет литра. Ядоха и пиха до насита, като в старите приказки. Тоя път и Дора пийна малко повече, да не говорим за зетя, който гълташе виното като лимонада. Кога бе успял да научи тоя занаят? Или просто го бе поприкрил в дните около сватбата. Стария го поглеждаше благосклонно — ако е зет, да е зет. Само Весето ставаше все по-мрачна, омекналите ѝ бузи увиснаха като на уморено куче. Най-сетне Дора не можа да си удържи любопитството, което безмилостно я чоплеше още от началото на вечерта.

— Какво става с твоята щерка? — запита тя тихичко. — Защо е толкова кисела тая вечер?

— Женска работа! — махна нехайно с ръка Стария. — Все си мисли, че някой ще ѝ открадне мъжа.

Като ги гледаше двамата, Дора си помисли, че тая работа не е толкова невъзможна. Има и такива момичета, хубавата им пролет трае само един сезон. И след това задниците им изведнъж увисват, да не говорим за кожата. Кожата не е божия благодат, иска си грижи и поддържане повече, отколкото за един нов москвич. А Весето нито веднъж не беше дошла при нея в салона, поне да ѝ махнат от лицето черните пъпчици.

— Мъжът си е мъж! — каза тя уклончиво.

— Е, не е чак като твоя мухльо! — съгласи се Стария насмешливо.

Дора замълча. И техният нов семеен живот бе започнал малко странно — разделиха си спалните. Сега имаха две свободни стаи — нямаше да играят хоро в празната. През ум не ѝ мина, че Мацан може да се обиди. Като момиче бе живяла сама в стая, това ѝ се струваше съвсем естествено. Но като забеляза учудена как той изведнъж посърна, тя го погали по бузата.

— Защо, не ти ли харесва? Тъкмо и ти ще спиш по-спокойно, пък и аз. Като се понапиеш — знаеш ли как хъркаш?

Мацан знаеше. Колкото беше по-пиян, толкова по-силно хъркаше. Често се случваше Дора да го побутне с лакът нощем, да му измърмори сънливо в ухото: „Обърни се! Легни си на рамото!“ Лягаше си на рамото, не смееше да мигне с часове. Понякога дори излизаше в кухнята, докато изтрезнее. Това е тъй, разбира се, но все пак не е причина да си разделят стаите. Съпрузите затуй са съпрузи — да спят на едно легло. Неговият баща хъркаше тъй, че керемидите падаха от покрива, но всички си живееха в една стая, никому не идваше наум да се оплаква.

Но тъй или иначе, Мацан се подчини, без да каже думичка повече. Спеше сам, работеше сам. Отначало това го измъчваше. Но след като Стария му наброи в края на първия месец цял куп пари — той изведнъж разбра простата истина: всичко на тоя свят се плаща. На него му плащаха не за труда, а за самотата. Плащаха му за шума, за досадата, за безсмислената работа с чука. С всичко друго се занимаваше брат му, главно с клиентите. Всъщност това беше най-тънката и сложна работа, която изискваше способности на артист. Старият Мацан ги гледаше мрачно — и хората, и колите. Ругаеше ги, пращаше ги по дяволите заради тяхната глупост и лекомислие. Та това е машина, не е ни кон, ни магаре. Пък и магаре да е, пак трябва да внимава човек да не го хвърли в калта.

— Аз съм човек, не съм магьосник! — крещеше той. — Това не е кола, това е крем-пита... Хвърли я в някое дърво и не ме занимавай повече с нея.

Но все пак я преглеждаше, като все тъй ръмжеше и псуваше полугласно. Имаше много опитно око този стар звяр. Веднага

разбираше колко тежка е повредата и колко време и труд ще са нужни, за да се поправи. А още по-добре разбираше колко пари може да оскубе от лекомисления дурак. Приемаше само това, което му е износно. Другите отпращаше безцеремонно, като все тъй ругаше и ръмжеше. Те му се молеха, скимтяха, разтягаха като ластици изтощените си кесии. Но той оставаше непреклонен.

Мацан просто беше намразил тоя голям двор, пълен с изпотрошени коли. Надали на тоя свят има по-безнадеждна гледка от катастрофирал автомобил. Отначало всяка повреда му се струваше непоправима. Не можеше да повярва, че от тая изпомачкана железария ще стане отново капак, покрив или калник. Но ставаше. Виждаше ги как се раждат под ръката му, как се изглаждат формите, как отново добиват своето безукорно фабрично съвършенство. Но това не го радваше. Добре знаеше, че го чака нова, безнадеждна купчина.

Отначало най-много го отвращаваха шумът и трясъкът. Струваше му се, че ще си загуби ума в тая желязна и тенекиена олелия. Колкото повече запушваше ушите си, толкова звуците му се струваха по-тъпи и по-отвратителни. Брат му казваше, че това е вредно. По-добре да оглушееш, отколкото веднъж завинаги да си загубиш нервите или ума. Но сам той добре си чуваше, пък и нервите му си бяха на място. Такъв корав българин наистина трудно можеше да се намери по света. Работеше като вол, пиеше като ламя. За два дни свършваше толкова работа, колкото Мацан за цяла седмица. И не старееше — само погледът му ставаше по-твърд и по-железен. Или поне така го виждаше брат му. И нищо на тоя свят не презираше повече от своите безумни клиенти.

— Това са хора без мозък! — споделяше той с брат си. — А все инженери, адвокати, директори. Как ще управлява цял завод, като един шантав камион не може да задмине като хората.

Но такива разговори ставаха само на чашка, някой неделен ден, когато го викаше у дома, за да си прегледат сметките. Никакви сметки не преглеждаха, Стария му показваше само салдото. Мацан просто се срамуваше да приеме толкова много пари, все му се струваха като харизани. През първите месеци Стария не му удържаше дори заемите за апартамента.

— Взимай, взимай! — мърмореше той сърдито. — Новата къща е като ламя. Знае само да гълта.

Трогнат, Мацан работеше не по осем, а по десет часа на ден, даже и в събота. Колкото и неприятна да беше работата, времето течеше бързо, не го усещаше. Едва когато си изправяше гръбнака, разбираше колко е уморен. През ум не му минаваше да се отбие в някоя кръчма. Нямаше свои кръчми в тая част на града, старите му приятели бяха далече. Пийваше някоя и друга чашка само в дома на брат си. Но сега алкохолът го хващаше много бързо, прибираше се у дома си със съвсем омекнали колене. Добре, че поне можеше да хърка в новата спалня колкото си иска. Връщаше се обикновено към пет часа, но рядко намираще Дора вкъщи. Пристигаше доста по-късно, зачервена и възбудена, със своята вечна пазарска чанта в ръка. Сутрин или следобед, според работната смяна, тя скиташе с часове по магазините на лов за вещи. Не се изморяваше, не падаше духом, не се отчайваше. Винаги успяваше да открие нещичко — особено в културните центрове. Донасяше ту сребърен пепелник, ту лакирана кутия, ту кристална вазичка, ту полилей от ковано желязо, скъпички неща, но и доста красиви. Напълни бюфета с вносен порцелан и сервизи, включително един за руски квас, какъвто през живота си не бе помирисвала. Но затова пък така хубаво и топло грееше с чистите си краски. Когато беше сама, с часове ги разглеждаше, преместваше ги ту тук, ту там, изтръпваше от сладка възбуда при всяко докосване. Сърцето ѝ бе пълно с чувства, които никога преди това не бе изпитвала — любовта към красивите малки нещица. Беше неописуемо горда с находките си, със себе си, с дома си. Макар че бе родена в самото сърце на Коньовица, имаше много добър, вроден вкус, който, разбира се, не можеше да задоволи напълно. Колкото и добре да печелеше сега мъжът ѝ, тя не губеше чувство за мярка. Имаха дългове, трябваше да ги плащат.

Мацан ѝ съчувствуваше, радваше се заедно с нея. През ум не му минаваше, че не харчи според кесията им. Дом се прави веднъж завинаги, здрав е, сръчен е, ще насмогне. Само веднъж се удиви безкрайно, когато Дора донесе вкъщи икона. И то хубава стара икона на Богородица, нарисувана с бои и лак върху дърво без рамка. Наистина не беше съвсем истинска икона, а много изкусна имитация, която тя бе купила от представителния магазин на художниците. Но Мацан, който не разбираше от тия работи, се отпусна смаян на диванчето, покрито с изкуствена тигрова кожа.

— За какво ти е тая икона? Нали не си набожна?

— Това не е икона! — отвърна Дора. — А предмет на изкуството. Поколеба се и добави:

— Сега е модерно!

— Модерно е — звеноводки, а не богородици.

— Не, мерси. Слушай, не може свестен дом без картина. Кажи на твоя художник да ти подари една.

— Не е удобно! — намръщи се Мацан. — Ще се изложи!

— А според мен той ще се зарадва! — отвърна невъзмутимо Дора. — Това е внимание. Пък и картините и без това стоят в килера му... Като на всички други. Кой може да даде триста или петстотин лева за някаква си картина. Ами това е цял гардероб.

— Добре, ще си помисля — измърмори колебливо Мацан. — И без това чакам тия дни да ми се обади.

Но не се обаждаше, макар да бе минала цяла седмица, откакто така случайно се бяха видели. Сега и Мацан ходеше доста рядко на риба. Нещо ставаше с него, по-скоро с нервите му. Вече нямаше сили да чака с часове на опашки за автобуса, да товари раници, сакове, кошчета, вонящия на риба живарник. По едно време си помисли, че е намерил сгодата. Просто наемаше такси, което го стоварваше, където си иска — направо край заливчето, което предварително си бе избрал за риболова. Така че, като хванеше няколко бели риби, излизаха по два-три лева парчето.

Не, не беше работата в парите. Все му се струваше, че не е много редно обикновен работник да се мъкне с такси до язовира. Дълбоко в себе си все още не искаше да се признае за частник. Дано поне Кирил се обади, с него е по-друго, по-интелигентно е.

А рибите в язовира ги чакаха. Беше хубава, спокойна есен, но малко хладничка. Рибите бяха потеглили от своите дълбоки студени води към по-топлите брегове. Идваше зима, инстинктите ги теглеха упорито към по-светлата вода, към храната. И към гибелта, разбира се.

Все по-трудно заспиваше нощем. За да се разсее, мъчеше се да си припомни някои приятни неща от своя беден живот, който така търпеливо и добросъвестно бе преживял. Спомняше си детски игри, светулки, плитките вирчета на Владайската река, в която през лятото се къпеха. Спомняше си всички хубави риби, които бе извадил през живота си — не само рибите, бреговете, облаците, дърветата, отразени в зеленикавата вода. С най-голяма мъка си спомняше мръсната квартална кръчма, в която се отбиваха понякога след работа. Особено в ония най-лоши дни, студените, малко преди да паднат първите снегове. Гушеха се един до друг край масата, коравите им дрехи шумяха в тишината, замирисваше на карбид. Мацан разтваряше пакета с риба. Просто разгъваше пред очите им този мръсен, мазен пакет. Сулки, кленчета, мренки, които все още излъчваха слабата си топлинка. Нищо особено не правеха, само гълтаха от време на време разреденото вино и разговаряха. Вече не помнеше самите разговори, важното беше, че разговаряха, разговаряха, докато се стоплят съвсем. Понякога му се струваше в тия нощи, че едва ли има нещо по-хубаво на този свят от спокойните, празни разговори на мъже, които си почиват след тежкия труд.

Сънищата му ставаха все по-тъмни. Тъмни градове, тъмни непознати улици, по които бродеше пипнешком. Стръскаше се насън, събуждаше се уплашен. Протягаше ръка да докосне жена си, но не докосваше нищо. Сутрин пътуваше омекнал и безчувствен по трамваите, душата му бе празна, всичко в нея бе изсмукано от среднощните мисли и сънища. И в грозния двор, пълен с изпотрошени коли, отново плътно, като длан, го притискаше пустотата.

Веднъж дори се стресна, когато някой го докосна по рамото. В този двор, изпълнен с призраци, никой никого не докосваше. Щом повдигна глава, веднага зърна познато лице. Наистина, стори му се малко унило и заслабнало, но все пак бе познато — Карев, кумът, който бе венчал братовата му дъщеря. Кумът не го позна веднага. После лицето му за миг се озари, но каза сопнато:

- Ти какво търсиш тук?  
— Ами какво — работя! — измърмори недоволно Мацан.  
— Нали си имаше работа?  
— Тя е дълга за разказване... Ами тебе какво те води при нас?  
— Търся брат ти...

Но старият Мацан изобщо не се бе появявал в работилницата тоя следобед. Наистина рядко се случваше, но все пак се случваше. Обикновено идваше едва на другия ден, син-морав, с кървави очи, пресипнал. Изгрухтяваше нещо по адрес на всевишния, после веднага се затваряше в покритата работилница. И звуците отново се раждаха там — по-силни, по-яръсти, сякаш не кълцаше желязото, а главите на своите безумни клиенти.

— Нещо да си пострадал? — запита Мацан.

— Дребна работа — отвърна кумът и показа колата, която бе спряла точно пред входа.

И Мацан я погледна. Наистина нищо особено, само предният десен калник бе смазан, фарът му стърчеше ококорен, като избито око.

— Някакъв хаймана — започна неохотно кумът. — Знаеш как стават тия работи.

— Знам, знам — за пръв път се усмихна Мацан.

— Ще я оправяш ли?

— Ще я оправя, разбира се. Да ти кажа правото, поръчки приема само брат ми. Но щом е за тебе, все едно че е за мен.

Но кумът не го слушаше. Той гледаше с пусто лице окаения двор, мълчеше. Едва сега Мацан забеляза поизбелялата траурна лентичка на ревера му.

— Слушай, я зарежи тая работа! — каза кумът. — Върви да пием по една бира.

И като забеляза стреснатото лице на Мацан, добави малко нетърпеливо.

— Върви, върви!... Тая работа няма да ти избяга.

Мацан измърмори нещо, но се помъкна към малката барачка, където пазеше вещите си. Когато най-сетне излезе оттам със сладкото предусещане за свобода, кумът бе приседнал на една от дървените подложки и все така безцелно зяпаше пред себе си. Сухото му лице като че ли бе изцедено и от последната капка надеждица. Като приближи, Мацан все пак намери кураж да запита:

— Май че е станало нещо у вас?

— Жена ми почина — отвърна тихо Карев. — Скоро — преди два месеца. Но за това друг път ще говорим.

Седнаха в колата, кумът небрежно потегли.

— Сега разкажи как стана. Те ли те изпъдиха? Или ти им избяга?

— И едното, и другото — каза уклончиво Мацан.

Докато разкаже половината от историята, пристигнаха до Горублянското ханче. Бяха подранили малко, дебелокраки момичета в жълти престилки все още застилаха масите. Седнаха навън, под навеса, магистралата пред тях ги заливаше с бензиновите си изпарения. Така, захлупени от нагорещения покрив, те известно време потиснато мълчаха.

— Разказвай, разказвай! — подкани го отново Карев.

И Мацан му разказа цялата история, включително и последния си разговор с директора. Гостът слушаше внимателно и все пак някак безучастно, не можеше да се разбере как възприема тая глупава история. Едва когато Мацан свърши, той каза неохотно:

— Правилно си постъпил... Макар че ще съжаляваш някой ден. Ако си човек, разбира се.

— Защо да съжалявам?

— Защото държавата ще ви глътне някой ден. Като се посъвземе.

— И нищо няма да спечели от тая работа. Кой е луд да върти по цял ден чука?

— Сигурно е тъй. И пак ще ви глътне.

— От инат? — попита Мацан неприязнено.

— Не от инат. От принципи. Или от невежество — все едно. Пък да ви кажа право, и вие сте си виновни. Твоят брат скубе клиентите, както се скубят попарени с вряла вода кокошки. Нима според теб това е човешко? Да приклешиш човека, като е в нужда.

— Щом имат коли, не са чак в толкова голяма нужда — каза Мацан. — Аз нямам кола. Защо да имам? Като въртя чука по цял ден? А ония се разхождат с чантите.

— Да, тука си прав — призна кумът неохотно.

Най-сетне едно от жълтите момичета дойде при масата им. Карев поръча две бири. След като то отново хлътна в сумрачната хладина на заведението, Карев неохотно продължи.

— Слушай, ще ти кажа какво ще стане с тебе... Ще чукаш година, две, пет, докато съвсем се очукаш. Сам себе си, искам да кажа. Ще се огладиш хубаво, равно, без ръбче. После Стария ще те пастира и ще ти тегли една боя... Ще заприличаш и ти на калник — лъскав, гладичък, съвсем като фабричен.

Говореше спокойно, равно, в гласа му нямаше ни укор, ни съжаление.

— Може и тъй да е — отвърна Мацан намръщен. — А какво ще стане, като отида в държавен сервиз? Работата си е работа... И тук, и там все трябва да въртиш чука.

— Не е същото! — каза кумът.

— Защо да не е същото?

— Първо — всяка работа е различна. Друго е да лееш карбид. Или да вадиш картофи. Или да чукаш калници. А представи си, че си поет например. Какво има в душата ти? Песни... А в твоята?... Шум, дандания.

— Всеки не може да съчинява песни.

— Вярно е... Но има и нещо друго — при това много важно. Как влиза работата в теб, какво остава там. И как излиза.

— Да ти кажа правото — не ми е ясно.

— Знам — отвърна неохотно кумът. — И не само на теб. Затова ще ти задам един съвсем прост въпрос. Ти за какво работиш?

— Ами да си вадя хляба, разбира се.

— Ето, там е цялата работа! — отвърна кумът доволен и за пръв път угасналото му лице малко се оживи. — Влиза интерес, излиза полза. А в тебе какво остава? Умора, отегчение.

— Ами това е естествено.

Мацан мълчеше. В душата му имаше смут, който сам не разбираше.

— Сега ще ти задам още един въпрос! — продължаваше неумолимо Карев. — Когато дойдох при теб, ти чукаше някакъв калник. Утре ще чукаш моя калник. Все едно ли ти е чий калник чукаш? Не ти е все едно, разбира се. Защо? Ами много просто защо. Ние сме приятели, близки... На теб ще ти бъде приятно да ми послужиш. Човек не може и не бива да блъска само за себе си. То е противно, то изкривява душата.

Мацан го гледаше едва ли не зяпнал — така хубаво приказваше тоя невзрачен човечец. Сега дори не мислеше за смисъла на всички думи.

— Знам какво ще ми кажеш — продължи той. — Всеки човек не може да ти бъде приятел. Пък и надали заслужава. Така е, разбира се. Но ти си спомни какво те крепеше, докато работеше в карбидната фабрика. Много добре си спомни. И тогава може би сам всичко ще разбереш.

Тръгнаха си малко преди да се стъмни — да не стане нужда да палят фарове. Оставиха колата в двора, Мацан заключи всички врати, после взеха трамвая. Седяха отпуснати на коравите си места, мълчаха. Навън в мрака бягаха черните стволоче на боровата гора. После кумът внезапно каза:

— Жена ти е корав човек... Със силен корен. Ако стане нужда, на гръб ще те пренесе.

— Няма да стане! — отвърна Мацан обидено.

— Човек не бива да казва голяма дума. Ние сме по-слаби от тях, Мацане. Колкото по-добри, толкова по-слаби.

Помисли малко и добави с едва чути глас.

— Няма нищо по-страшно за един мъж от това — да умре жена му... По-хубаво е да не ги преживяваме. Поне по-лесно е...

Като си пристигна вкъщи, го чакаше мъничка изненада. Дора, в смешно японско кимоно, бе вперила в телевизора малко късогледите си очи. И без да отмести поглед от екранчето, измърмори снизходително.

— Обади се твоят художник... Ще дойде утре в шест да те вземе за риба.

— Утре — запита Мацан учуден. — Утре е работен ден.

— Върви, върви! Аз ще те оправя пред брат ти.

— Как ще ме оправяш?

— Знам как.

И понеже Мацан все още се колебаеше, разкъсван от противоречиви чувства, тя прибави:

— Върви, като ти казвам! Трябва малко да си починеш. Тая година не си вземал никакъв отпуск.

Наистина беше така. Пък и от кого да вземе отпуск — от брат си? Но Дора много добре знаеше — мъжът не е магаре. Току-виж, че

работата му опротивее и тръгне назад. По-малък е рискът, ако му опротивее тя самата. Остави го да си почине, докато не е спрял и разритал. Магаретата обикновено правят тия неща на моста. Никога досега Дора не бе мислила по тия въпроси, но това знание съществуваше в нея, сякаш се бе родила с него. Или го бе наследила от майка си заедно с пъпната връв.

— Ами добре — каза той с облекчение. — Работата няма да ми избяга.

Дора отново се отдаде на телевизора, макар че даваха някакъв детски филм. Разбира се, че е тъй, само тъпите жени оставят мъжете си без капка радост. Оглавник трябва да има, но все пак широкичък — да може поне да си завърти врата.

Мацан спа зле тая нощ — главно от притеснение.

Не мислеше толкова за брат си. Братът си е брат, ще се разберат някак. Но беше обещал на Карев да му оправи калника. За него всяко обещание беше закон, даже по-лошо — бесило. Такива хора вече май нямаше по света. И все пак бе останал поне един. Сутринта стана много рано, грижливо приготви такъмите си и тихичко се измъкна. Утрото го посрещна — розово като папагал. Но духаше южен вятър, доста силен и поривист. В такова време — мислеше Мацан — се лови или много, или нищо. В края на краищата в тоя свят няма по-загадъчни животни от рибите. Като че ли окото им е все в барометъра. И изобщо не кълват, ако случайно не им съвпаднат изобарите. Или пък вятърът духа не тъй, както е записано в джобното им тефтерче. Кирил пристигна след няколко минути, свеж, обръснат, в отлично настроение. Може би пък наистина бе престанал да пиянствува, колкото да изглеждаше невероятно.

— Хайде, генерале! — обади се Кирил шеговито. — Тоя път ти ще командуваш. Къде ще ходим?

— На язовира! — отвърна сериозно Мацан. — При дигите! Да ни духа вятърът откъм гърба.

Колата потегли някак весело, понесе се бързо по все още пустите софийски улици. На вид Кирил караше малко небрежно и отпуснато, но Мацан много добре знаеше колко е внимателен. Откакто ходеха заедно на риба — трезвен, пиян, — досега бе сгазил само една кокошка, и то сляпа с едното око. Като излязоха из града, Кирил шеговито попита:

— Мацане, как върви любовта?

— Любовта ли? Каква любов?

— Ами нали имаш телефон? За какво ти е тоя телефон, ако нямаш любовница?

Любовница. Още от момчешки години тая дума му звучеше грозно и неприлично. Любовница — това е нещо непорядъчно и развратно. Като метреса например. Като работеше в табашката фабрика, неговият господар наистина имаше и телефон, и метреса. Показаха му я веднъж на улицата — едра, розова, загладена като младо слонче. Изглеждаше около трийсет годишна, макар че оня дъртак приближаваше шейсетте. На едрия ѝ бюст бе положен като на възглавничка масивен златен кръст, почти владишки.

— Сега по колко вадиш? — продължи да го инквизира Кирил.

— Ами пет-шестстотин — отвърна Мацан и лекичко се изчерви.

Всъщност печелеше повечко, но го досрамя да си признае. Неприятното усещане за лъжа го захлупи като грамадна, потна шапка. Но Кирил, както винаги, нищо не забеляза.

— Ами добре е — каза той. — Ще стигнат и за телефон, и за любовница.

— Ами твоята сега каква ти е? — засече го внезапно Мацан.

— Моята е приятелка! — засмя се Кирил. — Загубена работа...

Но като стигнаха горе, на езерото, едва не съжалиха, че изобщо са тръгнали. Откъм Самоков като из фуния духаше такъв бурен вятър, че мигновено отнесе брезентовите им рибарски шапки. След като ги настигнаха, Мацан унило измърмори:

— Нищо няма да стане...

— Не се знае — отвърна Кирил. — Рибата си е риба. Ако хванем нещо, ще бъде много едро.

Как да е, хвърлиха стръвта на тежко. Силният вятър я отнесе в най-големите дълбини. Но да закрепят рибарските си пръчки на стойките беше, кажи-речи, невъзможно и безсмислено. Оставиха ги направо на земята, по-далечко от брега, само поразхлабиха авансите. Спокойното езеро, така сито и улегнало, сега бучеше и се пенявеше като море. Беше глупаво да висят тука на брега и да си държат с две ръце шапките. Върнаха се обратно в колата, разположиха се удобно на задното седалище.

— Имам малко гроздова! — предложи Кирил. — Тука е, в раницата.

— Не ща — отвърна Мацан.

— Само глътчица... Колкото да си развържем езиците... Иначе ще умрем от скука.

Каквото и да е, от тоя човек няма спасение. Ако се заинати, може да напие и апостол Павел. Мацан опъна съвсем малка глътчица и се закашля. В началото винаги е така.

— Хайде сега разкажи! — обади се Кирил шеговито. — Искам да разбера как дребната собственост стихийно ражда капитализъм.

За втори път в едно денонощие Мацан трябваше да разкаже своята одисея. Но сега я разказа много по-гладко и хубаво. Усещаше, че го разказва на приятел, който ще разбере неговите мъки и съмнения. Но се излъга, разбира се.

— Сега ще ми кажеш най-честно — кой взима по-скъпо? — запита накрая Кирил. — Вие или сервизът?

— Ние взимаме малко по-скъпо — отвърна Мацан. — Но работим много по-качествено. И главно — по-бързо. Според теб, защо хората идват при нас? Защото не си правят сметката?

— Да, тъй е, разбира се, прав си! — измърмори Кирил. — И все пак има нещо много нередно. Ти получаваш пет-шестстотин. А онзи от сервиза — сто-двеста. Това според теб справедливо ли е?

— Ние сме майстори! — каза Мацан намръщено. — А ония и чираци не са. Да оставим настрана, че и те здравата скубят. Ако не им пуснеш нещо в джобчето, ще си търсиш колата след три месеца. Или след три години.

Да, отговорът си е отговор. Трябваше сега да го обмисли.

— Мацане, не е в самите пари работата. Но ти си бил цял живот добър и честен работник. А сега не ти ли е малко чоглаво? Да живееш на гърба на другите. Които са в беда, на всичко отгоре.

Мацан притеснено отпи от бутилката. Тоя път много по-голяма, много по-ядосана глътка.

— Хайде да говорим честно! — каза той. — Ти какъв си? Художник, казваш. Да речем, че е вярно. Кажи ми сега, сам ли работиш? Или в държавен сервиз?

— То е друго.

— Какво му е другото? Нарисуваш картината, както ти сам можеш и знаеш. Сложиш цена, продаваш... Ами това си е търговия, като всяка търговия. И то частна.

Кирил и насън не очакваше този удар. Сега трябваше да се съвземе малко, иначе го чакаше неизбежен туш на тепиха, който сам му беше предложил.

— Има голяма разлика — започна той малко неуверено. — Рисуването е творчество! А картината е изкуство. То принадлежи на всички. Музеите са пълни с картини, всеки може да ги гледа безплатно.

— И все пак са ги купили от художници. И то с пари.

— Парите не са най-важното! — отвърна Кирил с досада. — Тая година съм нарисувал около двайсет картини. И не съм продал нито една. Може да стане тъй — никога да не ги продам.

Мацан го гледаше с нескрито любопитство.

— А тогава от какво живееш?

— От приложна работа.

— Значи, пак се връщаме на старото място — отвърна Мацан. — Така или иначе, продаваш нещо. И то на частно.

До обед имаха само два удара. И двата пъти повлякоха големи риби, но близо до брега и двете се откачиха. Тъй е, когато времето е неспокойно, и рибата е неспокойна и предпазлива. Налапва живата стръв, държи я в устата си, но не гълта. И само я отваря, като разбере, че работите не вървят добре.

— Ами да си вървим тогава! — каза Кирил ядосан. — И без това тоя вятър ми наду главата.

— А може пък да утихне — въздъхна с последна надежда Мацан.

— Не утихва, а се усилва. По-добре да отидем в ханчето. Ще хапнем и ще си поприказваме като хората. Пък ако утихне, ще се върнем.

Вятър — ще се върнат — мислеше Мацан тъжно, докато прибираше своите въдици. — Влезеш ли с тоя човек в ханчето, няма излизане. А тука рибата си е риба. Колкото и да е хитра, хората са по-умни от нея. Ще намерят начин да я надхитрят.

Докато вятърът ги люшкаташе по брега като мокро пране, как да е успяха да приберат такъмите. На паркинга пред ханчето, обикновено претъпкано от тежки товарни коли, сега имаше само две лади, тъй че навярно щяха да намерят свободни места. Но като влязоха в ханчето,

Кирил едва не се стъписа. Вътре се носеше пресипнал рев на дете, толкова мощен, сякаш излизаше от десет гърла едновременно. Никой на неговата маса не му обръщаше внимание, сякаш изобщо не го чуваха. Двамата с Мацан седнаха в най-отдалечения ъгъл, но и това не помогна. Детето си ревеше, тия около него си обядваха, така дълбоко впадени в яденето, че дори земетресение не би ги стреснало. По средата на трапезата бе седнал много едър мъж с яка, посивяла коса, навярно домовладиката. Беше облечен в износен син анцуг, силните му крака, къси и малко криви, бяха като вкопани в пода. Три едри жени дъвчеха мощно салата от краставици, бюстовете им стърчаха като бастиони срещу изплашената гостилница. Комплекът се попълваше от двама млади хора, доста невзрачни. Момченцето бе съвсем достойно за своя забележителен дядо. Същото масивно лице, същите къси крака, същия врат. Ревеше мощно, но без усилие, в очите му нямаше ни срѣдня, ни обида. Не ревеше, а просто застъпваше правата си, тъй като пред него нямаше никакво ядене. Навярно изтърпяваше наказанието си за някаква лудория. Като видя, че и Мацан се зазяпа в тях, Кирил каза:

— Мацане, ще ти задам една малка гатанка. Възрастният мъж според теб каква професия има?

Мацан го поогледа, после отвърна уверено:

— Според мен директор.

— Вижда се, че си патил от директори — усмихна се Кирил. — И какъв директор? На гимназия?

— В никакъв случай! Да речем, на мебелна фабрика. Или на фуражен завод. А ти как мислиш?

— Аз ли? За мен е чиста проба доставчик. Или най-малко магазинер. Виж как се е впил, не можеш да го помръднеш.

— Не е доставчик — отвърна все така уверено Мацан. — Доставчиците не се разхождат с лади. Тоя сигурно се връща от вилата си. Доставчиците са като хлебарките — крадат и се крият из цепките.

Точно по това време дойде келнерът. В ръцете си носеше две големи пияти, препълнени с тлъсти свински шишчета, кюфтета, кебапчета. Бяха още топли, изпускаха лека парица. Цялата им група като по команда се пооблиза. И след малко започнаха без подкана голямото ядене. Ядяха, както момченцето плачеше — спокойно, делово, без никакво видимо напрежение. И в същото време ядяха

мощно, челюстите им захапваха яко и безотказно като челюстите на багер. Не бързаха да гълтат, дъвчеха равномерно и точно като автоматични машини. Имаше нещо извечно в това ядене, сякаш никога не бяха започвали и никога нямаше да свършат.

— Боже господи! — измърмори Кирил. — Имам чувството, че както са почнали, ще изядат планетата. Или поне цялата мебелна фабрика.

— Мислиш лъжа ли е? — отвърна мрачно Мацан.

А детето продължаваше все тъй да реве. Тогава Кирил най-сетне загуби търпение, грабна своята чинийка с три скромни кебапчета и като прекоси цялото заведение, нервно я тръсна пред самото момче. Келнерът, който мъкнеше цяла батарея швепсове, го погледна с признателност. Не стана нищо особено, никой не го погледна, не му каза ни дума, сякаш бе от прислугата. В ханчето изведнъж настана благословена тишина. И спокойствие. Само челюстите все тъй безотказно дъвчеха. Туй продължи, докато изпоядоха всичко до последната троха. И си тръгнаха. Но една от жените се върна от прага, доизпи швепса си и отново потегли. Колите забръмчаха и изчезнаха зад зелената завеса на акациите.

— Като бях дете — започна Кирил, — всяко лято ходех при дядо на село. Стара къщица, още от турско, цялата дървена. Повече от стогодишна. Като всяко дете, оттам са най-хубавите ми спомени. И най-лошите. Дървениците най-напред. Но с тях като че ли посвикнах. И дървесинните червеи. Знаеш ли какво е дървесинен червей? Ти си градски човек, отде ще знаеш. Пък и аз не знам. Или по-точно не съм ги виждал с очите си. Но по цяла нощ ги слушах как гризат дървенията. Не знам защо, но се страхувах от тях, с часове не смеех да заспя. Както стържеха с железните си челюсти, струваше ми се, че са големи колкото мишки. И щом заспя, ще изскочат отнякъде и жив ще ме изпоядат. Цяла нощ не спираха, все гризяха, гризяха. Изпоядоха всичко, подпорни греди, долапи, тавани. Като дойде време да съборят къщата, само я бутнаха и тя рухна. Превърна се едва ли не в прахоляк, толкова в нея всичко беше изгризано. Да поръчам ли още по една?

— Не са ли много?

— Ядосан съм. И мен нещо започна да ме гризе отвътре.

С крайчеца на окото си Кирил видя, че пред ханчето спря хубава спортна кола, порше навярно. Такива по принцип не спираха пред това

заведение, но тая спря, фронтално към вратата, така че видя нейния чуждестранен номер. След малко вратата на ханчето се отвори, на прага се появи хубаво русо момиче, много елегантно облечено. Беше малко нисичка, стройна, но в никакъв случай не мършава. Малко повече грим и едно яркочервено фишу на шията — това бяха май единствените неща, които донякъде я компрометираха. Двама мъже не в първа младост, с добре причесани коси и гладки бузи, се появиха внезапно зад гърба ѝ. Бяха чужденци, немци навярно, това личеше по прекалено взискателната им външност. И двамата недоверчиво поглеждаха към ханчето, сякаш бяха попаднали тук по погрешка. Навярно бяха очаквали да видят всичко, само не тая доста мизерничка обстановка.

— Влезте, влезте, господа! — каза момичето свободно на немски. — Това е истинско народно заведение.

И понеже двамата сякаш все още се колебаеха, тя прибави шеговито.

— Щом съм ви довела аз, няма да съжалявате. Водката си е водка като навсякъде. А скарата е съвсем истинска — на дървени въглища.

На помощ ѝ се притече келнерът, който, изглежда, я познаваше.

— Спасе, няма да ме излагаш... Веднага смени покривката. Имаш ли агнешко месо?

— За вас винаги.

— Дреболии?

— Каквото поискате.

— Можеш предварително да си пишеш десет лева бакшиш. Или двайсет. Хич няма да забележат! Но ще ни направиш скара, каквато досега не си правил. Нарочно съм ги довела тук — да им покажем нещо.

Двамата чужденци все още оглеждаха обстановката. Докато Спас сменяше ловко изпоцапаната покривка с нова, изгладена, погледът на момичето попадна случайно на масата, край която се подвизаваха двамата риболовци. В миг зениците ѝ сякаш се поразшириха, тя възкликна радостно:

— Бате Митко!... Боже, откога не съм те виждала!

Мацан я гледаше с недоумение.

— Чори, ти ли си? — попита той най-сетне.

— Ами кой?

— Боже, защo си руса? Нямаше да те позная, ако не се беше обадила.

— Това е перука, глупчо.

С рязък момчешки жест тя свали перуката си и разтърси глава, за да оправи сплъстените къдри на истинската си коса. И видът ѝ в този миг бе съвсем момчешки.

— Слушай, да се обадя само на моите... Сега ще дойда.

Тя се изправи пред гостите, които все още седяха като изваяни на неудобните си столове.

— Това е как се казваше? — чичо ми! — излъга тя хладнокръвно. — Брат на баща ми. Извинете, ще се върна след малко.

И седна край Мацан, като го зяпаше с блестящите си очи.

— Боже, ти си се подмладил! — бърбореше тя, като поглеждаше от време на време бегло и към художника. — Кажи ми, как ги правиш тия работи?

— Това Ери ли е? — прекъсна я малко недружелюбно Мацан.

— Не е Ери. Той си отиде, нещастният, като отровен. Скъса с България, със сделките. Нямаше как — неговата жена му поставила ултиматум. Там не е като у нас — да си захвърлиш като парцал жената, щом ти омръзне. Ако се разведе, трябва да ѝ плаща огромна издръжка. Ери не е беден, разбира се. Но не му е по кесията да издържа две къщи.

— А тия?

— Те са негови приятели. Този по-пълничкият е рекламен директор на тяхната фирма, много възпитан човек. Ери не ме е забравил, знаеш ли какво хубаво зимно палто ми е изпратил? Тъй че трябва да бъда любезна с тях.

— А за какво си сложила тая перука?

— Професията го изисква.

— Каква професия?

— Ти май че нищо не знаеш. Има-няма месец след като си отиде, мене все пак ме уволниха. И по-добре. Отначало бях сервитьорка в дневния бар на „Европа Палас“. А сега съм барманка на нощния! — Тя отново нахлупи небрежно като шапка перуката, която досега държеше в ръката си. — Прилича ли ми? При нас в хотела идват все едни рунтави ориенталци, имат слабост към русите. Та затова.

— Ти държиш ли да те харесват?

— Глупости! — каза тя. — Но нали трябва да върви търговията. Плащат ми за това.

Чори отново погледна към Кирил и се усмихна.

— Имаш много симпатичен приятел — каза тя внезапно. — Какъв е?

— Художник. Запознайте се.

Те протегнаха ръце над масата.

— Трябва да ми доведете Мацан в бара — каза тя. — Сам той никога няма да се реши да дойде. Имам много хубаво уиски, дванайсетгодишно. Пазя го само за много добри приятели.

След малко тя се върна при своите двама швейцарски приятели, които се бяха поотпуснали. Водката си е водка, както бе казала Чори, където и да я пиеш, все си е хубава.

— Откъде познаваш това момиче? — попита учуден Кирил.

— Не разбра ли? Работеше при нас в завода.

Мацан му разказа още веднъж тоя последен забележителен ден в карбидната фабрика. Но сега главно действащо лице бе Чори. Когато най-сетне той свърши, Кирил каза замислено:

— Тя те харесва.

— Как тъй харесва? — запита Мацан обидено.

— Просто тъй — харесва те. Ако нямаш нищо против, разбира се.

— Глупости приказваш. Не виждаш ли, че на възраст ми е като дъщеря.

— Сега това е модерно, младите момичета харесват по-възрастни. Повече знаят за любовта, по-щедри са. А ако нямат пари, поне имат характер. Какво могат да чакат от тия млади калтаци, освен да им измъкнат нещо от малките портмонета.

— Чори е свястно момиче — каза Мацан строго. — Не е по мъничките аванти.

— Е, да, кожено палто не може да купи кой да е калтак. И не виждаш ли сега с каква компания е седнала? Ако не друго, поне са солидни и възпитани.

Мацан ги погледна скрито. Да, наистина — сигурно са възпитани. Но и лакоми в същото време. Много добре забеляза как святкат воднистите им очи. В края на краищата там, където е бил

техният приятел, защо да не бъдат и те? Но той бързо изгони тая мисъл от главата си.

— Кажи ми, Мацане, изневерявал ли си някога на жена си?

— Никога! — отвърна Мацан. — Дори такава мисъл не ми е минавала през главата.

— Добре, хубаво. Но обясни ми, защо?

— Как защо? — погледна го Мацан с недоумение. — Ами тя си е жена на място — хубава, образована. Ти нея питай, тя какво е намерила в мен.

— И това съм се питал. Значи наистина има нещо, което жените харесват в теб...

— Хич не съм забелязал — каза Мацан искрено. — Ако ти кажа, че съм имал само една жена в живота си, може и да не повярваш. Не че съм чак толкова смотан. Но такъв е бил животът ми.

Кирил се замисли.

— Добре, разкажи ми тогава как се ожени... Как се запознахте, как стана?

И за свое учудване Мацан разказа. Никога през своя живот той не бе отварял пред никого ни дума за жена си. Никога не се бе оплаквал, никога не бе я прехвалвал несправедливо. Но той много добре помнеше какво се бе случило всъщност. За какво го бе предпочела пред другите. Само едно не знаеше и не разбираше — обикнала ли го бе след това истински? Или всичко се бе превърнало в обикновен семеен навик, много порядъчен, много честен от двете страни. И все пак навик. Тоя мършав художник беше умен и честен, може би той щеше да му обясни истината.

И му разказа всичко. Започна от побеснелия нерез и завърши с първата брачна нощ. Вадеше всеки най-малък спомен от дълбините на душата си, като от стар сандък, в който се пазят най-скъпите семейни реликви — от пъпната връв до сватбеното венче. Сам се учудваше колко те са свежи, чисти и недокоснати, като че ли всичко се бе случило само преди няколко дни. Разказваше спокойно, малко глухо, през цялото време не посмя да вдигне глава към своя приятел. Ако го бяха накарали да се съблече съвсем гол тук, в ханчето, едва ли би почувствувал по-голям свян или стеснение. И все пак силно и страстно усещаше, че трябва да го разкаже. Беше длъжен да отвори най-сетне тая навеки заключена врата, през която никой никога не бе влизал,

дори самият той. Може би вътре живееше някаква тайна или някакво чудо, което щеше да разбере за пръв път.

Когато най-сетне свърши, настана дълго мълчание. И ханчето бе останало съвсем празно, дори Чори и нейните пътници бяха отлетели с луксозната си кола. На излизане тя му бе кимнала любезно и свойски, но той не я забеляза. През цялото време беше неспособен да забележи нищо извън себе си.

— Боже, каква история! — измърмори Кирил съвсем тихичко.

Мацан все тъй гледаше, потиснат, в чашата си.

— А според тебе, когато се оженихме, тя дали ме е обичала? — попита най-сетне той.

— Тя винаги те е обичала — отвърна Кирил неохотно. — Още от дете, та докрай. По някакъв свой женски начин, който ние с теб двамата не можем да разберем. И не само ние двамата. Всеки мъж... Но никога не е била влюбена в тебе, дори за две секунди.

— Да, тъй си и мислех — каза Мацан горчиво.

— Това не е чудно! — продължи Кирил. — Бих казал, че е естествено. Та тя е преживяла преди това много силна, почти невероятна за нея любов. Жените не са като нас, те не могат да се влюбват всяка минута. Странното тук е друго. Странното е, че ти сам не си бил влюбен в нея ни за секунда.

Мацан за пръв път повдигна глава. Видът на неговия приятел беше необикновено сериозен. Никога не го бе виждал така сериозен през годините, в които се познаваха.

— Това не е вярно — отвърна той и в същия миг почувствува някаква огромна пустота в сърцето си.

— Вярно е — отвърна Кирил тоя път с много по-спокоен и сигурен глас. — Нито за миг... Ти си я обожавал, да речем... Ти си се прекланял пред нея. Смятал си я за нещо безкрайно по-съвършено от теб. Както и другите момчета от квартала. Но това не е любов, любовта е нещо много човешко.

Мацан мълчеше. Всяка дума го удряше като с длан през гърлото.

— Разбираш ли ме? — продължи Кирил. — Човешко, не божествено. И винаги е спонтанно и взаимно. Любовта идва като вихрушка, грабва те и те отнася нанякъде. Тя е и щастие, и нещастие едновременно. Зависи откъде ще я видиш. Но според мен човек, който

не е изпитвал такава любов, е душевно сакат човек. Все едно че не се е родил или не е съществувал.

— А според теб защо съм се оженил за нея?

— От съжаление! — отвърна той просто.

— От съжаление? — не повярва Мацан на ушите си.

— Да, колкото да изглежда невероятно! От човешка доброта и от милост. Сигурно сте живели добре след това. Но любов никога не е имало...

— Ти бил ли си влюбен в жена си?

— Разбира се — отвърна веднага Кирил. — И то много.

— А тогава защо се разделихте?

— Защо ли? Ще ти кажа защо. Любовта е най-бурната и най-слаба връзка между хората. Когато се оженихме, тя беше вече свършила. Може би направих прекалено големи жертви за нея. Много пъти трябваше да погазя моята най-простичка човешка съвест. Дори не съвест — съчувствие, отговорност, обикновена човешка доброта.

Тоя път Мацан не го разбра, тия думи му се сториха малко измислени. Нищо не може да сломи едно голямо чувство, мислеше той. Дори неговото, което, както се разбра, навярно не е било съвсем истинско.

— В тоя случай тя тебе е оцетила, не ти нея — продължи Кирил безмилостно. — Тя е преживяла своето чувство, ти — не. Така зле го е преживяла, че просто се е отвортила от него...

Келнерът донесе две нови чашки. Мацан дори не бе забелязал кога и как ги е поръчал. Кирил взе нервно своята и я изпразни едва ли не на един дъх. Все още се чувствуваше много възбуден, повече от своите мисли, отколкото от това, което в действителност се бе случило.

— И още една груба грешка е направила твоята жена. Може би най-фаталната! Защо се е крила от тебе?

— Ами това поне е толкова ясно! — отвърна Мацан. — Беше така наранена и изпокъсана... С тия шевове... Тя просто се е срамувала, срамува се и досега.

— Не, не се е срамувала! Жената няма срам. По природа, искам да кажа, не по култура и възпитание. Жените са много по-естествени от нас, не се ловят така лесно за всяка измишльотина на морала. Не, не го е направила от свян. А от егоизъм. Просто не е искала да накърни

своето самочувствие за съвършенство. Макар и физическо. Пък и не е имала за какво друго да се залови.

Тоя път Мацан го разбра много добре.

— А според теб и това ли не е човешко?

— Не е, разбира се... Боже мой, само като си го представя. Ами ти навярно си единственият човек на тоя свят. Ще си умреш с отворени очи, глупако. Или пък природата някой ден ще ти отмъсти.

— Вече е късно — измърмори Мацан.

— Виж какво, Мацане, човешкото си е човешко. Не е ни трън, ни кърлеж да го изскубнеш от себе си. Странно ми е как си се примирил...

— Живяхме си много добре! — каза Мацан безпомощно. — И двамата бяхме доволни и предоволни. Какво повече?

— Нищо повече. Но не ти вярвам... Това е инстинкт, дурако, няма начин да го прескочиш.

Мацан мълчеше.

— Пък може и да си прав — въздъхна Кирил. — Нас жените ни моделират както си искат. Не е вярно, че бог е създал Адам от кал и глина. От кал и глина според мен той е създал жената. После я оплодил, не мога да ти кажа как е станала тая работа. И тя е родила Адам, това е истината. Библейските автори просто лъжат. От благочестие може би. Така че всъщност не бог, а Ева е нашата прасъздателка.

Помисли малко, после внезапно добави:

— Знаеш ли колко ми се иска да нарисувам една жена. Но истинска жена — създателка и съхранителка. Фактически това е да бъдеш равен с бога.

Цяла седмица тая мисъл го преследва като упорита и безмилостна хрема. Като хрема и като кашлица едновременно, която го будеше нощем и не му позволяваше с часове да заспи. Жена, но коя? Просто не можеше да си представи модела. Тоя път не можеше да бъде ни Генка, ни Анета, ни Катя. Не можеше да бъде жена, която е обичал, с която е спал, която е разплаквал безмилостно. Трябваше да бъде съвсем непозната, да го превъзхожда поне в неговите собствени мисли. Ето точно пред тоя праг спираше безпомощен и унил. Всъщност коя жена би могла да го превъзхожда?

И какво трябваше да съдържа в себе си? Един бог, колкото и да е малък, трябва да знае това. Но той не знаеше. Любов, майчинство, грижа! Сила, власт, жестокост! Суета и лекомислие? Или може би достойнствата на съзиданието, съединени с всички бесове на саморазрухата. Изкуството не е църковен казан, в него не можеш да слагаш безразборно каквото ти падне. Ходеше мрачно из стаята, гнилите дъски скърцаха под краката му. Вики, присвит на перваза, наблюдаваше озадачен своя родител. Какво ставаше с тоя човек? Тая сутрин, изнервен, той бе скочил внезапно на рамото му. И бе получил моментално един хубав плесник през ушите. Безкрайно обиден, Вики се пхна под кревата, престоя там до обед. По едно време стъпките престанаха да скърцат, нещо тежко се тръшна над главата му. И притихна. Бе гладен на всичко отгоре, от вчера не бе хапвал нищичко.

Привечер в ателието, както винаги, пристигна малката дръглива котка, която, кой знае защо, Вики все още не искаше да признае за своя майка. Тя му се усмихна, погали го разсеяно по ушичките, после му сложи в чинийката голямо парче пържена мерлуза. Защо пържена, глупава жено, когато я предпочитам варена? Но сега нямаше място за избор, присви малкото си задниче до чинийката. Не беше толкова зле, рибата си е вкусна, както и да се приготви. Освен когато се посоли с черен пипер, разбира се.

През това време двете големи котки стояха прави една срещу друга и нещо много енергично си мяукаха. И сърдито може би,

особено женската котка. По едно време дори той се заслуша.

— Не разбираш ли, че ще изпуснеш срока! Дадох ти салона, даже определиха датата. И ето сега изведнъж — не съм готов!

— Ама наистина не съм, не разбираш ли? — каза той нервно. — Който е мълчал петнайсет години, сега трябва да каже нещо... И то нещо голямо и силно, а не просто да задърдори каквото му падне на езика.

— Всеки човек казва това, което може да каже...

— Не е така, това не е достатъчно! Може би съм се похабил! А може би самото изкуство се е похабило и изчерпало. Искане ми се да надскоча и него, и себе си. Да изляза от кожата си, да се пръсна! Но да направя нещо, което досега не съм правил.

Сега тя го гледаше много внимателно.

— Ами тогава защо не опиташ? А се въртиш като Вики около късата си опашчица.

Вики с благодарност помръдна ушички. Най-после се бяха сетили и за него.

— Нямам модел! — каза Кирил нервно. — Такъв модел, който да ми подсказва истината. Мислиш ли, че Леонардо е нарисувал случайно усмивката на Мона Лиза? Той е видял някъде тая усмивка.

— Добре, опитай! Наистина опитай! — каза тя.

Цели три дни Кирил прекара в скитане. Ходеше по кафенетата, по ресторанти, по шкембеджийници. Ходеше навсякъде, където се събират хора, където ядат, почиват, четат книги или просто безделничат. Зяпаше ги с часове, грижливо изучаваше лицата им, израженията им, походките им. Отиде дори в църквата „Света Петка“ и избяга оттам отвлечен. Връщаше се вкъщи без настроение, говореше малко, мълчеше. И Генка тактично мълчеше, преструваше се на шеговита и весела. Но тайно се тревожеше, не знаеше какъв път ще поеме. От трескав човек може да се очаква всичко.

На третата вечер Кирил се върна ядосан, но приказлив.

— Кой дурак е измислил, че човекът е господар на природата? — каза той троснато. — Или поне нейното най-съвършено творение. Човекът е всичко друго, само не съвършен.

Генка благоразумно мълчеше.

— Съвършени са животните. Виж Вики например колко е хубав! У него всичко е хармонично и естествено. Погледни само как ходи.

Вики се мотаеше из стаята и ги поглеждаше със жълтите си очички. Походката му наистина бе великолепна — толкова грациозно и меко стъпваше по грубата виетнамска рогозка.

— И змията е красива. И магарето е красиво. Даже жирафата е красива, макар че има толкова дълга шия. Човекът е нещо спънато, тромаво, неестествено. Интересно, откъде вади това самочувствие?

— Именно защото е господар. Яха магарето и застрелва жирафата, без да му мигне окото.

— Все пак нали хората имат ум? — запита учудено Кирил. — Ум, съзнание. Това са висши понятия. А от лицата им лъха главно простотия и посредственост.

— Прекаляваш, разбира се. Защото си тръгнал с голяма кошница. Ама наистина, съвсем нищичко ли не намери?

Кирил се поколеба за миг.

— Една балерина — каза той. — От студио „Арабеск“. Но как да кажа, че е жена, като ми заприлича повече на хермафродит. Тъкмо бе завършила много тежка репетиция. Седеше на една ниска пейка, дишаше уморено. Лицето ѝ изглеждаше много измъчено, но като че ли излъчваше някакво вътрешно вдъхновение.

— Ето! — каза тя.

— Не, не е това моята тема. Наистина кой дявол ме караше да рисувам портрет!

И точно в тоя момент се случи това, което трябваше да се случи. На вратата се почука, влезе сестра му. Изглеждаше доста запъхтяна от стълбите и куфарчето, което държеше в ръката си. Тя ги огледа внимателно, после се скара.

— Ама ти защо постоянно ядосваш това момиче? Ще взема да те наплескам най-сетне!

Каза го съвсем естествено, по някаква вътрешна инерция може би, сякаш пред нея все още беше нейното малко братче. Кирил видимо се смути.

— Моля ти се, нищо не съм я ядосвал. Просто си разговаряхме.

— Наистина не ме е ядосвал — обади се Генка. — Но той чудесно умее да ядосва сам себе си.

Неда отново му хвърли дълъг, внимателен поглед. И в същия миг краката му едва не се подкосиха от обзелото го вълнение.

— Слушай, сестро, тебе сякаш съдбата те праща!... Съгласна ли си да ми позираш?... Искам да нарисувам портрет.

Неда отново го погледна — и недоволна, и поласкана в същото време.

— Какъв портрет? Къде да го сложа този портрет?

— На мен ми трябва за изложбата. Честна дума, не мога без този портрет.

— Ааа, сецям се! — каза Неда. — Нещичко тематично ти трябва... Ще ме кръстиш „краварка“... „доячка“, все едно. Защото те мързи да отидеш на село.

— Не, не позна този път. Ще се казва просто „Портрет на сестра ми“. И нищо повече.

— Не се занасяй, нямам никакво време. Знаеш ли колко грижи ми лежат на главата.

— Знам. Именно затова. Значи все пак намираш за всичко време. Слушай! Генка по-добре ще ти обясни.

Но Генка не можа нищо свястно да обясни. Какво обяснение е това, че искал да си излезе от кожата. Ами излез! — би му отвърнала тя. Но как да откаже на Генка, която така мило я молеше. Задоволи се само да измърмори, че на всичко отгоре сега трябвало да учи физика и математика. Заради Красимир.

— Като си народите деца, ще видите — завърши тя недоволно и си отиде с празния куфар.

След като останаха сами, те дълго мълчаха и двамата смаяни от неочакваното разрешение на въпроса. Най-сетне Генка несмело попита:

— Сигурен ли си, че е това?

— Напълно сигурен! — отговори той решително. — Просто го видях с очите си. Ужасно е сложно наистина. Но затова пък напълно вярно!

— Не ми е съвсем ясно! — призна си Генка.

— И на мен. Но ще ти кажа най-важното. Ще я нарисувам не така, както я виждам аз. Нали това е вечната формула? Ще я нарисувам такава, каквато тя вижда мен. Това е нещо изумително.

Така или иначе на другата сутрин, точно в девет часа, Неда пристигна при него доста изконтена. Е, защо да я огорчава, че това изобщо няма да влезе в работа. Внимателно я настани на един стол,

точно така, както навремето булките и невестите сядаха за моментална снимка на панаира. Изправен гръб, прибрани крака, ръце на skutите, в едната китка, макар че китка за съжаление нямаше. Разгледа я внимателно, но не остана доволен.

— Сложи си ръцете на коленете! — каза той. — И се наведи малко напред. Все едно че се взираш в нещо, което не виждаш добре в далечината.

Тя го изпълни доста прилежно. Не, все още не беше това, което търсеше.

— Добре, не се взирай. То ще те измори на всичко отгоре. По-добре мисли си нещо.

— За какво?

— Ами за Красимир, да речем. Да, точно за Красимир.

Тя мислеше за Красимир и едва забележимо се чумереше. Математиката, както и да е, в гимназията тя бе силна по математика. Но за две десетилетия физиката бе станала неузнаваема. Сега трябваше да зубри всичко отново. А като че ли беше и съвсем безсмислено на всичко отгоре. Момчето нямаше никакъв интерес и към двете науки, интересуваше се главно от тропети и касетофони. Не че тропетът е толкова лош инструмент, но не може всички да надуват тропети в тая държава. Нали все някой трябва да стриже овцете. Но напразно се мъчеше да набие тая мисъл в главата му. Момчето изобщо не я слушаше, безшумно тактуваше с крак под масата, като огъваше от време на време облите си като на момиче рамене. Загубена работа!

— Уморих се — каза тя. — Може ли за малко да се изправа.

— Бива! — съгласи се той. — Тъкмо и аз да изпуша една цигара.

Кирил запали цигара и приседна на кушетката. Изглеждаше възбуден и доволен. Навярно работата бе тръгнала хубаво — помисли тя.

— Всъщност знаеш ли какво искаш да нарисуваш? — попита Неда. — Започна някак изведнъж, без да помислиш.

— Само простите художници знаят всичко предварително — отвърна той шеговито. — Изкуството не се измисля, то се самосъздава.

Но Неда май не беше съвсем съгласна.

— Великите художници винаги са знаели какво искат да нарисуват.

— Не, сестричке, те просто са лъгали. Най-безобразно, който им падне. И папи, крале и кардинали. А са рисували каквото са имали на душата си.

Рисува още цял час, без да прояви най-малък признак на умора.

— Отегчих се! — обади се най-сетне Неда. — Не съм свикнала да стоя без работа.

— Казах ти — мисли си нещо.

— И на това не съм свикнала! Не може ли поне нещичко да дърдоря?

— Добре — съгласи се той. — Говори, но по-тихичко!

— И тихичко да ти го кажа, пак не е хубаво — започна тя. — Никак не си справедлив с това момиче. И изобщо като че ли не мислиш за нея. Нито се развеждаш, нито дори правиш никакви опити. Генка е много добра и търпелива, но това не може да продължи вечно!

— Тя и не търси друго — отвърна Кирил небрежно. — Според мене просто не е родена за брак.

— Ти може и да си сляп, но аз виждам. От месец на месец като че ли се топи, става все по-слабичка и прозрачна. Кажи ми — на призрак ли искаш да я превърнеш?

— Остави ме, моля ти се, да рисувам картината! — сопна се той ядосано. — Като свърша, ще помисля какво може да се направи.

— И какво според тебе?

— Знам ли? Анета не дава да се продума за развод. Но все ще измисля нещо!

Рисува тъй цяла седмица, все едно дали имаше модела пред себе си, или го нямаше. Неговото собствено вътрешно време течеше така бързо, че едва го забелязваше. Едва се съмваше, и пристигаше вечерта, а картината като че ли все стоеше на едно място — без глава или поточно без лице. Засега работеше най-простото, фигурата, но въпреки това бе изпълнен със съмнения. Понякога стоеше с часове пред нея, размисляше. Сега всичко му се струваше прекалено напрегнато. А във вечността няма напрежение, там всички процеси протичат естествено, колкото и огромен да е техният заряд и сила.

Хранеше се небрежно, дори не съзнаваше какво дъвче. Храната му се струваше безвкусна, дори противна. Наистина си беше безвкусна, защото, за да спести време, се хранеше в ресторанта на самообслужване. И точно там се натъкна на Катя, разбира се. Просто

беше забравил, че и тя ходи понякога в същия ресторант. И сега, както миналия път, нямаше място за отстъпление, покорно седна край нея с палец, натопен в супата. Тя се усмихна сдържано и му сервира. Но през цялото време нито за миг не отлепи погледа си от лицето му. Гледаше го някак учудено, сякаш го виждаше за пръв път.

— Какво е станало с теб? — попита тя. — Да не си болен?

— Болен ли? Откъде-накъде?

— Знам ли. Като че ли нещо трескаво има в тебе. Нали те видях как се носиш като несвестен из ресторанта.

— Напълно съм здрав — отвърна той с едва сдържано раздражение. — Живея нормален живот, рисувам.

— Какво рисуваш?

— Портрет на сестра ми.

— Да, тя е силна жена, в нея има характер!

Катя се позамисли за миг. Сега пък той я разглеждаше мъничко изпод вежди.

— Ако мен питаш, май с теб нещо е станало. Да не си се омъжила?

— Омъжих се! — отвърна тя внезапно и доби цвят на недозряла череша.

Той се отдръпна назад изненадан. Беше задал въпроса повече на шега, а сега му се струваше, че е получил плесница. Бивша жена, наистина даже по-бивша, а имаше чувството, че някакъв непознат глупак се е намъкнал в леглото му.

— Женски работи! — измърмори той отвратен. — И за какъв дявол! Нали имаше свобода? Нали имаше работа? Нали в края на краищата беше така доволна от себе си?

Мъмреше я тъй, сякаш му бе съборила чашата с бира. Тя мълчеше и мигаше. Какво можеше да му отговори наистина? Като беше толкова прав.

— Уплаших се — отвърна тя най-сетне.

— Уплаши се? От какво?

— От годините, които идват...

Той я разбра мигновено и млъкна. Нахалство беше да ѝ се кара на всичко отгоре. След като сам беше виновен за всичко.

— Поне да имах дете! — добави тя тихичко. — Поне това да ми беше оставил. А не спомени, които се чудя как да прескоча.

Беше се посъвзела, сега в гласа и се чувствуваше укор.

— Да, разбирам — отвърна той укротен. — А ще имаш ли?

— Не знам. Той е толкова особен човек.

— Разкажи, разкажи! — въздъхна Кирил с досада.

И тя разказа. Иначе много приличен мъж, елегантен до педантичност, добросъвестен и точен като стар стенен часовник. Доцент в университета, математик, без особена дарба, изглежда. На петдесет години все още не е станал професор. Много мълчалив, затворен в себе си, за цяла вечер я каже десетина думи, я не каже. Малко скъперник. Колко малко? Ами дразни се, като харчи пари, без да пита, макар че педантично внася своята част в издръжката на дома. Няма основание да смята, че ще остане пак без деца, макар че върши това почти като земна гимнастика.

Обича ли я?

— Никой не знае какво е обич — каза тя. — Можеш ли да обичаш нещо, в чиято съдба не участвува?

— Може — отвърна той. — Аз много обичам моето коте. Макар че то изобщо няма съдба.

— Ти си неговата съдба — отвърна тя. — Това е, което никога няма да разбереш. И то ще те обича винаги.

Кирил не усети горчивината в гласа ѝ, толкова беше поразен от смисъла на думите. Откакто имаше Вики, една странна мисъл се въртеше непрекъснато из ума му. А дали чувствата не предхождат разума? Дали животните не обичат по-силна и по-трайно от хората? Поне висшите животни. Ако не мравките, поне гълъбите и слоновете. И дървесните червеи може би.

— Все пак котешката любов е безобидна! — каза той. — В нея има само радост! И никакво страдание!

— Поне ти не се оплаквай! — прекъсна го Катя. — Никакво истинско страдание не може да стигне до сърцето ти. А тогава как ще правиш голямо изкуство?

Той се върна като отровен у дома си. Съзнателно или несъзнателно, тя бе забила своя най-отровен трън в сърцето му. Какво изкуство може да създаде един празен човек? Човек, който никога не е изпитвал истинското човешко страдание? Или поне не умее да го предчувствува. Сега неговата картина му се струваше съвсем плитка, съвсем безсмислена. Без трагика, дори без драма — не, не е изкуство.

И изобщо не е съществуване, не е истина, каквото да си го бе въобразявал.

Той просто заряза картината и изхвъркна навън като подгонен от бесове. Крачеше разярен по улицата, главата му кипеше от мисли. Какво е страдание? Ако сега го блъсне трамвай и му отреже крака — нима това е страдание? Не, това е болка. Самотата е страдание. Безсмислието е страдание. Безизходицата е страдание. Протегнатата ръка на смъртта е страдание. Самият човек е страдание от мига, в който е осъзнал своята смърт. Човекът е сътворил страданието, което не съществува в природата, сътворил го е сам, като свое проклятие, за да се разграничи от нея. А пророците след това са сътворили любовта и състраданието, за да спасят човека от гибел. Нещастното човешко племе ще върви под ръка със страданието до края на своя път. Или ще се самоунищожи и изчезне.

Краката му някак автоматично го отведоха до бюфета на Сатирата, но той отвратен го отмина. Усещаше смътно, че да изпие сега дори глътчица алкохол, означаваше да унижи и последните останки на своето човешко достойнство. Утехата не е спасение от страданието, утехата е лъжата, която ще го направи утре по-мрачно и по-безмилостно. Не биваше ни да яде, ни да спи, докато не намери истината за своята жалка картина.

Прибра се едва към полунощ, гладен и трезв като кокал, просна се на леглото и веднага заспа. Събуди се бодър и облекчен, сякаш бе оздравял от смъртна болест. Без да се умие, без да хапне ни зальк, веднага се залови за картината. Вики се опита да му измъкне нещо, но веднага получи един хубав ритник. Картината, картината! Все още не знаеше пътя, но разбираше, че има някакъв път. А щом има път, рано или късно ще мине по него, дори да изкашля на късчета наранените си дробове.

Работи цял ден, без да почувствува умора. Но когато Генка се прибра вкъщи, намери го сив и безчувствен.

— Не мога да рисувам тая картина! — каза той безпомощно.  
— Не е по силите ми.

Генка въздъхна и отиде до прозорчето. Там вече се бе настанил Вики и притихнал наблюдаваше своите гълъби. Ако не беше така разстроена, навярно би забелязала напрежението в стойката му, вкоравената му като кост опашка.

— Ти по-добре знаеш своите сили — каза тя уморено. — Но според мен един мъж не бива да говори така.

— Аз не съм мъж — каза той. — Аз съм влечуго.

Генка горчиво въздъхна.

— Генке, много те моля да не ми се обиждаш — каза той. — Но ти ми пречиш. Аз просто не мога да събера себе си. Докато рисувам, сякаш в мен стои някакъв друг човек. Ти стоиш в мен. Без да съзнавам, виждам всичко с твоите очи... Това ми пречи.

— Не съм очаквала — каза тя тихо. — Единствената цел в моя живот е била да ти давам кураж.

— Знам, знам! — отвърна той. — Много добре знам. Но ти си прекалено умна. По-точно, прекалено логична. Това разрушава всички мои постройки, те започват да ми се струват глупави и наивни. Искам да остана сам със себе си. Или ако може — да потъна сам в себе си. Без съображения, без задръжки.

— Да, сега разбирам — каза тя. — Искаш да си отида?

— Дай ми само два дни... Ела в четвъртък например. Към пет часа. Или всичко ще бъде готово веднъж завинаги. Или изобщо ще престана да мърся платното.

— Добре — каза тя.

— Сега ела да те целуна.

Но не я целуна, само така силно я притисна до себе си, че тя изписка. И изхвъркна като птиче из стаята. Като остана сам, той отново се отпусна на коравата кушетка. Не, не бива да почва веднага. Не бива да мисли. Просто трябва да се наспи. А утре да стане с чиста глава и да започне всичко отново.

След това никога вече не можа да си даде сметка как бе прекарал тия два дни. Какво бе премислил, какво бе почувствувал. Като че ли нямаше нищо особено ни в мислите, ни в чувствата. Ни особено, ни ново. Просто бе събрал себе си, бе го превърнал в едно-единствено око и една-единствена ръка. Без никакво вътрешно противоречие. В четвъртък по обед беше напълно готов. От четири до пет напразно се помъчи да събуди в себе си чувство на гордост и удовлетворение. Или поне чувството, че е изпълнил докрай дълга си. Всъщност се чувствуваше напълно изпразнен и така лек, както е леко и празно привързаното с конец детско балонче. В пет часа в него внезапно и силно се роди безпокойствието и постепенно, като предсмъртен хлад,

започна да прониква в разгорещеното му тяло. В шест часа то вече се бе превърнало в паника. Би хукнал да я дири у тях, по улиците, но знаеше, че е безсмислено. Докато тича като обезумял, тя можеше спокойно да влезе тук, да поседне разтревожена на кушетката. Не, не — ще чака! А ако не я дочака? Ако изобщо не я дочака? Ако изчезне завинаги от живота му? За какво му е тогава тая жалка, никому ненужна картина? Какво е изкуството пред човека? Друг човек, напълно измислен. Съвършен, но не истински. Човек може да направи всичко от вселената. Може да създаде нови галактики. Но никога няма да създаде друг истински човек, освен ако го изтръгне от себе си.

Най-сетне в шест часа навън лекичко се почука. Той просто се хвърли към дъсчената врата и я отвори с такъв замах, че едва не я изтръгна от пантите.

На прага стоеше сестра му.

— Какво ти е? Да не ти прилоша? — попита тя учудено.

— Не, нищо — едва смотолеви той.

— Май че не чакаше мен?

— Ами защо пък да чакам теб? — каза той ядосано. — Чаках Генка, разбира се. Не знам защо закъсня... Но ме изплаши.

— Не бой се, глупчо! Ако ти сам не я изпуснеш, тя никога няма да ти избяга.

Неда влезе, Кирил мрачно затвори зад нея вратата. Все пак по-добре с това кораво копито, отколкото сам. Както винаги, тя сякаш излъчваше от себе си обикновеното делнично спокойствие, което сега му бе така нужно. Неда мина през стаята, мълчаливо се изправи пред статива. Погледа известно време, после каза спокойно.

— Това не съм аз!

— Разбира се, че си ти.

— Толкова страшна ли ме смяташ?

— Не, толкова справедлива!

— Напразно ми загуби времето! — каза тя. — Аз исках да видя себе си.

— Сестро, кой човек познава себе си. Вместо да ми мрънкаш, гледай и се учи.

— Аз много добре познавам себе си! — каза тя. — Всичко друго са празни приказки.

— Добре, седни тук! — каза той. — И се разгледай по-внимателно... Седни, седни! И мен ми е интересно. Брат и сестра ли сме! Нали не сме!

Той ѝ подаде стола, а сам отиде до капандурата. Разстоянието не беше повече от два-три метра, така че я виждаше много добре. А през това време тя наистина се вгледа по-внимателно в картината. И колкото повече гледаше, толкова повече се променяше лицето ѝ, особено погледът ѝ. Изражението ѝ съвсем омекна, даже лекичко се озари.

— Да, много хубаво! — каза тя замислено. — Наистина много хубаво...

За днес това му бе съвсем достатъчно. Неда прибра непраните му ризи, сложи ги в куфарчето и си замина. Отново го обхвана мрачно и потискащо безпокойство, което растеше след всяка минута. Какво наистина е станало с това момиче, толкова сериозно и акуратно? Да не му се е случило нещо лошо? Най-сетне не можа да издържи и като бесен хукна по стълбите. На площад „Славейков“ имаше кабинни, няколко момиченца се лигавеха по телефоните, по нищо не личеше, че са готови да ги оставят. Най-сетне, изнервен, той така кръвожадно се опули на едното от тях, че то мигновено остави слушалката. Той набра телефонния номер, отсреща се обади мъжки глас, както му се стори — много любезен.

— Ами тя излезе.

— Извинете, отдавна ли?

— Преди два часа.

Боже, преди два часа. Непременно ѝ се е случило нещо. Той затвори несъзнателно телефона, без дори да поблагодари, след това отново хукна като бесен по улицата. Някакво куче се затича заинтригувано след него, но бързо го изостави. Дори не усети как изкачи на един дъх стълбите. Когато влезе в ателието, тя стоеше пред статива, без да помръдне, сякаш сама се бе превърнала в статуя. Ужасно му се прииска да ѝ тегли един ритник — и наказателен, и отмъстителен, — но силите му стигнаха, колкото да се отпусне безпомощно на кушетката. Едва сега тя се обърна към него, лицето ѝ сякаш не бе същото.

— Боже, да не повярва човек на очите си! — каза тя.

— Станала е, така ли?

— Повече, отколкото можеш да си помислиш! — отвърна Генка.  
— Но постой там, не ме смуцавай!

Тя се обърна и отново потъна в картината като в море без дъно. Сега вече ѝ се струваше, че е нарисувал нова картина, макар че си беше все същата. Фигурата приличаше повече на метална отливка или на броня на Жана д'Арк, сребристосива, леко шуплеста, с матов отблясък. Преди това контурите ѝ бяха резки и контрастни, тя сякаш се отделяше от всичко и всички. Сега те просто се разтваряха във фона, като че ли самият фон я бе излъчил от себе си и се бе осъществил и материализирал в самата фигура. Преди два дни лицето не съществуваше или почти не съществуваше. Сега всичко беше напълно готово — много бледо лице на светец, с много кръгли очи, втренчени право пред себе си. Имаше всичко в този поглед, който бе очаквала и не бе очаквала да види. Макар всъщност като че ли нямаше поглед, нищо — освен две кръгли, тъмни петна, които сами по себе си не означаваха нищо. Но самото лице бе неизразимо и неопируемо.

— Отде ти знаеш това? — попита Генка тихо.

— Кое?

— Ами което си нарисувал.

— Кажу ми — отвърна той, — тя страда или ликува?

— Нито едното, нито другото. Като че ли всичко е премислила и всичко знае.

— Не всичко — отвърна той. — Тя не познава бъдещето например. Все пак тава е поглед на жена, а не на пророк.

— Да, да, да! — възкликна тя. — Точно така е, прав си.

После приближи до него и го целуна звучно по бузата, както се целува дете, а не мъж. Той се изсмя и стана. После я грабна на ръце и почна да я върти около себе си лека като възглавница, като кукла. След това изведнъж я остави на пода така, че както беше все още зашеметена, тя политна.

— Слушай, искаш ли да излезем на покрива! Заедно с Вики. Ще сринем антените, ще съборим комините, ще ги хвърлим на двора. Днес ми е разрешено всичко, всичкооооо...

Сега вече не знаеше какво друго може да направи в живота си. Беше стигнал своя връх с изключителни, нечовешки усилия. И с малко повече шанс може би. И при него като че ли нямаше друг естествен път, освен да тръгне надолу. Но такава мисъл дори насън не можеше да мине през ума му. Най-добре е да спре, да се поогледа. Да събере сили, да види какви хоризонти могат да се открият пред него. Би отишъл на риба, разбира се, малко да си почине и разсее, но от няколко дни валяха проливни пролетни дъждове, каквито от много години не бяха валели. Като нямаше какво друго да прави, лежеше по гръб на кушетката, без дори да си дава труда да мисли нещо. Вики се бе покатерил на гърдите му, жумеше и мъркаше, за пръв път толкова доволен от баща си. Дъждът звънеше по покрива, прозорчето се обливаше в сивота. Една хубава книга в такъв ден — това не беше толкова лошо. Не роман, напоследък не можеше да понася романите. Измишльотини и лъжи, дребни истини, които се разминаваха из страниците предпазливо и внимателно като дирижабли. Може би нещо от Тацит, от Лукиан, от Волтер, дори от Айнщайн. Генка бе обещала да му ги донесе, но тая вечер тя нямаше да дойде. Като че ли започна малко да прекалява със своите семейни задължения. Или със своята деликатност, това никога нямаше да разбере.

Така че към седем часа взе един чадър и бавно повлече крак към Сатирата. Дъждът бе поспрял, хората притичваха насам-натам, кой към магазина, кой към трамвая. Един дори тичаше за кренвирши от птиче месо, като размахваше черната си гумирана чанта. От своя връх, от своята Чомолунгма, той ги гледаше със снизхождение и добродушна насмешка. Дребна човешка суета, дребни покупки, празни часове пред телевизора. И защо трябва да тичат, защо трябва да гонят автобусите и трамваите. Автобусът винаги ще пристигне, пълен или празен, нима е толкова важно? Важното е да не пропуснеш живота, на който дори не знаеш къде са спирките.

С такива мисли Кирил се спусна по тъмното, неудобно стълбище на Сатирата. Но като влезе в самото заведение, той едва не се прокле.

То бе съвсем празно, миришеше слабо на паркетин и клозет, лампите му едва жумяха. Имаше само една заета маса и на нея седеше Мавров. Беше готов да се измъкне мигновено, но как да го направи, без да си загуби част от перата, които хората по погрешка наричат достойнство. И седна на първата маса, която се мярна пред очите му. Но докато се оглеждаше дискретно за сервитьорката, до него долетя малко дрезгав и равнодушен глас:

— Друмев!

Кирил вдигна глава и кимна сдържано. Мавров изглеждаше леко пиян, мазното му лице слабо лъщеше.

— Друмев, не се прави на разсеян! Ела тук, няма да те изям!

Кирил стана неохотно от масата си и се премести. В края на краищата Мавров нищо не му бе сторил или поне нямаше никакви доказателства. Като седна до него, веднага усети лек дъх на непрани чорапи.

— Какво пиеш? — попита той, колкото да каже нещо.

— Водка с тоник — отвърна Мавров. — Няма нищо друго свястно в това скапано заведение.

И вдигна дебелия си, кафеникав от тютюна показалец. Единствената сервитьорка веднага долетя на масата им, от пъпчивото ѝ лице лъхаше обожание. Към Мавров, разбира се, макар че през живота си не ѝ бе дал нито левче бакшиш. Помълчаха малко, после Мавров каза:

— Какво правиш сега?

— Нищо, рисувам.

— Да, чух — кимна Мавров. — Готвиш изложба. За какво ти е тая изложба, Друмев, ти поне не си глупав човек. Ще дойдат двайсет души на изложбата хайде, ще дойдат двеста. Ще продадеш пет картини с цената на сто унижения пред разни комисии, ако изобщо благоволят да дойдат. Кажи ми, Друмев, кое друго изкуство на света се купува от някакви си комисии?

Кирил мълчеше, в сърцето му растеше неприязън. Навярно Мавров беше доста по-пиян, отколкото му се стори в първия миг.

— Това е професия за бедняци, Друмев, за бедняци и нещастници! — продължаваше да гъгне Мавров. — Засега не знам нито един свестен художник да е прокопсал, докато е бил жив...

— Пикасо — измърмори намръщено Кирил. — Салвадор Дали.

— Слушай, ти си умен човек, нима това е изкуство? Какво изкуство е да нарисуваш някому окото на коляното. Безпросветен и бездънен снобизъм. Остави тия глупости, вади си като мен хляба в киното. Някои кретени наричат това халтура. Не е никаква халтура, а истинска честна професия. Всичко друго според мен е разпродажба на съвести, подмазване, унижения.

— Слушай, не съм дошъл тук, за да се ядосвам! — каза хладно Кирил. — Или ми разкажи нещо весело, или ще стана да си отида.

Мавров се позамисли, лицето му се поизкриви в унила усмивка.

— Мога да ти разкажа и нещо весело. Откакто се познавам с жена ти, никога не съм я пипнал дори с малкия си пръст. Ето, целувам кръст, да се пукна като свински мехур, ако те лъжа.

Кирил го погледна стреснат. Какво може да се отговори на такава идиотска реплика?

— Вярвам ти — отвърна той неохотно. — Макар че си го искал.

— Ами естествено! — отвърна Мавров оживено. — Ние сме свини, Друмев. Просто сме бременни от всякакви мръсни мисли и пожелания. Това е мъжът и не може да бъде друго. Но аз говоря за Анета сега. Навярно чисто и просто не ѝ харесвам. Противен, мазен! Но не е там въпросът, и други жени не са ме харесвали. И все пак не са ми отказвали това, което ми се полага. Анета е друг човек, съвсем друг човек.

Кирил се улови, че го слуша с нарастващо любопитство.

— Изобщо, Друмев, досега не съм виждал жена, която така да умее да пази дистанция. Прави го просто, естествено, без никакво външно усилие. И последният простак няма как да ѝ се разсърди.

— Защо ми говориш тия работи? — попита Кирил.

— Просто от любопитство. Тя ми е казвала веднъж, доста пияна, че сте се оженили по любов. Като те гледам, трудно ми е да го повярвам. Кажи ми, така ли е, или не е така?

— Да речем, че е вярно. Или по-скоро — било е вярно. Нима е важно?

— Разбира се, че е важно. Тогава защо така идиотски я изостави? Понякога си мисля дали нямам някаква вина и аз? Като съм ти дал някакъв глупав претекст. Второто е, което ме тормози. Заради Анета, разбира се.

Кирил мълчеше намръщен.

— Нима тя нищо не ти е казвала?

— Нищо, разбира се, да не съм й някакъв изповедник?

— Не знам как да ти обясня. Имаше една малка история с Генка. Дори не история, по-скоро някакво съвсем глупаво недоразумение. Както и да е, но вечерта все пак се прибрах у дома. За което и досега съжалявам. Искях поне да й обясня каква е работата. Но вратата беше заключена. Звънях, тропах. И на другата сутрин звънях, пак същото. Това е всичко.

— Слушай, Друмев, или си глупав, или се правиш на глупав. Вярвам, че си звънял. Но дълбоко в себе си не си искал да ти отвори.

Кирил се намръщи:

— Вие, писателите, сте толкова тъпи сърцеведци, че ми прилошава дори. Ще ти кажа истината. Искях да ми отвори. И не исках да ми отвори. Тя ми направи скандал, станах смешен пред очите на един външен човек. Това лесно не може да се прости. В края на краищата всеки човек трябва да пази своето достойнство.

— Да, достойнство! — кимна Мавров отвратен. — За достойнство говорят не силните, а слабите хора. Когато се кланят, когато целуват ръка, тогава няма достойнство. Когато чакат награда или звание — няма достойнство. Достойнството си пазят за хора, които са по-слаби от тях.

„Дали пък не е прав, миризливецът!“ — помисли Кирил отвратен.

— Виж какво, Мавров, аз съм художник на свободна практика. Не чакам от никого нищо. Нямам претенции. А ръка не съм целувал даже на баща си, в нашето семейство няма такава практика.

Мавров го гледаше изпитателно.

— Може и да е така! — каза той. — Макар да не ми се вярва. И все пак по принцип си прав. Кой може да ти вземе хляба от ръцете? Никой, разбира се. Честно и искрено ти пожелавам да пропаднеш с изложбата. Иначе в душата ти ще се породят какви ли не амбиции. А тогава наставка ад.

— Да, не си глупав — каза Кирил замислено. — Но там е работата, че аз съм се родил без амбиции. И без характер може би. На мене ми трябва остен, иначе ще стоя все на едно място.

Край на тоя разговор сложи Майора, който мина лениво през заведението и седна безцеремонно край тях. Както винаги, изглеждаше

несресан, недоспал, недобърснат. Не беше никакъв майор, разбира се, даже не бе служил, тъй като малко понакуцваше с десния крак. От две десетилетия работеше като реквизитор в театъра, казваха, че в работата е незаменим.

— Хайде, почерпи, Майоре! — обърна се той към Мавров. — Намерил съм ти кресло, каквото и насън не си виждал. Буров е седял на него, когато е играл покер.

— Не ми трябва твоето кресло, глупако! — разсърди се внезапно Мавров. — На мене ми трябва бутафорно кресло, човешки бой. Ще го сложим на пиедестал, на дъното на сцената.

— Ще почерпиш или няма да почерпиш? — запита отново реквизиторът.

— Какво ще пиеш? — обади се Кирил.

— Аз не съм нахалник. Пия само гроздова, обикновена. Сто грама, толкова! Като начало — прибави той.

И докато Кирил поръчваше, той побърза да обясни:

— Написал е пиеса „Кресло“ Но режисьорът не дава дума да става за бутафорно. Достатъчно бутафории имало в самата пиеса.

— Така ли каза? — запита Мавров без особен интерес.

— Не е важно кой го е казал. Ще знаеш, Майоре, че в този театър от драматургия разбирам само аз. Не директорът, не главният драматург. Само аз — това е голата истина.

След малко на масата им се настани нов гост — Павката. Висок, слаб, красив като ангел, на когото са залепили насила фалшиви мустаци. Павката беше нашумял през последните години с няколко хубави роли в киното.

— Слушайте, стига сме стояли в тая кочина. Искате ли да ви заведе в София Палас?

— Какво има там? — запита Мавров.

— Едно чудесно момиче.

Тръгнаха, макар и неохотно. По пътя разсъждаваха, че едва ли в този луксозен бар ще пуснат реквизитора. Със своя изхвърлен от гардероба театрален сюртук той приличаше по-скоро на пропаднал герой на стара пиеса. Но се справиха как да е. Докато Павката разиграваше пред портиера някакъв етюд, те се промъкнаха на пръсти зад гърба му. Барманката повдигна учудено вежди, но нищо не каза. Кирил веднага позна Чори.

— А, вие ли сте? — попита тя зарадвана. — Защо не доведохте бате Митко?

— Няма да стане така лесно — отвърна шеговито Кирил. — Сега съм дошъл само да проуча терена.

— Седнете, седнете — покани ги тя. — Ще ви се обадя, като привърша.

След малко пристигна запъхтян Павката, ощипа лекичко Чори по гладката бузка. Чори едва забележимо се понамръщи, това не избягна от погледа на художника. Поръчаха си уиски. След три големи водки да сменят питието — тоя път дойде много за Кирил, който през последната година беше отвикнал от голямото мъжко пиене. След половин час той вече се улови, че дрънка глупости.

— Какво е голямото творчество? Синхрофазотрон, така ли се казваше? Милиарди волта душевна енергия. За да се разбере една истина, преди всичко трябва да се разложи на своите елементарни частици.

— Дрънкаш работи, които не разбираш! — прекъсна го мрачно Мавров. — Какви елементарни частици? Как може от нещо мъртво да се изгради нещо живо? Това е логичен абсурд.

— Ти си мистик, Мавров.

— А ти си глупак. Това разбрах още като заряза жена си.

Колкото и да беше пиан, Кирил забеляза, че през цялото време Чори поглеждаше към тяхната маса, по-точно към него самия. Но едва като затвори бара, тя дойде при тях и седна до Кирил. И Павката с огорчение забеляза, че веднага го улови под ръка.

— Наистина, кога ще доведеш бате Митко?

— Моля ти се, престани да го наричаш „бате“ Какъв бате ти е той?

— Никакъв! — каза тя.

— Ами тогава?

— Просто ми е симпатичен — отвърна Чори.

— Питам те — защо ти е симпатичен?

— Не знам. Никога не си давам сметка за тия работи. Но все пак той ме защити веднъж.

— Да, тоя случай ми е известен — отвърна Кирил. — Но ако го правиш само от признателност, рискуваш да сбъркаш.

— Да сбъркам? Какво искаш да кажеш? — повдигна тя изписаните си веждички.

— Нищо особено. И Мацан е човек като човек. При това лишен от някои дреболии, които според мен му се полагат по законите на природата.

Чори го гледаше озадачено.

— Ти ме кодошиш нещо! — каза тя.

— Защо? — вдигна рамене Кирил. — Вие и двамата сте ми симпатични.

Тоя начин на разговор е непоносим за всяка жена. Изведнъж главата ѝ пламна от мисли. Съвсем съзнателно той бе нанесъл своя „удар под пояса“ — бе събудил нейното любопитство.

— Може би жена му? — попита тя неуверено.

— Нищо повече няма да чуеш от мене, Чори — каза Кирил. — Аз не съм клюкар. Но не съм виждал и съвършена жена, разбира се.

И така я остави да ври в казана на своето любопитство, докато най-сетне си тръгнаха.

След като напълни къщата с възглавнички, абажурчета, вазички и всякакви други дрънкулки, Дора сякаш малко се усмири. Сега след работа се връщаше направо у дома — по най-бързия начин, по най-преките пътища. Минаваше през града като през пустиня. Едва не подтичваше като камила, която е надушила сладката миризма на водата в оазиса. Отдъхваше си едва когато автоматичната ключалка щракваше сухо, но радостно зад гърба ѝ. Благославяше своя нов дом и напълно му се отдаваше.

Понякога плуваше с часове между предметите и вещите, като тютюнев дим, разнасян от невидими въздушни течения. Оглеждаше отново всяка вещ — килима, пердето, тапицираните столове. Беше щастлива и нещастна едновременно. Виждаше своите успехи, но и своите поражения. Беше избързала с тия пердета например. Можеше да почака още седмица, две, но да купи германски. Беше ги видяла преди няколко дни, едва не ѝ се доплака. Но да ги смени не ѝ достигаха духовни сили. В края на краищата си беше най-обикновена жена, спестовна, каквито са били нейните баби и прабаби. Всяко нещо, купено с пари, трябва да се пази, докато се износи. Така че трябваше да се примири и с мокета, който само за няколко месеца овехтя, пък и със спалнята от бял птичи явор.

И все пак никога не е късно. Животът е достатъчно дълъг, всичко на този свят може да се поправи. Ако е нужно, ще изкърти сама някой ден белите облицовъчни плочки в банята. Ще сложи бледосинкави, за каквито дял живот бе мечтала. Само здраве да е, нейните сили никога няма да угаснат. Нито нейната възискателност, която сама не разбираше откъде извира. Нейният мъж например харесваше всичко, това говореше, разбира се, за неговата простотия. Липсата на възискателност е винаги бедност — бедност от векове, от хилядолетия може би. Така мислеше в тия дни тая, която така грижливо съхраняваше своята червена книжка. Бедността е нещастие, тя ти пречи да се радваш дори на това, което имаш. Димитър просто не умееше да се радва, но тя умееше. Седеше на диванчето, покрито с изкуствена тигрова кожа, и с

часове наблюдаваше вещите около себе си. Най-много я поразяваше тяхното съвършенство, тяхното вътрешно спокойствие, тяхната съизмеримост. Навярно точно това се нарича хармония, мислеше тя. Сама композираше. Преместваше някоя ваза, някоя от нощните лампи с техните богати цветни абажури. Мелодията изведнъж получаваше ново звучене. Премести сервиза за квас на по-долната лавица, огряна от слънцето, и целият хол се изпълваше със слънце.

Само едно-единствено нещо пречеше на тая хармония и това беше самият Мацан. Щом се появеше той и започваше да се движи между нейните вещи, зад гърба му сякаш изведнъж се появяваха вихрите на хаоса и безпорядъка. Сама не разбираше как става това, но наистина ставаше. Съзнаваше, че не е виновен, и все пак не можеше да му прости. Беше му безкрайно признателна, когато най-сетне се прибираще в своята спалня. Слава богу, прибираще се много рано, защото винаги беше изморен от дългия работен ден. Не четеше вестници, не гледаше телевизора — напълно антиобществен тип, мислеше тя, но не се сърдеше. Никой нормален човек не се сърди на работливото магаре, че вечер не чете вестници. Щом изчезнеше в своята стая, и хармонията на вещите сякаш мигновено се възстановяваше. Но все пак минаваше известно време, докато се възстанови самата тя.

Не само горкият Мацан ѝ пречеше. Всички, които влизаха в тоя дом, ѝ пречеха. Вече не отваряше вратата, когато навън звъняха. Който и да звънеше. Най-много я отвращаваха следите, които хората оставяха с мръсните си крака, макар че тия следи в повечето случаи бяха съвсем невидими. Чистотата е нещо съвършено, мислеше тя. Или съществува в абсолютен вид, или изобщо не съществува. Дори съседките си, които идваха от време на време за някоя дребна услуга, тя допускаше само в антрето, макар че те бяха толкова любопитни да надзърнат какво има поне в хола. Много рядко канеше гости, но след това следваше тридневно кошмарно чистене.

Само едно нещо нямаше сили да разбере — колкото повече се грижеше за къщата, толкова повече занемаряваше себе си. Не, не се бе превърнала, разбира се, в някаква повлекана, все още прекарваше пред огледалото с часове, намазана със своите съмнителни помади и кремове. И все пак не беше същата. Дори нейната великолепна походка, с която навремето покоряваше момчетата от калната

Коньовица, бе загубила своята напетост и достойнство. Едва забележимо се бе попрегърбила, лицето ѝ все повече заприличваше на неподвижна избеляла маска. Всяка страст се заплаща много скъпо, но най-скъпо, изглежда, се заплаща суетата.

От нейната суета най-много патеше, разбира се, горкият Мацан. Събличаше го още в антрето, с отвращение напъхваше работните му дрехи в специално долапче. Не му позволяваше да пуши в хола, дори в собствената си спалня. Не беше кой знае каква беля, след вечерята обикновено излизаше да изпуши една цигара на тесния балкон. Гледаше безучастно железния поток, който бучеше под краката му. По тоя нещастен сив булевард минаваше целият транспорт, който идваше от западната граница. Старата къща просто се тресеше от тежките транспортни машини, опаковани в брезентовите си чергила. Грейдери, кулокранове, крачещи екскаватори. И мотоциклети, които ловко маневрираха между тях. Не ги чуваше, не ги виждаше. За нищо не мислеше, защото в пустотата на неговия ден нямаше нищо, освен звъна на чуковете върху изкривените форми на метала. За него светът се бе превърнал в хаос от шумове, които вече не успяваше да различи един от друг, както не различаваше и себе си от шумовете. Главата му бе празна от мисли и образи, едва си спомняше лицето на жена си, когато работеше. А когато я виждаше, струваше му се, че едва припознава това, което му беше толкова познато и близко.

Но като се върна веднъж у дома си, той видя нещо, което безкрайно го слиса. Наведена над масата, Дора търпеливо попълваше фиш на спортния тотализатор. В първия миг той едва повярва на очите си. Не бе го правила, докато имаха най-остра нужда от пари. И сам той никога не бе играл на тото, тая работа му се струваше малко хлапашка и недостойна. Който има нужда от пари — работи, всичко друго е да протягаш ръка за милостиня, макар и към случайността или съдбата. Наистина какво я беше прихванало?

— Не виждаш ли? — отвърна тя раздразнено. — Срецу стотинки можеш да получиш хиляди.

— Но след колко години? След сто може би. Или след двеста!

— Всичко е въпрос на шанс. Някои имат шанс, други нямат. Глупаво е да не опиташ шанса си.

— Добре де, за какво толкова са ти притрябвали пари? Вече всичко си имаме.

— Спалнята — отвърна тя. — Тая спалня е съвсем еснафска.

— Как тъй еснафска! От птичи явор.

Раздразнението в нея растеше, тя едва успяваше да го сдържа.

— Остави ме на мира. Не мога да се търкалям сама в толкова голямо легло. Само дето ми пълни стаята.

Мацан вдигна рамене и отиде да пуши на балкона. Когато се върна, видя, че тя просто бе накъсала фишовите.

— Виж какво, поискай от бате да ти направи малка отсрочка. Поне за два-три месеца.

— Ще опитам — отвърна той.

— Просто ще продам тая спалня! — добави тя оживено. — И като прибавя още малко пари, ще си купя ново легло.

— Какво, какво? — учуди се той. — Ще продадеш две легла? Да купиш едно!

— Ти не разбираш! — отвърна тя с досада. — Искам да купя нещо стилно.

Но той не знаеше какво е стилна мебел и още по-добре. Да се продаде нещо ново, за да се купи старо — това трудно би се вместило в ума му. Но неразумно и глупаво е да се спори с жена. Понякога може да те послуша, но никога няма да те разбере. Тъй че, като тръгна следната седмица към дома на брат си, се чувствуваше доста притеснен. Братът си е брат, но това не означава, че трябва да се катериш по гърба му. Денят беше доста топъл за средата на ноември, през голите клони на дърветата надзърташе безцветно небе. И времето, и сезоните така глупаво се объркаха, че хората ли? Или пък хората бяха объркали времето. Бавно, с удоволствие се изкачи по черното мраморно стълбище, което водеше до бел-етажа. Но като стигна пред апартамента на брат си, случи се нещо така неочаквано, че той остана за миг със зинали уста. Вратата енергично се отвори, на прага се появи Весето с обезумели очи.

— Чичо, моля ти се! — изкрещя тя. — Тичай, ще го убие!

Нямаше време да пита кой кого ще убие, просто се втурна натам, накъдето сочеше нейното побеляло като свещ пръстче. Но това, което видя в хола, го накара да спре внезапно и озадачено да се почеше. Всъщност никой никого не убиваше. Брат му просто си бе измъкнал кожения колан на панталона и налагаше с него зет си. Дребното напето момче изглеждаше в тоя момент много жалко. Вдигаше ту ръце, ту

крак, за да се запази от ударите, но все не успяваше. Коженният колан го улучваше безпогрешно — ту по зачервените уши, ту по разголените пищялки. Не приличаше толкова на побой, колкото на някакъв нов, смешен спорт — така методично и успешно работеше брат му.

— Чичо, моля ти се, спаси го! — отново изпищя момичето.

Наистина трябваше да го направи. Той приближи и улови брат си за рамото.

— Бате, какво правиш? Засрами се най-сетне.

Неочакваният мъжки глас стресна побойника, той се обърна с подивели очи. Наистина беше безкрайно разярен въпреки ловките си, привидно спокойни действия.

— Ти какво се месиш? — изръмжа той. — Я се махай!

Тоя разговор трая само мигове, но беше съвсем достатъчен за младшия научен сътрудник. Той изчезна от хола светкавично и незабележимо като котка, която е обърнала тенджера. Мацан успя да види само крайчеца на черната ѝ опашка. След него като въртящ се с бясна бързина пумпал излетя надебелялото Весе. Външната врата се затвори с такъв трясък, че дори полилеите звъннаха. Старият Мацан все още гледаше след тях с безумните си очи.

— Ще го науча аз него! Мръсник с мръсник! — ръмжеше той прегракнало. — Къде се намира той, а? Къде се намира?

Като си повтаряше все тъй: „Къде се намира той, а? Къде се намира?“, старият Мацан прекоси бързо целия хол и отвори барчето с вътрешните огледала. Извади оттам бутилка водка, с клокочене наля половин чаша. Изпи я буквално на три глътки, силната водка така го срязва, че очите му изведнъж се изкокориха и избистриха.

— Къде се намира! — продума той за последен път, но с толкова променен и угаснал глас, сякаш внезапно му бяха срязали гласните струни.

— Седни, моля ти се, успокой се! — продума разтревожено брат му.

Стария не седна, но острата глътка сякаш бе срязала и бесовете в душата му. Прекоси няколко пъти хола, мълчалив и наежен, после се обади с доста омекнал глас:

— Ще взема да получа някой инфаркт заради това говедо! Какво си ме зяпнал, да ти наля ли?

— Налей! — отвърна Мацан автоматично. — Та какво, казваш, е станало?

— Какво е станало! Дойде да ми съобщи новина, нахалникът. Бил подал заявление за развод.

Значи, такава била работата! Макар да не бе мислил никога по този въпрос, Мацан не се чувствуваше изненадан. В миг остро като игла в паметта му се вряза споменът от тяхната сватбена вечер. Танцът и Весето, която така спокойно бе положила своето щастливо лице на гърдите на непознатия.

— Ако искаш да знаеш, другите и това не правят! — каза Мацан. — Просто се измъкват, изчезват яко дим. На твое място бих му казал: „Все пак благодаря за вниманието!“

— Аз хубавичко му благодарих! — отвърна Стария удовлетворено. — С каиша през врата. Та да мисли друг път, като се жени.

Това, че поне си бе отмъстил, веднага му подобри настроението. Двамата седнаха край ниската полирана масичка, въздъхнаха и се чукнаха — като на сватба, не като на развод. И Стария продължи с доста успокоен глас своя монолог:

— Да ти кажа право, съвсем не очаквах това от него. Младши научен сътрудник, моля ти се! Та какво е наука? Преди всичко да имаш ум, много ум. Да си способен да обмислиш всичко, от всички страни. Като се жениш, значи жениш се. Според мен умният човек не бива да се жени, но както и да е. Колкото и да е голям умът, в края на краищата глупостта е по-голяма. Всички се женят — и професори, и академици, и доценти. Само владиците, изглежда, са най-умни, просто са си извоювали статут — да не се женят! По-обикновеният човек вижда, че няма къде да мърда, жени се. И все пак обмисля. Тоя, мислех си, щом е учен, добре си е направил сметката. Обзаведох им апартамент като бонбоньера. С пари им помагам. Да не мислиш, че той храни и облича Весето? Аз го правя, макар че не съм длъжен. Кой глупак сега дава зестра, пък и откъде да я вземе. Да ти кажа право, за друг не бих го правил. Но тоя, мисля си, е умник, ако не друго, знае си поне интересите. И сега изведнъж — развод. Защо? Да, защо? — питаше се старият Мацан с велико недоумение. Няма да прокопса България с такива учени, съвсем ще пропадне.

Мацан мълчеше. Ами защо, много просто защо. Омръзнала му, видял друга по-хубава, какво има тука за чудене. Стария сякаш отгатна мисълта му.

— Е, знам, ние мъжете не сме родени само за една жена. Една жена ни е малко. Хубаво, разбирам, човешко е. Та малко ли са жени на тоя свят — скъпи, евтини, съвсем безплатни. Разбрах, че Весето е малко ревнива, но кой мъж на тоя свят е гарантиран от това? Да беше дошъл да ми се оплаче като на мъж. Щях да ѝ свия сармите. А той — развод! Защо? Да влезе в нов капан ли? Аз защо не се развеждам. Моята перустия не съм я пипвал от двайсет години, честна дума ти казвам. Какво да ѝ пипам — остарелите кокали? Но не съм тръгнал да се развеждам, откъде-накъде? Няма да я оставя да я изядат вълците. Гледа ми къщата, както виждаш, всичко тук свети. И яденето ми е ядене, и домът — дом. Да не съм луд да взема някоя от днешните — мързелива и непрокопсана, та да ми превърне дома в кочина. Или пък да ме кичи с рога, да ставам за смях на хората. Знам аз как се живее, макар че съм прост тенекеджия, а те учени и преучени.

Мацан гледаше поразен брат си. По-възрастен брат, как да си помисли такива неща за него. А сега всичко му се видя толкова просто, дори естествено. Наистина много трудно му беше да си представи как спят под един юрган с такава Настя, която беше съставена само от мустаци и кокали.

— Какво ме зяпаш? — попита старият Мацан ядосано. — Твоята работа е друга, жена ти е жена. Алабастър! — прибави той неочаквано.

— Не, нищо не казвам — смотолеви Мацан. — Къде е така?

— Не е тука, изпратих я на бани в Хисаря. Нека си промива бъбреците, какво друго може да прави на тия години.

Мацан си направи бързо сметката. Излизаше, че не е имала дори четиридесет години, откакто е останала, кажи-речи, вдовица. Не, не беше човешко, много добре го съзнаваше. Все едно че държеше у дома си безплатна слугиня. А искаше да мине и за благодетел на всичко отгоре.

— А сега кой ти шета?

— Шета — много важно! — измърмори Стария пренебрежително. — Като имаш пари, всичко имаш. С ресторантите е по-лошо, не съм свикнал да ям по ресторанти. Но здраве да е. На мене никой не може да ми вземе хляба от ръцете, там е цялата работа. Дори

да ми съборят бараката, пак няма да ме уплашат. Без мен те не мотат да минат, аз съм майстор над майсторите. И да ме настанят в държавен сервиз, пак ще работи за мене.

Помълча малко намръщен, после добави:

— Поне едно дете да бяха родили тия нещастници. Едно внуче, нищо повече.

— Е, ти пък! Млада е, ще успее...

— Не знам дали ще успее, не съм сигурен! — каза Стария горчиво. — Тия младите днеска са като круши. Узрее ли, значи е започнала да гние отвътре.

— Ами нали сам каза — като имаш пари, всичко имаш! — отвърна Мацан отмъстително.

Стария съвсем се намръщи.

— На мене ми трябва истински внук, законен. Понякога си мисля — на кого ще оставя тоя хубав апартамент? Пръстите съм си потрошил за него.

И той показва ръцете си. Пръстите му наистина не приличаха на пръсти, толкова бяха криви и очукани.

— А, кажи? Не мога да го замъкна в гроба. А да го оставя на тия две прости жени — и това не искам. Хваща ме бяс само като си го помисля. Да не са орали и копали за тоя имот? Друго е внук, момче, де да знам, може да излезе човек от него. Учен човек, да речем, голям човек. А не като тая тахтаба — моя зет.

За пръв път, откакто бе влязъл в къщата, Мацан почувствува искрено и дълбоко съчувствие към брат си. За какво ти са апартаменти, вили, като умреш, все едно че се превръщат на въздух. Много кратък е човешкият живот, за да трупаш богатства и вещи. Няма смисъл. Нима хората не могат да разберат толкова просто нещо?

— Ако ти имаше син, щях да припиша всичко на него — продължи да мърмори Стария. — Но и ти си нещастник като мен. Ще ни изчезне името, коренът ни ще изгние в земята.

Мацан си отиде вкъщи потиснат. Защо се блъска човек, защо се труди? Беше го слушал неведнъж — човек си отива, остават делата му. А какви са неговите дела? Малко карбид, който отдавна е изгорял. Калници и врати, които са на път да изгният. Това не са никакви дела, това е работа, от която човек се препитава. Но да живееш за самото препитание не е никакъв живот, това той смътно усещаше.

Ами тогава къде е смисълът? Къде е истината? Може би да живееш и да умреш справедливо и честно. Не, и това не може да бъде истината. Когато умира човек, едва ли има сили да мисли как е живял — толкова горчиво и страшно е да се умира.

— Каза ли на бате за отсрочката? — запита внезапно Дора.

— Не успях — измърмори Мацан. — Не беше удобно.

— Ти само за твоите удобства мислиш! — каза тя враждебно. — Моите изобщо не те интересуват.

— Я мълчи! — озъби се той неочаквано. — Ще ти купя креват, та ако ще и да е позлатен. Но човещина няма как да ти купя.

Тя го погледна стресната и мълчаливо се запъти към кухнята. В неделя на обед винаги му пържеше яйца, добре подлютени с червен пипер. А самата тя гълташе с отвращение някакви пюрета от моркови или в най-добрия случай карфиол. Но сега нямаше ни карфиол, ни моркови, кой я знае какво щеше да прави.

На другата сутрин отиде на работа без настроение. Идваше му да захвърли чука с все сила някъде към небето, да изпотроши всички божии прозорци. И изобщо глупост над глупостите е, че някакъв бог е сътворил човека. Сега му беше съвсем ясно, че човек наистина е произлязъл от маймуните, и то от най-калпавия им вид, от ония с червените дупета, дето така глупаво мигат зад решетките в зоопарка.

Стария дойде в работилницата едва към обед, мрачен, с начумерени вежди, но трезвен.

— Онова говедо наистина е подало заявление за развод! — избоботи той. — Още преди две седмици.

— И по какви причини?

— Причини! Малоумни причини. Не се разбирали. Че как може да се разбират? Това е по принцип изключено! Ти разбираш ли се с своята? — запита той внезапно.

— Какво има да се разбирам? Живеем добре — отвърна Мацан неуверено.

— Ами това е! И то е достатъчно. Важното е да се търпят, да се грижат един за друг, колкото могат. Има работи, които жената сама не може да върши. Тогава ги вършат заедно, размножават се, раждат деца. Какво има тук чак толкова да се разбират? Това да не е Народното събрание?

Тоя безцеремонен начин на размишление винаги затрудняваше Мацан. И го безпокоеше. Никога не беше съгласен с него, разбира се. И винаги се чувствуваше затруднен. Не беше глупак брат му, в думите му винаги имаше някакво зрънце истина. Сега Стария само махна ръка и се завря в работилницата. От месец Мацан не бе го виждал да чука тенекиите така ожесточено, сякаш си отмъщаваше с чука на всички глупци по света. И не си подаде носа от работилницата чак до вечерта. Като разбра, че няма да го дочака, Мацан се преоблече и тръгна да си ходи сам. И още от прага зърна Кирил, който бавно прекосяваше двора между колите. Стори му се много чистичък и спретнат тоя път, косата

му бе сресана, носеше вратовръзка. Никога досега не бе го виждал с вратовръзка, на всичко отгоре като че ли не му приличаше.

— Ха, тебе търся, разбира се! — обади се Кирил зарадван. — Тръгвай с мен, искам да те почерпя.

— По какъв случай? — учуди се Мацан.

— Извънредно важен — нарисувах картина. Много хубава картина, честна дума ти казвам.

— И я продаде?

— Защо да я продам! Бих я купил, ако друг я продаваше. Всеки иска да има нещо хубаво! — той се засмя.

— Ама си прав като касарин — съгласи се охотно Мацан. — И той като заколи свинята, за себе си запазва най-хубавата пържола.

По-късно, докато се люлееха по лошия път с москвича, Мацан предпазливо попита:

— А ще ми я покажеш ли?

Кирил погледна часовника си.

— Ами разбира се. И без това имаме доста свободно време.

След това Мацан никога не забрави тая вечер — и странна, и необикновена — от начало до край. Най-напред ателието, разбира се. За пръв път влизаше в ателие на художник. Отначало всичко му се видя доста объркано — прекалено много картини, наредени къде ли не. И прекалено пъстри, може би очите му не бяха свикнали с толкова багри. Но постепенно като че ли потъна в това богато и сито море от багри, много по-богати и силни, отколкото в самия живот. Чувствуваше се едва ли не като пчела в избуяла градина — толкова много цветя и толкова непознати и различни. Кацаше от цвят на цвят, едва се докосваше до нектара им. Дори бог не може да създаде това, което създава човекът, мислеше той с благодарност. Скрито погледна към Кирил, който безучастно бе приседнал на кушетката. Не, не безучастно, лъжеше се, разбира се. Може би просто се стесняваше да го гледа. Кирил сякаш усети погледа му, стана и се усмихна.

— А според теб коя е тая картина? За която преди малко ти казах?

— Тая! — посочи я Мацан безпогрешно.

— Да, вярно е. А как разбра?

— Ами тя е много по-различна от другите. И по-сериозна — отвърна Мацан. — И какво представлява?

— Нищо особено. Портрет на сестра ми.

Мацан отново се изправи пред картината. Тоя път я разгледа с по-голям интерес, сякаш наистина виждаше сестра му пред себе си, жива и истинска.

— Малко ти е сърдита — каза той предпазливо.

— Има нещо вярно! — засмя се Кирил. — Но не само на мен. Не чувствуваш ли, че и на тебе?

— Ами всички сме грешни — съгласи се Мацан.

— Слушай, Мацане, ако река да ти подаря една картина — коя ще си избереш?

Мацан отново хвърли поглед около себе си.

— Ето тая!

Кирил се засмя. Беше портрет на Генка, хубава, простичка рисунка, много мила, почти цялата в бледо жълто, каквато беше всъщност домашната ѝ престилка. Сам Кирил много си я харесваше, но избягваше да я показва. Чувствуваше, че е пооткраднал нещичко от Модилиани.

— Да, прав си! — каза той. — Всички са прави. Хората не обичат да ги тревожат. Или да им казват истината в очите. И без това доста грижи и неприятности си имат в живота.

— Изкуството трябва да радва! — каза внезапно Мацан.

— Не винаги! — отвърна шеговито Кирил. — Но хайде сега да вървим, нас работа ни чака! — добави той странно.

Вечеряха най-напред в една от битовите изби. Ядоха домашни наденици, пиха някакво особено вино, с цвят на разреден коняк. Беше силно и вкусно вино. Мацан веднага усети как ушите му пламнаха.

— Заради това вино съм те довел тук! — каза Кирил. — Пригответно е от стафиди. Но само ще си подложим, няма да прекаляваме. Ще те водя и другаде.

— Къде другаде? — погледна го Мацан учудено.

— При Чори. Нали обещахме?

Значи, такава била работата, помисли Мацан заинтригуван. Кой го знае, може да е харесал Чори. И го води колкото за перде. Нищо лошо, но не беше почтено към момичето от портрета.

— Сигурен ли си, че няма да сбъркаме? — запита той колебливо.

— Защо да сбъркаме? Толкова приятно момиче. И те харесва на всичко отгоре — Кирил се поусмихна.

Не, май че напразно го подозира. Жълтото момиче беше нещо особено, нещо, което се среща само в хубавите сънища призори. Едва ли отива заради Чори. Когато тръгнаха натам, Мацан нямаше никакви предчувствия в душата си — ни хубави, ни лоши. И вървеше лекомислено напред — към съдбата си, без да съзнава, че тая шеговитата съдба ще преобърне само за няколко часа живота му като ръкавица. Като плетена ръкавица, която няма отвън и отвътре, както преди много векове бе забелязал това чудо на съществуването пророк Спиноза.

След това всичко, което се случи в барчето, остана в съзнанието му като странен и неправдоподобен сън, макар че в първите часове бе съвсем трезвен. Най-напред го стресна изисканата обстановка в бара. Не беше свикнал на такъв лукс, това едва не го притесни. Тук всичко му бе чуждо, даже малко противно — дори замърсената светлина, която хвърляха абажурите и цветните лампи. Но като видя тъмните развеселени очи на Чори, изведнъж се успокои.

— Добре дошли — каза тя зарадвана. — Все си мислех, че няма да дойдеш — погледна тя към Мацан с бляскавите си като елмази очи.

— Боже, колко си хубава! — каза простичко, без преструвка Мацан. — Браво на тебе!

Тонът му бе толкова естествен, че Чори едва не се изчерви. Какви глупости й бе надрънкал миналия път той смахнат художник. И без това не разбра какво точно иска да каже. Но видът на Мацан явно подсказваше, че с такъв човек едва ли би могло да се случи нещо прекалено объркано. Дори да е объркано, помисли тя неволно, навярно ще се разреши съвсем простичко.

— Ами седнете ей на оная маса — каза тя. — Какво да ви донеса?

— Тоя път няма да прекаляваме — отвърна Кирил. — Нещо по-леко. По едно кампари например.

Те отидоха на масичката, която тя им бе посочила. Тоя ъгъл бе по-тъмен от всички други и по-дискретен в същото време. След малко Чори донесе три чаши, ледът леко позвънваше в техните изящни тънки стени.

— Никога не пия с клиенти — каза тя. — Но с вас не мога да не се чукна.

Чукнаха се сърдечно, отпиха по една глътка.

— Има на бара двама-трима нахалници, ще гледам да ги отпратя по масите — каза Чори.

— Трудно ще ги отпрати! — изръмжа Кирил, след като тя стана от масата. — Те идват тук заради нея.

Но Чори скоро се върна, макар че гостите се увеличили, вместо да намалее. Седеше при тях, ставаше, отново се връщаше, но разговорът течеше непринудено.

— Научих, че си купил апартамент — бърбореше тя, докато отпиваше от питието. — И си го мебелирал много шик.

— Не, нищо особено! — каза сериозно Мацан.

— Пък и ти май не си същият! — продължаваше да го наблюдава тя с нескрит интерес. — Това костюмче? Къде си го шил? Не приличаш вече на оня — селянина на колело.

Мацан наистина бе сменил шивача си. Но не по своя воля, преди няколко месеца бе починал вуйчо му. Дора веднага му бе намерила нов шивач и Мацан здравата се стресна, като разбра какви пари трябва да плати за шева.

Кирил тъничко се усмихна, но Чори не забеляза нищо. Пиеше вече втора чаша и все бърбореше и бърбореше, очите ѝ ставаха все по-бляскави, устните — все по-влажни. Мацан започна лекичко да се зашеметява, макар че сам не разбираше от какво. Чори съвсем заряза своите клиенти, само от време на време ставаше набързо от масата, когато се появеше някой по-нетърпелив или по-нахален. Между другото разказа и няколко новини от карбидната фабрика, които бе научила случайно. Инженерчето, заради когото го бяха лишили от квартирата, изобщо не влязъл в нея. Просто не му харесала. Панели, теснотия, все още липсвало отопление, водата едва се качвала на техния етаж. А след няколко седмици напуснал фабриката, без дори да им каже „довиждане“. Като разбрали това, неговите акрани веднага хукнали да го търсят. Тогава те все още живеели в Коньовица, но за беда или пък за късмет налетели на Дора. Тя едва не ги изхвърлила по стълбите, казала, че ще им изпочупи крачетата, ако още веднъж се мярнат пред очите ѝ.

— Нищо не ми е казала! — пророни Мацан обидено.

— Ами защо да ти каже? Щом като сега си на по-хубава работа. Жените, Мацане, казват на мъжете си само това, което на тях им изнася.

— Ти пък отде знаеш? Като изобщо не си била женена.

— Притрябвало ми е! — каза Чори презрително. — Бракът е само лъжа и нищо друго. Мъжете лъжат жените, жените лъжат мъжете. Но според мен мъжете лъжат доста повече. Ако са получили сто лева аванс, казват петдесет. Ако са изпили четири ракии, казват две. Ако са ги изпили с разсилния, казват, че са ги изпили с директора.

— Ами тогава, излиза, че жените са лоши! — отвърна Мацан. — Щом така са наплашили своите мъже.

Кирил не очакваше, че Чори така бързо ще се напие. Една добра, опитна барманка изобщо няма право да се напива. И сега не разбираше дали това е хубаво, или не. Кой знае защо неговата натрапчива идея изведнъж му се стори глупава и безсмислена. Всички експерименти на тоя свят са опасни, особено с хора скромни и малко наивни като Мацан. Никога не се знае кога ще стане експлозия и кой ще се опърли от нея. Сякаш за да потвърди тая мисъл, Чори изведнъж заяви, че затваря барчето. Имала силни болки в ухото, в дясното — заяви тя, като сочеше лявото. Тъй че спусна кепенците, клиентите недоволно се разотидоха пили-недопили. След като всички напуснаха, тя им приготви по едно двойно кафе. И по един двоен коняк, разбира се.

— Френски — пет звезди! — каза тя. — Пазя го само за най-добри приятели.

След като изпиха всичко, тя предложи едно последно, малко, но тоя път Кирил енергично отказа. И изобщо изчезна вдън земя, без дори да забележат как и кога се е измъкнал. Колкото и да беше простодушен, Мацан за миг си помисли, че тук има нещо скроено. Тръгнаха да си вървят, Чори крачеше до него така спокойно и го поглеждаше така непринудено, че той съвсем се успокои. Само походката ѝ беше малко спъната, може би заради високите ѝ токове.

— Мога ли да те хвана под ръка? — каза внезапно Чори. — Много ми са неудобни обувките.

— Моля ти се.

Чори хвана ръката му и леко я притисна до себе си. В миг му се стори, че лакътят му се е докоснал неволно до заоблената ѝ гръд. Това внезапно усещане така го зашемети, че Мацан едва не залитна.

— Сега къде живееш? — едва смотолеви той.

— Не е далече — отвърна тя. — Като разбраха, че съм станала барманка, нашите ме изпъдиха. Баща ми, разбира се, не майка ми.

Нищо, наех си хубава стаичка, съвсем самостоятелна. Плащам шейсет лева на месец. За мен не е много, аз вадя добри пари, главно от бакшишите.

— Не е ли забранено? — попита Мацан с погаснал глас.

— Разбира се, че е забранено. Но при нас не е толкова строго, ние работим главно с чужденци, те имат други навици. То се знае, длъжни сме да внасяме бакшишите на общата каса, но дори да искам, не знам как да ги изчисля.

Помълчаха известно време един до друг по пустия булевард. Мацан се усещаше в някакъв друг свят, съвсем измислен и нереален. Дори сънищата му не бяха толкова неочаквани и странни. За пръв път в своя бедничък живот се движеше нощем по улиците с чужда жена. С чужда жена, при това толкова красива и елегантна. Под ръка на всичко отгоре, с лакът, който навярно все още опираше в гърдта ѝ. Ако се движеше в тоя час с бледен като утрото ангел, надали това би му се сторило по-свръхестествено. Но какво друго можеше да направи, освен да върви все тъй напред, докато съдбата благоволи да го върне обратно там, откъдето го бе взела.

Като стигнаха пред нейния дом, те спряха пред входа. Чори го погледна право в очите, имаше нещо закачливо в нейния поглед, само закачливо, нищо повече.

— Ела да пием по едно коняче — каза тя спокойно.

Толкова спокойно, колкото би поканила брат си.

— Не е ли много късно? — попита Мацан изплашен.

Наистина изплашен, макар да не разбираше от какво. От себе си? От жена си? Само от Чори не, толкова спокойна изглеждаше. И толкова добронамерена.

— Какво значение има времето? — попита тя и положи длан върху изстиналите му пръсти.

Ръката му леко трепереше. Сам той трепереше като зимно врабче, кацнало на перваза. Като премръзнало зимно врабче, което всеки миг може да тупне вкочанено и мъртво върху снега.

— Хайде, хайде! — каза тя ласкаво и го убодe лекичко с маникюра си.

Това като че ли го възвърна към света, той тръгна бавно след нея. Вътре бе непрогледно тъмно, но тя натисна някакво копче, освети безнадеждно сиво стълбище, толкова мръсно, колкото и всяко друго по

тая загубена улица. Като тръгнаха нагоре, отново го обзе мрачното, нечовешко вълнение.

— Не се страхувай — говореше тя тихичко, сякаш на себе си. — Аз нямам хазаи, моите хазаи са в Алжир. В другите две стаи живее едно много симпатично семейство, асистенти в университета. По това време те винаги спят като заклани, виждам ги веднъж в месеца.

Не вървяха дълго, спряха пред безлична кафява врата с бронзова табелка. Чори се усмихна, отключи спокойно и го побутна вътре като болник, който се учи да прохожда. Минаха през тясно, дълго холче, тя отвори крайната лява врата.

— Ето ни у дома! — възкликна Чори с весело облекчение.

Влязоха вътре. Стаята беше необикновено разхвърляна, по пода се търкаляха обувки и дрехи, чаршафите на леглото бяха така усукани, сякаш по тях се бяха търкаляли шимпанзета.

— Май че няма смисъл да прием кафе — каза тя все така закачливо. — И без това ми се виждаш малко нервен.

Да, разбира се, но не както долу пред входа. Там пред входа се реши всичко. И сега вече нищо не можеше да се върне назад. Тя приближи до него и с опитно движение разхлаби вратовръзката му.

Докато се събличаше, той едва я виждаше в периферията на своето помръкнало зрение. Срамуваше се да я погледне направо, усещаше само как хвърчат в безпорядък рокли, гащички, сутиени.

— Всичко, всичко! — обади се тя.

— Не всичко! — отвърна той и за пръв път в гласа му прозвучаха по-твърди нотки.

След малко те стояха един срещу друг. Сега тя му се струваше много по-дребна, по-скромничка и, разбира се, много по-обикновена. Да, съвсем обикновена, както всички неща на живота, с които сме свикнали. Луксозната обвивка беше свалена, бонбонът, макар и сладък, винаги си остава обикновен бонбон. Без токовете си тя бе лишена от осанка, без дрехите — от великолепието, което така силно го бе впечатлило в бара. Всяка жена в нейното положение прилича донякъде на добре одрана овца.

А Чори, напротив, изглеждаше доста изненадана. Тя го приближи и сложи длани върху великолепно очертаните му гръдни мускули.

— Ти си бил много хубав! — каза тя.

Беше събота сутрин, приятен ден за всеки човек, който се е трудил през седмицата, освен за Генка, може би. Най-спокойна и най-сигурна в тоя неспокоен живот се чувствуваше в библиотеката. Това мрачно помещение, лишено от естествена светлина, беше всъщност нейният истински дом. Само тук можеше да се чувствува безгрижна и свободна. Само тука можеше да бъде истински господар на себе си. Само тук имаше книги. А книгите пристигаха и пристигаха всеки ден със своите лъскави подвързии, със своите големи и малки тайни, които тя непременно искаше да узнае. Не можеше да прочете всички, разбира се, това я изпълваше с неутолима вътрешна жажда. Тя ги описваше грижливо, слагаше им своите номера, полагаше фишовете в каталога, а книгите по лавицата. Всъщност нямаше никаква нужда от каталози, тя знаеше мястото на всяка от тях, сякаш ги бе подредила не по лавиците, а в паметта си. Винаги можеше да вземе някоя от тях. Но не вземаше всички, трябваше да се пресява плявата от зърното.

Понякога, макар и много рядко, я обземаше дълбока, непонятна мъка. Винаги там, между книгите и лавиците, където никога не проникваше истинската светлина на света. За какво прави всичко това? Защо чете, защо трупа ненужни знания? Има ли смисъл японската вишня да се отрупа с цветове, щом не завързва никакъв плод? Все пак навярно има никакъв смисъл. Нима плодовете са по-важни от белите цветове? Никой по никакъв начин не може да докаже това за човека. Кое е по-важно на тоя свят — да напълниш с нещо стомаха си? Или в теб, заедно с цветовете, да проникне вечната красота на природата.

Ето тоя въпрос не можеше да реши.

В петък вечер заспа много трудно с тия тягостни мисли. За да се разведри, опита се да си припомни своите най-хубави мигове в тоя толкова кратък и толкова беден живот. Или своите най-хубави трепети. И винаги се спираше на един и същ миг — първите снимки в своя пръв филм, който бе видяла, макар и без звук, в една от тъмните зали на киноцентъра. Мигове на вътрешно тържество и ликуване. Все едно че бе видяла самата себе си в образ по-жив и по-силен от нея самата.

Образ, който не подлежи ни на смърт, ни на разтление. Образ, който можеше да се размножава безкрайно във вечността, тъждествен на себе си и на нея. Но си спомни колко бързо бе угаснало това чувство. И се бе превърнало в смъртно неудовлетворение. Тогава какво друго? Картината може би. Портрет на сестра ми. На неговата сестра. И неговата картина. Нима човек може да бъде щастлив с нещо, което сам не е сътворил? Но какво значи сътворил? Нима трябва непременно да го сътвориш с ръцете си. А нима не можеш да го сътвориш с мечтата си, колкото и тя да е далечна и безумна. А когато човекът е сътворил самата мечта, може би е пробил първата дупчица в безкрайния мрак, първата звезда на надеждата.

Тая сутрин единственото нещо, което имаше в сърцето си, бе самата надежда. Стана бързо, наплиска лицето си със студена вода, дълбоко пое въздух на отворения прозорец. Имаха среща с Кирил едва към единайсет часа, но тя разбираше много добре, че днес няма да издържи. Все пак трябваше да купи кисело мляко, прясно мляко, хляб и ако намери някакъв кекс за децата. След това свари млякото, закуси набързо с малко препечен хляб и масло. Когато свърши всичко часът минаваше девет. Сега вече нищо не можеше да я задържи, тя просто литна навън. Денят беше студен и влажен, върху връхните клонки на дърветата се бе утаила слаба, незрима мъглица, толкова прозрачна, колкото и техните сънища. Но като отвори вратата, тя спря на прага разочарована. Кирил не беше там. Навярно бе излязъл съвсем набързо, тъй като леглото му бе съвсем неразтребено. Въздъхна горчиво и приседна на крайчеца. Само Вики се бе притаил на своя прозорец, нещо дебнеше или се преструваше, че дебне — разиграваше навярно някоя от своите малки котешки игри. Но ушичките му бяха щръкнали, опашката — права. Дори не се обърна да я погледне. И защо да я гледа, тя не е най-важното на тоя свят.

Като нямаше какво да прави, Генка се зае да разтреби ателието. Няма нищо по-трудно от това да се разтребва ателие на художник. Кирил строго бе забранил да се местят картините и триножникът. Нямахме прахосмукачка, трябваше да премита внимателно между тях, тъй че да не ги изпраши. Като свърши, тя седна на едно от ниските столчета, точно срещу портрета. Наистина, не го бе нарисувала сама, това много добре знаеше. Но и Нютон не бе създал земното притегляне, той просто го бе открил за хората. Без нея тая картина

изобщо нямаше да съществува. Е, малко преувеличаваше, разбира се. Дори бог не е сътворил всичко. Нищо не би сътворил, ако хаосът не съдържаше в себе си всички свои възможности.

Седеше все тъй с гръб към прозорчето, слънцето слабо грееше в тила ѝ. Чувствуваше се щастлива. Сега дори той не ѝ беше нужен, това, което идваше от картината, беше много по-съвършено. Бе пресъздал сам себе си в тая картина, а не сестра си. И то точно такъв, какъвто тя искаше да го види.

В тоя миг някой така силно издумка по дъсчената врата, че тя подскочи от столчето. Когато се обърна, на прага стоеше млад мъж с уплашено лице. В ръката си държеше пазарска чанта, от която стърчаха стръкове праз.

— Нали вие имате коте? — запита задъхано той.

— Ние! — отвърна тя стреснато.

— Не знам дали е вашето. Но едно лежи долу на плочите.

Генка го гледаше ужасена.

— Живо? Сигурен ли сте?

— Май че не е. Макар че котките не умират толкова лесно.

Погледна към отворената капандура и добави унило:

— Сигурно е скочило от покрива. Туй става дори с възрастни котки.

Но Генка, вече не го слушаше, като зашеметена тичаше надолу по стълбите със своето жълто кухненско пенъорче, с което художникът я бе нарисувал. Не знаеше себе си, не помнеше себе си. Дори не разбра как се е озовала на улицата. Огледа се трескаво — нищо. Едва сега си припомни, че капандурите гледат към съседното дворче. Щом отвори желязната портичка, и мигновено съзря Вики. Бе паднал точно върху пътечката от улични плочи, лежеше там безформен и смазан като захвърлен от прозорците плод. Очичките му бяха затворени, от бялото ъгълче на устните му бе потекла тънка струйчица кръв. Генка коленичи замаяна пред него, лицето ѝ бе мокро от сълзи.

— Вики! — изплака тя безпомощно.

Но малкото трупче лежеше безжизнено на земята. Дори не смееше да го вземе на ръце, толкова беше изплашена.

— Миличък Вики!

Не издържа повече, грабна го и го притисна до гърдите си, сякаш това беше единственият начин да го спаси. Стори ѝ се все още

топличък, но съвършено безжизнен. Просто се огъваше в ръцете ѝ като мека, одрана кожа, от ония кожи, които някои безумни жени все още носят увиснали на вратовете си. Какво да направи, какво може човек да направи пред смъртта. Нищо, освен да плаче. Тя плачеше безнадеждно, с мъка гледеше разбитата му муцунка. И точно в тоя миг се случи онова велико чудо, което само великата природа можеше да си разреши. Внезапно Вики отвори едното си око, погледна с него несвястно и отново го затвори.

Значи, жив! Тя дори не разбра как изхвъркна навън, като обезумяла застана край тротоара. Край нея течеше силният железен поток на колите, равнодушен и вонящ, както винаги. Като не знаеше какво да направи, тя отчаяно замаха ръка. Но колите отминаваха безжалостно, само някакъв дурак се зазяпа за мигове и едва не си блъсна гумите в тротоара. Най-после спря едно малко рено, старо, очукано. На кормилото седеше възрастна жена, толкова едра, че като се наведе през прозорчето, съвсем заприлича на охлюв, който се е подал от тясната си черупка.

— Влезте! — каза тя и погледна трогната котето. — Живо ли е още?

— Живо е, живо е. Къде да го заведа?

— Във ветеринарния... Само не се плашете, защото и мен ме плашите.

Колата потегли така бързо, че Генка едва не изтърва нещастния Вики. И след това зафуча като бясна по улицата, без да бръсне ни мъже, ни милиционери, ни знаци. Само от време на време надуваше клаксона и летеше. Живот, живот, истински чист живот, не като вашия, изпълнен с подлости. Навярно някакви подобни мисли се въртяха в главата ѝ, ако можеше да се съди по нейното вкоравено лице. И по безпощадните жестове, с които въртеше кормилото. Генка дори не усети как пристигнаха до Ветеринарния факултет. Като излизаше от колата, Вики още веднъж я погледна, тоя път и с двете очички.

— Да ви помогна ли? — запита жената на кормилото.

Гледаше я с мил поглед, ужасно смешен на това грамадно лице.

— Не, моля, много ви благодаря. Ще се оправя сама.

И литна по стълбите. Празни коридори, мълчаливи врати, все още влажен от бърсането на линолеум. И никъде никакъв човек, сякаш бе попаднала в някакъв призрачен дом. И тъкмо се чудеше какво да

прави, пред нея като видение изникна млад човек в бяла престилка. Изглеждаше конте, даже с престилката — лимба, къси мустачки, папийонка, така кървавочервена, сякаш някой се бе опитал да го коли. Той сам спря, погледна небрежно Вики, с малко повече интерес момичето.

— Прегазено ли е?

— Не, падна от покрива.

— Имате късмет — каза контето. — Днес дежурният е хирург. Сега ще ви заведе при него.

Говореше доста равнодушно това конте, но на Генка ѝ се искаше да му се обеси на шията.

— Ваше ли е котето?

— Не съвсем, тоест мое, все едно че е мое.

— На хирурга ще кажете категорично, че е ваше. Иначе даже няма да го погледне.

— Разбира се, че е мое.

За щастие хирургът беше в кабинета си. На бюрото му имаше разтворена книга, но сам той зяпаше през прозореца унилия ноемврийски пейзаж. Хирургът доста небрежно поопипа нещастния Вики, после каза:

— Като че ли е стрелян с ловджийска пушка. Дясното му краче е съвсем раздробено, лявото как да е.

— А задните?

— Задните са като вашите. Искам да кажа в много добро състояние. Тоя глупчо е летял надолу с главата.

— Като аероплан — каза ободрена Генка.

Хирургът заби в задното бутче на Вики една голяма смесена инжекция. Никога не би го направил за едно пършиво коте, но момичето беше толкова добро и мило. След това всичко беше много просто. Приспособи му някаква шина, обвърза здраво с бинтове двете мили крачета. Вики се поококори, но търпеше, може би съзнаваше, че всичко се прави за негово добро.

И ето че Генка се озова отново на улицата с Вики на ръце. Минаваше обед, Кирил навярно отдавна се бе прибрал. Кой знае как се е стреснал, като е видял вратата отворена, а къщата пуста. Нищо, пада му се, да си е стоял у дома, тогава може би нищо нямаше да се случи. За щастие скоро успя да спре такси, но като тръгна, тя изведнъж се

досети, че няма ни стотинка в джоба си. Не е толкова страшно, ще се справи. Таксито летеше, тя притискаше облекчена до себе си слабичкото телце на Вики. И точно тогава стана това, което никога не бе очаквала. В сърцето ѝ сякаш се появи някаква невидима пукнатинка, от нея бавно и топло започна да блика нещо непонятно и необяснимо. Тя вече съзнаваше, че това е инстинктът на майката, на всички майки, на прамайките, все едно дали са животински или човешки. Никога не бе очаквала, че е в състояние да го изпита. И ето че сега цялото ѝ същество ликуваше, както може да ликува само природата. Тогава вдигна малката му главичка и го целуна право по тъпичкото носленце, без да се гнуса, без да се срамува от себе си.

Кирил наистина си беше вкъщи, така изплашен, че едва не подскочи от радост, като ги видя.

— Какво е станало? — едва не изграка той.

— Сега слез да платиш таксито. После ще ти кажа какво е станало.

Когато след малко се върна, тя наистина му разказа всичко, от игла до конец, както само една жена може да го разкаже. Кирил я слушаше и галеше Вики по главичката, котето от време на време едва забележимо примигваше, но не издаваше нито звук.

— Значи сигурна си, че ще оздравее?

— Поне лекарят така казва. Сега ще слеза долу да купя мляко. Щом почне да яде, значи е напълно спасен.

Кирил я слушаше развълнуван. И дълбоко признателен. Съдбата е винаги по-немилостива към жените, отколкото към мъжете. В края на краищата всички семейни нещастия падат на техните глави. Как ли щеше да се справи, ако беше самичък. Може би изобщо нямаше да се справи.

— Сега ние сме навеки свързани! — каза той. — Чрез живота на нашия син. Какво се пулиш? Друг я имаме, я нямаме. Но този ни е съвсем сигурен...

Генка се изчерви и стана.

— Трябва да купя млякото. А да взема ли нещо и за нас? Сега не ми се иска да го оставя самичък.

— Вземи, вземи. И нещо за пиене, моля ти се. Бутилка вино. Трябва да отпразнуваме този ден, той не е като другите.

Да, вярно е, точно така тече животът, мислеше тя, докато слизаше по стълбите със своята пазарска чанта. Животът тече равно като писеца на сеизмограф, понякога с месеци, с години. И ето че изведнъж почва да прави бесни скокове, докато отново бавно затихне. Никой не може нито да ги предвиди, нито да ги спре. Събарят се здания, рухvat камбанарии. Понякога пресъхват вековни води, бликват нови. Така трябва да бъде с живота на хората, мислеше тя удовлетворена. Това, което тече равно, нито се забелязва, нито се запомня.

Обядваха тоя път като семейство около болното си дете. Изпиха виното. Нямаха дори чашки, така че пиеха направо от гърлото на бутилката. Когато Генка я повдигаше, очите му се развеселяваха, особено ако глътката беше малко по-хубава.

— Какво се смееш! — сопна се тя. — Знаеш ли как успокоява. След това напрежение.

— Знам — каза той.

— Но изобщо си прав. Винаги си прав, изглежда. Знаеш ли как вярно позна тогава, че не обичам деца. Не съм обичала. Просто не съм знаела как. Все пак то трябва да се роди по някакъв повод. Колкото и да ни е присъщо.

Генка си отиде много късно тая вечер. Вики все тъй си лежеше в гнездото, което тя му бе приготвила, свит като беззащитно кравайче. Макар да се бе посъвзел, изглеждаше гузен или виновен, не се оплакваше, не издаваше нито звук, макар че крачетата сигурно непоносимо го боляха. Само от време на време близваше предпазливо предната си лапичка, тая, която не беше докрай забинтована. Едва когато Кирил угаси лампата и двамата останаха сами, Кирил се реши да го запита:

— Е, разкажи сега, сине, как стана тая работа?

— Гълъбите, тате — отвърна Вики.

— Знам, знам. И какво? Поискал си да си поиграеш с тях? Или тоя път да си похапнеш?

— Не, просто се пошегувах.

— Няма да лъжеш баща си! — отвърна Кирил укоризнено. — Разкажи, разкажи. Но честно.

Вики помълча смутено.

— Ами какво да ти кажа? Стана нещо особено с мен. Не знам как да ти го опиша.

— А аз знам. Изведнъж страшно ти се прииска да си хванеш един от тях. И да го схрускаш.

— Да го схрускам ли? — попита Вики неуверено — Не, не вярвам. Но много ми се искаше да го хвана! И полетях!...

— Страшно ли беше?

— Много страшно. И знаеш ли какво, тате? Тъй както си летях надолу, изведнъж ми се стори, че не ми е за пръв път...

Кирил се усмихна в мрака.

— Не искам да те обременявам с ненужни знания. Но това се казва родова памет.

— Не те разбирам, татенце.

— Да, не е лесно. Ти наистина скачаш за пръв път. Но преди тебе е скачала майка ти. Или баба ти. Или всичките ти там баби и прабаби.

— Но аз не искам повече.

— Никой не иска. И все пак скачат, поне веднъж в живота си. Винаги скачат като слепи — просто не знаят какво правят. Знаеш ли, сине, всяко същество крие в себе си една бездна. В себе си или извън себе си, не е толкова важно. Но скачат в нея щат не щат... А някои кретени по два-три пъти.

— Ти скачал ли си?

— Разбира се. Да ти кажа право, още ме болят кокалите.

Вики мълча дълго, после каза:

— За мене — край! Повече никакви гълъби. Даже няма да ги погледна.

— Ех тия гълъби, тия гълъби! — въздъхна бащата. — Много са хубави, наистина! Понякога си заслужава да скочи човек.

Човекът, който бе скочил в дълбоката бездна, легеше сега сам в леглото, сит като котарак, който е изял поне три гълъба. Беше неделен ден, около обед, навън дърветата зъзнеха осланени, но вътре беше много топло и той се протягаше само по гащета под леката завивка. Чори бе отишла в кухнята да му свари какао, а той просто я чакаше. Може би не чакаше самата нея, чакаше нейната мека като кадифе кожа, нейните пръсти, нейния гладък корем, който пулсираше като жив под коравата му ръка. Чакаше всичко, което никога не бе получавал, нито пък знаеше, че може да съществува. Беше изпитал всичко, което човек може да получи в едно тясно женско легло, и все още се чувствуваше неудовлетворен и жаден. Имаше някакви нечовешки сили, скрити в душата му, в яката му плът, които все още чакаха. Това беше несвойствено, дори чуждо за такъв простодушен и непретенциозен човек като него и все пак съществуваше. Може би бездната беше много дълбока, все още летеше към дъното ѝ, все още не бе храснал непробиваемия си череп на фаталния плочник.

През тоя единствен месец той ѝ бе разказал целия си живот. На пръв поглед разказите му бяха къси, простички, почти безчувствени, но Чори го разбираше много добре. Във всеки случай много по-добре, отколкото Ери с неговите объркани истории, в които чувствата, дори драмите винаги се свързваха с някакви числа, параграфи, дори проценти. И двамата бяха родени в прости, бедняшки квартали, разбираха се с няколко простички думи там, където други не биха разбрали нищо. Чори слушаше мълчаливо, никога не го прекъсваше. Понякога се смайваше до дъното на душата си, но пак мълчеше. В крайна сметка тя разбра, че е научила много повече за Дора, отколкото за самия него. Мацан все още ѝ се струваше малко непознат и загадъчен въпреки безпределната си простота. Само за едно нещо тя си даваше ясна сметка — той бе съвсем различен от всички мъже, които бе срещала досега. Още в първите часове тя се бе изненадала от това, че той поне не грухти като другите мъжки прасета. И мирисът му бе

различен. Приличаше на мирис на дърво, чиито корени току-що са били изтръгнати от земята.

Още след първата нощ тя му бе казала:

— Господи, ама ти си съвсем като момче!

— Как като момче? — попита той обидено.

— Ами ти почти нищо не знаеш.

— Това толкова ли е лошо?

— Не е лошо, разбира се. Защо да е лошо? — говореше тя учудено. — Само едно нещо не ми е ясно — досега с парцалена кукла ли си живял?

Сигурно с парцалена, помисли си той огорчен. Шита, недошита, кърпена, недокърпена. Така почнаха неговите разкази. Отначало тя просто го съжали. И веднага разбра това, което Кирил не бе доизказал. Божичко, да не е държал досега гълъб в ръцете си. Ами прав е оня смахнат художник с неговото неразбрано дърдорене. Каквото и да е, но един мъж не може да остане сляп за цял живот. Образуват се комплекси, човек може да се побърка. И тя се втурна срещу него със себеотрицание, от което нищо не губеше. Напротив, само печелеше. Но това разбра много по-късно. Отначало се мъчеше да изтръгне от него всички пламъци, макар че всъщност ги изтръгваше от себе си. Изгаряше го с целувките си. Сам той изгаряше в пламъците на своя момчешки свян. Но не се съпротивляваше, беше се предал напълно. Летеше като метеор в своята бездна, но вече беше навлязъл в плътните слоеве на атмосферата. В най-плътните. Пламтеше като метеор, но дълбоко в него все още оставаше недокосната сърцевина от студен като небитието метал.

Сигурно беше така. Много добре си спомняше първата утрин. Знаеше, че не бива да се връща вкъщи, всъщност нямаше сили. Но като се качи в трамвая, за да отиде на работа, почувствува в себе си някаква лека погнуса, мека и лепкава като тиня. Веднага я пропъди от спомена, но тя остана в душата му, на самото ѝ дъно. Макар да не бе заспивал през нощта ни за минутка, работи целия ден като сляп долапчийски кон. Като се прибра вечерта, жена му го посрещна, без да му каже нито дума. Едва след като вечеряха, тя му измърмори с отвращение:

— Снощи пак сте пиянствували.

— Няма такова нещо — отвърна Мацан.

Но тя не усети дълбоката неприязън в гласа му, толкова се бе отдалечила от него в гонитбата на своите нови химери. Дори не забеляза дълбоките тъмни кръгове под очите, толкова очевидни и подозрителни. Всъщност бе забелязала нещичко, но го отдаде на пианството.

Така започна първият ден — със смътни угризения на съвестта. Но след един месец той вече лежеше на тясното неудобно легло като у дома си. И чакаше своето какао. Всъщност тя му донесе голяма чаша горещ шоколад на прах, който преди няколко месеца бе получила от Ери. Заедно с много други неща. Нито за миг не ѝ мина мисълта, че не е съвсем порядъчно да налива сега Мацан с шоколада на своя бивш любовник, който наистина имаше нужда от шоколад. Но дявол ги знае тия европейци, може би нарочно е изпратил точно такъв подарък. Във всеки случай българинът до нея го сърбаше с доста шумно удоволствие, като всеки истински българин.

— Искаш ли да обядваме заедно? — попита тя внезапно.

Никога досега не бяха излизали заедно през деня. Сърбането изведнъж секна, той я погледна поучуден.

— Точно днес не мога. Трябва да обядвам при брат си...

— Толкова ли е важно?

— Аз вече съм обещал — каза той настойчиво. — Освен това трябва да си уредим сметките.

Но не каза, че и Дора ще дойде на обета.

— Кога ще можеш?

— Ами идущата неделя.

— Добре, идущата неделя. Знаеш ли, искам да те заведа във „Воденичарската механа“. Управителят ми е приятел. Ще се разпореда да ни направят качамак... Ял ли си скоро качамак?

— От дете не съм ял — призна си Мацан. — Всъщност, след като умря баба ми. Тя винаги казваше, че качамакът не е за бедни хора. Искане много сирене и много масло, иначе не е никакъв качамак. Иначе си е просташка мамалига.

— Обещавах ли да ме заведеши?

— Обещавам! — отвърна той твърдо.

Тя се успокои, макар и не съвсем. Всъщност този проблем ѝ беше съвсем неясен, въпреки че толкова много бе чула за Дора.

— Мацане, ще те питам нещо. Но не ми отвърщай, ако не ти е удобно.

— Нямам какво да крия — каза той.

— Тя нищо ли не се досеща?

— А как да се досети? — попита Мацан леко намръщен.

— Има сто начина — каза тя. — Ами ти като мъж вече не си същият.

— А тя как да го разбере? Като не отивам вече при нея.

Чори така се учуди, че дори повдигна глава да види лицето му. Не, нищо особено, лице на мъж, който не е свикнал да лъже.

— Ами как тъй? Та тя е млада жена, тъкмо в силата си.

Мацан малко се затрудни, личеше си, че никак не му се говори по този въпрос. По този въпроси изобщо не бива да се говори. Особено в такъв случай като техния.

— Виж какво, Чори, и самата тя не отваря дума. И като че ли е доволна от това положение.

— Странно! — каза Чори. — Знам, че не ме лъжеш... И все пак странно.

— Ами какво искаш? — попита той недоволено. — Да дойде да ми се моли? Тя не е такава жена, тя уважава себе си.

Чори запали цигара. Никога не пушеше в тяхната малка стаичка, дори Мацан не пушеше. Но сега запали.

— Интересно! — каза тя. — Всички ли съпрузи на този свят си омръзват?

Мацан замълча. Какво можеше да отвърне без да обиди или нея, или жена си. А разбираше много добре, че и в двата случая няма да бъде прав.

— Тъй ли е? Или не е тъй? — запита го отново.

— То е друго! — отвърна Мацан сухо. — Аз съм порядъчен човек. Не мога да живея едновременно с две жени. Това е развратно.

— А брат ти според теб какъв човек е? — попита внезапно тя.

— Какво общо има тук брат ми?

Чори се колебаеше. Чувствуваше се и тя малко раздразнена. Може би поради тона, с който той й отговаряше. През целия месец бе така спокоен, кротък и послушен.

— Ще ти кажа! — отвърна тя. — Брат ти винаги е имал две жени. Едната у дома, да му гледа къщната работа. И една втора — да

спи с нея.

Той така се поразил, че едва не изпусна чашката с какаото, която все още държеше в ръцете си.

— Това пък откъде знаеш?

— Просто знам. Ами ние живеем в град, в който всичко се знае. Дори за по-богатите тенекеджии. А по една случайност неговата любовница беше моя приятелка. Или по-точно, съученичка. Ние завършихме гимназия заедно.

Той я гледаше слисан. И в последна сметка дълбоко обиден, макар че все още не го съзнаваше.

— Ти виждала ли си моя брат?

— Разбира се, че съм го виждала. Главно по нощните заведения. И с моята приятелка. И с други.

— И каква е тя според теб?

— Ами много свястно момиче. Завърши Музикалната академия. И сега свири на арфа.

— Ти се шегуваш! — едва не заекна Мацан. — Та той е близо шейсетгодишен.

— И Ери не беше много по-млад! — отвърна тя нахално.

— И мислиш, че всичко е направила заради хубостта му?

— Е, не само за хубостта — усмихна се тя. — Той ѝ плащаше наема. За една студентка това не е чак толкова малко.

Мацан започна да кима глава повече, отколкото трябваше.

— Да, ясно като бял ден! — заяви той презрително. — Тя чисто и просто се е продала. И то за някакви си петдесет лева.

— Осемдесет! — поправи го хладно Чори. — Но искам да ти кажа и друго — тя го обичаше. Или поне на мен така ми се струваше. Когато миналата година той я заряза, тя рева пред мен цял час.

— Ами как няма да реве. Такава скъпа квартира! С тая арфа едва ли ще може да я плати.

— Не е за квартирата! — каза Чори ядосана. — И за парите не е. В краен случай можеш да кажеш, че няма морал. Но какво е морал? И къде може да се купи, та да си купим и ние! — добави тя дръзко.

Мацан се измъкна нервно от леглото и тръгна из стаята, така както си беше по гащета.

— Ти ме будалкаш! — изведнъж се досети той. — Аз съм виждал по телевизията как жени свирят на арфа. Та те приличат на

ангели.

— И тя прилича на ангел, като е с арфата! — отвърна Чори. — И все пак не знае какво е морал. Ами откъде да знае? Ето там е цялата работа.

— Мен кой ме е учил на морал? — каза Мацан гневно. — Човек се ражда, такъв, какъвто е. Защо трябва непременно всичко да му се налива в главата. Днешните младежи са корумпирани. Това е истината!

— А според теб и аз ли съм корумпирана? — погледна го тя.

Много остър и пронизителен беше тоя поглед, но той не го забеляза. Само попита учудено:

— Ти ли? Защо и ти?

— Защото и аз съм взимала подаръци от Ери. И то доста скъпички.

— Друго е подарък — измърмори той неуверено. — Това е човешко. Пък Ери, както разбирам, те е обичал. А може би и ти него.

— Аз и сега го обичам! — отвърна тя внезапно.

Мацан изведнъж млъкна. Дълбок, непонятен инстинкт го накара да прехапе всички думи, които напиреха в гърлото му, които боботеха там, пълни с гняв и ненавист. Изведнъж разбра, че ако каже още две думи, ще я загуби завинаги. Когато след половин час слизаше позакъснял по стълбите, се чувствуваше угнетен и потиснат. И дълбоко омърсен може би. Най-сетне бе настъпил тоя миг, бе паднал на дъното на своята бездна. Бе се забил в нея като камък, хвърлен на дъното на запустял кладенец. Лежеше там стъписан, без да вижда небето. Смяташе, че е попаднал в извор, а виждаше около себе си тиня. И жаби, които го гледаха ококорено и враждебно. Никой не знае какво човек може да намери на дъното на своята бездна.

Когато най-сетне позвъни и на прага се появи брат му, той изтръпна. Струваше му се, че пред него стои някакъв друг човек, не неговият собствен брат, когото така добре познаваше. Тоя беше облечен в английска кожена жилетка с плетени ръкави и идеално изгладен син панталон. Дори лицето му се стори не така противно и мазно, както го бе носил в своето разгневено въображение поне през последния час.

— Влез! — каза той. — Защо си сам?

— Не знам — измърмори той. — Мислех, че е дошла.

Брат му замълча, но Мацан усещаше, че го гледа изпитателно. Изведнъж му мина през ума, че тоя човек знае за хората безкрайно повече, отколкото сам той за пещта и карбида. А да не говорим за тенекиите, които за Мацан бяха бездушна мъртвина. Седнаха вътре и се настаниха на удобното плюшено канапе. Беше доста ниско, тъй че старият Мацан можеше спокойно да протегне късите си крака. И чорапите му бяха много хубави, опънати без никаква гънчица на яките му прасци. Дяволите да го вземат, сега тая връзка с арфистката не му се виждаше така абсурдна и невероятна. И защо да е невероятна, нима сам той бе някакъв хубавец, та съдбата му подхвърли толкова неочакван подарък.

— Малко се е побъркала твоята — подхвърли Стария. — Тая сутрин ми се обади по телефона. Пита ме къде съм дянал вехториите, които купих заедно с апартамента.

— Какви вехтории? — не разбра Мацан.

— Старите мебели. Ами какво да ги правя, качих ги на тавана. Няма да се излагам пред гостите. Нов апартамент със стари мебели, не смятах, че си подходжат. Пък и вашият апартамент е нов. Тя едва не ме изруга — искала да ги види.

— Ами нека ги види — измърмори Мацан равнодушно.

В хола влезе Анастасия. Беше малко избеляла от Хисарските бани, на бузите ѝ бе се появила слаба руменина. И все пак със своята износена рокля и окъсяла жилетка приличаше повече на стара прислужница, отколкото на господарка на дома. В тоя дом имаше само един истински господар.

— Какво да ви донеса? — попита тя.

— Малко стара гроздова — отвърна мъжът ѝ, без да я удостои с поглед. — И мариновани гъби...

След малко навън се позвъни, влезе Дора. Изглеждаше добре соанирана тая сутрин, инстинктивно чувствуваше, че никога не бива да се излага като жена пред своя девер.

— Ама наистина ли са на тавана? — попита тя едва ли не от прага. — Да не са ги изпотрошили?

— Не са ги изпотрошили — отвърна Стария с лека досада. — Едно време като правеха нещо, правеха го веднъж завинаги.

— Точно така! — съгласи се Дора охотно. — А мога ли да ги видя?

— Булке, поседни, моля ти се... Да обядваме по-напред. Пък после гледай колкото щеш.

— Не, не, моля ти се! Само за момент да ги зърна! — каза умолително Дора. — Докато застелете масата, ще се върна.

— Ами иди при Настя, тя държи ключовете — отвърна Стария недоволно.

Тъй и стана, Дора мигновено изчезна. Настя едва я настигна с ключовете на тавана, отвори ѝ вратата, но сама се дръпна назад — такава тежка миризма на мухъл и нафталин я лъхна отвътре.

— Само ще си губиш времето — каза тя. — Всичко е износено донемайкъде.

Но Дора вече се оглеждаше алчно, сякаш бе попаднала в Аладиновата пещера. Мина половин час, от нея нямаше ни помен. Стария започна да се мръщи нетърпеливо. В голямата емайлирана тенджера вече изстиваше и губеше аромата си шпикованото овнешко бутче.

— Я виж какво става с оная, шантавата? — обърна се той към жена си. — Не можем да я чакаме до довечера.

Анастасия отново излезе и се върна задъхана и озадачена.

— Каза да обядваме без нея... Имала там работа. — И добави снизходително: — Май че не е с акъла си.

Не я дочакаха. Обядваха тримата, поляха изобилно, задушеното бутче с вино, каквото само Стария умееше да намира. Дора все не идваше. И докато Анастасия вареше кафето, Мацан запита предпазливо:

— Какво става с твоя зет? Имаш ли някакви вести?

Старият Мацан дръпна дълбоко от цигарата си.

Лицето му изведнъж потъмня и се изостри.

— Имам, разбира се, моята агентура работи. Виждат го насам-натам кисел, небръснат, с непрани ризи. Няма квартира, хранел се в някакъв ведомствен стол. Мислех, че в цялата тая работа е замесена друга жена... Но май че не е. Иначе би се поддържал малко, говедото, поне би се бръснал като хората. Като погладува още малко, току-виж че се върне.

— Няма да се върне! — каза Мацан уверено. — Тоя бой, дето му хвърли. Според мен там сбърка. Всеки човек си има достойнство.

— Не съм забелязал! — отвърна Стария хладно. — Особено младите. Какво достойнство? До един са лекета. Знаят само да скубят пари от бащите си. Или да гледат тъста в ръцете. Това достойнство ли е? Ти взел ли си от баща ни поне лев? Дума да не става! Нито пък аз.

Точно в този момент се върна Дора, така изпрашена и потънала в паяжини, че двамата се стреснаха. Само очите ѝ някак необикновено горещо сияеха.

— Избрах си някои дреболии! — каза тя, като едва сдържаше вътрешното си вълнение. — Бате, ще ми ги продадеш ли?

— Ама пък приказка! Как тъй ще ги продавам на снаха си? Боклуци на всичко отгоре. Ако бяха за продаване, щях да ги продам на циганите.

— На циганите ли?! — попита тя възмутено.

— Ами на кого? Взимай, ако щеш, всичко, защо да гние там.

Дора така се израдва, че звучно го целуна по бузата. Никога не беше го правила. Но като се връщаха с Мацан с трамвая, тя каза много повече, отколкото си бе позволила пред своя девер.

— Това горе е цяло съкровище. Честна дума ти казвам. Как може бате да бъде толкова... прост! — изтърси тя изведнъж. — Хубава, стилна мебел — останаха ми очите. Ще се разболея, ако някой нещо му подшушне. И вземе да се разкандърдиса.

— Няма да се разкандърдиса, щом е казал веднъж! — намръщи се Мацан. — Но да ти кажа право и аз не обичам вехтории. Новото винаги си е ново.

— Поне мълчи, като не разбираш! — каза тя раздражено. — Знаеш ли какъв дом ще ти направя? Какъв дом! — Очите и отново пламнаха. — Да стоиш там, да не излизаш! Разбира се, трябва да се похарчат още доста пари. Но това е нищо, щом сме ги взели даром.

— Защо пари?

— Ами всичко трябва внимателно да се реставрира. Като че ли някакви варвари са ги мъкнали на тавана. Ту някой строшен крак, ту някое пукнато облегалo. Всички бои трябва да се освежат, разбира се. Да се сменят някои тапицерии. Има майстори специалисти, аз за всичко ще се погрижа. Тия, мебели някой ден ще струват повече от апартамента, честна дума ти казвам.

Той я слушаше сърдито. Каква стилна мебел? Стилно е това, което е ново, модерно и светло.

— Ти пък откъде ги разбираш тия работи? Като че ли не си от Коньовица като мен.

— Не съм от Коньовица! — отвърна тя рязко. — Моят дядо е бил поп. Живял е между резби и икони. А това е изкуство, голямо изкуство, сега всички го знаят. И го пазят по музеите.

За пръв път чуваше, че дядо ѝ бил поп. Изобщо тя никога нищо не разказваше за семейството, от което бе излязла. Ни добро, ни лошо, сякаш изобщо не съществуваше. Само от някои недомлъвки можеше да се разбере, че дълбоко обича и уважава покойния си баща, тоя, дето гладеше и префасонираше шапки.

— Аз пък съм работник! — отвърна Мацан сдържано. — Мене не ми приличат буржоазните вехтории дори ако наистина са толкова хубави.

Нещо отново блесна в погледа ѝ. Нещо мигновено, но той го усети с цялото си сърце. Това беше ненавист, искрена, дълбока човешка ненавист.

Целия ден не си проговориха ни дума. И на другия ден, и на третия. Ако това се бе случило преди месец, Мацан пръв щеше да се предаде. Просто щеше да го заболи сърцето да я гледа такава сърдита и мрачна. Щеше да се извини, да я помоли за прошка. Но сега сам той бе изпълнен с други мисли и други чувства, едва я виждаше в редките минути, в които се разминаваха из хола.

Сутрин Мацан ставаше рано, както винаги, но отиваше като отровен на работа. Всичко му се бе случвало в тоя живот, освен това да му опротивее самата работа, каквато и да е тя. Дори във вонящата кожарска фабрика работеше старателно и усърдно, макар че понякога ръцете му просто се пукаха от студа и химикалите. Сега едва въртеше чука — вътрешно разбит и покрусен. Погледът на жена му, последните думи на Чори. В какъв свят живееше — истински или измислен? И защо не можеше да разбере нищо от хората?

Само една-единствена мисъл блещукаше ясна като звезда в помътеното му съзнание. Трябва да се разграничи от брат си, не бива да живее повече като него. Неговият брат може да има, ако иска, и сто любовници. Може да ги купува и продава, както му е удобно. Но той не бива да води повече тоя двоен живот. Не, не го мразеше, никога нямаше да го намрази. Няма нищо по-нечовешко от това да намразиш брат си, какъвто и да е той. Но не си длъжен да му приличаш, тук

всеки има своето право. Чори! Преди всичко трябва да се разбере с Чори. Какво да прави с Чори наистина? Чувствуваше, че не може да живее без нея. Но нима можеше да живее и с думите, които му бе казала? Може би не бяха истински думи. Може би ги бе казала в момент на гняв или раздразнение, просто тъй — да го нарани. Но как да разбере истината.

В сряда не се видя с нея, както се бяха уговорили. Напруга на всичките си сили, успя да се удържи. Но в събота сутринта, докато чукаше унило смазаното торпедо на един фиат, пред него внезапно се появи брат му.

— Търсят те на телефона — каза той.

Мацан изтръпна:

— Дора?

— Не е жена ти. Но женско гласче. Ловя се на бас, че е мацка.

Очите му се смееха, това го вбеси.

— Какво като е мацка? — попита той грубо.

— Не, нищо, моля ти се. Животът си е живот, случва се даже в най-добрите семейства.

Все тъй се хилеше, но остана навън, за да не му пречи на разговора по телефона. Като вдигна слушалката, Мацан веднага дочу гласа на Чори.

— Помниш ли какво си ми обещал?

— Какво? — попита той глупаво.

— Ами да отидем утре на „Воденичарската механа“. — Гласът ѝ звучеше естествено и приятелски.

— Добре, ще отидем — отвърна той.

— Сърдиш ли ми се за нещо?

— Не, само на себе си.

И това беше истината — само на себе си. Като затвори телефона, той усети как като топла кръв бликна и го заля усещането за щастие. Не, не блаженство, както през първата нощ, а просто щастие, съвсем обикновено, съвсем човешко.

На другия ден към обед Мацан отиде в нейния дом. Когато позвъни, излезе Чори, не по лек пенъор, както обикновено, а в хубаво зимно костюмче. Наистина нарочно бе позакъснял. И все пак се надяваше, че няма да се размине с това, което миналата сряда бяха

пропуснали. Чувствуваше се горчиво обиден, повече от обиден — пренебрегнат.

— Мислех, че няма да дойдеш! — каза тя зарадвана.

— Как няма да дойда? Щом като съм обещал.

Поръчаха такси и слязоха долу. Чакаха го пред самия вход, хората небрежно ги поглеждаха, главно хубавото момиче, разбира се. Сега му беше все едно кой ще ги види. Важното е да събере всичките си сили, да й каже това, което бе решил да й каже. Таксито не закъсня, но в ресторанта ги чакаше горчиво разочарование. Днес нямали ток, скарите не работели, тъй че могли да им предложат само шкембе-чорба и нещо сухо — кашкавал или луканка. Мацан почувствува това едва ли не като лична обида. Разговорът си е разговор, но все си е друго, като чуеш думите след топлия качамак. Но вече нямаха друг изход, бяха освободили таксито. Седнаха на една закътана маса, без да свалят връхните си дрехи — толкова в ресторанта бе студено и неуютно. Но поне чорбата беше топла и истинска — с чесън и лют пипер. Интересно как я бяха приготвили — на свещ ли? Но нямаше време да питат — така енергично се нахвърлиха на топлото ядене. Мацан не беше придирчив, ядеше всичко. Пък и Дора не го разглезваше, в къщата на шапкаря я бяха научили на всичко, освен да готви. Шев, бродерия — това беше в ония години заниманието на истинските госпожици. За пиано не им бяха стигнали средствата.

Чори изглеждаше в добро настроение, само от време на време крадливо и малко шеговито го попоглеждаше.

Като поднесоха луканката, тя каза:

— А сега кажи за какво си ми сърдит!

— За нищо! — излъга той. — А ти чувствуваш ли се виновна?

— Да, малко... Заради Ери... Той наистина ме обичаше. А това не се случва всеки ден. Хората са станали егоисти, Мацане, сега всеки обича себе си.

— Не всеки — отвърна Мацан. — Има различни хора. Само че не бива да ги търсиш по баровете.

— С Ери в едно барче се срещнахме.

— Остави го тоя Ери! — възкликна Мацан ядосано. — Какво можеш да чакаш от един дъртак? Освен да се разлигави.

Но Чори не се обиди, само каза шеговито:

— И ти не си толкова млад.

— Знам! — намръщи се той. — Но ние, Мацанкови лесно не остаряваме. Ако не вярваш на мен, погледни брат ми.

Но тя го знаеше много по-добре от самия Мацан.

В живота си не бе виждала толкова силен мъж като него. И като че ли сега вече не се раждаха такива мъже, освен някъде по баирите. В Мацан всичко сякаш бе от желязо.

— Хайде да не се дразним! — каза тя — Днес съм в такова хубаво настроение.

Да, права беше наистина. Един сериозен разговор не може да се почне с кавги. Може би е по-добре да се полее преди това с малко вино. Той поръча бутилка каберне, то ги сгръ на всичко отгоре тъй, че свалиха връхните дрехи. А Мацан сякаш свали и последното си стеснение.

— Виж какво ще ти кажа, Чори, но искам да ме разбереш сериозно. Аз не съм като брат си, не мога да живея в две къщи. На тебе ти е по-лесно, разбира се, нямаш ангажимент. Но аз трябва всеки ден да лъжа жена си.

— И какво предлагаш? — запита тя спокойно. — Да се разделим?

— Не, да се оженим.

Тя се облегна на стола си, с парченце луканка в устата, която все не успяваше да преглътне. В края на краищата това бе най-лошото от всичко, което бе очаквала да чуе. Фактически даже не бе го очаквала — никога, дори насън.

— Ти си женен — каза тя.

— Сега това не е най-важното. Аз съм сигурен, че без мен тя ще живее по-добре. Като й оставя апартамента, разбира се.

Сигурно! — помисли тя. — Наистина това сега не бе най-важното.

— Мацане, това, което казваш, е невъзможно. Хубаво е може би — и за двамата. Но наистина не е възможно. Нима не виждаш колко сме различни?

— По какво сме различни? — попита той малко дрезгаво. — По възраст? По образование?

— Не това, разбира се.

— Нима не сме от един произход? Аз съм от Коньовица, ти от Надежда... Една люлка ни е люляла и двамата.

— Мацане, ти наистина не разбираш! — каза тя кротко. — Нашият живот е различен колкото небето от земята. Каква съпруга може да излезе от една барманка? Та това е просто смешно да се помисли.

— Ами ти няма да бъдеш вечно барманка. Това не е професия изобщо. Барманките или ги уволняват след година-две, или ги вкарват в затвора. А ти трябва да се замислиш за своето бъдеще.

Чори отлично знаеше, че това е наистина така. Освен всичко друго, за да получиш такова място, трябва на всяка цена да минеш през едно-две легла. А тия легла са алчни на всичко отгоре, обичат разнообразието. И асортимента, както е прието сега да се казва. Тя го знаеше и все пак се надяваше, че нейната участ може да бъде друга. Но това не беше най-важното, трябваше набързо да измисли отговор, който да не го обиди. Или поне да ѝ спечели малко време.

— Знам, че си сериозен — отвърна тя. — Знам, че си честен. Но не мога да ти отговоря сега. Честна дума, не мога. И защо да бързаме, времето ще реши всичко.

Тя поръча нова бутилка каберне. Знаеше какво прави. Виното, виното — то помага на всичко. Отваря рани. Лекува рани. Така беше много по-лесно да го заведе след обед у дома си. Само че не знаеше за какво го направи. Но през цялата седмица, докато не се бяха виждали, тя беше чувствувала някаква непонятна празнота в себе си, дори в неспокойната си утроба. Все пак той ѝ даваше нещо, което от никой друг не би могла да получи. Даваше ѝ пълнота на едно усещане, на което досега не бе обръщала някакво особено внимание. Както всички днешни момичета може би.

Вечерта, преди да си тръгне, Мацан запитва:

— А това за Ери не е вярно, нали?

— Не е — каза тя.

Отиде си спокоен и наситен. И така облекчен, сякаш бе преминал над пропаст. Но не си даваше сметка за нищо. Просто като всички обикновени хора не познаваше раздвоението. Не умееше да гледа в себе си. Чувствуваше се победител, засега това му бе напълно достатъчно. Всичко, всичко у него бе спокойно — душа, плът, съвест. Нито веднъж не помисли за Дора. Чувствуваше се освободен от нея веднъж завинаги. Но когато притвори тихичко вратата на своята спалня и започна да се съблича, тя внезапно се появи на вратата с

нощна маска от бирени трици. Не приличаше на цирк тоя път, по-скоро на сянка, излязла от ада. Светлите ѝ очи бляскаха като парчета лед.

— Не смяташ, ли, че прекаляваш?

— Аз никога не съм се бъркал в твоите работи — каза той. — Не се бъркай и ти в моите.

За миг ледът в погледа ѝ започна да се топи. Появи се нещо като изненада и безпокойство. После обърна гръб и мълчаливо излезе. Вратата на нейната спалня хлопна, настана тишина. Мацан скоро заспа, но тя остана с отворени очи почти до сутринта. Нещо ставаше в нейния дом. Бе пропуснала нещо важно, нещо може би съдбоносно. Но не ѝ достигаше въображение дори да си представи какво може да бъде то. Единственото вярно чувство през тия нощни часове бе, че някаква тъмна опасност виси над главата ѝ. Освен ако всички тия натрапчиви мисли не се дължаха на бисептола, който гълташе от два-три дни. Какво ли човек не може да чака от съвременните лекарства?

За една година нищо не се бе променило на улица „Марин Дринов“ — нито едно ново дръвче, нова ограда, дори нова поцинкована кофа за боклук. А що се отнася до квартирата на Анета, тя сякаш бе излязла от времето. Всичко си бе останало точно тъй, сякаш Кирил бе отишъл да се разходи. Собствените му вещи, които бе забравил, все още се търкаляха по местата си — някоя пижама, чехли, старата домашна жилетка с продупчените ръкави. И кушетката, разбира се, и възглавницата върху нея, която все още носеше следите на лекомислената глава. Всичко изглеждаше тъй, сякаш можеше да се върне всеки ден, дори всеки миг.

Само Цезар бе станал през последните седмици по-нахален. Когато тая сутрин Анета влезе в кухнята да си налее вода, той изобщо не се скри в утробата на пещта, остана стаен зад ръждивите колела, заляпан в нейната стройна фигура. Тя вече бе свикнала с него, но все пак това безцеремонно присъствие я дразнеше. Понякога ѝ минаваше коварната мисъл да му подхвърли парче месо с отрова. Тоя влюбен и предан глупак навярно щеше да го глътне, без да му мигне окото. Но не го направи. Като всяка истинска жена тя пазеше ревниво своите поклонници, все едно какви бяха те и дали изобщо ѝ бяха нужни. Избягваше да ги обижда и отблъсква докрай дори когато ставаха неприятни или досадни. Когато най-сетне си тръгна, тя само му хвърли кратък, укоризнен поглед и малко по-твърдо затвори вратата. Цезар доста унило се върна при своята челяд.

В голямата налудничава стая телефонът упорито звънеше. Тя се поколеба за момент — ужасно мразеше да ѝ звънят в неделя сутрин. Тия часове си бяха само нейни, през тях тя правеше внимателен седмичен преглед на инвентара си. И все пак вдигна слушалката с инстинкта на своята най-далечна прабаба, която вдига камъка, за да види дали под него не е останала някоя и друга вкусна личинка.

Анета веднага позна гласа на Мавров, душата ѝ изведнъж се изпълни с досада. И все пак личинката си е личинка, нали за това бе вдигнала камъка?

- Анета, имам за тебе много хубава новина.
- Каква новина?
- Ще ти разкажа! — отвърна кратко Мавров.
- Ами добре, ела! След колко време?
- След половин час.
- След час, ако може — помоли тя.

Един час е съвсем достатъчен, за да прегледа инвентара си. А в какво се състои инвентарът на една артистка? Нищо особено — уста, шия, бюст, талия, състоянието на бедрата. Макар че стаята беше доста хладна, тя се съблече и застана пред огледалото. Работата не е толкова лесна, колкото изглежда на пръв поглед. Трябва да се огледа всеки милиметър от кожата, да се прецени всяка форма, дори всяко косъмче. При това моделът за сравнението е някъде в спомена, по-точно в главата. И колкото повече гледаше, толкова повече душата ѝ се изпълваше с някакво лошо съмнение. Като че ли всичко си беше на мястото, точно такава, каквото трябва да бъде. И все пак сякаш имаше някаква незабележима промяна, някаква тъничка глазура, като гласурата на поувехналата виенска паста. Да, каквото и да е, но на живот и смърт трябва да се отърве от тия няколко излишни килограма. Трябва отново да възстанови своята благородна сухота на благородна кобила. Само едно нещо не можеше да разбере — откъде е взела тия излишни килограми, като толкова страдаше. А може би самото страдание чисто и просто предизвикваше апетит по законите на инстинкта за самосъхранение. Анета наистина бе убедена, че страда — от липсата на роли, от липсата на съпруг, от липсата на онова внимание, без което всяка красива жена все едно че е грозна. Е, не бе останала съвсем без нищо, ето Мавров например, виден писател. И някои други, които от години се увъртаха около нея. И какво, като се увъртат, като няма съпруг? Тогава всичко става съвсем безсмислено. Не може една красива, нормална жена да си ляга всяка вечер като светица. Разбира се, никой не я заставяше да пази тоя неестествен режим, това дори светиците май не са го правили. Но за нейно велико учудване тя се бе оказала толкова добродетелна, колкото някои от нейните далечни прабаби, които с месеци, дори с години са чакали да се върнат от гурбет мъжете им. Природата е жестока, всичко се наследява, а тя като че ли бе наследила от тях най-ненужното.

Такава беше истината. Или почти такава. Наистина бе спала два-три пъти с един млад плувец от националния отбор по водна топка. Колкото да не забрави, че е жена. Всъщност четири пъти, това беше най-точната истина. Но все ѝ се искаше да забрави поне единия случай, защото именно той, по някакви непонятни математически причини, превръщаше обикновената случайност в обикновен грях. Да, в грях, в изневяра, макар че фактически нямаше съпруг. На всичко отгоре нищо не бе получила от онова великолепно говедо с телосложение на Джони Вайсмюлер. Дори не си бе преобърнала очите наопаки, както обикновено става в такива случаи. Всичко истинско, което бе получила през живота си, бе дошло от нейния собствен съпруг. Тая истина бе успяла да открие едва като всичко между тях бе свършено.

Понякога се замисляше дали да не се омъжи за Мавров. Хубав апартамент на булевард „Ленин“, макар и малко тесничък. (Големия бе оставил на разведената си жена.) И освен всичко друго, което се полага на успял в киното писател — вила, кола, влияние. Гарантирали роли или поне ролички в неговите собствени филми. Само едно нещо не можеше да си представи — как ще легне с него в едно легло. Тая мисъл ѝ беше направо противна. Проклинаше се, ругаеше на глас — как може да бъде толкова порядъчна. Ами порядъчни са само най-некадърните и посредствени хора. Ако това е вярно, значи и тя е една обикновена посредствена артистка, както я клюкарствуваха понякога. Такава простичка, грозна мисъл бе минала през главата ѝ в една от нейните самотни вечери, докато дъвчеше като сирене сухо парченце хляб с резенче шпеков салам. Но веднага възмутена отхвърли тая нелепа мисъл. Артистка е, артистка е, артистка е, само това и нищо друго.

Когато Мавров позвъни, Анета беше напълно готова. Застанала гърбом към огледалото, тя хвърли последен поглед на краката си. Слава богу, това страдалческо напълняване не се бе отразило поне на тях — бяха все така изящни и стройни като в нейните младежки години. После отвори външната врата. Мавров стоеше пред прага, стори ѝ се доста запъхтян, макар че не бе изкачил повече от двайсетина стъпала. Много пушеше и пиеше напоследък, повече и от нейния бивш мъж. Беше се позанемарил, понякога дори пропускаше де се обръсне.

Но сега изглеждаше свеж, отпочинал, окуражен. Като минаваха през полутъмния коридор, той шеговито подхвърли:

— Как е Цезар?

— Сърдита съм му — отвърна Анета. — Никак, ама никак не обичам нахалници.

— Скоро ще се отървеш от него — подхвърли Мавров безразлично. — Плъховете не живеят дълго, най-много три-четири години.

— Тъй ли? — каза тя и сърцето ѝ се посви. Цезар положително бе стигнал тая граница, може би сега само любовта го поддържаше, като древния Соломон.

Влязоха в неразтребената стая, Мавров свали мекото си кожено палто и се настани на едно от ниските столчета.

— Намерих най-сетне режисьор на филма — каза той. — На твоя филм. Още тая седмица започваме работа.

— Кой е той?

— Вакарелски — отвърна Мавров с неестествено бодър глас. Анета изведнъж клюмна. Вакарелски бе известен като един от най-бездарните режисьори.

— Ами като няма друг! — отвърна тя тъжно.

— Слушай, Анета. Вакарелски не е толкова некадърен, колкото снобите искат да го изкарат. Разбира се, старомоден, е, няма инвенции. И няма да вложи във филма нищо ново и оригинално.

— Ами тогава?

— Чакай, не бързай! — отвърна Мавров и целият засия. — Там е работата, че тоя път ще му помагам аз. Защо ме гледаш тъй, не вярваш ли? Направил съм толкова филми, научил съм за киното предостатъчно. Поне повече от мнозина самозвани режисьори, които минават и за модерни на всичко отгоре. Нали знам колко им е културата! Почти нищо не четат, зяпат от време на време италиански филми. Когато човек гледа, трудно може да мисли. Най-много да започне да подражава като маймуните.

Той говори възбудено около половин час — какви нови идеи и режисьорски решения бил намислил. Анета го слушаше внимателно — наистина бе умен тоя дебел и муден човек, не само умен, но и находчив. А сега ѝ се стори съвсем преобразен, толкова бе възбуден от идеите си.

— Има само един изход и за мен, и за него! — завърши Мавров. — Да ме слуша — това е всичко. Да ме зяпа в устата. Само аз мога да го измъкна от това бласто, никой друг. Ще направи филм, който ще стресне тая снобска мафия.

Колкото и да беше зарадвана, Анета забеляза, че нито едно от тия остроумни решения не се отнасяше до нейната роля.

— А аз? — запита тя откровено.

Мавров си пое дълбоко дъх, после каза:

— Виж какво, Анета, ще бъда докрай откровен с теб. Не бива да разчиташ прекалено на мен, аз никога не съм работил с артисти. Тъй че трябва да разчиташ главно на себе си.

— Ами разбира се! — възкликна тя. — Винаги е било така.

— Знам, че ще се справиш. Сигурен съм. Ролята е написана за тебе, няма начин да не я изиграеш. Иначе бих ли си губил времето да помагам на тоя некадърен режисьор... Ти знаеш, моето време е ценно, за мен е трудно да отделям дори час.

Говореше много искрено. Анета чувствуваше, че си вярва, не само на себе си, но и на нея. Беше му дълбоко признателна в тия минути, с готовност би го целунала по грапавата буза. Навсякъде, само не тука, в нейния дом, може би ще я разбере криво. И Мавров се усмихваше, сякаш усещаше нейните мисли. След като бе направил толкова усилия и жертви за нея, съвсем редно беше да посъбере малко плодове от дървото, макар и от най-ниските клони.

— Какво ще правиш днес? — попита той. — Ако искаш да хапнем някъде заедно?

— С удоволствие — отвърна тя незабавно.

Често ходеха заедно по заведения, особено в Дома на киното. И все пак никога само двамата. Анета не го правеше от скрупули, просто не ѝ се искаше да дава никакви поводи на Кирил за развод по нейна вина. И каква вина, като бе чиста пред него като ангел. А на всичко отгоре беше му страшно сърдита през последните дни, трябваше да си отмъсти по някакъв начин.

— Ами „Панорама“ — предложи той. — Там поне е по-тихо.

Отидоха в „Панорама“, веднага им предложиха най-хубавата маса. За разлика от Кирил навсякъде го посрещаха в поклони и уважение, макар че никога не даваше бакшиши, ако не се броят за бакшиш няколко жалки стотинки. Вежливо им сервираха ростбиф с

отличния вкус на трици. Пиха малко вино, Мавров и разказа няколко дребни клюки за малки семейни изневери и скандали в по-избраното общество. Но за най-главното, за това, което най-много я интересуваше, не спомена нито дума. Най-сетне Анета не се въздържа:

— Ходи ли на изложбата? — запита тя малко нервно.

Не спомена името, но Мавров отлично я разбра.

Ставаше дума за изложбата, която Кирил бе открил преди една седмица в Дома на киното.

— Да, ходих, разбира се.

— И как ти се видя?

— Много хубава! — отвърна спокойно Мавров. — Да ти кажа право, не съм очаквал от него. Може би никой не е очаквал. Но има чудесни картини, особено един портрет.

Анета почувствува как сърцето ѝ се обърна.

— На Генка? — попита тя.

Просто не разбра как се бе изтървала. Беше се унизила с тоя жалък въпрос, и то пред външен човек. Но Мавров сякаш не бе усетил нищо, спокойно отпиваше от чашата си.

— А, не — възрастна жена. Казва се „Портрет на сестра ми“.

— Тоя караконджо! — учуди се Анета, макар и облекчена. — Та как е могъл да я нарисува?

— Не е точно портрет! — каза той. — А нещо много повече. Повече и от символ, тая дума е доста тясна за него.

Анета го погледна под дългите си клепачи, съвсем истински между впрочем. Така не бива да се говори за мъж, на когото си готов всеки миг да откраднеш жената. Не е почтено. И възпитано не е. Такъв тон би означавало, че самата тя му е безразлична.

— Не знам — отвърна тя. — Не съм я виждала. Но дори да е хубава, все пак е мерзавец.

Каза го злобно и троснато. За пръв път изтървуваше такава лоша, даже ужасна дума за своя мъж. Но си я заслужаваше напълно, даже нещо повече. Преди откриването на изложбата всички негови приятели и близки бяха получили специални покани. Истинско наводнение от покани, така ѝ се струваше. Нейните жалки приятелки, разни скриптерки и асистентки в студиото, сякаш нарочно ѝ ги носеха — да я обидят, да я унизят. Отначало тя се мъчеше да го оправдае някак си. Все пак неудобно е да кукне там на откриването заедно с Генка. Но

след тава се изпълни със злоба и ярост. Може и да е неудобно, но защо не ѝ се обади по телефона. И да я покани за някой друг ден. Ако не уважава нея, трябва да уважава поне собственото си минало. Не може да захвърлиш един човек като парцал. Не, не може, не може, не може. И няма да стане, разбира се.

Настроението ѝ изведнъж се пресече. Много трудно ѝ беше след всичко това да запази добрия тон, но успя донякъде. Пък и Мавров някак странно се умълча, потъна в някакви свои мисли. Но малко преди да си тръгнат, той изведнъж изплю своето камъче:

— Не искам да ме разбереш криво!... Но ти не можеш да живееш вечно така — ни женена, ни разведена.

— Знам — каза тя. — А после?

Каза го без никаква задна мисъл. Мавров я погледна, видът му бе много сериозен.

— Вие и без това не бяхте никакво семейство. Ти на една страна, той на друга. Какво ви свързваше?

Анета предпочете да замълчи.

— Но ако се страхуваш да живееш сама, това не е проблем. На мен винаги можеш да разчиташ.

Тя изтръпна. И друг път ѝ беше правил такива намеци, но никога така директно и сериозно.

— Знам, знам, всичко знам! — отвърна тя нервно. — Но кажи ми как да я оставя да тържествува тая мръсница!

Да, това е — помисли той тъжно. — Коя жена ще се признае за победена. По-скоро ще разбие живота си, отколкото да отстъпи. Но сам се лъжеше той път, повече от честолубие, колкото от писателска слепота. Изпрати я мълчаливо до външната врата и си отиде. Анета се изкачи бавно по стълбите, безпомощно се изправи в сред стаята. Всяка жена на нейно място щеше да се хвърли върху леглото и хубавичко да се наплаче. Но Анета не беше съвсем обикновена жена. Най-напред така силно ритна пантофа си, че едва не счупи кинескопа на телевизора. Доста грамотно изпсува с безсмислена мъжка псувня. И едва тогава се хвърли върху леглото и заплака. Не, не заради Генка, излъга го. Какво я интересува той женски парцал. Дълбоко в душата си тя винаги бе вярвала, че Кирил ще се върне при нея, ще се върне, ще се върне, така както се връщат толкова много мъже. Нима се бе излъгала, нима наистина бе победена?

След като така хубаво се нарева, тя още по-хубаво се наспа, както обикновено става в такива случаи. Но когато дойде истинското време да спи, вече не ѝ се спеше. Главата ѝ просто пламтеше от мисли и планове. Само в едно беше прав Мавров — не бива да живее повече на тоя глупав и нелеп кръстопът. Трябва да предприеме нещо. И все пак защо да не отиде да види изложбата? Единствен начин да го срещне, без да се унизи. Разбира се, може да не го намери там. Но ще ходи, докато го намери. Тия художници са много суетни, винаги се мотаят по изложбите си, скрито следят случайните посетители. Наистина Кирил не е точно от тях, но знае ли човек?

Сутринта се събуди с леко главоболие. Такива дребни неприятности се случват обикновено с хора, които не са свикнали да си пресилват мозъците. Часът беше едва седем и половина, но тя веднага се залови за телефоните. Една подводна бисерна вана ще ѝ подеждва много хубаво на нервите. След това фризьорката, масажистката. Определи на всички точен час, дори точна минута. Толкова вътрешна сила имаше в гласа ѝ, че всички тия дами — Грета, Фифи — забравиха своите професионални фасони. („Извинявай, Анета, но в тоя час съм записала жената на еди-кой си министър.“) Просто преглъщаха и приемаха заповедите ѝ, без да гъкнат.

Към четири часа Анета беше съвсем готова — до последната къдрица, до последната чертичка, нанесена с козметичния молив. Леко отрепетира как върви из изложбения салон с вдигната към картините брадичка. Съзнаваше, че не трябва да се вторачва в картините като някоя провинциална студентка, а да пази и своето достойнство, и своето право на вкус. После взе трамвая, който я изтърси точно пред Дома на киното. След като събра целия си кураж, бавно се възкачи по стълбите. Беше великолепна в тия мигове, приличаше на кралица, която възлиза към трона си. За съжаление никой не я видя освен портиера.

Но щом влезе във фоайето, веднага разбра, че Кирил не е там. Пръв, най-лош вариант. Втори вариант — да разгледа внимателно изложбата. През това време може пък и да дойде. Но като хвърли един общ поглед на картините, едва не избяга. От всяка стена и всеки ъгъл към нея надничаше омразният образ на Генка. Но какво да се прави, трябва да издържи. Дори да я въртят на шиш, трябва да издържи. Това е въпрос на живот и смърт най-сетне. И без да се огледа, тръгна

направо към големия портрет в металносиви тонове. Какво да прави, трябваше да се приюти в някое по-тихо пристанище.

Но картината я впечатли много повече, отколкото бе очаквала. Такова силно и решително лице, такъв невероятен поглед. Имаше чувство, че гледа в самата нея и именно нея. Гледаше я така упорито и безмилостно, че не посмя да помръдне от мястото си. Говореше ѝ без думи: „Внимавай, глупачке, какво правиш и как го правиш. Жена си, трябва да уважаваш себе си“... Малко я достраша от тая думи, искаше да побегне от тях, но нямаше сили. И другите около нея зяпаха като хипнотизирани.

— Здравсти! — каза Кирил.

Тя позна мигновено гласа му, коленете ѝ се подкосиха. Нищо не остана от мизансцена, който така старателно бе подготвила. В тоя миг Кирил ѝ се стори точно такъв, какъвто го бе видяла за пръв път в живота си. В оная окаяна полумътна стаичка — малко грозен с бръчките и мършавината си, но и очарователен в същото време, което си е право, наистина очарователен.

— Здравсти! — отвърна тя.

— Просто странно колко отдавна не сме се виждали — каза той.  
— Сякаш не живеем в един град.

— Аз съм те виждала няколко пъти — отвърна тя.

— Тъй ли! Къде?

— Отдалече, по улиците. Но ти винаги си толкова погълнат от себе си.

— Едва ли от себе си — отвърна той. — Моята собствена личност никога не ме е интересувала.

Говореше спокойно, дори малко небрежно, но изведнъж прибави съвсем спонтанно и искрено:

— Знаеш ли, че изглеждаш чудесно!... Бих казал, че си се подмладила.

Тя едва не залитна от удоволствие. Във всички мними разговори, които през нощта си бе съчинявала, нямаше такава хубава реплика. Не беше от мъжете, които обичат да правят комплименти.

— И ти си същият! — каза тя — Но това не е толкова важно. Важното е, че си нарисувал такава чудесна картина.

— Наистина ли ти харесва? — погледна я той бързо.

— Наистина! — отвърна тя искрено. — Имам даже чувството, че нещо си проговорихме. В края на краищата имам право, тя ми е зълва.

Анета бе отрепетирала тая реплика, така че прозвуча много добре — и шеговито, и двусмислено. Но за съжаление той като че ли не я чу, беше се замислил за нещо по своя начин, който познаваше толкова добре. И който никак не обичаше. С него никога не ѝ беше съвсем ясно дали я слуша, или си мисли нещо свое. И този път второто излезе много по-вярно.

— Анета, време е да поговорим с теб! — каза той сериозно.

— По кой въпрос? — попита тя невинно.

— Много добре знаеш по кой въпрос... Не можем да стоим вечно все тъй по средата на пътя.

Тя не побърза да отговори. В думите му имаше малка надежда. Но сега не бяха най-важното. Най-важното бе да се поддържа контактът.

— Ами да поговорим — отвърна тя малко нехайно. — Ако искаш, ела утре у дома... По някое време...

Но колкото и старателно да бе обработен този тон, той почувствува някаква неясна тревога. Всеки бивш дом е нещо като капан, от който мишката е избягала. Никой не обича да се връща в капана си.

— Не ти ли се идва у дома? — попита тя шеговито. И все пак това е твой дом.

— Разбира се, че ще дойда! — отвърна той твърдо. — И двамата сме заинтересовани.

— Аз не особено! — усмихна се мило Анета. — Но щом ти искаш.

И направи едно от тия грациозни движения с рамото си, за което бе сигурна, че няма да останат без ефект. Уговориха се за единайсет часа сутринта. После тя се завъртя на токчето си и замина. Походката ѝ беше точно по сценария, но в себе си усещаше, че той не я гледа. Разбира се, че не я гледаше. Какво може да се очаква от такъв заплес. Представлението е истинско представление само когато има зрители.

Анета се върна вкъщи с пламнала глава. Трябваше да премисли всичко за утрешния разговор — до последния детайл, до последната малка позиция, която трябва да превземе или отстъпи. И след всичко друго да се наспи хубаво тая нощ, за да бъде утре така свежа, както бе

днес. Но и двете работи свърши май само наполовина. И когато на другата сутрин Кирил позвъни на вратата, тя го посрещна доста разстроена.

— Цезар е умрял нощес — каза Анета, като обърса една невидима сълзица. — Намерих го точно срещу цепката на вратата. Навярно е искал да се прости с мен...

Не беше толкова мъка за стария плъх, колкото неосъзнато желание да предизвика неговото съчувствие. Кирил измърмори нещо неразбрано и влезе в своя бивш дом. Сега оставаше само да си събуе обувките и навлече старите чехли. И Анета влезе след него. Беше облечена в бяло японско кимоно, което никак не ѝ приличаше, просто обезформяваше хубавата ѝ фигура. Но в замяна на тава беше толкова лесно да го съблече, ако стане нужда, разбира се.

— Къде ще го погребеш? — попита той.

— В двора! — отвърна тя. — Тоя Мавров сякаш го прокле. Като му предсказа смъртта онзи ден.

И мигновено прехапа устни. Само за Мавров не биваше да говори днес, но ето че още с първата стъпка сбърка. Но Кирил се престори че не е чул, само се опита да седне на бившето си легло.

— Не тука — каза тя и го хвана предпазливо за лакътя. — Ей тук — за да се чуваме по-добре.

Много по-късно Кирил разбра защо е трябвало да седне точно на тоя стол. Но сега свободно се отпусна на него. Анета седна на леглото си, достатъчно нисичко, за да оголи хубавите ѝ колене.

— Ами хайде, говори, слушам те! — каза тя малко насмешливо.

Но в гласа ѝ се долавяше нервност и напрежение.

— Ами какво има толкова да се говори. Всичко е ясно. След два-три дни ще подам заявление за развод.

— И в какво ще ме обвиниш?

— В нищо, разбира се. Но ти можеш, ако поискаш... Давам ти това морално право.

— Не, не искам. Нито съм виновна, нито се чувствавам обидена. И да ти кажа право — нямам излишен мъж за харчене.

Тя се засмя, макар и доста пресилено.

— Какво да правя! — вдигна той рамене. — Все пак съм длъжен да посоча някакви мотиви в заявлението. Ще се постарая те да не

бъдат обидни за тебе. Но все пак мотивите са мотиви, не може да не те огорчат...

— И какво ми предлагаш?

— Най-добре по взаимно съгласие. Тогава мотивите ще бъдат доста формални. И взаимно съгласувани естествено.

Тя се замисли. Не бе очаквала толкова директна атака, сега се чувствуваше доста обърквана, дори не можеше да си припомни нито един от добре подготвените отговори.

— Значи ти всичко си решил? — попита тя с горчивина.

— Какво има да се решава, Анета... Нима можем да се върнем назад? Сякаш нищо не се е случило.

— За мен нищо страшно не се е случило. Или поне нищо непоправимо! — каза тя, като се бореше с гордостта и достойнството си.

— Но за мен не е така! — отвърна Кирил твърдо. — И не може да бъде.

— Бързаш да се ожениш? — усмихна се тя накриво.

— През ум не ми е минавала такава мисъл. Но искам да продължа по своя път. И да работя...

Беше си подготвил предварително тая лъжлива позиция. Добре съзнаваше, че всеки намек за Генка може да бъде гибелен. Тя мълчеше, усещаше, че всичко ѝ се изплъзва. И все пак трябваше да спечели поне една битка, най-важната от всички, които си бе намислила. Не, не биваше да го дразни повече.

— Кириле, слушай какво ще ти кажа съвсем искрено. Аз не искам да те загубя. Но не мога и да ти се натрапвам, разбира се. Направи каквото смяташ за добре, ще приема всяко твое решение.

Кирил едва подтисна въздишката си на облекчение. Но и чувството на вина — мъчително, парещо. Тя се изправи. Сега или никога.

— Ще ме заведеш, ли до Киноцентъра?... Днес имам пробни снимки.

— Разбира се! — отвърна той с готовност.

— Тогава почакай да се облека. И извинявай, че пред теб. Но все още сме мъж и жена — и пред бога, и пред закона.

Тя се обърна с гръб към него. С леко, грациозно движение свлече кимоното. След това свали и черния си дантелен комбинезон, който

правеше кожата ѝ така ослепително нежна и бяла. Сега бе останала само по пликчетата, които и без това не скриваха нищо особено. Трябваше да се задържи за миг в тая стойка. И никак не се излъга. Той бе видял всичко в отсрещното огледало. Съпротивата му рухна така леко, както мокрите пясъчни кули, които децата си строят по плажовете. Дори Вики би се удивил на неговия дълъг, котешки скок. Не би го разбрал. Сам той така бе скочил по своя гълъб, преди да полети в бездната.

Животът си е живот. Същия ден, към шест часа, Кирил лежеше в своето тясно легло в ателието. В краката му бе седнала Генка и тъкмо четеше рецензия за изложбата. Беше напечатана в „София Нюз“, четеше и превеждаше направо от английски.

Тя може да бъде всичко, което стои най-близо до нас. Може да бъде Природата например, дълбоко замислена за човешкото чудо, което така внезапно бе сътворила. Или пък Съвестта, която никога няма да се примири с делата ни. А може да бъде просто Жена, която скръбно наблюдава гибелните дела на децата си. В нея всеки може да открие нещо от себе си или нещо за себе си. Особено мъжете, за които тя е предназначена...

Тя свали вестника, позамисли се и прибави:

— Много интересен критик. Според мене никой друг така добре не е разбрал картината...

Кирил мълчеше, никаква радост или задоволство нямаше на лицето му.

— Но ти май че не ме слушаш! — каза учудено Генка.

— Слушам те, разбира се... „мъжете, за които тя е предназначена“.

— Кажете ми, за какво си мислеше?

— Ами за какво! За мотивите.

— За какви мотиви? — не разбра тя.

— Ами мотивите за развода! — отвърна той малко нетърпеливо.

— Не трябва да бъдат от такъв характер, че да я разярят. Но в същото

време трябва да бъдат достатъчно убедителни... Просто не знам как да съчетаая две толкова противоречиви неща.

— И какво измисли?

— Ами да оставя всичко на адвоката. Той по-добре си знае работата.

Тя се наведе и целуна покорно палеца на крака му, обут само в един поовехтял чорап.

— Знаеш ли колко се радвам за тая картина? Все едно че съм я нарисувала аз. Толкова съм горда и радостна. Вече нищо друго не ми трябва на тоя свят. Не ми трябва ни роли, ни глупости. Повече няма да стъпя в Киноцентъра.

Зимата беше мека и кишава, от покривите на къщите се лееше светла вода. Сняг валеше често, но се топеше бързо, всичко прогизна от влага. След това небето се изчисти съвсем, като синкава вана, от която са изпуснали и последната капка вода. Остана да свети само изтощеното слънце, което сякаш изцеждаше и последните си силици над омекналата земя.

Нездравео време. Огромният бял и мъртъв облак на грипа мина над града и свали последните сухи листенца от дърветата. В градското гробище бе шумно и оживено като пазар. Гробарите едва изгазваха лепкавата земя с черните си гумени ботуши. Работата не им спореше, а мъртъвците напиреха и напиреха със своите изтънели жълти лица. Тих плач, повече уплаха, отколкото мъка в очите на изпращачите. Дъх на варено жито, на канела и евтин коняк. Огромна въздишка на облекчение, след като напуснат най-сетне това коварно място с натежалите си от калта обувки.

Нищо особено не стана през тия мъртви месеци. Само младшият научен сътрудник се върна внезапно при Весето. Толкова внезапно, че тя дори не успя да му се израдва като хората. Пък и като че ли нямаше нищо за радване — толкова беше изпосталял, небръснат и мръсен. От антрето Веса го въведе направо в банята. Излезе оттам розов, в синя мъхната хавлия. Веса му бе опържила яйца бъркани с шунка, единствената гозба, която умееше да приготвя сама. Яде тъй, сякаш не беше ял цяла седмица. Пророни само няколко думи — нито прошка, нито извинение. След това направиха малко семейна любов, все още стеснени и непохватни. Часът беше около осем вечерта. Той си остана в леглото и спа непробудно цели трийсет часа. През това време Веса изпотроши телефоните, за да се похвали с успеха си.

На другата сутрин старият Мацан отнесе новината в работилницата. Нямаше с кого да я сподели, освен с брат си. Мацан го изслуша мълчаливо, не изглеждаше кой знае колко зарадван. Една стомна като се пукне, иди след това я лепи — мислеше той. Но не каза нищо на брат си, само кимаше одобрително.

— Ще взема да му купя една кола! — заяви накрая Стария. — Запорожец най-малко... Тоя път трябва да го вържа по-яко.

— Няма смисъл! — отвърна Мацан скептично. — Той се е напарил достатъчно. Скоро няма да помисли да прави нови бели.

Стария се позасмя.

— И ти си прав. Българинът от добро не разбира. Като му правиш добро, той мисли, че си прост. Или глупав. Дръж го здраво за юздите, няма да сбъркаш.

Така Мацан, без да съзнава, закуси с новия запорожец на зетя. В крайна сметка това се оказа полезно за семейството. Поради транспортни затруднения престанаха да ходят на театър и кино, стояха си вечер у дома. Тъй че имаха достатъчно време по-добре да се опознаят.

Скоро след това в работилницата дойде Карев. Както винаги пристигна без предизвестие, като гарван — вестител на неприятни новини. На пръв поглед нищо особено — акумулаторът му се бе изтощил, по магазините не продавали нови акумулатори.

— Как тъй няма? — заяде се внезапно Стария. — Така ли се управлява държава? Аз на твое място, другарю народен представител, бих си подал оставката.

Карев само изсумтя, нищо не каза. Изглеждаше угрижен, с понижено настроение. Стария най-безцеремонно откачи един нов акумулатор от оставените за поправка коли, сам го монтира на колата на Карев.

— Да видиш, че има хора на тоя свят! — засмя се той. — Макар и частници!

Но след малко Мацан разбра, че не бе дошъл само за акумулатора. По-скоро си бе намерил претекст — пред тях или пред съвестта си — това не можа да се изясни. Но като останаха само двамата с Мацан, той измърмори неохотно:

— Слушай, момче, ще ти кажа нещо под най-строг секрет. Скоро ще ви пуснат кепенците.

— Колко скоро? — погледна го накриво Мацан.

— Е, не утре. И не другиден. И все пак ако не дните, месеците ви са преброени.

Мацан мълчеше потиснат. Не че тая работа толкова го интересуваше. Но го прие като лична обида. Отде-накъде ще му пускат

кепенците, той не е ли работник, не е ли труженик?

— Аз за брат ти не мисля — продължи все тъй навъсено Карев.  
— Брат ти ще го направят началник, пенсия ще заслужи. Но ти не си специалист, твоята специалност е друга.

— Не мисли за мен, ще се оправя! — каза Мацан кисело.

— Не знам дали ще се оправиш. Свикна да живееш по-нашироко.

— Ще се оправя, ще се оправя! — ядоса се Мацан. — Ти за мен не бери грижа.

— Хайде, не мрънкай и слушай! — сопна се внезапно Карев. — Тия дни се видях с твоя директор. С бившия, искам да кажа, случайно, на едно съвещание. То се знае, стана дума за тебе. Сега внимавай. Ако се върнеш на старата работа, ще ти дадат заплата на главен технически ръководител.

Мацан го погледна изненадан:

— Те си имат главен технически.

— Имат си наистина. Но, изглежда, са разбрали, че без теб работата им не върви.

Лицето на Мацан просто пламна — от вътрешна радост и удовлетворение. Знаеше, че някой ден ще удари тоя час — на истинската справедливост, — и ето че бе ударил. Никой в тая фабрика не познаваше по-добре занаята от него — ни директори, ни инженери.

— Няма никога да се върна при тях! — каза Мацан. — Те ме обидиха. Има и други карбидни фабрики...

— Знам, че има! Но сега аз не мисля за карбида, мисля за теб. Другаде няма да ти дадат такива добри условия просто защото не те познават.

— Всеки си има достойнство — измърмори Мацан.

Наистина, много обичаше тая дума. И не само той.

— А аз нямам ли? Казах ти много повече, отколкото трябваше да ти кажа. И го правя само заради теб, защото знам, че си свестен човек.

С това разговорът завърши. Вечерта Мацан се върна вкъщи угнетен, макар че би трябвало да се радва. Предложението наистина не беше лошо. Сам разбираше, че трудно ще издържи в работилницата на брат си още година-две, дори да не я затворят. Но как да се пребори със себе си? Тоя път не можеше да се пребори. Едва сега си даде ясна

сметка колко тежко го бяха засегнали заради тая глупава квартира, в която дори инженерчето не бе пожелало да влезе.

Беше пуснал високо телевизора, апартаментът се тресеше. Но сам не виждаше сенките на екрана. Пък и какво да гледа. Някакви заварчици, някакви преси, някакви стругове. Може ли човек да гледа и вечер това, което денем работи. По-добре да покажат шведките, малко да се отпусне човек. Точно в осем и половина се прибра жена му. Без да каже нито дума, завъртя копчето, което регулираше звука. Телевизорът изведнъж онемя. Или той бе оглушал през последната година от своите чукове. Все тъй, без да каже нито дума, Дора се вмъкна в спалнята си. През последните два месеца едва си продумваха от време на време. Дора се бе заела здраво със своите вехтории. Най-напред пристигна една масичка с толкова криви крака, че на Мацан едва не му прилоша, като я видя. След това едно смешно легло, което, слава богу, замъкна в спалнята си. Той не й каза нищо, тя не му каза нищо. Ни мир, ни война. И все пак живееха заедно, вечеряха заедно, само не спяха заедно. Той си намираше къде да спи, но тя как живееше? Ето това никак не можеше да разбере. Навярно се залъгваше със своите глупави мечти как изведнъж от козметичка ще се превърне на дама. С тия вехтории на всичко отгоре. Но по-добре да мълчи, пък Дора да се залисва с каквото може. Иначе току-виж се досетила за правата си.

Но това как да е. Може би Мацан щеше да намери някакви душевни сили в себе си и да се оправи. В края на краищата правото беше на нейна страна. Но с Чори отношенията им сякаш бяха замръзнали на една точка. Точно на тая точка, до която бяха стигнали във „Воденичарската механа“. Вече никой не повдигаше този въпрос — ни Мацан, ни Чори. Сякаш изобщо нищо не се бе случило през този ден в това студено, негостоприемно заведение. Мацан все пак се досещаше защо Чори мълчи. Но защо сам той мълчеше? Навярно се бе примирил. Навярно смътно усещаше, че всяка крачка напред може да се окаже крачка в бездънна пропаст. И тук, както вкъщи — ни мир, ни война. Иначе Чори си беше добра и приветлива, както винаги. И ласкава, както винаги. Нищо не се бе променило в леглото, даже напротив. И той с ужасна мъка разбра, че не би имал сили да се раздели с това легло.

Не беше в неговия характер, но търпеше и се примиряваше. Все пак разбираше, че не е натрапник в тоя малък дом или по-точно в тая стаичка. Тя нямаше собствен дом, отдавна го бе загубила. Но той навярно ѝ бе необходим. Не разбираше точно за какво. И тя навярно не го разбираше. Или се стараеше да не го разбере. Хора като нея живеят винаги безгрижно, от ден за ден. Само последния път Чори му се стори угрижена и неспокойна.

— Какво ти е? — запита той най-сетне. — Нещо май се е случило?

— Нищо — отвърна тя.

Но Мацан усещаше, че неприятната мисъл продължава да живее в нея и да я гложди. Докато тя сама не можа да се удържи.

— Чакам ревизия тия дни! — призна си Чори внезапно. — Вярно, не ми е за пръв път. Но сега ме е страх...

— Защо? — погледна я той учудено. — Нали всичко ти е наред.

— Разбира се! — отвърна тя твърдо. — Могат да намерят повече пари, никога по-малко. И все пак ревизията си е ревизия. Понякога и за това уволняват — като намерят някой и друг лев повече.

— Сериозно? — не повярва Мацан.

— Ами да, ощетяване на клиентите. А какви клиенти са това, разни отрепки. Може ли човек всичко да пресметне до гологан? Трябва да ми сложат пет счетоводители.

И все пак Мацан остана със смътното убеждение, че Чори не му каза всичко. Навярно бе скрила нещо от него, може би най-същественото. Но какво може да скрие, като беше толкова свястно момиче? Тоя разговор стана в сряда. В събота тя му се обади по телефона в работилницата. Мацан отмина намръщен шеговитото лице на брат си и отиде в канцеларията. Слушалката лежеше на писалищната маса, той я взе и поднесе към ухото си. Обикновено така става, ударите на съдбата идват неочаквано.

— Мацане, имам малко неприятна новина за тебе! — каза тя веднага. — Днеска пристигна Ери.

— И какво като е пристигнал? — попита той недружелюбно.

— Нищо особено, разбира се. Но утре не можем да се видим, трябва да бъда с него.

— Защо трябва?

— Как защо? — отвърна тя малко нервно. — Ние сме били толкова близки. Мога ли сега да го оставя съвсем сам?

Имаше чувството, че някой му е одрал бузата с неочакван, остър като бръснач плесник.

— Добре, щом е тъй — каза той и затвори внезапно телефона.

Но не беше добре. Тя си беше приготвила още няколко старателно премислени думи, които малко да го успокоят. Не ги чу, върна се като зашеметен в работилницата. Вече не разбираше какво става в душата му. Чувствуваше се унижен и посрамен като никой друг път в живота си. Някъде дълбоко в него се бе отворила внезапно кървава човешка рана. Невероятно болеше, не знаеше, че може да има и такава болка на този свят. Не знаеше, защото никога през живота си не бе изпитвал ревност. Просто не бе имал такъв случай в живота си. Дори сега не знаеше, че е попаднал точно в тая невероятна клопка. Защото и ревността му в тия мигове не приличаше на обикновената човешка ревност. Само болеше, нищо друго. През ум не му минаваше, че може да нападне някого, да убие някого. Да попречи или поне да си отмъсти. На Ери например — ако не с друго, поне с един хубав ритник. Тия неща все още не можеха да влязат в главата му.

Върна се като несвестен у дома. Знаеше, че трябва да посъбере сили, да се опомни. Поне пред Дора. Колкото и да бе улисана със себе си, тя все пак усети нещо. Повъртя се малко из хола, от време на време го поглеждаше крадешком. Най-после не издържа и се обади първа.

— Какво се е случило?

— Нищо — отвърна той.

— Не е нищо. Кажи истината, какво се е случило?

Мацан въздъхна тежко. И изведнъж една спасителна мисъл мина през главата му.

— Май се готвят да затворят работилницата.

Дора видимо трепна:

— Кой ти каза?

— Карев! Не го каза направо, разбира се. Но ми намекна.

— Да, лошо! — каза Дора. — Много лошо!

И се прибра в спалнята си. Тоя ден нито тя вечеря, нито Мацан. Но все пак Дора успя да заспи по някое време. Мацан не мигна през цялата нощ. Най-трудно му беше да се удържи и да остане в стаята си. Искаше му се да хукне като бесен по улиците, да отиде някъде, да

разбере нещо. Или поне да се върже в леглото, докато се успокои. Сега вече не го възпираха ни неговата съвест, ни неговото достойнство. Просто бе забравил за тях. Единственото, което го спираше, беше най-обикновеният човешки срам. Все още не знаеше, че срамът е най-тъжното лице на човешката слабост. Как тъй ще изтича в бара? Как тъй ще седне на масата им? Нали е срамно. Да, срамът, срамът, нищо друго. Или трябва да го победи, или поне да го заобиколи.

На другия ден още рано напусна своя нещастен дом. Нямаше повече сили да лъже Дора. Нямаше сили да слуша нейните малоумни съвети. Нито да я слуша, нито да отговаря. Какво можеше да й отговори, като главата му пламтеше от мисли. Къде може да е отседнал той дъртак, той изкуфял швейцарец? По всяка вероятност в „Европа Палас“, за да бъде по-близо до нея. А къде ще обядват? Навярно го е замъкнала и него във „Воденичарската механа“ на качамак. Да му преседне дано, да се задави, както не са свикнали на качамак. Сам той обядва в една шкембеджийница и отново се понесе по улиците, докато краката му капнаха. Най-сетне влезе в някакво кино. Нищо не видя от филма и все пак излезе оттам малко успокоен.

Щом се мръкна, стъпките му някак неусетно го помъкнаха към хотела. Като че ли не съзнаваше какво прави. Всъщност наистина не съзнаваше. Разумът бе изчезнал, но човекът продължаваше да съществува. Когато най-сетне дойде на себе си, разбра, че се намира пред самия хотел. Оглеждаше се страхливо и подличко, сякаш на всяка стъпка го дебнеха съгледвачи и предатели. Навярно е имал някакъв план в главата си, защото най-напред прегледа всички чужди коли, спрели на паркинга на хотела. Не беше никак трудно да открие луксозния черен кадилак с швейцарски номер. (И с „ер кондишън“, както безпогрешно си припомни.) Значи, Ери наистина бе отседнал в хотела, както предполагаше. Влезе в партерната кафе-сладкарница, и зае една удобна маса, от която можеше свободно да наблюдава предверието на целия комплекс. Поръча си един двоен коняк, търпеливо зачака. Силното питие го посъвзе малко, помътеното съзнание започна да се поизбистря.

Много добре видя как Чори влезе в хотела. Беше точно осем часът, времето, по което обикновено идваше на работа. В единайсет затвори сладкарницата. Сега нямаше друг изход, освен да излезе и чака вън, поне до един часа, когато тя обикновено се прибираще

вкъщи. Ако не си отиде, значи останала е в хотела, при него. Ако си отиде зависи как ще си отиде все пак!

Навън не беше много студено. Снегът се беше стопил, паважът блестеше чер и влажен на слабата светлина. Духаше слаб ветрец, на който отначало не обърна внимание. Но след един час се почувствува напълно вкочанен, въпреки, че се бе подслонил в сянката на един от близките входи. Не помагаше конякът, който бе изпил, чувствуваше, че трепери неудържимо. Все още не разбираше, че тая треска не е толкова от студа, колкото от нервите, които разтърсваха силното му тяло. После вятърът поутихна, започна да прехвърча слаб сняг. По улиците се мяркаха само пияници, бездомни котки ровеха кофите за боклук. Искаше му се да побегне оттук, да спаси поне честта си, но нямаше сили. Направи няколко жалки опита, които не завършиха с нищо. Веднъж стигна чак до ъгъла, но винаги някаква невидима ръка го повличаше назад за пеша на палтото.

Най-сетне, към един часа, те излязоха — Чори и швейцарецът. Чори бе в ново палто, което досега не бе виждал, черно, като астраганено. Беше се долепила до ръкава му и галеше там хубавата си бузка. Отново го обхванаха студените адски пламъци — гореше и прашеше като пръчица бенгалски огън. Стигнаха до колата. Ери се настани зад кормилото, Чори до него. Мацан се хвана с две ръце за дръжката на вратата, за да не се втурне към тях. И тогава колата потегли.

Много по-късно Мацан осъзна, че е сбъркал в този критичен момент. Отново срамът, който го осакатяваше. Колкото и просташко да изглеждаше на пръв поглед, трябваше да го измъкне от колата като циганин от кокошарник. И да му хвърли един як, български бой. Но колата бе отминала и той по едно време разбра, че тича като побеснял след нея. После изчезна от погледа му, но той все още тичаше. Когато най-сетне изтощен спря, в главата му имаше само една-единствена мисъл: „Човекът е парцал! Нищо повече от парцал!“ Опря се на уличната стена, докато се посъвземе. Дъхът му отново бавно прииждаше, вече усещаше, че диша.

И изведнъж го осени нова, още по-глупава мисъл. Какво е станало? Всъщност нищо. Ами естествено един възпитан човек няма да остави момичето да се мъкне само по тъмните улици. Отишъл е да я изпрати и толкоз!

Ами разбира се!

Само че трябва незабавно да се увери в това. Веднага, веднага, иначе ще откачи. Колкото по-бързо стигне, толкова по-рано ще му олекне. Разбира се, Чори е свястно момиче, най-свястното, което е виждал. И той отново побягна, бягаше като заек, гонен от триста вълци. Ще се качи горе при нея, ще ѝ се извини, ще ѝ се поклони до земята, ако трябва. Такива безумни мисли се мотаеха из главата му, макар че тичаше. Един милиционер спря и го огледа учудено. Какви бесове бяха подгонили този човек? Дали не тича да убие жена си? Или поне балдъзата си?

Най-после Мацан пристигна. Кадилакът на Ери бе спрял точно пред нейния вход. Прозорецът ѝ на третия етаж светеше. Ясно! Но не беше чак толкова ясно! Ами ако го е поканила чисто и просто да пият по едно кафе. Стоеше долу на тротоара и мигаше. После и прозорецът угасна. Значи сега Ери слиза по стълбите, ще се качи на колата си и ще замине за своята проклета Швейцария.

Но след като Ери не слезе още половин час, Мацан най-сетне си тръгна. Сега вече разбра, че всичко е свършено. Тънки, стипчиви сълзици потекоха по лицето му. За втори път в живота си плачеше заради жена. За втори път така жестоко унизен и посрамен. Всичко на този свят се плаща скъпо и прескъпо, особено ако не си го заслужил. Така мислеше и то го спаси донякъде.

Всяко примирение носи поне малко утеха. И всеки край е все пак някакъв край. Щом човекът се е примирил и със смъртта, всички други изпитания са нищожни. Така че, когато приближи дома си, той имаше чувството, че от пламтяща рана се е превърнал в мехур — празен, но безчувствен. Сега вече знаеше, че ще заспи като след тежка, но спасителна операция. Ще заспи, ще забрави!

Но не знаеше колко капризна може да бъде съдбата и какви невероятни изненади крие в себе си. Не, нямаше да заспи нито минута през тая нощ, нито секунда. Като приближи съвсем входа на своя дом, от него внезапно се отделиха две сенки.

— Мацане, ти ли си? — обади се някой пресипнало.

Мацан, унесен в своите мисли, се стресна така, както рядко му се бе случвало.

— Ти кой си бе? — възкликна той едва ли не уплашено.

— Крум! — отговори човешката сянка. — Крум Страшни.

Наистина беше Крум и Спас до него. И двамата бяха в работно облекло, невероятно мърляви и изцапани. Изведнъж го лъхна силно на карбид, тая благословена миризма сякаш го събуди от вътрешното вцепенение, в което бе изпаднал.

— Какво търсите тука, идиоти такива? — запита той успокоен.

— Тебе чакаме.

— Защо?

— Във фабриката стана голяма авария. Спря волтовата дъга.

— Как тъй спря? Какво се е случило?

— Знам ли какво? Повредата е вътре някъде, в самата пещ.

Мацан ги погледна презрително. Нищожества такива, не могат да се справят с една авария. Него какво го интересува тяхната фабрика, той отдавна се е простил с нея. Сега дори от себе си нямаше сили да се интересува.

— Ами ти ако не знаеш, аз ли? — попита Мацан сопнато. — Кой от двамата е електричарят.

— Мацане, трябва да се влезе в пещта. И да се види какво е станало. Само ти можеш да свършиш тая работа, никой друг. Директорът каза да те намерим под дърво и камък. Чакаме тук от два часа.

— Чакате! — каза Мацан ядосан. — Какъв съм ви аз? Я ми се махайте от главата!

Но усещаше, че колкото повече го ядосваха, толкова повече му олекваше. След всичко отново бе влязъл в някакъв познат и реален живот.

— Не може, Мацане, това е държавна работа.

— Нали имате инженер? За какво ви е, да си грее гърба на пещта?

— Инженерчето си отиде. Разведе се с жена си и изчезна някъде. Казват, че отново се е върнал в Ямбол.

— Не знам! — каза Мацан сурово. — Чупете си сами главите, като сте толкоз признателни.

И тръгна решително към вратата. Като се боричкаха пет-шест минути край тротоара, другите двама успяха да го качат в пикапа на фабриката, с който бяха дошли. Двамата със Спас седнаха при шофьорчето, а Крум за наказание го пъхнаха отзад в студено като хладилник фургонче. Нека се потръска там, докато му дойде умът в

главата, електричар такъв некадърен. Мацан дълго мълча, после мрачно попита:

— А защо чакахте долу?

— Защото твоята жена ни изхвърли като кирливи фесове. Марш оттука, вика, нехранимайковци! Типове с типове!

— Така ли ви нарече — типове?

— Вдигнеш ли жена от сън, какво можеш да чакаш от нея?

Мацан помълча, после въздъхна и каза:

— Ще се намери ли поне малко коняк?

— Ти на коняк ли си минал? — погледна го учудено Спас.

— Имах неприятности — измърмори Мацан. — Малко да ми се отпуснат нервите.

Пикапът спря точно пред самата фабрика. Като слезе, Мацан повдигна глава към комините. Нощем те бълваха не дим, а стремителни пламъци — такава огромна температура развиваше нейната пещ. Но сега комините стърчаха като изсъхнали слънчогледи — грозни и жални. Той усети как сърцето му се сви, устните му потрепериха от скрито вълнение. Не, не — съвсем друго вълнение, дълбоко и чисто като дъно на езеро. Не като онова, което го бе накарало да тича несвестен по нощните градски улици.

Влязоха при пещта. Отворът, от който изтичаше огнената карбидна маса, сега ги гледаше като мъртво, избито око. Цялата смяна на Спас все още чакаше, макар че за никого нямаше работа. Седяха тук-таме или стърчаха прави, мълчаливи и потиснати. Мацан ги огледа един по един, после каза:

— Тоя е нов.

— Нов съм — отвърна младежът.

Сърцето му отново се сви, тоя път много по-силно. Сега всички тия загрубели от тежкия труд хора му заприличаха на уплашени момчета, събрани край предсмъртния одър на майка си. А ето че внезапно бе дошъл лекарят, от когото чакаха чудото.

— Ами да видим как е бабата! — каза той шеговито.

— Не е баба! — отвърна обидено Спас. — Жена е, щом така хубаво ражда.

Всички се усмихнаха, тежкото настроение се разпиля като дим. И Мацан се усмихна за пръв път след толкова тежки часове.

— Донесете ми костюмчето — каза той.

Ставаше дума за тежката азбестова дреха, с която можеше да проникне в още живата гореща утроба на пещта. В този момент влезе Крум, посинял от студа.

— Пуснете ме мен! — примоли се той. — Докато не ме е хванала някоя пневмония.

— Тебе може да те хване само питката! — каза кисело Спас.

Отново се засмяха и затичаха да донесат костюма.

На другата вечер те седяха в „Тихият Дон“ и се черпеха с пържолки и червено вино. Волтовата дъга бе пламнала отново, сместа пукаше и се топеше. Стояха дълго пред пълнобузото, грапаво лице на пещта, грейката топлеше сърцата им като ласкав дъх на жена. Усмиваха се и се споглеждаха. Всъщност поглеждаха повече към Мацан, който отново се бе отвеял някъде, лицето му бе станало умислено и малко скръбно. Именно тогава дойде директорът и ги покани да се почерпят, както е редно след такъв хубав успех. Отидоха тия, които бяха свободни, най-напред, разбира се, Спас, Крум и Паяков. Директорът бе в добро настроение, шегуваше се и дори им разказа някакъв виц. Те се усмихнаха малко пресилено — това кораво и строго лице не беше много подходящо за вицове, те звучаха някак прекалено сериозно във втвърдената му уста.

— Къде ще ме водите?

— Където вие кажете, другарю директор.

— Ами в „Тихият Дон“ Нали там ходите?

Изглеждаше, че знае за тях много повече, отколкото те подозираха. Качиха се всичките в неговата старичка, но много добре поддържана волга. Това се случваше за пръв път, за това после щяха да говорят с месеци. Колата излезе на шосето и бързо набра скорост. Директорът се обърна назад и погледна Мацан.

— Колко вадиш сега? — запита той свойски.

— Доста добре — отвърна уклончиво Мацан.

— Ще си загубиш пенсията, момче! — каза директорът, макар че беше малко по-млад от Мацан. — Трябва и за това да помислиш!

Като влязоха в кръчмата, Мацан едва не се стресна, толкова сега всичко му се видя бедно и грозно. Беше свикнал с много по-люксови заведения през последните месеци. Но това усещане трая едва ли не мигове, след това всичко му се стори нормално и естествено, както винаги си е било. Не само естествено, но и свое, сякаш тука се бе родил. Беше топличко и така хубаво, както в старото време, когато тук бумтеше грамадната печка, пълна с дървени трици.

Не ядoхa мнoгo. Нe пихa мнoгo. Дoри нe мoжaхa дa сe oтпyснaт кaтo хoрaтa. Смyщaвaшe ги пpисъствиeтo нa дирeктoрa, мaкaр чe сe държeшe съвсeм чoвeшки, чyкaшe сe с всички eднaквo и пиeшe кoлкoтo и тe пиeхa. Едвa кaтo стaнa вpeмe дa си хoди, тoй смoтoлeви мaлкo нeлoвкo, кaктo нe бяхa свикнaли дa гo слyшaт:

— Мaцaнe, yслyгaтa си e yслyгa. Щe ти сe плaти кaтo хoрaтa.

— Хaйдe, хoлaн! — зaсмeя сe Мaцaн. — Сaмo тoвa нe мoжe дa сe плaти. Знaeш ли кaквa кaвгa щe имaм с жeнa си?

— Мoгa дa ти дaм бeлeжкa — пpиe шeгaтa дирeктoрът. — С пeчaт и пoдпис.

Облeчe солидния си бaлтoн с кoжeнa якa и oтнoвo сe върнa нa мaсaтa.

— Кaквoтo съм кaзaл нa Кaрeв — кaзaл съм гo. Вeчe знaeш мoитe yслoвия. Сeгa oстaвa ти дa пoмислиш.

— Пoчнe ли чoвeк мнoгo дa мисли, дaлeчe нямa дa стигнe — кaзa шeгoвитo Мaцaн.

Мнoгo лoвкo сe oтървa oт пo-тoчeн oтгoвoр. Дирeктoрът гo пoглeднa внимaтeлнo, eдвa ли бe oчaквaл тaя тънкa диплoмaтичeскa мaнeврa. Кaтo нямaшe кaквo пoвeчe дa кaжe, сaмo мy сe зaкaни шeгoвитo с пpъст.

— Дeвoл си ти! Чeстнa дyмa, нe съм oчaквaл. Е, мoмчeтa, яжтe и пийтe! Знaм, чe бeз мeн щe ви бъдe пo-вeсeлo... Смeткaтa e плaтeнa.

— Aми тo и ниe щe си вървим — oбaди сe Спaс.

Дирeктoрът си тръгнa, нo тe oстaнaхa. Мaцaн внeзaпнo сe възпpoтиви.

— Вие кaктo искaтe. Нo аз щe oстaнa. Мeн ми e хyбaвo тyкa, тoлкoвa oтдaвнa нe съм идвaл.

— Aбe, Мaцaнe, и нaс ни e хyбaвo! — кaзa Крyм. — Сaмo чe ни e стpaх oт жeнa ти. Aкo стaнe нeкoя нoвa aвaрия, щe сe oпpaвяш сaм.

— Кaктo искaтe! — мaлкo oбидeнo сe oбaди Мaцaн — Мeнe мoятa жeнa нe мe интeрeсyвa. Aмa хич, хич!

Зa пpъв път гo чyвaхa дa сe рeпчи нa жeнa си, и тo тaкa кaтeгoричнo. И тe гo пpaвeхa пoнякoгa, мaкaр и дoстa пo-плaхo. Е, кaк мoжeш дa oстaвиш тaкъв хpaбър чoвeк сaм в биткaтa. Всe eднo дa изoстaвиш бoйнoтo знaмe.

— Aми дa изпием oщe eдин чaйник! — кaзa Спaс. — Нo oт гpeянoтo, aкo искaтe.

Изпиха още три чайника. Все пак Спас си знаеше работата. В греяното вино алкохолът изветрява още на печката. Така че ако останат само на три чайника...

Действително останаха на три чайника. Но третият като че ли бе най-вкусен. Не само най-вкусен, най-щастлив. Мацан се чувствуваше така сраснат със стола си, че дори не му се помръдваше. А може би това е истинският живот, да бъдеш между свои хора, между приятели. С тия, с които работиш заедно, а не с които заедно спиш. Мислите му бяха неясни, но щастливи. И най-важното, не му се ходеше никъде, дори до тоалета, макар че вече добре се бе подул.

— Много ми е хубаво тука! — бърбореше той с позавален език. — Ама много, много! С вас ми е хубаво. Туй е истината, какво да правя. Никакви жени не ми трябват. Жените само объркват живота.

Другите едва забележимо се споглеждаха, леко се побутаха с лакти. Вярваха, че му е хубаво, кому не е хубаво в кръчма с приятели. Но знаеха, че не бива да го оставят. След такъв тежък труд, близо петнайсет часа, обикновено човек ще се гътне още след първата чаша.

— Благодарим, Мацане, наздраве! — каза Спас.

— Наздраве, братлета! Много ми е хубаво, честна дума ви казвам.

Не, не го разбираха в тия минути, просто си мислеха, че е вече заклатил главата. Не им беше съдено да разберат. И как да го разберат, като никой не беше минал по неговия тежък път.

— Ами като е толкова хубаво, върни се при нас! — каза Паяков. — Ще те направим и партиен член на всичко отгоре.

— Ами ще се върна! — каза внезапно Мацан. — Къде съм тръгнал! Щом ти е хубаво, какво има повече да се мисли!

Едва го измъкнаха, така здраво се бе вчепкал в масата. Докато плащаха, Мацан успя да цокне сам още едно канче. И все си мърмореше, че не са приятели като приятели, че не бива да го оставят точно в този момент.

— Какво му е на момента? — учуди се Крум. — Колко още такива моменти, само да сме живи и здрави!

— Момчета сте, не разбирате! — инатеше се Мацан. — Кураж събирам сега, кураж за хиляда години.

Като излязоха вън, трябваше да почакаят за такси. Времето беше много свежо, нощта тъмна, но разпокъсаните облаци висяха ниско над

главите им така светли, сякаш бе ден. Това му е хубавото на всяко греяно вино, че бързо излита. Мацан изведнъж изтресня и млъкна. Млъкна така дълбоко, че не каза нито дума даже когато го оставиха пред дома. Успяха само да забележат, че лицето му не е така щастливо, както в кръчмата. Сега то бе напрегнато, дори леко уплашено. Може би наистина е имало нужда да посъбере кураж, помислиха те. И потеглиха по своя път с малко гузничка съвест.

Изкачи се много бавно по познатите стълби, сякаш броеше стъпалата. Нищо, добре се движи, главата му е ясна като пролетна месечина. Но се изправи доста нерешително пред вратата. Господи, защо не им каза да ѝ се обадят по телефона от фабриката. Много добре знаеше защо. Някаква много смътна, нелепа надежда, че може би ще остане завинаги сам. Едва сега разбираше колко е била нелепа. Къде може да отиде, какво може да направи в този живот сам човек. Добра или лоша, жената е като хляба и въздуха, без нея не може. И като че ли по-хубаво е да е лоша, доброто по-лесно омръзва. И протегна ръка към звънеца.

Никога не бе звънил в собствения си дом. Вратата веднага се отвори, на прага застана Дора. В първия миг лицето ѝ бе отчаяно и уплашено, в следния го заля бурна радост. И изведнъж се разплака. Толкова беше невероятна тая гледка, толкова не ѝ приличаше.

— Боже, Митко, жив ли си? — изхлипа тя със задавен глас.

— Ами как? — погледна я той изненадан.

— Къде беше досега?

— Как — къде? Във фабриката. Нали ти казаха, че има авария?

Тя се залови за главата.

— Боже господи, колко съм глупава! Само това не помислих. А ти как разбра, че са те търсили?

— Как няма да разбере, като ме чакаха долу.

Тя отново изхлипа, този път радостно. Но все още го държеше в антрето, препречила пътя към хола.

— А защо си, толкова мръсен? Да не си влизал в пещта?

— Разбира се, че съм влизал! — погледна я Мацан учудено. — Точно в пещта. Ти откъде знаеш?

Тя го потътри през страничната врата към банята. Изглежда, че този ритуал беше задължителен за всички блудни съпрузи.

— Свали тук обувките! Дай ми палтото! Боже, с връзка! С връзка ли си влизал в пещта? — бърбеше тя като зашеметена.

Едва като го напъха в тясната баня и пусна крана на ваната, тя успя да каже нещо по-свързано:

— Ама да знаеш колко ни изплаши! И мене, и брат ти. Какво ли не си помислихме. Ограбили са те, убили са те. При вас горе е такава пустотия. И знаят, че имаш пари. Къде не те търсихме с бате — по кръчми, по ресторанти, по барове. Обадохме се на оня генерал, нали го знаеш дето беше на сватбата на Весето. Той пък се обади на директора на милицията. Сега те търсят под дърво и под камък. А как да те намерят, като си се заврял в пещта? Хайде, съблечи се, пък аз ще отида да се обадя по телефона на брат ти.

Всичко на този свят се повтаря. Това са го измислили философите, но простосмъртните не желаят да го разберат. След като се върна в банята, Дора намери мъжа си само по гащета, замислено вторачил очи в огледалото. Видът му бе така озадачен, сякаш се виждаше за пръв път. Тя го доразсъблече сърдито и го пхна във ваната като прасе в корито. Едва сега той отвори уста и каза следната дълбокомислена фраза:

— Човек не знае какво прави в живота. Понякога наистина приличаме на курдисани.

— Мълчи! — каза тя. — Хубавичко се накисни. Нямах представа как вонис на карбид.

— Това е хубаво! — отвърна той. — Като излязох оттам, стори ми се, че съм се родил отново.

Тя взе кесето. Хубаво кесе от домашно изтъкано платно, което бе купил от селския пазар за стотинки. И го надяна на силната си ръка с такъв жест, сякаш се готвеше да му одере кожата.

— Дръж се сега за ваната! И млъкни най-сетне!

И започна да го дере. Той мълчеше, все още размишляваше за тайните на живота. Кое е това в човека, което е по-силно от него. Може ли да се управлява? Не може, разбира се, тъй като хората не го познават. Дори да го разберат, то пак ще остане по-силно. Дора продължаваше все тъй методично своите операции. Понеже пенъоарът ѝ пречеше, тя го свали набързо и метна върху закачалката на вратата. Гърбът му се бе зачервил като на варен рак, но тя продължаваше

ожесточено и безмилостно. Това си е все пак един вид отмъщение, каквото дори почтените жени като нея не можеха да осъзнаят.

По едно време Мацан някак особено се втренчи. На две педи от носа му бе стъпил здраво на мозаичния под нейният гол крак. В тоя миг му се стори, че не е виждал по-хубав крак през живота си. Дори оная маймуна Чори, дето тъй жестоко го разигра, нямаше такъв солиден крак. И без да съзнава какво прави, той протегна ръка към него.

— Недей, глупчо! — обади се тя скокотливо. — Чакай да те окъпя!

Но не довършиха къпането. Много по-късно, когато лежеше в нейната добре затоплена спалня, розова и уханна като вътрешността на буркан с ягоди, той каза:

— То се видя, че нямаме друг изход. Карев каза — до месец-два всичко е свършено.

Дори бе забравил какво е лъгал предишния път. И все пак съвестта му бе съвсем чиста.

— Нали уж не се знаело кога точно?

— Знае се, знае се. Не исках да те тревожа.

— А брат ти? Тъй ли ще го оставиш? — каза тя загрижено. — Толкова ни помогна човекът.

— Не бери грижа за брат ми. Той е специалист, веднага ще го направят началник. В някой сервиз, разбира се. Но аз ще остана на улицата.

Никоя жена на света не е съгласна нейният мъж да остане на улицата.

— А парите?

— Ще му ги изплатя само от премиалните.

— Ами няма как! — въздъхна тя сломено. — Боже, какъв човек! Махни си ръката оттам. Почваш да ставаш нахален. Хайде, поспи малко, утре отново ще мислим.

Но преди да заспи, той дълбоко осъзна, че е победил окончателно и безвъзвратно.

Пролетта неудържимо идваше. Край мръсните блата на Кремиковци отново долетяха щъркели и с лека погнуса нагазиха в тъмната, застояла вода. Не бяха щъркели като щъркели с тия черни чорапи и мазутни петна по белите си нагръдници. Но жабите си бяха жаби, тях нищо на тоя свят не ги стряскаше. Щат не щат, и те трябваше да живеят край жабите. От време на време успяваха да нагълтат някоя от тях, не чак толкова мръсна и омацана. И като вдигаха човките си към небето, ето какво мислеха за хората: „Господи, имат ли ум в главата?“

И Мацан се стягаше за новия сезон. Откакто бе постъпил във фабриката, имаше достатъчно време да се занимава и със себе си. Извади всички такъми — макари, ролки, рибарски пръчки. Разглоби макарите, смаза ги, смени гнилите влакна с нови, върза куки от всички номера, за всички случаи. Работата го увеличаше, усещаше как кръвта започна да шуми припряно в жилите му. Всичко беше наред, само Кирил му се губеше. Няма как, трябваше да го потърси в ателието.

Телефонът позвъни, той небрежно вдигна слушалката.

— Мацане, ти ли си?

— Аз съм, Чори! — отвърна той и ушите му пламнаха.

— Сам ли си?

— Съвсем сам.

— Искам да те видя за малко.

— Добре — каза той. — Къде?

— Ами най-добре у дома.

— Не искам у вас! — каза той. — Най-добре в кафенето под бара.

Това фатално кафене, откъдето я бе дебнал с изпокъсани нерви толкова часове. Когато пристигна там, тя вече го чакаше на една от малките масички. Видя му се малко отслабнала, малко унила, дори гримът не стоеше така свежо на лицето. И все пак Чори си беше Чори, дъхът отново заседна на гърлото му. Дяволите знаят, може би ще му засяда така цял живот. Като го видя, тя се усмихна съвсем свойски и

непринудено, сякаш нищо не се бе случило между тях. Мацан си поръча едно кафе, нищо повече. Много добре беше запомнил, че има неща в човека, които не могат да се командуват. А алкохолът хубавичко ги поощряваше.

— Да не е станало нещо? — попита Мацан.

— Да, станало е, уволниха ме — отвърна тя. — Веднага след ревизията.

— Да не са те начели? — попита той сдържано.

— Не, всичко си беше в ажур. И въпреки това — уволниха ме. Заради Ери, уж по нареждане на Държавна сигурност. Знам, че не е така, даже напротив. Пък и Ери, докато беше тука, се среща поне с двама министри. Не, не е там работата, но оня тип си е намерил нова жертва.

— Кой тип?

— Петров, един от нашите шефове.

И тя му разказа подробно своите подозрения заради уволнението. Мацан слушаше потиснат.

— Да, лошо — измърмори той. — Не знаех, че такива неща все още стават.

— При нас стават.

— Добре де, но какво аз мога да ти помогна?

— Нали ми каза веднъж, че имаш приятел народен представител. Те него не могат да го будалкат като мене. Нали трябва да му дадат някакво обяснение. Всичко при мен си е напълно редовно.

— Да, това е идея! — трепна Мацан. — Много добър човек, помага дори когато не искаш да ти помогне.

Докато Мацан се мъчеше да си спомни телефона му, Чори добави намръщено:

— Ако не успее — лошо! Ще ме накарат да замина за Швейцария.

— При Ери? — попита Мацан неприязнено.

— Ами при кого? Ери се е развел. И е готов веднага да се ожени за мене. Аз му отказах, разбира се. Но при това положение. Да не съм парцал, та да ме подхвърлят насам-натам. Всеки човек си има достойнство.

— Какво достойнство е това? — каза Мацан ядосан. — Да се продадеш на някакъв богат швейцарец.

Мацан усети как Чори настръхна вътрешно.

— Защо да се продам? Ери ме обича. Пък и аз него, може би. Макар че сега не съм толкова сигурна! — завърши тя внезапно.

— А ти не помниш ли какво ми говори за Швейцария? Ще се погубиш там.

— А тук?

— Какво тук? Само барманка ли можеш да бъдеш на тоя свят?

— А какво? Да стана трактористка? Не, миличък, малко съм закъсняла за трудови подвизи. Който веднъж облече тая деколтирана рокля, вече мъчно я сваля.

Тя изведнъж се разстрои и млъкна. След малко тръгнаха заедно — тя към дома си, Мацан да я поизпрати. Сега вече искрено и дълбоко я съжеляваше, без капчица от онова злорадство, което бе изпитвал в първите мигове.

— Чори, вярвам, че моят човек ще помогне... Той не е кой да е, има солидни връзки.

— Няма да помогне! — каза Чори горчиво. — Те са цяла мафия.

— Ами нали имат началници някакви! — каза Мацан припряно. — Главни директори, министри.

— Никой не може да им хване мизериите! — въздъхна тя. — Всичко при тях е скрито-покрито. Мога ли да докажа аз нещо?... Не мога, дори под съд ще ме дадат за клевета.

Не разбраха как са стигнали до нейния дом. И двамата спряха пред входа смутени.

— Ще се качиш ли горе? — запита Чори внезапно.

— Не, Чори! — отвърна той. — Тая работа свърши.

— Защо? — Тя за пръв път се усмихна. — Ние така хубавичко си пасвахме.

— Отсега нататък пасвай си с Ери! — отвърна той мрачно. — Тия работи не се прощават.

Тя изведнъж разбра, сякаш го бе зърнала тогава от своя прозорец как трепери целият от нерви и студ долу, на плочника. Усмихна се малко посърнало, кимна му и изчезна в тъмния вход. Колкото и да бе изтощен вътрешно от това изпитание, Мацан погледна часовника си. Часът едва минаваше осем, по това време Карев сигурно си е у дома. Какво може да прави по това време един вдовец като него. Той му

позвъни от първия уличен телефон и не стана нужда да чака дълго. Оттатък веднага се обади познатият дрезгав глас.

— Аз съм, другарю Карев. Мога ли да дойда при теб за малко?

— Заповядай.

И му обясни с няколко думи как по-лесно да го намери. Мацан така се зарадва, че сякаш литна. Посрещна го сам Карев в размъкната домашна жилетка и по чорапи. Не приличаше дори на беден пенсионер в тоя си вид, та камо ли на народен представител. Личеше си, че няма кой да се грижи за него, поне да му поднесе чехлите. Няма ли синове, дъщери? Никога не си бе задавал тоя въпрос, пък и Карев досега нищо не бе му споменавал. Не може да няма, но ето че са го зарязали съвсем, както обикновено се случва. И холът, в който влязоха, бе занемарен и прашен, на полилея светеше унило само една-единствена неизгоряла крушка. Въпреки това Карев му се видя доста бодър.

— Хайде, честито! — каза той и го потупа по желязната плешка.

— Както виждаш, твоят директор си удържа думата.

— Ти отде знаеш?

— Знам, всичко знам!... Ако хората са забравили Карев, аз не съм ги забравил. Седни тук.

Мацан се отпусна на креслото, което изскърца под него с развалените си пружини.

— Знам, че няма да ме почерпиш! — продължи шеговито Карев.

— Но поне да те почерпя аз.

— Да ти кажа право, не ми се пие — отвърна колебливо Мацан.

— А мен ми се пие. И никога не съм пил сам, само това ми оставаше...

Без да дочака отговор, той се запъти към кухнята с леката си и все пак малко старешка походка. Когато се върна, в едната си ръка държеше бутилката, в другата — чинията с мезето — туршия от карфиол. Наля ракията в обикновени водни чаши и се отпусна срещу него.

— А сега разкажи за какво си дошъл.

Мацан му разказа добросъвестно всичко, което знаеше. Разбира се, доста умело скри своето приключение, и бездруго то не влизаше в сметките. Карев се облегна замислен назад.

— А знаеш ли името на тоя дурак? Дето я назначил?

— Да ти кажа право, забравих го! — отвърна Мацан притеснено.  
— Но беше обикновено име — Иванов, Петров.

— Да не е Валентин Петров?

— Точно така! — отвърна Мацан зарадван.

Карев загрижено се облегна назад.

— Да, знам го. Голяма свиня. Не за пръв път ми се оплакват от него. Но има силен човек зад гърба си, не мога да разбера кой е. Иначе знам къде да отида и какво да кажа.

— Значи — загубена работа!

— Не е загубена! Като всеки подлец той не обича да води трудни битки. Пък и много добре знае какво съм зъбато куче... Освен ако много се е ангажирал.

— С кого?

— С кого! С новата барманка!... Тия охранени нерези като хлътнат някъде, хлътват лошо.

Мацан остана при Карев до десет часа. Много отдавна не беше закъснял, но като се върна у дома, Дора не му каза нищо. Като че ли не беше съвсем същата, след като Мацан се бе върнал във фабриката. Загуби интерес и към стилните мебели. Успя да домъкне само още едно канапе, със златни крака и златна дамаска, толкова чуждо на всичко друго, че приличаше на някакъв стар богаташ, попаднал в селска кръчма. Най-сетне и Дора разбра, че не е на мястото си между другите мебели, и го пренесе в своята спалня. С това завършиха нейните мебелни подвизи, сега вече не й оставаше нищо друго, с което да пълни дните си, освен с възродената плътска любов на своя съпруг. Все пак и това беше нещо, макар и не така силно като отминалите й страсти.

Карев му се обади едва на третия ден. Сремнаха се у тях, но още щом отвори вратата, Мацан разбра, че работите не са в ред. Седнаха, но тоя път Карев дори не му предложи почерпка.

— Слушай, момче, тая работа излезе по-сериозна! — започна той едва ли не от прага. — Там е работата, че не бил само един швейцарец, както ти си мислиш. Били са доста повече. Тя каква е, да не би да е случайно швейцарски консул?

— Знам и това! — каза Мацан намръщено. — Колко повече? Още двама или още трима. Те са приятели на Ери, аз ги познавам.

— Не знам как ги познаваш. Там е работата, че е вземала от тях подаръци. И то доста скъпи. Едно кожено палто между другото, което струва може би хиляда долара. Едва не я изкараха проститутка.

Мацан усети, че вратът му се наля с кръв. А след това и лицето.

— Слушай, Карев, кажи ми, ние къде живеем? — попита той раздразнен. — Да не би в Анадола? Какво като е взела палто, дори кожено. Нали ти казах, че той иска да се ожени за нея. Все едно че му е била годеница.

Карев го погледна учудено.

— Е, да!... Взела-взела. Но защо е трябвало да се хвали? Сега те имат някакви аргументи. И от такъв характер, че е трудно да се спори.

— Не виждам да е извършила никакво престъпление! — възрази Мацан троснат.

— Те не казват, че е извършила престъпление. А нарушение на социалистическия морал. А това понятие е разтегливо като локум.

— Слушай, ако и ти мислиш така, по-хубаво е да си отида! Морал. А какъв морал има оная свиня, както ти сам го нарече?

Мацан наистина стана и тръгна към вратата. Никога през живота си не се бе държал така, особено пък с човек, когото уважаваше над всички други. Карев едва го върна назад.

— Чакай, къде тръгна? Виж какъв невъзпитан човек! Аз си губя времето с него, той ми прави фасони... Седни, седни, още не съм завършил!

Мацан колебливо се отпусна върху фотьойла. Имаше чувството, че са обидили самия него, не Чори.

— Не искам насила! — каза той. — Или вярваш, или не вярваш!... Щом не вярваш, мен не ми трябва услуги!

— Слушай, може наистина да не съм се държал както трябва — каза Карев примирително. — Аз съм стар човек, имам всякакви скрупули. Откъде-накъде Карев се застъпва за някакви барманки? Какви му са те? Нали разбираш, положението е деликатно.

— Не разбирам! — отвърна мрачно Мацан. — Всички знаят, че си народен представител. За теб гражданите са граждани. Ти си техен защитник.

Карев едва не го зяпна.

— Слушай, ти откъде си научил тия думи? Чори ли ти е наговорила?

— Изобщо не съм я виждал.

— Като я видиш, ще ѝ кажеш следното: Карев не е слънце да огрее навсякъде. Прави човекът каквото може. А ето какво направих. На старото място няма повече да я върнат. Сложили са там нещо свое. Но няма да я оставят и без работа. Ще я назначат барманка някъде другаде. Да речем, във Варна през лятото. Това е, което можах да сторя. Какво да се прави, всички на този свят не могат да бъдат на най-хубавите служби.

— Но Валентин Петров може. Защото има силен човек зад гърба си.

— Виж колко си благодарен! — измърмори Карев озадачено.

— Благодарен съм, разбира се. Но тая правда не е истинска правда. Да оставим Чори настрана. В края на краищата този нахалник е постигнал каквото е искал.

Вместо да се разсърди, Карев едва забележимо се усмихна.

— А, тука си прав! Момичето наистина си го бива. Новата барманка, искам да кажа.

— Ти откъде знаеш?

— Ами отидох да го видя, разбира се. И да се уверя. — Лицето му изведнъж се оживи. — И знаеш ли кого срещнах там? Хайде, сети се де!

— Не се сещам...

— Брат ти.

— Брат ми? — попита Мацан неприятно засегнат.

— Да, брат ти. Седеше на барчето и си бърбеше с нея! — Карев внезапно се плесна по челото. — Има си хас да са направили заедно с Валентин тая комбинация.

— Не е толкова чудно! — измърмори Мацан.

— Чудно не е, но е ужасно смешно. Двама братя с две комбинации! — и той се изкикоти като момче.

Мацан благоразумно замълча. Карев му разказа с няколко думи своите впечатления. Хубаво момиче, но малко кисело. Без никакви маниери. И без никакъв професионален опит, изглежда. Като поднасяло чашките, гледало в самите чашки като някаква селска келнерка. Но с брат му разговаряла доста свойски, като стари познати. Мацан вече не го слушаше, само запита:

— Стана ли дума за мен?

— С брат ти? Ами естествено, фактически само за тебе говорихме.

— Сигурно ми е много сърдит?

— Не е сърдит, но му е криво, разбира се. Сам човек не е човек. Ще подивее в тоя пуст двор.

Едва ли можеше да му каже нещо по-горчиво. Мацан изведнъж увеси нос.

— Сега ми се иска наистина да затворят работилницата. И колкото може по-скоро.

— Да, тъй ще стане! — отвърна Карев сериозно. — И ще бъде в негов интерес, честна дума ти казвам! Не, не може да се живее сам. Като му сложат някой изостанал цех на главата, ще си забрави и майчиното мляко.

Мацан си отиде потиснат. Тоя път не мислеше за Чори, мислеше за брат си. Каквото и да е, но не постъпи човешки с него. Наистина трябваше да почака, докато затворят работилницата. Двама души полесно понасят една беда. Щеше да му помогне поне с присъствието си през тези тежки дни, които за самия него нямаше да бъдат чак толкова тежки. Сега разбираше, че беше постъпил егоистично, бе се втурнал да се спасява сам, без да мисли за другите.

Когато се върна у дома си, Дора още не се бе прибрала от работа, но телефонът неудържимо звънеше. Като вдиша слушалката, веднага чу гласа на Кирил.

— Абе ти спиш ли? Знаеш ли откога звъня?

— Сега влизам! — отвърна зарадван Мацан.

— Виж какво ще ти кажа — на Алдомировци е излязла каракудата. В каналите, в плитчините. Кълве настървено. Какво мислиш по тоя въпрос?

— Каракудата не е риба! — въздъхна Мацан. — Но нищо, нека си начешем крастата.

— Кога имаш свободен ден?

— В сряда.

— Добре, в сряда.

Светът е така устроен, че няма прозорец към бъдещето. И е добре, че няма, иначе животът би се обезсмислил. Така или иначе, но тоя риболов не се сбъдна. Случиха се други неща, много по-важни, но на риба не отидоха.

За понеделник бе насрочен бракоразводният процес на Кирил. Той стана много рано този ден, едва ли не в тъмно, неспокоен и нервен. Нямаше много хубави спомени от първия си развод. Никой няма хубави спомени, макар че някои след това се черпят и вдигат веселби, като на сватба. Празни радости, разбира се, тия, които се веселят най-много след това, обикновено още по-зле хлътват. Но Кирил помнеше много добре онова есенно утро, толкова сиво и размътено в неприветливите кулоари на съда. Отегчените свидетели, Катя със зачервени очи, неподвижна като барелеф до една от мраморните колони. Двамата адвокати, като двама режисьори, които нещо си шушукаха и доуточняваха детайлите на вече уговорената тъжна комедия. Веднага след решението на съда Катя се втурна като умопобъркана към изхода, без да му хвърли последния прощален поглед, както е ставало в добрите стари времена. Нейните приятелки, които бяха дошли тук за кураж, едва я настигнаха по широкото тържествено стълбище. Отново ревеше, може би за последен път. А Кирил отиде с угнетен дух в „Бамбука“, който все още бе отворен по онова време, и се напи безчовечно с мента.

Днес денят беше пролетен, но едва ли щеше да бъде по-хубав. Обръсна се, изми се, облече се колкото се може по-грижливо. Хората често говорят за предчувствие, но обикновено лъжат. Истината е, че всеки човек има по две-три предчувствия, така че все улучва едното. Кирил имаше смесено предчувствие — ни така, ни така. Нямаше причини да не вярва в развода. С Анета бе говорил за последен път преди една седмица — кратък, хладен разговор, но лоялен. Може и да не се яви на развода, но адвокатът ѝ ще направи каквото е нужно. След това тя изчезна, сякаш потъна в земята. Това малко го обезпокои, но той разбираше, че не бива да очаква нещо повече от една обидена и онеправдана жена.

Кирил отиде в съда към десет часа, върна се точно на обяд. Генка вече го чакаше. Външно нищо не показваше, че е станало нещо

съдбоносно, толкова бе спокойна, дори мъничко равнодушна. Само очите ѝ издаваха нейното вътрешно напрежение.

— Нищо не стана! — каза Кирил мрачно. — Нейният адвокат заяви, че са се явили някакви нови обстоятелства, които ѝ пречели да вземе решение. Тъй или иначе, но делото се отложи.

— Никога не съм се съмнявала — отвърна Генка. — Тя ще отлага, докато може!

— И тъй да е, няма какво да правим! — отвърна Кирил изнервен. — Ние сме в нейните ръце, не тя в нашите.

Генка се обърна и отиде до прозореца на капандурата. Просто не искаше Кирил да види овлажнелите ѝ очи.

— Трябва да знаеш, че никога не съм искала този развод!... Никога, никога!

Глушава женска гордост! — помисли той раздразнен, и отвърна колкото се може по-спокойно:

— Не ти ли е ясно, че ме обиждаш?... Аз не го правя ни за мен, ни за теб. Правя го заради двамата.

— Там е работата, че сами нищо не можем да направим — отвърна тя.

Кирил въздъхна и се отпусна на един от столовете.

— Къде е Вики?

— Май под кревата.

Кирил го измъкна оттам за задното краче. Вики го погледна недружелюбно и мрачно. От всички животни само котката може да има толкова мрачен поглед. Не помнеше да го е обидил с нещо. Ами тогава? Като не знаеше с какво може да се сдобрят, нарязва му от най-хубавото филе. Вики дори не помръдна, гледаше равнодушно в пространството, сякаш беше сам в стаята. Кирил го хвана и леко натисна муцунката му в свежото месо. Вики го помириса придирчиво, поотърси се, сякаш бе попаднал на някаква гнилоч, и отмина. Кирил съвсем загуби настроение.

— Да не е болен? — попита той. — Вече втори ден не иска да хапне.

— Да, нещо става с това момче — отвърна Генка. — Малко преди да дойдеш, беше застанал на прозореца. Така измяука, че просто ме стресна.

— Да, ясно — кимна Кирил успокоен.

— Какво е ясно?

— Ами настанал е май часът на великото котешко страдание. На любовта, искам да кажа. А на прост език това означава, че Вики се е разгонил. Момченцето се готви да стане мъж.

— Трудно ще стане — отвърна Генка, все още разстроена. — Тоя покрив прилича на някаква червена пустиня. Да не вземе отново да скочи? Чувала съм, че го правят понякога.

— Не приказвай такива страшни работи! — скара ѝ се Кирил. Но веднага затвори прозорчето.

През нощта той се събуди от звук, който го бе стреснал в съня му. Ослуша се напрегнато — нищо, тишина. И отново тишината сякаш бе срязана от глухо ридание, от страшен, самотен вопъл. Веднага разбра, че е Вики, но друг Вики, басов и мощен, силен и страдащ.

— Мълчи, глупчо, ще ти мине! — измърмори сънливо Кирил.

— А какво е то? — попита отчаян Вики.

— Не мога да ти обясня сега. Още си малолетен.

— Тате, пусни ме на покрива. Искам да видя нещо.

— Знам какво искаш да видиш. Но няма да го намериш там, честна дума ти казвам. Трябва да те пусна на двора, но ме е страх да не изчезнеш.

— Пусни ме, тате, много те моля!

— Не може, сине!... Ще почакаш някой и друг ден. Ще ти намеря някоя госпожица, ако може, по-грамотна от теб!

Вики замълча, но Кирил не можа да заспи веднага. И още веднъж размисли — какво означаваше това странно поведение на Анета? Навярно това, което Генка бе предположила — да протака колкото може и както може. Чувствуваше се изнервен през последните месеци, и то не само от очакването на развода. След изложбата изобщо не бе пипвал четката — плашеше се и от нея, и от себе си. Главно от себе си. Беше стигнал връх, който не очакваше. Това го бе изплашило, вместо да го окуражи. Случайно ли бе постигнал този успех? Би ли могъл да го повтори? Сега в този момент — не, така го чувствуваше. Нищо, нека поизчака малко, да посъбере сили. Пък и може да се случи нещо, което отново да го тласне напред.

Чувствуваше, че ще се случи.

На другия ден, към девет часа, се обади на Анета. В слушалката гласът ѝ прозвуча така слаб и дрезгав, сякаш бе простинала.

— Искам да поговоря с теб! — каза той. — И то веднага!

— И аз искам — отвърна тя. — Ела у дома!

Той бе очаквал, разбира се, тоя отговор.

— Не може ли някъде вън?

— Не, у дома! — отвърна тя решително. — Разговорът е за четири очи. И ела до обед, следобед имам снимки.

Той се изкачи като осъден по дървената стълба. Щом позвъни, тя веднага му отвори, сякаш го бе чакала с ръка на дръжката. Видът ѝ бе превъзходен, никакъв белег, че се е случило някакво неочаквано или неприятно събитие. Влязоха, той се отпусна на стола, на който обикновено си сядаше.

— Ти не си изпълни обещанието — каза Кирил. — Не постъпи коректно. Сега вече смятам, че ръцете ми са развързани.

— Едва ли — отвърна тя. — Имам неприятна новина за теб. Ние ще имаме бебе.

— Ние? — попита той поразен.

— Да, точно ние! — отвърна тя твърдо. — Аз не съм имала други връзки.

Кирил мълча дълго, тя неспокойно ходеше из стаята, без да поглежда към него, сякаш там се намираше някаква ненужна вещ.

— Сега разбирам! — каза той най-сетне. — Всичко е било добре скроено и режисирало. До последното детайлче. Поздравявам те, за пръв път и ти да изиграеш свястно някаква роля.

Тя стоеше пред него малко разкрячена и го гледаше в упор с дързък и дори малко нахален поглед.

— Не съм направила нищо лошо! Просто съм спала с моя съпруг!

— На колко месеца е детето?

— Сам можеш да изчислиш. На малко повече от три месеца.

— Чудесно! — каза той. — И благоволи чак сега да ми кажеш?

— Всяка майка има право да брани детето си! — отвърна тя сухо.

— Детето ли? — каза той подигравателно. — Не съм забелязал досега, у тебе никакви майчински чувства. И даже напротив. Как така изведнъж се породиха?

Тя изведнъж се поколеба, в очите ѝ бликнаха сълзи. Всяка жена може да заплаче, когато си поиска — помисли той отвратен.

— Не мога да живея сама, разбираш ли? — едва не кресна Анета. — Особено сега, с дете в ръцете. Пък и не искам то да живее без баща. Не искам, разбираш ли? Няма на света съд, който да извърши тая несправедливост.

— Много добре те разбирам! — каза той. — Великолепно изплетена кошница. Но не е кой знае какъв подвиг с такова теле като мене.

Той стана внезапно и се запъти бързо към вратата. Анета едва успя да го залови за ръкава.

— Засрами се, грубиян такъв! — кресна тя. — От мене можеш да избягаш. Но не можеш да избягаш от детето си.

— Махни се! — отвърна той грубо.

И така силно дръпна ръката си, че тя едва не залитна. И докато се осъзнае, краката му вече трополяха по гнилите стълби. Кирил излезе като зашеметен на улицата. Не мислеше за детето. Не мислеше за Анета. Дори за себе си не мислеше в тия мигове. Мислеше за Генка. Как да ѝ каже? Изобщо възможно ли е да ѝ се каже? Та това е по-лошо и от убийство. Това е подлост, свинщина, садизъм. Струваше му се, че никога през живота си не бе попадал в такъв лош капан.

След това едва си спомняше какво е правил през тоя отвратителен ден. Но се прибра едва към осем часа. Веднага разбра, че Генка си беше вкъщи по слабата ивица светлина под вратата. Беше полегнала на кушетката и четеше някакво списание. Навярно беше интересно това, което четеше, защото само го погледна и се усмихна. И отново забоденос в четивото. Ето как сега ще нанесе удар на един толкова беззащитен човек, който при това не очаква нищо. Но не виждаше друг изход, освен да започне веднага. Струваше му се, че няма да понесе нито миг повече своето тежко бреме.

— Жени, днес бях при Анета! — започна Кирил. — Разбрах защо не се е явила на делото. Тя ще има дете.

Много рядко я наричаше с това име — Жени. Тя се изправи на леглото си.

— От тебе?

— Да, от мен. Колкото и да е отвратително.

Генка го гледаше преbledняла като смъртник.

— Никога не е отвратително да се роди дете! — отвърна тя тихичко.

Само такъв отговор не очакваше. Отговор като плесник. Дори му се прииска да я намрази — заради фасона, не заради болката.

— Жени, ти трябва да ме разбереш! — отвърна той умолително. — Получи се една такава... особена ситуация. Аз трябваше да изкупя с нещо свободата си. В такива мигове не може да се откаже. Просто не е човешко.

— Да, много добре те разбирам! — отвърна Генка. — Клъвнал си стръвта. Но тая стръв ти е била приятна, естествено. Аз знам, Кирил, че ти винаги си я харесвал повече от мен. Много повече и това е толкова естествено. Тя е жена, при това истинска жена, до последното косъмче. Как съм могла да си въобразявам разни глупости!

Тя не довърши, само се обърна и захлупи лице на възглавницата. Трептенето на раменете ѝ подсказваше, че плаче неудържимо. Кирил гледаше мълчаливо, чувствуваше, че няма сили да помръдне, та камо ли да я докосне. Нямаше сили. И право нямаше.

Точно в този момент вратата се отвори и в стаята влезе тая, която бе изобразил на портрета като истината и като знанието за непонятната и неуловима същност на човеците. Не влезе, а просто нахлу, изплашена и разтревожена. Но като видя Генка в това положение, лицето ѝ изведнъж доби съвсем друг израз.

— Слушай, казах ти сто пъти — няма да разплакваш момичето. За каквото и да било! — каза тя сурово. — Толкова ли си тъп, та да не можеш да разбереш някои най-прости неща.

Кирил не отвърна. Сестра му седна на кушетката и започна да гали леката пепелява косица на Генка.

— Не плачи, мойто момиче! — говореше ѝ тя като на свое дете. — Ти трябва да разбереш, че тия хора са просто невменяеми. А как можеш да се сърдиш на невменяеми, понякога те наистина не знаят какво правят.

Кирил мълчеше. Сега той разбираше, че всичко, което бе нарисувал в портрета, наистина съществува. И в сестра му включително, в нея навярно по-силно, отколкото у другите. Не, тя не беше модел. Или повод, а просто жива частица от тая истина. Внезапно Неда се обърна към него, лицето ѝ отново му се стори малко уплашено.

— Слушай, татко е получил тежък инфаркт. Сега е в болницата. Лея Савка ми се обади, не знае ще оживее ли, няма ли. Тъй че утре

рано трябва да тръгнем.

Тия думи едва докоснаха сърцето му. И не го развълнуваха. Много по-тежки мисли и чувства потискаха сега душата му.

— Добре — каза той. — В колко?

— Ами в шест часа... Та да стигнем навреме. Де да знае човек, може да се случи най-лошото... Поне да чуем неговите последни думи.

Тя се изправи, изглеждаше доста разстроена.

— Сега ще си вървя. А ти да се извиниш на момичето. Каквото и да си направил.

— Не, не, моля ти се! — възкликна Генка. — Искам да дойда с тебе. Много те моля.

— Добре, мойто момиче! — каза сестра му.

Когато влязоха при главния лекар, той нещо пишеше, ниско наведен над бюрото си като някакъв късоглед ученик. Но като вдигна глава, Кирил учудено забеляза, че погледът му е ясен като синчец.

— Не се плашете, не е толкова страшно! — каза лекарят, като видя колко са прежълтели. — Най-обикновен инфаркт, заден, десен. Колкото копче — той дори се усмихна окуражително. — Ако слуша и изпълнява, ще оздравее.

— Няма да слуша! — каза Неда унило.

— Да, малко е капризен. Преместихме го сам в стая и пак мърмори.

Облякоха две бели манти и влязоха при баща си. Старият лежеше в бялото чисто легло, сам избелял като него, но изглеждаше някак странно оживен и възбуден. На нощната масичка до него пърпореше транзистор. Той веднага вторачи поглед в сина, сякаш Неда не бе влязла.

— Ей сега говориха по радиото за тебе! — обади се той със зарадван, почти невярващ глас. — Да ти кажа право, хич не съм очаквал.

— Какво казаха? — усмихна се Кирил.

— Много хубави неща казаха! Особено за една картина! Само това дете малко ме усъмни. Какво имаш чак толкова за рисуване! — сега за пръв път той погледна към дъщеря си.

— Тате, казаха, че не бива да се вълнуваш! — обади се Кирил предпазливо.

— Не се вълнувам, но... искам да видя картините.

— Знаеш ли, че малко е трудна тая работа... Почти всички се разпродадоха.

Той го гледаше тъй, сякаш не вярваше на ушите си.

— И тая? — Той погледна отново дъщеря си.

— Да, тя отиде в Националната галерия. Ще стои там, докато свят светува.

Старият изведнъж зачерви бузите.

— Срамота! — каза той. — Да не ме поканиш навреме! — Но не беше сърдит.

— Разбира се, че те поканих.

— Трябваше да дойдеш да ме вземеш с колата си... Та да се разбере, че имам син.

— Тате, нямаше как да оставя изложбата. Там се купува — продава. Не може без мен.

— Както и да е! — махна с ръка бащата. — И друг път съм ти казвал — важното е да се рисува красиво. Толкова грозни неща има по света, та да го загрозяваме и с картини.

В този момент влезе медицинската сестра с поднос. В белите чинийки грижливо бяха разпределени разноцветни хапчета, не помалко от десетина. Беше хубавичко стройно момиче в къси бели чорапки и късичка манта. Като се наведе да остави подноса на ниската маса, стройните ѝ крака се пооголиха до основата. И Кирил смаян видя как баща му залепи на тях кратичък, лъстив поглед. И навярно не би бил толкова кратичък, ако не бяха децата му около него. Сестрата се обърна, младичкото ѝ лице изглеждаше по-скоро развеселено, отколкото загрижено.

— И му кажете да си взема редовно лекарствата! Все ми се струва, че ги крие някъде по джобовете.

Не стояха дълго. Най-трудно и тежко се стои при болен. Болният човек има съвсем други измерения за света, неговите вътрешни очи виждат различно. Простиха се и излязоха. Старият дори не погледна след тях. Вън те се качиха в колата и отидоха при леля Савка. Тя ги чакаше край тенджерата, готвеше обед. Лицето ѝ, зачервено от печката, беше неспокойно.

— Как е? — запита тя.

— Вече не ме е страх — отвърна Кирил. — Тате ще оживее.

— Не бъди толкова сигурен — обади се Неда.

— Напълно съм сигурен. Защото видях нещо, което ти не забеляза. Ще живее и ще ни преживее може би.

— Друмевци са дълголетни! — каза леля им успокоена. — Вашият дядо умря на сто и шест години. А е бил ханджия на всичко отгоре, пиел е за живите и за умрелите.

Тя ги остави в гостната и отиде при своята кокоша яхния. Правеше чудни кокоши яхнии. Докато беше учителка, всички

инспектори ходеха да обядват при нея.

— Как мислиш? Дали да останем до утре? — предложи Неда. — Леля много ще се зарадва.

— Не знам, не съм спокоен — отвърна Кирил потиснат. — Бих желал да се върна в София.

— Заради Генка?

— Да, заради нея. Снощи, като се прибрахте заедно, тя нищо ли не ти каза?

— Нищо. През цялото време не ми продума ни думичка, сякаш не беше на себе си. Сигурно много тежко си я засегнал.

Кирил мълчеше.

— Ще ми кажеш ли?

— Няма как, трябва да ти разкажа! — въздъхна той...

Като заекваше и се червеше, сякаш се изповядваше на майка си, той й разказа какво се бе случило с Анета. Не беше кой знае колко верен тоя разказ, но все пак не се отдалечаваше много от истината. И щом й разказа, изведнъж му олекна. Сега друг човек бе поел тежестта от гърба му, близък човек, по-възрастен, по-отговорен. Неда размишляваше, лицето й беше ожесточено.

— Много лошо! — каза тя най-сетне. — Хванала те е като плъх в капан. И което е право — напълно го заслужаваш.

— Знам, че го заслужавам!... Но наистина не знам какво да правя.

— И аз не знам! — отвърна тя троснато. — Каквото и да кажа, все ще бъде несправедливо.

Кирил мълчеше, навън кокошките си кудкудякаха тъй, сякаш нищо особено не се бе случило.

— Главата просто ми се пръска от мисли! — въздъхна той. — Дете!... Да ти кажа, не го чувствавам като мое дете. Или като дете изобщо. Нейните думи минаха край ушите ми. Но като нямам родителско чувство, това не значи, че нямам родителска съвест.

— Там е цялата работа! — едва не изръмжа Неда.

— Просто не разбирам как ще се роди в тая ужасна къща. Ти беше права, дори няма къде да го окъпем. И кой да го окъпе. Анета един мъж не може да гледа, та камо ли невръстно дете.

— Да, това е най-лошото! — каза тя.

— Не е най-лошото. Най-страшна за мен е тая мисъл — как мога да го изоставя, преди още да се е родило? Нима това е човешко? Хората ще кажат, че съм изрод.

— А защо трябва да го изоставяш? — запита Неда. — Ще си го вземете с Генка и ще си го гледате.

Кирил поклати безнадеждно глава.

— И за това мислих. Генка не е проблем. Но нима смяташ, че Анета ще се съгласи?... По-скоро ще го умори, отколкото да го остави на Генка.

Неда положи върху масата тежката си ръка, така силна и груба, както я бе нарисувал.

— Виж сега, понеже ме питаш, дължна съм да ти кажа моето мнение. Ако останеш без Генка, ти ще пропаднеш. Това е истината и ти много добре я знаеш.

— Знам, разбира се... А детето?

— А Генка?... Защо не сложиш и нея в сметката. Две съдби срещу една. Детето има предимство, разбира се. Защото е дете и е безпомощно. И все пак... — Тя млъкна.

— И все пак? — попита той с последна надежда.

— Струва ми се, че ти не познаваш Анета. Тия красиви женски животни са винаги много силни. И умеят да се пазят и съхраняват. За тях няма безизходно положение, те винаги успяват да се справят. Защото освен силни те са по инстинкт много практични.

— Не, тука грешиш!... Анета е ужасно непрактична.

— Анета непрактична! — погледна го тя подигравателно.

В този момент влезе Савка и застла масата. През цялото време те мълчаха неестествено, но Савка нищо не забеляза.

— Сега ще ти докажа, че е практична! — започна тя, щом леля им излезе от стаята. — Ти имаш ли спестовна книжка?

— Сега имам — отвърна Кирил унило. — От няколко месеца.

— А тя има, откакто сте се оженили. Знаеш ли колко е внесла в тая книжка? Миналата година бяха двайсет и шест хиляди.

Той я гледаше поразен.

— Ти откъде знаеш?

— От директора на спестовната каса. От мъжа ми.

Това откритие за него беше толкова неочаквано, че той я зяпна като момче. Ето къде са се губели парите й. Как е бил толкова наивен,

че да не му хрумне това, което е било най-реално и допустимо.

— Искаш да кажеш, че затова ми устройва тия капани? Защото е заинтересована?

— Не! Глупости! Не опощлявай нещата! — каза Неда строго. — Тя те обича, разбира се, затова иска да те задържи. Но си знае интересите, това е друг въпрос.

— Не е друг въпрос! — отвърна Кирил обидено.

— Мисли както искаш. Но за себе си аз съм сигурна, че Анета ще ви даде детето. Защото за нея няма друг изход. Тя е артистка, понякога се губи с дни, даже със седмици. Кой ще гледа детето? Ти ли? Тя знае, че не е възможно, дори е смешно да се помисли. Затова не е искала да има дете, докато бяхте женени. Та сега ли? Особено ако остане сама!

Кирил мълчеше озадачен.

— Не бързай, опитай! — продължаваше Неда безмилостно. — Пък ако не го даде, тогава ще мислим.

В стаята отново влезе Савка с голяма бяла емайлирана тенджерка на цветчета. Изведнъж силно и апетитно замириса на гозба — такива, каквито все още някои стари учителки правят из малките провинциални градчета. Хубава миризма, вкусна, делнична, обикновена като живота, който всички живеем. В миг Кирил сякаш забрави кога и къде е, стори му се, че е отново малкото момче, което нетърпеливо чака кокошата яхния на леля си. За днес това му беше напълно достатъчно, повече за нищо не мислеше и нищо повече не желаше. Освен шума на реката може би, който все още живееше дълбоко в душата му.

**Издание:**

Павел Вежинов

Малки семейни хроники

Редактор: Мария Кондова

Художник: Кирил Гогов

Художествен редактор: Олга Паскалева

Технически редактор: Светла Петрова

Коректор: Паунка Камбурова

Код 25/9536172411/5506–37–88

Българска. Дадена за печат м. V. 1988 г.

Излязла от печат м. X. 1988 г. Формат 84/108/32. Изд. коли 15,12.

Печатни коли 18. Цена 2.35 лв.

© 1979 Павел Вежинов

Издателство „Български писател“, София, 1988

Държавна печатница „Стоян Добрев-Странджата“, Варна, 1988

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.